אלעוונרק

אברהם רייזן

ביבליאמעק און לעז צימער פון אידיש
נאציאנאלען אַרבייטער פֿעלקאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

אברהם רייזען

נעזאמלטע שריפטן

פארלאג „פרייהייט"

ניו יארק, 1928

זיבעטער באנד:

שטילע ליעבע.

Copyright, 1928
by the
FREIHEIT PUBLISHING ASS'N, Inc.

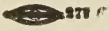

שטילע ליעבע.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/gezamiteshriftn0000avro

אייזען.

א קלייניע אינטימע געזעלשאפט, וואס איז בעשטאנען פון פינף מענער אין עלטער פון דרייסיג ביז פינף און דרייסיג יאהר, האבען געפיהרט א געשפּרעך וועגען מיסטיציזם, ספּיריטואליזם און וועגען עהנליכע ענינים פון העכערע מאטעריעז, ביז זיי זיינען ענדליך ארויפגעקומען אויף דער טעמע וועגען דער בעדייטונג פון ווערטער.

איינער פון דער געזעלשאפט, א הויכער, מאגערער ברונעט, מיט שווארצע ברענענדיגע אבער פערבענקטע אויגען, מיט שווארצע לאקען, צעווארפען אין חנ'עוודינגער אונארדנונג אויפ'ן שטערן, איז ביי דער דאזיגער טעמע ווי לעבהאפטער געווארען, אונגעדולדיג אויסגעהערט די מיינונגען פון די איבעריגע און נעבעטען די ערלויבניש צו דערצעהלען א קורצען עפּיזאד פון זיין נאהענטער פערגאנגענהייט.

— ניט ערווארט עפּעס העכסט אינטערעסאנטעס, — האט ער אנגעהויבען אביסעל שעמעוודיג און זיין שטים האט עטוואס נעציטערט,—דאס. וואס איך ווייל אייך דערצעהלען, איז א קורצע אונבעדייטענדע פּאסירונג אין מיין לעבען. די פּאסירונג אליין וואלט שוין לאנג פערשוואונדען געווארען פון מיין זכרון, ווען נישט א ווארט, וועלכעם ליענט דארט אזוי טיף בעהאלטען, און הערענדיג דאס ווארט פון אנ'אנדערן אדער אליין דערמאהנענדיג עס, ווערט מיר מאדנע באנג און מיר דאכט, אז דאס ווארט

אויגען פון די פערשידענע יונגע אידישע טעכטער און אלע זיינען מיר געפעלען געוואָרען און קיינע איז מיר נישט געפעלען געוואָרען.

ענדליך איז מיין בליק געפאלען אויף צוויי אויגען: צוויי גרויסע, שוואַרצע, אבער זעהר קאלטע אויגען פון א מיידעל, וואס איז געשטאנען ביי א טיר פון א קראָם. איך האָב מיך מאמענטאל פערקירעוועט צום שוועל. דאָס מיידעל איז אריין אין קראָם און האָט זיך געשטעלט אויף איהר פלאץ, מיך אָננעקוקט און רוהיג און קאלט געפרעגט:

— וואָס פערלאַנגט איהר?

איך בין געוואָרען מבולבל; איך האָב געוואָרפען מיינע פערווירטע בליקען איבער'ן קראָם און, וואו מיין בליק איז נעפאלען האָט עס געזעהען בלויז אייזען און אייזען... גאָט מיינער! א קראָם פון אייזען! איך דארף דאָך אבסאלוט קיין אייזען נישט האָבען... וואָס־זשע טהו איך דא אין געוועלב?

— אלזא, וואָס פערלאַנגט איהר? האָט דאָס מיידעל ווידער רוהיג, אבער שוין שטרענגער געפרעגט.

— אייזען! האָב איך אויסגעפראלט...

— אייזען? — האָט זי קאלט געשמייכעלט און איהרע שוואַרצע אויגען האָבען ווי מיט אייזען געגלאנצט, — נוט, עס איז א קראָם פון אייזען. וואָס בדויכט איהר אָבער?

איך האָב ווידער געוואָרפען ווילדע בליקען. מיין בליק איז ענדליך געפאלען אויף א האמער, א שווערער האמער, דער שפיץ אביסעל פערראָסטעט... איך האָב אויסגעפראלט פערווירט:

— א האמער...

— אָט אזוי רעדט... איז זי ווייכער געוואָרען. — א האמער פערשמעה איך...

— האָט מיר שמייכעלענדיג דערלאַנגט דעם האמער.

איהר האָט זעלטען־שעהנע אויגען!

— איהר קויפט דאָך אייזען... האָט זי שטרענג בעמערקט.

האָט פאר מיר א סימבאָלישע בעדייטונג: דאָס וואָרט איז א י י ז ע ן . . .

— אייזען? האָבען די איבערינע ווי אין אייז שטים אויס־געשריען.

און אייגער האָט צוגעגעבען:

— זעהר אינטערעסאַנט: אייזען! דערצעהלט.

— אייזען! האָט דער ברונעט נעהיימניספול געפֿליסטערט. זאָגט מיר קופּער, האָט עס פאר מיר קיין בעדייטונג, מעש—א פוסטער קלאַנג, בלעך, צינ, בלוי — אָבער אז איהר זאָגט מיר אייזען, וועלט מיר אזוי באַנג, אזוי טרויעריג.

אָבער צו וואָס די סענטימענטאַליטעט! איך וועל אייך דערצעהלען. נאָר, איך בעט אייך, ערוואַרט נישט קיין בעזונדערעס. עס איז א נארישע נעשיכטע, אָדער בעסער — נאָר קיין נעשיכטע נישט.

עס איז געווען מיט פינף יאָהר צוריק. איך בין דאמאָלסט אלט געווען פינף און צוואַנציג יאָהר, האָב שוין ביז דער דאָזיגער עלטער צוויי מאָל געליעבט און ביידע מאָל נאָריש ענטטוישט געוואָרען; איך האָב אָבער געוואָלט ווידער ליעבען און ווידער געהאַרט ווערען און האָב געזוכט ליעבע אין די גרויסע גאַסען פון דער גרויסער שטאָדט... נאָטירליך האָב איך געוואוסט, אז ליעבע געפינט מען נישט דאָן, ווען מען זוכט זי. די ערשטע צוויי ליעבעס זיינען צופעליג געקומען און צופעליג פערשוואונמען. אָבער בעת דאָס הארץ בענקט, קוקט מען נישמז אויף חשבונות. דאָס הארץ זוכט.

האָב איך איינמאָל אזוי געבאָגשעט אין א גרויסער טרמעלדינער אידישער גאס, א גאָס פון קראָמען; ביי די אָפענע טירען פון די קראָמען זיינען דאָס רוב געשטאַנען מיידלעך, שהנע מיידלעך; איך האָב זיי אלע אין די אויגען אריינגעקוקט, חאָטש איך האָב געוואוסט, אז עס איז נישט שעהן, נאָר ווידער— א הארץ! ווייס דען א הארץ צו שעמען זיך! געקוקט אין די

געווען עלף א זייגער אין אָוועגד... דעם האמער האָב איך פֿאר־נאַנדערגעפאקט, אוועקלעגעט אויפֿן טיש און בעטראכט איהם.

אויפֿן טישעל איז געלעגען א בילד, אן אלט בילד. אמאל איז עס געווען צוגעשלאָגען צו א וואנד, נאָר די לעצטע צייט האָט עס זיך ארומגעוואלגערט... איך האָב זיך נעמאכט פֿאַרווירפּע. וואָס איך בין נישט קיין בעל־הבית, אלץ נעהט ביי מיר לאיבוד... און דאָס בילד איז דאָך אזוי שעהן...

יאָ, דאָס בילד וועל איך צושלאָגען צו דער וואנד...

— וואָר־זשע נעהמט מען פּיער טשוועקעלעך?

— טשוועקעלעך דארף איך איצט נויטיג האָבען... אה, וועז עס איז ניט אזוי שפּעט, וואָלט איך גענאָפּען צו דעם מיידעל פון אייזען... מאָרגען וועל איך גלייך געהן אין קראָם...

אויף מאָרגען בין איך דאָך ניט אזוי גיך נענאנגען. איך האָב מיך נעשעמט און אביסעל ווי מורא געהאט — איהרע אויגען. איהרע אויגען, — מיין נאָט! ווי זיי וועלען מיך אָנקוקען...

אָבער אז עס איז פינסטער געוואָרען, בין איך ווי מוטיגער געוואָרען, בין פארביי די קראָם — זי איז ביים טיר ניט געוועז. איך האָב אריינגעקוקט אינווייניג — זי איז געשטאַנען ביים פּלאץ, וואו מען פערקויפט. זי האָט ווי דערפיהלט מיינע בליקען, האָט מיך אָנגעקוקט און קאלט מיך ערוואָרט.

איך בין אריין.

— וואָס פערלאנגט איהר?

— טשוועקעם...

— דאָס קריגט איהר ביי מיר וויפיעל איהר ווילט... א סך?...

— ניין! נאָר א בילד צוצושלאָגען צו דער וואנד — זעהר שעהן בילד, וועז איהר קוקט עס אָן.

וי האָט מיך שטארענג אָנגעקוקט און ווידער נעפרעגט:

— א סך טשוועקעם?...

— אייזען... אייזען.. האָב איך איהר נאָכגעגעבען... געקוקט אין די גרויסע שווארצע אויגען און געפרעגט: וואָס קאָסט אָט דער האמער?

— דער האמער קאָסט נישט פיעל, — האָט זי שוין נאָר ווייך געראדט, — דער האמער קאָסט דרייסיג קאָפיקעס...

— טאקי בילינ! — האָב איך אויסגערופען בעגייסטערט... זעהר בילינ...

— נו, טאָ בעצאָהלט און נעהמט עס... איז זי געווארען ווידער שטרענג און איהר יעדעס וואָרט האָט געקלונגען דומפ, ווי אייזען וואָלט זיך אָן אייזען גאריבען..

איך האָב ארויסגענומען אן אסיגנאציע, געבעטען א רעשט און דערווייל געקוקט אויף איהרע אויגען..

— אך, מיין גאָט! וואו האָט איהר געזומען אזוינע אויגען? האָב איך זי, בשעת זי האָט דאָס געלד נעצאָהלט, געפרעגט...

— איהר דארפט דאָך אייזען... וואָס געהען איך אָן מיינע אויגען? — האָט זי, דערלאנגעדיג מיר דאָס רעשט, טרוקענע נעזאָגט, — אייגפאקען אייך דעם האמער?

— פאקט איין, אודאי... פאקט איין!

זי האָט קאָלט און רוהיג געוויקעלט דעם האמער, פערבונדען איהם מיט א שווארצען פאָדים, דערלאנגט מיר און זי איז ארויס צום טיר...

איך בין ארויס פון קראָם, ווי איך וואָלט די גרעסטע נאריישקייט אָבגעטהאָן... דעם האמער האָב איך געהאלטען אונטע'ן אָרים און ער האָט מיר געקיהלט דאָס בלוט, און דאָך איז מיר נעווען אזוי היים. אין די שלייפען האָט מיר געקלאפט, פאר די אויגען האָט מיר געפינטעלט, און דער האמער איז נעווען מיר אזוי שווער, אזוי שווער...

איך בין נעקומען אין מיין אייגזאם צימערל, עס איז שוין

קעל שלאָם... די ווירטין פערזיכערט אפילו, אז גנב'ענען וועט מען נישט, אבער וועד קען עס גלויבען... אין צימער ליגען ביי מיר אזוי פיעל נויטיגע פאפירען, און מיין אנצוג איז אויך עפעס ווערט... דאָס צימער מוז ביי מיר פון היינט אן זיין פערשלאָסען... אך, מיין גאָט, ווי אזוי האָב איך עס גאָר ביז היינט צוגעלאָזען אהן א שלאָם?...

אויף מאָרגען האָב איך קוים דערלעבט, עס זאָל פינסטער ווערען. (זונדערבאר, פאר דער ליכטיגקייט האָב איך ניט געהאט קיין מוט אריינצוגעהן).

דאָס מיידעל איז אין קראָם געשטאַנען אינגאנצען ווי אויסגעגאסען פון אייזען, נאָר די צוויי שווארצע אויגען האָבען קלוג און רוהיג געקוקט אויף מיר און זיך בעוועגט:

— וואָס פערלאנגט איהר?

— איך ברויך א שלאָם...

— דאָס קריגט איהר ביי מיר...

— איך בעט אייך, — האָב איך ווי ווייענדר אויסגערופען... איהר האָט אזוינע זעלטענע אויגען.. און אז ניט קיין שלאָם...

זי האָט מיך קאלט אָנגעקוקט און געפרעגט:

— ווילט איהר א גרויסען אָדער א קלייגעם?...

— א גרויסען, זהר א גרויסען... מיין צימער געפינט זיך אין א געפעהרליכער גאָם... איהר פערשטעהט... איך מוז האָבען א גוטען שלאָם...

זי האָט מיר דערלאנגט א גרויסען שווערען שלאָם. איך האָב איהם אהיים געבראכט און ענטציקט אויסגערופען:

— אט אזא שלאָם האָב איך ווירקליך געדארפט!...

— —

ער האָט זיך אבגעהאקט, אָנגעקוקט די נעוועלשאפט און צוגעגעבען, ווערענדיג שוין אביסעל בלאָם:

— א טוץ... האָט איהר ניט עפּעס שעהנע טשוועקלעך בעגילדטע?

— ניין; נאָנץ געווענליכע.

זי האָט מיר ארויסגעשאָטען פון עטליכע קעסטלעך שווארצע שפּיציגע טשוועקעס. זיי האָבען זיך געשאָטען אזוי קאלט און הארט אויפ'ן טיש, און איך האָב זיי געקליבען, געקוקט אויף זייער מאָם און ענדליך אויסגעקליבען צוועלף טשוועקעס.

— דריי קאָפּעקען! — האָט זי זיך אָנגערופען און א גענץ געטהאָן.

— אך, איהר גענִיצט!... האָב איך זיך בעלעדיגט... אייך אינטערעסירט ניט דאָס לייזונג...

— מעהר דארפט איהר נאָרניט?

— ניין! האָב איך אָבגעהאקט, גענומען די טשוועקלעך, אייגנגעוויקעלט אלייַן אין א שטיקעל פּאָפּיר, געוואָרפען אויף איהר א בליק, נאָכהער אויפ'ן קראָם און ניט קענענדיג אוועקגעהן, האָב איך געפרעגט:

— אויסער אייזענוואַרג האָט איהר נאָר נישט?...

— בלויז אייזען!.. האָט זי געענטפערט.

איך בין ארויס.

איך בין אוועק אהיים, געגומען דאָס בילד און צוגעשלאָגען עס מיט פּיער טשוועקלעך צום וואנד. די איבערינע אכט האָבען זיך יתומדיג געוואלגערט אויפ'ן טיש.

אלזא, דעם האמער מיט די טשוועקלעך האָב איך שטארק נויטיג געהאט, — האָב איך מיך געטרויסט — דאָס בילד איז ווירקליך שעהן, עס העננט איצט פונקט קענענאיבער מיין בעט; איך וועל ליגען, אייַדער איך ווער אנטשלאָפען, און קוקען... דאָס בילד איז פּראכטפול...

אבער מאָרגען? מעהר ווי אייזען געפינט זיך ניט אין קראָם... איך האָב בעטראכט מיין טיר... אבסאלוט אָהן א ברע־

די גנבה.

די לִיעבע מיט פרידען איז געווען צו ענדע. הערמאן האט עם שוין פּאראויסגעזעהן מיט א צייט צוריק. די שיידונג, וואס האט געמוזט אין גיכען קומען, האט איהם ניט ערשיטערט ווי די ערשטע שיידונגען, וואס זיינען פּארגעקומען מיט פּאריגע מיידלעך. הערמאן איז שוין געווען פערהארטעוועט און האט דעם שיידונגס־קלאפּ געקענט פערטראגען ווי א העלד. אמת, נאך זיין מיינונג איז פרידע געווען די בעסטע און שענסטע פון אלע. אבער הערמאן איז שוין געווען נעניט און האט געוואוסט, אז צו געווינען צוריק א פערלאָרען הארץ איז אונמעגליך. צו וואס זשע זאל ער זיך נארישׂ מאכען?

ניין! ער איז א מאן און איז נענוג שטארק צו פערטראגען דעם דאזיגען קלאפּ. זיין הארץ האט זיך אפילו אביסעל געבונטע־וועט און האט איהם געשלעפּט נאך אמאל צו איהר, צו דעם בלאנדען, שלאנקען און זיסען מיידעל. דאס הארץ זיינם האט געלעבצט נאך די קושען, אומארמונגען און דריקונגען פון די שענע, ווייסע, נאקעטע הענד. אבער הערמאן האט דעם הארץ בעפוילען: רוהיג! און איז צו פרידען מעהר ניט געגאנגען.

גלאט זיך שיידען איז אבער ניט קיין שטיינער. דאס שיידען זיך מוז צוגעהן מיט א געוויסער עטיקעט און צערעמאניע. פרידע האט פון איהם בריעף, פאטאגראפיעס מיט די זיסטע אויפשריפטען און מתנות. פאר די מתנות איז ער נענוג גרויס־מוטיג, זיי זאלען ביי איהר בלייבען. ער וועט זיי אפילו ניט

— איך וועל אייך לאנג ניט אויפהאלטען, פאר אייך קען זיין די געשיכטע נאריש... אפשר פאר מיר אויך. אבער אין פער־לויף פון א מאנאט צייט האט זיך מיין צימער פערוואנדעלט אין אן אייזען־געשעפט. דארט האט זיך געפונען פון כל המינים: שערעלעך, מעסערס, צוואנגען, שלעסער און שלימלעך און צולעצט שטיקער אייזען, סתם שטיקער אייזען...

דאס האב איך זיך אלץ יעדען טאג איינגעקויפט א נייע אייזערנע זאך...

די גאנצע וועלט האט מיר דאמאלס אויסגעזעהן אזוי הארט און קאלט און טרוקען, ווי אייזען. און ער־היום האב איך א גרוים אינטערעס אין אייזען....

ער איז שטיל געבליבען; אין צימער האט געהערשט א מאדנע שטילקייט.

צו איהר, זי זאל איהם זיינע ברידער און פאטאגראפיעס אבשי־קען, האט זי איהם נאך קירצער און נאך קעלטער געענטפערט, אז עס פרעסט איהר זעהר אומצוקעהרען איהם אלעס, אלעס, וואס זי האט פון איהם בעקומען, אבער פאראוים פאדערט זי אונבעדינגט, ער זאל איהר אבשיקען איהרע אלע ברידער מיט איהר בילד...

איבערלעזענדיג דעם ברידף, האט ער פערביסען מיט די ליפען און, אויסקרעכצענדיג ווי פון א שווערען וועהטאג, איז ער צוגענאנגען צום טשעמאדאן, וואו אלע איהרע ברידף זיינען געלעגען פערווייקעלט אין דער גרעסטער פארזיכטיגקייט, האט זיי ארויסגענומען און זיי נענומען צעהלען...

— איינס, צוויי, דריי, פיער, פינף...

ער האט זיי נענומען לעזען. מאנכע האבען געקלונגען קאלט און הערמאן האט אין זיי שוין גענהערט קלינגען דעם טאן פון דער צושיידונג... אייניגע האבען זיך אויסגעצייכענט מיט א שטארקען גענפיהל, און לעזענדיג די דאזיגע הייסערע ברידף, האט הערמאן אויף דאם נייי דורכגעלעבט די ליבע און האט די ברידף גערדיקט צום הארץ און געקושט...

איבערהויפט האט פון די פאר הייסערע ברידף איהם גע־פאקט איינער, וואו פרידע רופט איהם אן אויבען „מיין גאלד־ענער טרוים"...

אויף דעם דאזיגען ברידף האט הערמאן געוואלפען אן אויג, ווי א קארנער אויף א טייערען דימענט... אין קאפ איז איהם דורכגעפלויגען א מחשבה...

ער האט זיך פערשעמט, ווי ער וואלט נענאנגען טהאן א גרויס פערברעכען און מען האט איהם געהאפט, אבער די מחשבה האט אלץ שטארקער געפאדערט צו פערווירקליכט וועדען.

„געדענקט זי דען אלע ברידף?" האט ער זיך בערוהיגט...

דערמאהנען. דאָס ריהרט איהם גאָר ניט אַז. אָבער די בריף און די פאָטאָגראפיעס מוז ער צוריק בעקומען...

הערמאן ווייל ניט, אז זיינע געפיהלען, וואָס ער האָט אויסגעדריקט אין די פיעלע בריוועלעך צו איהר, ניט קוקענדיג, וואָס זיי ביידע האָבען געוואוינט אין איין שטאָדט, — הערמאן ווייל ניט, אז די דאָזיגע בריוועלעך זאָלען בלייבען ביי איהר... אויך ניט זיינע פאָטאָגראפיעס.

געדאכט האָט זיך איהם אָבער, אז ניט אזוי גיך וועט זי עס וועלען אומקעהרען צוריק. אזוינע בריף, ווי ער האָט איהר געשריבען, בעקומט מען ניט פון יעדען. ער וויים גוט איהר הויכע מיינונג וועגען זיינע בריף. ער וויים אפילו דאָס שהנע קעסטעלע, אין וועלכען זי האלט זיי...

זי וועט איהם די בריף זיכער ניט אומקעהרען...

און כאָטש הערמאן האָט פון איין זייט בעשלאָסען, אז די וועלט מעג אונטערגעהן, וועט ער די בריף בעקומען, האָט ער דאָך פון דער אנדער זייט ווי נאָט געבעטען, אז זי זאָל זיך איינשפארען און די בריף מיט זיינע בילדער ניט אומקעהרען. ביים צווייטען פאל וואלט ער, מעגליך, געהאט די גוטע געלעגענהייט צו קומען צו איהר און מינדליך מיט איהר וועגען דער דאָזיגער אנגעלעגענהייט איבערריידען:

— די בריף מוזט איהר מיר, פרידע, אָבגעבען...

— איך קען אייך ניט אָבגעבען...

— פארוואָס, פרידע? וועט ער פרעגען און ער זעהט שוין, ווי פרידע ווערט רויט און שטאָמעלט קוים ארוים:

— ווייל איך האָב דיך ליעב, ליעב...

און פאלט איהם אויפ'ן האלז און פאנגט איהם אָן צו קושען...

און פרידע איז צוריק זיינע...

עס איז אָבער ניט געווען, ווי ער האָט זיך פארגעשטעלט: אויף זיין קורצען, נעקינסטעלטען, קאלט-געשריבענעם צעטעלע

בעלוידיגט א פרוי.

(דערצעהלט פון שן אונערפאהרענעם)

דאָס איז געווען א מיידעל פון א יאָהר צוויי־און־צוואנ־
ציג. איהר וואוקם איז געווען שלאנק, און איהר רונד פנימעל—
זעהר חנעוודיג און תמימותדיג. איהרע אויגען — שוואריץ און
נרויס — האָבען געקוקט ווי מיט א שטילען געבעט, און ווי זיי
וואָלטען טיילמאָל געפרעגט: איז עפעס דאָ שעהנעס אויף דער
וועלט? און עס האָט זיך איהר טיילמאָל געוואָלט ענטפערן:
א, יא, עס איז דאָ שעהנעס אויף דער וועלט...

איך בין מיך מודה, אז דאָס ערשטע מאָל דערזעהענדיג
זי, האָב איך דערפיהלט א זיסען ציטער אין מיין נאנצען קער־
פער: אָט מיט דעם מיידעל וואָלט כדאי געווען בעקאנט צו
ווערען. איך וואָלט מיך געפיהלט יום־טוב'דיגער, הייליגער, און
איבערהויפט אין א רעגען־טאָג, ווען די טראָפען פויקען אזוי
מאַנאַטאָן אויף די שויבען, וואָלט אזוי נוט געווען צו זיצען מיט
איהר צוואמען אין ציימער און ריידען מיט איהר וועגען שעהנע
ערהאבענע זאכען, האָלטענדיג דעמאָלט איהר קלייגע האנד, מיט
די לאנגע וויסע פינגערלעך.

און וואָס איהר וואָלט אויף מיר ניט זאָגען, — אין דער
דאָזיגער הינזיכט בין איך גראָד געווען א שטיקעל בריה; זע־
הענדיג זי איינמאָל אין טעאטער, וואו מיין פלאץ איז גראד געווען
נעבען אידען, האָב איך זי, חלילה ניט בכיון, אננעטראָטען אויפ'ן
פוס, איך וויים ניט, ווי אזוי עס האָט נעקאָנט געשעהן אזא

„און פון וואנען וויים איך, אז זי וועט מיך ניט בע'גנב'ענען?"... האָט ער זיך נאָך מעהר בערוהיגט... „איך בין זיכער, אז יאָ... זי וועט גנב'ענען נאָך מעהר ווי אייגעם. איך קען זיי, די חברה"...

ער איז אויפגערעגט און בייז געוואָרען. געוואָלט אָבער האָט ער, אז זי זאָל איהם אויך אזוי בע'גנב'ענען. נאָר ער האָט געפיהלט, אז אין דער דאָזיגער הינזיכט איז זי אנשטענדיגער פאר איהם: זי וועט איהם זיכער אָבשיקען אלע בריעף, ביז אייגעם, מיט די פאָטאָגראפיעם, מיט די מתנות...

יאָ, זי איז אן אנשטענדיגע מיידעל. און ער?

ער האָט זיך געשטארקט, האָט פערוויקעלט אלע בריעף— ער וועט זיי אלע אומקעהרען!...

נאָר פלוצים האָט איהם א געוואלטיגע מאכט נעגעבען א ציה צוריק, צום בריעף פון „גאָלדענעם חלום". ער האָט איהם ארויסגענומען פון פעקעל, איהם בעטראכט, און ארומקוקענדיג זיך ווי א גנב, טיעף אריינגעלעגט אין א וועסטען־טאַש...

נע'גנב'עט דעם „גאָלדענעם חלום"! ער וועט איהם סיינמאָל, סיינמאָל ניט אומקעהרען!...

צוגעלאזט... איך קען האבען די גרויסע געלעגנהייט מיט איהר בעקאנט צו ווערען.

און אזוי איז געווען. ביים פיערטען אקט האב איך שוין געוואוסט איהר נאמען: קאטיא גאלד. אזוי האט זי געהייסען. מיין נאמען האב איך, נאטירליך, גלייך אויך ענטפלעקט פאר איהר, און גלייך האבען מיר זיך צוגעדט וועגען ליטעראטור:

— האט איהר געלעזען אנדרעיעוו?

— א, יא! — האב איך אונטערגעכאפט. איך בין דער גרעסטער פערעהרער זיינער. איהר מיינט מסתמא — האב איך מיך צוהיצט — זיין „רויטען געלעכטער“?

— אך, וואונדערבאר! האט זי זיך ענטציקט... און „זעקס און צוואנציג און איינע“ גאַרקים?

— א, יא! גאַרקי איז אויך געוואלדיג גרוים... אבער אנדרעיעוו האט איהם אריבערגעשטיגען.

— און ארציבאשעוו? — האט זי פלוצים אויך מיר אויסגעשטעלט איהרע גרויסע אויגען.

איך האב פערשעמט אראבגעלאזט מיינע אויגען און ניט געוואלט זאגען קיין גלייכע מיינונג: צו ריין האט זי מיר אויסגעוויזען אין יענעם שהנעם מאמענט, איך זאל מיט איהר פערפיהרען א שמועס וועגען ארציבאשעוו'ן. איך האב דעם דאזיגען חנעוודיגען מיידעל ניט געוואלט געבען אנצוהערען. אז איך וויים עפעס פון אווינע זאבען.

א, איך שעץ זעהר די פרוי!

אין פערלויף פון א וואך האב איך זי צופעליג (עס הייסט נאר צופעליג) עטליכע מאל בעגעגענט, און אלץ אין אזוינע ערטער, וואו דער פלאץ איז בעשטימט פאר העכערע געגענשטאנדען: איינמאל אין ביבליאטעק, א צווייטען מאל אויף א רעפעראט וועגען עמיגראציע, וואו די שהנסטע אינטעליגענץ פון שטאדט האט זיך פערקליבען, און א דריטען מאל — אויפ'ן פלאץ, וואו

אונפֿאַרזיכטיגקייט פון מיין זייט, גיכער האָט געקענט שולדיג זיין אין דעם די ענגשאפט אין טעאטער. מען האָט געשפּיעלט א העכסט מאָדערן שטיק, און די שטאָדטישע אינטעליגענץ איז אין יענע טעג געווען זעהר מאָדערן געשטימט. איך בין זיכער, אז נאָר דערפאר האָט די אונפֿאַרזיכטיגקייט פֿאסירט. זאָנסט וואָלט אזא אונטאקטישקייט ניט געקענט פֿאסירען פון מיין זייט. צום גליק איז דאָס אָנטרעטען ניט געווען בעזונדערס שטארק; זי האָט נאָר א שטיל־ען „אוי!" ארויסגעלאָזט. דאָך בין איך פערציטערט געבליבען. איך האָב זיך ענטשולדיגט אין דרייַ שפּראכען. זי האָט מיך אָנגעקוקט מיט איהרע גרויסע שווארצע אויגען, און געענטפערט אין רוסיש: „ניטשעווא!"

אין דערזעלבער מינוט האָט צוויישען איין אקט און צוויי־טען דער אָרקעסטער געשפּיעלט משייקאָווסקים באַרקאַראָלא. נאָר דער „ניטשעווא", וואָס איז ארויסגעזאָגט געוואָרען פון איהר קליין שעהן מויל־בעל, האָט מיר פּיעל זיסער געקלונגען פּאר דעם העכסט מוזיקאַלישען שטיק פון געניאַלען קאָמפּאָזי־טאָר... איך האָב גליך דערפיהלט, אז דער „ניטשעווא" האָט אין דער אמת'ן א גרויסע, זעהר גרויסע בעדייטונג, און פון דעם „ניטשעווא" וועט זיין א גרויסער עטוואָס...

און אזוי איז געווען.

פון קינפטיגען אנטראקט האָט פֿאסירט די אלטע געשיכ־טע מיט דעם אראָפּגעפאלענעם טיכעל. איך האָב מיך שנעל אינגעבויגען און מיט דער העכסטער על־נאנץ און אינטעליגענץ אין מיין גאנצער האלטונג, איהר דערלאנגט דאָס טיכעל. דאָס גראציעזע מיידעל איז גע־וואָרען טיף געריהרט. זי האָט א זיסען שמייכעל מיר צוגעוואָר־פען און בעדאנקט אין רוסיש: „בלאָגאדאריו". עס האָט געהאט א בעזונדער קלאנג! ניט מיט ווערטער, נאָר מיט מעלאָדיען וואָלט מען איהם געקענט איבערגעבען. איך ווייס ניט פאר וואָס. אבער איך האָב דערפיהלט, אז אָט דאָס מיידעל איז צו מיר

— אָ, איך האָב זעהר א שעהן ביבליאָטעקע, — האָב איך בעגייסטערט אויסגערופען.

— האָט איהר אמאל „איסטאָריא ציווילזאציאי וו'אננ־ליאי?" — האָט זי מיט ברענענדיגע בליקען געפרעגט.

— אה, מיין גאָט! — האָב איך מיך ווי געחדושט — ווי דען? דאָס איז איינס פון מיינע טיש־ביכער.

— אויב אזוי, געה איך! — האָט זי ענטציקט זיך אָנ־געבאפט — וואו וואוינט איהר?

שבור פאר גליק פון איהר איינשטימונג, האָב איך דאָך מיט א געוויסער פּאַרזיכטיגקייט פערשוויגען מיין ווייטע וואוינונג.

— איך וואוין אין זעהר א שטילער געגענד...

— איז דאָרטען דאָ ביימער? — האָט זי געפרעגט.

— אה, ווי פּאָעטיש איהר זענט, קאָטיא, — האָב איך פון איהר אָנגעקוואָלען — צום גליק, איז דאָס געסל, וואו איך וואוין, איינגעטונקט אין ביימער, — עס איז א קריסטליך גע־סל: איך וואוין טאקי ביי א קריסט... זעהר בעוואוסטזיננינג קריסטען, זיי לעזען דעם „ריעטש"... אבער איך וואוין גאנץ סע־פּעראט... ציווי צימער[... קאָסט ניט טייער...

אויסשיטענדיג דאָס אלעס, האָב איך געציטערט, טאָמער האָב איך איבערגעכאפט די מאָס. ערשט אָנקוקענדיג זי, האָב איך מיך בערוהיגט: זי איז ווילליג צו געהן צו מיר.

אין הארץ האָט מיר פאר פרייד עפּעס אָנגעהויבען צו זינגען צעהנדליגער מעלאָדיען: זי געהט מיט מיר, זי געהט! זי געהט, דאָס ליעבע, זיסע, פיינע, העכסט אינטעליגענטע מיידעל!

איך האָב געמאכט כלים, ווי אזוי צו האלטען זיך מיט איהר, צופיעל ניט זיין נאָהענט, ניט ארויסווייזען די זינליכע זייט פון מאן: „דארפסט וויסען, — האָב איך זיך אין געדאנק

מען האָט מיט א האלבע שעה פריהער געוואַרפען א באמבע גלאט אין דער וועלט אריין, און דאָ טאקי האָב איך מיט איהר כערפיהרט א געשפּרעך וועגען טעראָר:

— איך בין אבסאָלוט קיין אָנהענגער פון טעראָר — האָב איך איהר איינגעוויזען. — די כאָציאלע רעוואָלוציאָן...

איך האָב ניט דערענדיגט מיין מיינונג, ווייל א פּאָליציאנט איז צוגעקומען און האָט דעם עולם צוטריבען.

— אך, מיין גאָט! — האָט זי זיך אויפגערעגט, — דער אבסאָלוטיזם איז נאָך אזוי שטארק!... קומט!

און געהענדיג האָבען מיר בעשפּראָכען אנדרעיעווס נייעס טעם ווערק. זי האָט געהאט וועגען איהם זעהר א הויכע מיינונג. איך בין גענוען, נאטירליך, איינשטימיג.

— און „כאָטין“? — האָט זי גאנץ שטיל א פרעג געטאָן.

— עכטע פּאַרנאָגראפיע... — האָב איך בייז אויסגעשריען: זאָל זי זעהן, ווי מאָראליש איך בין.

— וואוהין רעכענט איהר צו געהן איצט, קאטיא? — האָב איך זי נאָך א קלייניגער פויזע געפרעגט.

— איצט? — האָט זי חנעוודיג איבערגעפרעגט — איך רעכען געהן אין ביבליאָטעק.

אך, וואָס פאר א מיידעל דאָס איז, מיין גאָט! — האָב איך זי אין געדאנק גערופען, — איך, צום ביישפּיעל, וואלט נאָר גענאָלט געהן אהיים צו מיר... מיט איהר, נאטירליך. ווי אזוי לאדט מען זי אבער איין? ווי אזוי גיט מען איהר צו פערשטעהן, אז איך מיין ניט קיין בייז... נאָר אָט אזוי... עס איז איצט אין דרויסען הערבסטליך... דער אוונד איז שוין לאנג, אט וואלט מען געשמועסט...

— וווייסט איהר, קאטיא, אז איך האָב מיעהנע ביכער...— האָב איך ווי פּלוצים איהר געמאָלדעט.

— יא, ווירקליך? — האָט זי אויסגעשריען...

איך בין געבליבען פערציטערט זיצען, און האָב קוים געענטפערט:

— עס דוכט זיך אייך, קאטיא! איך קוק ניט...

מיר האָבען ווידער געריידט און גערעדט... אך, מיין נאָט! עס איז דאָך דאָ וועגען אזוי פיעל אינטערעסאנטע זאכען צו ריידען... זי איז אזוי קלוג און בעלעזען, און מיינע מיינונגען, צו מיין נרויסען גליק, אינטערעסירען זי אזוי שטארק...

ענדליך האָט זי זיך אזוי ווי אויפגעכאפט:

— איך בעט אייך, ווי שפעט איז איצט?

— איך האָב ארויסגענומען מיין זייגערל פון טאש און בין געבליבען ווי איבערראשט: איינס א זייגער! ווי אזוי איז עס אריבער אזוי שנעל.

— איהר וועט גאָרניט גלויבען, ווי שפעט, — האָב איך געשמייכעלט, און דאָס הארץ האָט מיר שטארק געציטערט ביים געדאנק, אז אָט באלד נעהט דאָס גליק אוועק.

— וויפיעל? — האָט זי געפרעגט.

איך האָב איהר געזאָגט און געוואָרט אויפ'ן איינדרוק.

זי האָט רוהיג אויסגעהערט, און האָט שטיל מיט איהרע קליינע ליפעלעך א מורמעל געטהאָן:

— ווירקליך שפעט... ווייט צו נעהן...

— ווען איך וואָלט געוואָלט א מיידעל, — האָב איך אָננעהויבען דיפלאָמאטיש — וואָלט איהר שוין דאָ נענעכטיגט...

— זייט איהר דאָך ניט קיין מיידעל... — האָט זי נעלאכט...

— צו מיין נרעסטען בעדויערן... — האָב איך מיך נעוויצעלט, און האָב אייגענטליך אין דער דאָזיגער מינוט זיך נעוואונשען צו זיין א מיידעל...

— בעדויערט עס ניט... — האָט זי טרויעריג זיך אָננערופען, און איז געבליבען זיצען — מיר, פרויען, זיינען די אומגליקליכסטע בעשעפענישען.

געלערנט — אז דאָס איז א מיידעל מיט די שענסטע אידעאַלען, מיט'ן ריינסטען בליק אויפ'ן לעבען; זעה, זיי א מענש!"

איך האָב זי אין מיין צימער אריינגעפיהרט, ווי איך וואָלט אריינגעפיהרט דאָס גליק. שטיל און פאַרזיכטיג. מיין וואוי־נונג, פון צוויי קליינע צימערן, איז געווען ניט בעלויכטען. איך האָב מיך ענטשולדיגט פאר דעם פינסטערניש, און האָב מיך בעמיהט ניט אָנצוריהרען זי. דאָס הארץ האָט מיר שטארק גע־קלאפט!...

איך האָב אויך שנעל אנגעצונדען דעם לאָכם. עס איז בעלויכט געוואָרען דאָס ערשטע קליינע צימערל. זי האָט עס בעטראכט, געוואָרפען א בליק אויפ'ן בעט, און האָט זיך, דאָכט זיך, פערשעמט; איך — זיכער. איך האָב זי אריינגעבירט אין צווייטען צימער, וואו עס איז געשטאַנען א טישעל, א כאַפע און מיין ביבליאָטעקעל. זי האָט זיך גליך א וואַרף געטהאָן צו די ביכער...

— איהר האָט ווירקליך א שענע ביבליאָטעק! — האָט זי געריהמט, און האָט זיך געזומען בלעטערן א בוך נאָך א בוך.

— אך, הייגעס האָט איהר אויך! — האָט זי זיך אָנ־געהאפט מיט פרייד, — איהר וועט מיר עס באָרגען?

— מיט'ן גרעסטען פערגעניגען...

מיר האָבען זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן סאָפע און האָבען זיך צוערדט. איך האָב געקוקט אויף דער גארדין פון מיין פענסטער, וועלכע איז געווען ניט אראָבגעלאָזט. איך וויים ניט פארוואָס, אבער עס האָט מיך שטארק, שטארק געצויגען אראָב־צולאָזען די גארדין, צו וואָס?... ווער האָט עס געוואוסט?.. איך האָב אָבער מורא געהאט, זי זאָל מיך חלילה ניט חושד זיין אין שלעכטע געראנקען... נאָט זאָל מיך אויסהיטען! בעלויידיגען א פרוי?... אזוינס טו איך ניט...

— וואָס קוקט איהר אזוי אין פענסטער? — האָט זי מיך ענדליך פאָרשענר געפרעגט...

אין א האלבע שעה ארום איז זי שוין געלעגען אין מיין בעט, איינגעדעקט מיט מיין קאלדרע און מאנטל.

איך בין געלעגען אין צווייטען צימער, אויף דער סאפע, צוגעדעקט מיט מיין זומערדיגען מאנטל, מיט א קליין קישעלע צוקאפענס, און האב אויף דער וואך געטרוימט פון גרויסע גליקען.

ענדליך האב איך ניט אויסגעהאלטען און האב פון מיין צימער ארויסגעלופען:

— קאטיא, איהר שלאפט?...

— עס איז מיר קאלט... — האט זי זיך קינדיש געקלאגט...

ניט מיינענדיג קיין ביזן, נאר פשוט אויס פריינדליכקייט צו איהר, בין איך אראבגעשפרונגען פון סאפע, אויגווייקלענדיג זיך אין מיין צווייטען מאנטל, בין צו איהר צוגעגאנגען, און שטיל געפליסטערט:

— קאטיא, אייך איז קאלט?

— דעקט מיך צו בעסער! — האט זי זיך געבעטען.

איך האב זי גלייך בעסער איבערגעדעקט, איינגעווייקעלט איהרע זיסע פים אין דער קאלדרע און מאנטל, און זייענדיג עגטציקט פון דער הייליגער מיסיע, האב איך מיך ערלויבט נאר איין קוש טהאן זי...

— אך, וואס טהוט איהר? — האט זי שטיל אויסגעקרעכצט...

איך בין א דערשראקענער צוריק אוועק צו מיין סאפע און האב מיך געלעגט, נישט קענענדיג איינשלאפען א גאנצע נאכט... „דו האסט זי בעליידיגט, בעליידיגט!" — האב איך מיך ג'מוסרט און דאס געווייסען האט מיך א גאנצע נאכט נעפלאגט...

ערשט שפעט אין טאג אריין בין איך איינגעשלאפען... אז איך בין אויפגעשטאנען, איז שוין קאטיא נעשטאנען אן אנגעטאנענע און האט זיך נעקליבען צו נעהן.

איך בין אזוי גערוהרט געוואָרען פון איהר טרויעריגען טאָן, אז איך האָב פערגעסען אָן אלע מיינע כללים, וואָס איך האָב אָבגעמאכט מיט זיך אליין פריהער, ניט צו בעגעהן אזעלכעס, וואָס קען זיך, חלילה, בעליידיגען, האָב זי אָננעגומען פאר דער האנד און זי געטרייסט:

— אך, קאטיא! אין אייך, פרויען איז דאָס אזוינס, וואָס מאכט אייך שעהן און ערהאבען, און פאָלגליך, זייט איהר שוין גליקליך.

זי האָט דערויף גאָר ניט געענטפערט. זי האָט בלויז שטום געקוקט אויף מיר, און ענדליך זיך אָבגערופען:

— איהר וועט גלויבען, אז איך פיהל מיך דאָ גאנץ אנדערש.

— עס פרעהט מיך זעהר... — האָב איך געשטראהלט פאר גליק — אויב אזוי, פארוואָס זאָלט איהר טאקי ניט בלייבען דאָ נעכטיגען... צוויי צימערן זענען דאָ.. גלויבט מיר...

— א, איך האָב ניט קיין מורא... האָט זי געלאכט... — נאָר מיר דאכט, אז ביי אייך איז קאלטליך...

— יא, קאלטליך איז, — האָב איך צוגעגעבען, האָטש מיך האָט געוואָרפען אין היץ — קאלטליך איז טאקי, ס'איז שוין שפעט אין הערבסט, און מען הייצט נאָך דאָ ניט... איך וועל אייך אָבער געבען אויסער מיין קאָלדרע אויך מיין מאנטעל...

— און איהר? — האָט זי אזוי גוטהערציג, ווי א שוועסטער, געפרעגט...

— א, פאר מיר זאָרגט ניט, — איך וועל מיך שוין צודעקען מיט עפעס אנדערש...

— אלזא, בלייב איך טאקי... — האָט זי רוהיג בעשלאָסען.

— בלייבט! בלייבט! — האָב איך זי אויפגערעדט, ניט גלויבענדיג אליין אין דעם גליק.

* * *

— אָ, יאָ! — האָט ער מיט א נעוויסען שטאָלץ געענט־פערט, — זעהר א וואויל מיידעל... דאכט זיך, דיינע אויך א בעקאנטע?...

— יאָ, א שטיקעל בעקאנטע...

איך האָב איהם פאַרשענד אַנגעקוקט און בעשלאָסען אויס־צודערצעהלען איהם מיין הארץ. און איך האָב איהם אלץ דער־צעהלט, ענדיגענדיג מיט די ווערטער:

— אמת, איך האָב זי בעלויידינט?...

— נאַטירליך... — האָט ער געשמייכעלט, און נאָכהער האָט ער זיך אַנגערופען:

— שוטה, א יונג מיידעל בלייבט ביי דיר נעכטיגען, קומסטו אָב מיט איין קוש... זי איז דאָך א פרוי, פערשטעהסט, א פרוי... לאָזטו זי איינע אליין א גאנצער נאכט... איינע אליין... דאָס איז איינע פון די גרעסטע בעלויידיגונגען.

— אך, מיין גאָט, דו מיינסט עס ערנסט? — האָב איך מיך אַנגעכאפט ווי זיך אויסניכטערנדיג.

— ערנסט... ערנסט... דו האסט זי ווירקליך בעלויידינט, און דערפאר איז זי אזוי בייז....

און ארויפלעגענדיג די האנד אויפ'ן אקסעל, האָט ער לאַ־כענדיג געזאָגט:

— א צוויטען מאל זיי פאַרזיכטינער: זאלסט די פרוי נישט בעלויידינען...

— איהר נעהט שוין, קאטיא? — האָב איך ווי צוטומעלט אויסגעשריען...

—יאָ, איך מוז שוין נעהן!

איך האָב בעמערקט אין איהר שטים א קאלטקייט, און עס האָט מיר זעהר לייד געטהאָן אויפ'ן קוש, וואָס איך האָב איהר געגעבען.

— קאטיא! — האָב איך גערופען זי בעטענדיג, — ענט־שולדיגט מיך! איך האָב קיין בייז ניט געמיינט...

— אך, לאָזט מיך צורוה! — האָט זי זיך ווי געביי־זערט... איך דארף גהן.

און דערלאנגענדיג מיר די האנד, האָט זי נעזאָגט שמייכ־לענדיג שוין:

— נו, אדיע! א דאנק פאר נאכטלענער! און איז ארוים.

איך בין געבליבען אליין און האָב מיך ווידער געמוטען מוסרן:

— אז א מיידעל פערטרויט זיך דיר און בלייבט ביי דיר נעכטיגען, דארף מען נישט זיין גראָב, און מען קושט זי נישט... נאָר דאָס אָבגעטאָנענע קען מען צוריק נישט כאָפען... די תשובה קומט אלע מאל שפעט...

אין א פאָר וואָכען ארום האָב איך זי בעגענענט שפאצי־רען מיט מיינעם א פריינד; איך האָב זי שוואָך בעגריסט און בין א פערשעמטער אוועק, נישט אָבשטעלענדיג זיך.

איך האָב אָבער בעשלאָסען צו געפינען מיין פריינד און אויסדערצעהלען איהם מיין הארץ.

אויף מאָרגען בין איך צו איהם אוועק:

— קענסט קאטיען?... — האָב איך איהם פאָרשענר נע־פרעגט.

זיין זעהר א יונג, שעהן מיידעל... לויט'ן אינהאלט פון דער ערצעהלונג און לויט די בוכשטאבען פון איהר נאמען האט זי נעהאט בלאהע אויגען, גאלדענע לאקען, שלאנק ווי א גאזעל און א שטימע ווי פון א הארפע...

וואו געפינט זיך אבער דאס דאזיגע שעהנע מיידעל? ער וואלט אויסגעפאהרען די גאנצע וועלט און זי געזוכט, און ווי גרויס וואלט געווען זיין גליק, ווען ער וואלט זי געפונען...

זי וואלט איהם זיכער פרייגעביג עמפאנגען: זיין ליעד איז דאך אזוי שעהי... אלעמען געפעלט זי, בפרט איהר, וואס זי איז דאך די אמת'ע מבינ'טע... זי, זיין נאהענטע שכנה און זיין ווייטע גלייבטע...

עס זיינען פערגאנגען א פאר יאהר. דעם יונגען דיכטער איז די שטאדט, וואו ער האט זיך געפונען, ענג געוואָרען און אט האט ער זיך גלאזען אין דער גרויסער וועלט אריין.

ער איז געקומען אין דער רעזידענץ־שטאדט, טאקע אין דערזעלבער שטאדט, וואס דאס זאמלבוך מיט זיין ערשטען ליעד איז דאָרט ערשיענען. אך, אין דער דאזיגער שטאדט קען ער נעפינען דאס מיידעל מיט די בלאהע אויגען און גאלדענע לאקען... דאס מיידעל, וועלכעם איז איהם די גאנצע צייט אזוי נאהענט געווען, וואס מיט איהר נאכמען האט זיך זיין נאמען אזוי שטארק צוזאמענגעהעפט אין בוך אויף אייך בלאט...

ער וועט זי אויפזוכען, די גאלד־גלאקטע שכנה זיינע, די שלאנקע, די לאכענדיגע, וואס איהר קול קלינגט ווי א הארפע... ער וועט זי זיכער ליעב האבען...

און די ערשטע טעג, געפינענדיג זיך אין א קרייז פון יונגע נערע און עלטערע ליטעראטען, שריפשטעלער און דיכטער, האט ער ביי איינעם מיט א קלאפענדיג הארץ געפרעגט:

— קענט איהר מיר נישט זאגען, וואר איז די יעניגע, וואס האט נעדרוקט איהר ערשט ווערק אין דעם בוך?...

שכנים.

דאָס ערשטע ליעד פון דעם יונגען דיכטער איז ערשיענען אין א קליינעם ליטעראַרישען זאמעלבוך. דאָס איז געווען א קלײַן ליעבע־ליעדעל, חאָטש דער יונגער דיכטער האָט נאָך דעמאָלט קיינעם נישט געליעבט. די ליעבע האָט ער נאָר געזוכט אין דער פאַנטאַזיע. דערפאר טאקי איז דאָס ליעד אזוי שטאַרק געוואָרן און האָט געמאכט ערשיטערן יעדען לעזער מיט איהר טרויעריג־קלינגענדיגען טאָן.

דאָס זאמעלביכעל איז ערשיענען ווייט פון דעם אָרט, וואו דער דיכטער האָט זיך געפונען, און קיין אײַנציגען מיטארבײַטער פון בוך האָט ער פערזעלטיק נישט געקענט. דאָך האָט ער לויט'ן אינהאַלט פון יעדען ארטיקעל, פון יעדען ליעדעל, פון יעדער ערצעהלונג און אפילו לויט די בוכשטאבען פון יעדער אונטערשריפט, זיך פאַרגעשטעלט די געשטאַלט פון יעדען שרייבער און דיכטער.

און אזוי האָט ער פאר זיינע אויגען געזעהן קאָלעגען אלטע און יונגע, גליקליכע און אומגליקליכע, פרייליכע און טרויעריגע. אָבער נישט די אלע האָבען איהם אינטערעסירט. דער יונגען דיכטערס הארץ האָט געפאַנגען דער נאָמען פון א שריפטשטעלערין, וואָס האָט אין זאמעלביכעל געוואויגט וויזאַווי מיט אִיהם. זיין ליעד איז געווען אויפ'ן זעלבען בלאט, אויף וועלכען איהר ערצעהלונג האָט זיך געענדיגט, אזוי אז ווען דאָס בוך איז געווען פערמאכט האָבען זיי זיך געקושט... דאָס האָט נעזאַלט

דער טויט אין "רענעסאנס".

דער אייגענטימער פון קאבארעט „רענעסאנס" איז ערנסט קראנק געוואָרען.

די ידיעה איז אָנגעקומען אין גרויסען זאל „רענעסאנס" א זייגער צוועלף ביינאכט, נוען דער עולם איז נאָך נישט געווען אינגאנצען.

דער שותף, האוועלע, א כאן פון א יאָהר פינף־און־פערציג, מיט איינגעפאלענע באקען און א לייכטען פליק אויפ'ן האלב־ווייסען קאָפּ, האָט די ידיעה אריפגענומען מיט א שמייכעל:

— מסתמא האָט ער זיך צופיעל איבערגעליעבט.. עס וואָלט איהם שוין צייט געווען אָבצורוהען...

און גלייך איז ער צוגענאנגען צו דער שהנער ראָזאלדע, א שפאָנישע טענצערין, וואָס רעדט געלויפיג אידיש, און האָט איהר מיט א שמייכעל געמאָלדען:

— אונזער הערר איז קראנק.

— אזוי? — האָט זי גאנץ נאָאיוו געפרעגט, און האָט זיך געבאפט מיט א האנד פאר דער ענטבלויזטער ברוסט, — א שאָד!

נאָר באלד האָט זי זיך ערמונטערט:

— ער וועט געזונד זיין, אונזער הערר. ער איז א וואויעלער קערל.

זי איז אריין אין דער אונטערשטער לאָזשע, וואו עס איז געזעסען א יונגער דראנונער־אָפיציר און, שוין האלב־שכור'ליך,

און דער דיכטער האָט אָנגערופען דעם נאָמען פון זאמעל־בוך און פון דער שריפטשטעלערין.

דער געפרעגטער האָט א שמייכעל געטהאָן און, צורופענדיג א מאן אין די מיטעלע יאָהרען, מיט שיטערע האָהר אויפ'ן קאָפּ און גראָהע אויגען, האָט ער צו יענעם זיך אָנגערופען:

— א יונגער דיכטער ווילּ זיך מיט דיר בעקענען... ער האָט דיך געלעזען, ווען דו האָסט נאָך געהאט א ווייבערשען נאָמען...

— זעהר אנגענעהם! — האָט דער מאן אויסגעצויגען א קאלטע ביינערנע האנד דעם דיכטער...

דער דיכטער האָט מיט שרעק קוים אָנגעריהרט די שפּיץ פינגער און קוים אויסגעשטאמעלט:

— דאָס זענט איהר! מיין נאָט... א מאן!...

און איז פערשוואונדען...

דאָס יונגע מיידעלע. און געדאכט האָט זיך, אז די מיידלעך פערקויפען נישט נור זייער לייב, נאָר אויך זייער יונענד, און שענקען אוועק פאר די עטלעכע רובעל אויך א טייל פון זייערע יאָהרען...

אין די בריייטע דורכנאנגען האָבען ארומשפאציירט רייכע עפענטלעכע פרויען. אויף זייערע ענטבלויזטע בוזימס און נאנע נאקעטע הענד האָבען געפינקעלט בריליאנטען און דימענטען. זיי האָבען קאָקעטיש זיך דורכגעוואָרפען מיט ווערטלעך מיט מאנכע בעקאנטע העררען, וואָס זיינען שוין לייִדער, געווען פערנומען מיט אנדערע, און האָבען געוואָרט אויף דער רייהע.

נאָר אָט האָט מען אויף דער רעכטער זייט פון דער עסטראדע געווויזען אין עלעקטרישען פייער די „נומער צעהן". די יעניגע פון פובליקום, וואָס האָבען געקענט די נומער, האָבען אָנגעהויבען מיט גרויס התלהבות צו פּאטשען און אויסצושרייען: טאָמפּסאָן, סערווערסקאיע! דאָס האָבען זיי מקבל פּנים געווען דאָס לוסטיגע פּאָרעלע, וואָס איז בעשטאָנען פון א נעגער מיט זיין וווייסער פרוי. מיט פּרעהליכע געזיכטער האָבען זיי ביידע אריינגעטאָנצט אויף דער סצענע און אָנגעהויבען וואָרפען מיט די פּיס און אויסארבייטען פערשידענע וואריאציעס, דרעהענדיג זיך ווי א וווכער איבער דער סצענע.

אין דערזעלבער מינוט איז אריינגעלאָפען אין זאל א פרוי פון א יאָהר פינף־אונפערציג, רייך געקלייט, מיט צושויבערטע האָהר, און האָט מיט ווילדע בליקען געזוכט דעם שותף, האָוועלען.

דערזעהענדיג איהם שטעהן מיט א שאנסאָנעטין, האָט זי איהם בייז אָבגעשטופט און ווילד אויסגעשריען:

— שטעלט אָב! ער איז געשטאָרבען... שטעלט אָב!

דער שותף, האָוועלע, האָט א פיהר נעטהאָן מיט דער האָנד איבער'ן פּליכעוואטען קאָפּ און רוהיג בעמערקט:

האָט ער נעגלעט די ווייסע העמטלאָך פון דער בלאָנדער וויענער סוברעטין.

— אונזער הערר איז קראנק, — האָט זי אריינגעוואָרפען.

— פּגר'ט ער אוועק! — האָט דער אָפּיציר אויסגעשריען לוסטיג און האָט די טענצערין אוועקגעזעצט נעבען זיך, און האָט פער'שכור'ט געבעטען: טרינקט מיט אונז!...

— טרינקען? — האָט זיך די טענצערין ווי פערטראכט... עס ווילט זיך היינט עפּעס נישט טרינקען. א מאָדנע זאך!

— איהר וועט היינט האָבען א מפּלה ביים טאנצען, — האָט דער אָפּיציר איהר נביאות געזאָגט, — איהר הערט! איהר וועט זיך אויסגליטשען און וועט א פוס צוברעכען.

די שפּאנישע טענצערין, זייענדיג זעהר אבערגלויביג, האָט זיך דערשראָקען פאר דער נביאות און, א קלאפ טוענדיג איהם איבער דער האנד, האָט זי געוואָרענט:

— רעדט נישט קיין נאָרישקייטען!

און זי האָט אויסגעטרונקען א גלעזל שאמפּאניער אין נאָכדעם צוגעגעבען:

— ווי מיינט איהר, וועט אונזער פערוואלטער געזונד וועררען?

— פּגר'ט ער! — האָט זיך דער אָפּיציר געהאלטען ביי זיינם.

א זיינער איינם איז דער קאבארעט „רענעסאנס" איבערפולט געוואָרען מיט געסט. אלע קלייניע טישלעך זיינען געווען בעזעצט מיט פּאָרלאך פון פערשידענער עלטער און שטאנד. ביי מאנכע טישלעך האָט מען געקענט זעהן אלטע לייט מיט הויכע קעפּ, די עטליכע איבערגעבליבענע האָהר עקאנאמיש צושפּרייט אויפ'ן וויסען שארבען, זיצען מיט אכצעהן־יעהריגע מיידלעך מיט שווארצע גערייכטע לאָקען. דאָ שפּיעלט די צאָהל יאָהרען קיין ראָלע נישט. ווייל דער אלטער לאכט דאָ פונקט אזוי ...

— וואָס זאָגסטו, טייבעלע? געשטארבען? האָ? נע־
שטאָרבען? — וואָס איז דאָס געשטאָרבען?
און ער האָט זי גוטמוטיג אוועקגעזעצט נעבען זיך אויף
מכבד נעווען מיט א באָקאל שאמפאַניער...

— אונמענליך... זיי זיינען אלע שכור.

— ער איז געשטאַרבען! שטעלט אַב! — האָט דעם פּער־וואַלטערס פרוי געשריען.

— מען קען נישט! מען קען נישט! — האָט דער שותף איהר רוהיג ערקלעהרט, — זיי זיינען אלע טויט־שכור...

די פרוי האָט געוואַרפען פערצווייפעלטע בליקען אויפֿ פובליקום, אויפֿ דער סצענע... זי האָט זיך א וואַרף געטהאַן אויפֿ א טישעל און האָט אויסגעשריען:

— אהיים! ער איז געשטאַרבען!

ראָזאַלדע, די אידיש־שפּאניש טענצערין, וועלכע איז א בעטרונקענע ביים טישעל געזעסען, האָט לוסטיג אויסגערופען:

— זעהט, ווי שעהן אונזער פערוואַלטערין איז! וואו איז דער פערוואַלטער? לאָז ער קומען! — האָט זי געלאכט, — איך האָב איהם ליעב, ער איז א וואויל־ער קערל...

— ער איז געשטאַרבען! — האָט די פרוי מיט וויילד אויס־געלאָצטע אויגען געשריען, — ער איז געשטאַרבען... איהר פערשטעהט — ער איז געשטאַרבען!...

— אך, וואָס דרעהט איהר א קאָפּ? — האָט א הערר פּין די, וואָס זיינען געזעסען ביים טישעל מיט ראָזאַלדען, כּער־שכור'ט געבייזערט זיך, — וואָס געשטאַרבען, וועלן געשטאַר־בען... אָט קוקט בעסער, ווי מען טאַנצט...

— געשטאַרבען, זאָל איך אזוי... — די פרוי האָט נישט גענענט געפונען קיין וועגטער, ווי אזוי צו ערקלערען זיי. זי איז אומגעלאָפען פון טישעל צו טישעל, פון לאָזשע צו לאָזשע: זי האָט געווייניט, זיך געבעטען, נאָר קיינער האָט נישט פער־שטאַנען, וואָס זי וויל, וואָס זי וויינט.

אז אלטער גענעראל, ביי וועלכען זי האָט געהאָפט געפינען אז ענטפער אויפֿ איהר בקשה, האָט, א פער'שכור'טער, זי א נלעט געטהאָן ביים האלז און קינדיש־נאַיוו געפרעגט:

ווי געוֹאָנט, האָט זי געהאט פיעל פערעהרער און בעקאַנטע. דער גרעסטער טיִיל האָבען זי טיף און ריהרענד געליעבט. מאַנכע פון זיי האָבען זייערע ליעבעס־עפּיזאָדען אין ליעדער אויסגעדריקט. טיִיל ליעדער, אין א זעהר רוהיגען טאָן געשריבען, פלעגען איהר די פערעהרער אין איהר אַלבום אַרייַנטראָגען. קאַבער וויִיטער פון דעם איז קיין פערעהרער און פערליעבטער נישט געגאַנגען — איהר האַלטען זיך מיט יעדען פון זיי איז געוען אזא, וואָס האָט נישט געמאַכט קיין וועג צוצוטרעטען נאָהענטער צו איהר. איהר שלאַנקע פיגור, איהר נאַלדענע, אין דער אויפּערקזאַמטער אַרדנונג פערקעמטע, פרייַזור, האָט ווי געוואַרעגט: נאָר נישט צו נאָהענט! און ווירקליך איז קיין מענ־ליכקייט געווען צוצוגעהן נאָהענט צו איהר. עס האָט זיך נע־דאַכט, אז ווען מען זאָל זי נאָר איין קוש געבען, וואָלט פאַרגע־קומען האָס גרעסטע וואונדער אין דער גאַנצער אַרדנונג פון דער וועלט.

יעדען יאָהר האָט זי געפייערט איהר געבורמסטאָג. די פערעהרער האָבען איהם צום אַנדענקען ביכער געשענקט; בי־בער — וואו עס דערצעהלט זיך און וואו עס ווערט בעזונגען די ליעבע, און די לוסט, און די פרייד פון לעבען. די דאָזיגע ביכער האָט זי געהיט און טייער נעהאַלטען מעהר פון אלץ. אין פערלויף כון עטליכע יאָהר האָט זיך ביי איהר אַנגעזאַמעלט א גרויסע ב־בליאָטעק פון אויינע ביכער. זיי זיינען געווען אויסגעלעזט אין דער גרעסטער אַרדנונג אין א שהנער עטאַזשערקע און האָ־בען פון דאַרט ערנסט ארויסגעקוקט און נעהיט די אייגענטימ־רין פון אלדאָם בייַ.

ביכער.

זי איז געווען הויך, שלאנק און שעהן, איבערהויפט— שעהן! אויסער איהר שעהנקייט האט זי נעהאט א בעזונדער ציהונגסקראפט. אין וואס איז עס בעשטאנען, איז געווען שווער צו בעשטימען: צי אין ליעבען, איינגעהאלטענעם שמייכעל, אין די פיינע מאנירען, אין קלינגענדען העלען קול?

הויך און שלאנק און שעהן — האט זי אויסגעזעהען מאיעסטעטיש. אבוואהל זי האט זיך געהאלטען איינפאך, האט דאך קיינער פון איהרע פיעלע פערעהרער נישט געוואגט ארויסווויזען איהר א צייכען פון צו נאהענטער בעציהונג. א מעהר דרייסטער פערעהרער פלעגט נאר, אין בעזונדערע מינוטען פון ענטציקען, אויף איהר ווארפען א דרינגענדען בליק, אויף וואס זי פלעגט ענטצווען צוריק מיט א שטרענגען, שטומען פאַרוואורף. ווי זי וואלט מיט דעם געוואלט וואַרנען:

— אזוי קוקט מען נישט.

אין איהר אנוועזענהייט האט דער סאמע דרייסטער יונגערמאן פערלאַרען זיין דרייסטקייט, און דער גרעסטער דאַנזשואן פלעגט נישט וואגען איהר מאכען א קאמפלימענט, זאגאר קיין וואונק אויף א קאמפלימענט.

זי איז געווען נעבילדעט, און אין איהר אנוועזענהייט האט מען נערעדט וועגען ליטעראטור, קונסט און טעאטער, מאנכמאל אויך וועגען פאליטיק. חאטש זי איז געווען ראדיקאל געשטימט, האבען דאך די פאליטישע און פילאזאפישע געשפרעכען, וואס

עס איז געווען א ווינטער־אוועג. דער ווינד האָט אין פענסטער געקלאפט און ווי עפעס דערצעהלט און געמאַכט. דיין געבורטסטאג און קיינער איז ניט געקומען!

עס איז איהר געוואָרען טרויעריג און באנג. זי האָט ארויס־נענומען א בוך פון די געשענקטע צו די נעבורטסטעג איהרע און נענומען לעזען.

דאָס בוך גערעדט פון זומער־נעכט, קושען און ליע־בע.

זי האָט דורשטיג געשלונגען יעדעס וואָרט.

און דער ווינד האָט דורכ'ן פענסטער געלאכט און נע־לאכט:

— דו האָסט דערפון נישט געוואוסט, נישט געוואוסט!

און זי האָט זיך געשעמט פאר דעם בוך, האָט עס פערמאכט און קוקענדיג אויף דער עטאזשערקע ביכער, האָט זי געטראכט:

— מעהר ווי דאָס האָט מיר מיין שעהנהייט נישט געגע־בען...

מיט א לייכטער אויפרעגונג, האָט זי זיך אנגעצויגען און זיך געקליבען געהן ערגיץ — געהן צום לעבען מיט א בעזוך... די נאכט איז אבער קאלט און פינסטער געווען, און זי האָט זיך אויסגעטאָן און זיך נענומען מיט א זיפץ צוריק צום בוך.

די יאָהרען זיינען שטיל און ארטיג, ווי איהר לעבען, גע־פֿאַסען. אומבעמערקט פֿאר איהר, זיינען די פערעהערער ווע־גער געווארען. זי האָט דאָס צוגעשריבען דער נייער צייט, וועלכע איז נישט מסוגל פֿאר אזוינע רוהינע אנגענעהמע צוזאמענקונפֿ־טען, ווי אין די פריהערדיגע פֿאָר יאָהר. זי האָט דאָס בעדויערט. אָבער נישט חושד געווען, אז שולדיג אין דעם איז איהר הערבסט...

איהר געבורטסטאָג האָט זי נאָך אלץ נעפֿייערט, אבער שוין אָהן אזא אינהאלט ווי אמאל. די פֿאָר ביכער, וואָס זי האָט בע־קומען צום לעצטען געבורטסטאג, זיינען געווען קליין און דאָר אינערליך און אויסערליך. זי האָט זיי אוועקגעלעגט גאנץ יונ־טען אין דער עטאזשערקע און האָט בעזונדערס פרייִנדליך צו איינעם פון די נעסט זיך געווענדט:

— איך וואָלט איצט וועלען ערגיץ נעהן!

פון די עטליכע האָט זיך נאָר איין נאסט אָבגערופען:

— קומט אביסעל.

די איבעריגע האָבען געזאָגט, אז זיי זיינען פערנומען און האָבען קאלט אבשייד גענומען.

דעם איינעם האָט זי אויך דער גאס גענומען אונטערן אָרים און ליעב אריינגעקוקט אין די אויגען.

ער האָט איהר אָבגענטפערט מיט'ן זעלבען בליק. זי אָבער האָט זיך בעליידיגט און אינסטינקטיוו איהר האנד אַרויסגעצויגען.

זי האָט א ווייל גענוינען. ענדליך האָט זי אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל, און דערזעהענדיג אראָבקוקלען זיך פון דאָרט א שטערן. האָט זי ווי פערוואונדערט אויסגערופען:

— אך, ווי ער איז אראָבגעפאלען, דער שטערן!

— און פערלאָשען געוואָרען! — האָט דער אמאלינער פערעהרער צוגענעבען.

און אָט די דאָזיגע געוועהנהייט האָט איהם פערשאפט אַ ביסעל אונאנגענעהמליכקייטען. האָבענדיג געביטען אין פער־לויף פון א יאָהר עטליכע געלעבטע, פלעגט ער זיך טועה זיין אין די נעמען און קושענדיג בערטע'ן פלעגט ער רופען דעם נע־מען פון דער פאריגער געליעבטע. די נייע געליעבטע פלעגט זיך אויפכאפען פון צויבער, אבהאקען איהם די קושען און פלעגט בייז און פערדריסליך אויבערברעגען.

— ווי אזוי האָסטו מיך נערופען?

—אך, מיין גאָט! — פלעגט זיך הערמאן פערענטפערן,

— איך קאָן בשום אופן ניט פערגעסען מיין שוועסטער.

— אזוי — דאָס איז דיינע א שוועסטער — עפעס אן אינ־טערעסאנטע מיידעל? פלעגט די נעליעבטע פרעגען און ווידער ערלויבען זי צו קושען.

איינע פון הערמאנ'ס לעצטע ליעבעס איז געווען א יונג מיידעל — ראָזע. די ליעבע איז געווען די שטארקסטע און ערנסטסטע, און נעצויגען האָט זי זיך ביי א האלב יאָהר צייט. איהר נאָמען האט זיך איהם אזוי שטארק אייגעשניטען אין קאָפּ, אז די צווייטע געליעבטע נאָך איהר — בערטע — האָט ער נאָכאנאנד ראָזע גערופען און חאָטש דער תירוץ, אז ראָזע איז זיינע א שוועסטער, האָט די ערשטע צייט געווירקט, האָט אבער בערטע ענדליך אָנגעהויבען שטארק חושד זיין, אז ראָזע איז אודאי ראָזע די דענטיסטקע, צו וועלכער זי האָט גהאט א שנאה און בערטע האָט נאָך יעדען קוס זיך געקווייטקעלט און אז ער פלעגט זי פאָרט רופען ראָזע, פלעגט זי זיך אויפשטעלען אין זאנען מיט פאָרווארף:

— גהה צו ראָזע'ן!

אלזאָ האָט די ליעבע מיט בערטע'ן זיך געצויגען א גאנץ קורצע צייט — קנאפּע פיער וואָכען. און אפילו די פיער וואָכען זיינען אויך געווען אָהן נחת: הערמאן איז געווהנט געווען, אז די קושען זאָלען נעהן, אונגעשטערט, אָהן אן איבערריסונג, אָהן

די צווייטע ראָזע.

האָבענדיג א קאָפּ מיט געדיכטע שוואַרצע האָר. צוויי שוואַרצע אויסדרוקספולע אויגען, אַן אַנגענעהמע שטימע אוּן עטלעכע שענע פּראָזען, האָט הערמאַן געהאַט גליק ביי פרויען. נאָכדעם, ווי ער האָט זיך פערלאָזט א קליין בעראיל, וואָס האָט ארומגעפאַסט זיין ווייס געזיכט, האָבען פיעל בעקאַנטע מיידלעך געשוואַרצן, אז ער זעהט אוים, ווי אַן אמת'ער קריסטוס. אוּן אזוי ווי די מיידלעך זיינען אלע געווען פּאַרטנעשריטענע איז דאָס געווען דער גרעסטער לויב פאר א מאַן... פיעל מיידלעך פוּן די פּאַרטגעשריטענע, ווי קורסיסטקעס, דענטיסטקעס אוּן סתם שטודירענדע, וועלכע האָבען זיך אלע געצויגען פאר דער פּראָווינץ קיין ווארשוי, זיינען מיט הערמאַנען געווען בעקאַנט אוּן דאָס רוב פוּן זיי זיינען געווען אין איהם פערליעבט מיט דער סאָמע הייסער ליעבע, וואָס מען ברענגט פוּן דער פּראָווינץ אראָב קיין ווארשוי. הערמאַן אליין, האָבענדיג א היבשען זאָפאָס געליעבטע, האָט דאָך געקארנט אוּן פלעגט זיך פערליעבען פוּן צייט צו צייט נאָר אין איינער. ערשטענס, איז ער געווען אביסעל בעשעפטיגט מיט לעקציעס אוּן צווייטענס, איז ער געווען א מאָראליסט... זענענדיג פערליעבט אין איינער איז ער איהר געווען שטאַרק טרויי אוּן איבערגענעבען אוּן פלעגט איהר שווערען הייסע ליעבע אוּן קושענדיג זי לויטענשאפטליך, **האָט ער געהאַט א טבע צו רופען די נעליעבטע ביים נאָמען.**

דאָס מיידעלע האָט איהם ניט פערשטאַנען און האָט נערריקט מיט די פֿליִצעס!

— וואָס פאר א גליק?

דאָן איז הערמאן געקומען צו זיך און האָט געענטפערט:

— ראָזע! ליעבע ראָזע! וואָס פאר א הערליכער נאָמען!

— אהא, אפילו מיין נאָמען געפעלט אייך.

— יאָ, יאָ! דער נאָמען געפעלט מיר זעהר! זעהר! — האָט הערמאן ענטציקט נערעדט, קושענדיג זיין נייע געליעבטע און טראכטענדיג:

— נו, דאנקען גאָט — אבי זי הייסט אויך ראָזע. איצט וועל איך מיך ניט דארפען היטען, און ענטציקט האָט ער זיך צורוּפען:

— ראָזע! ראָזע! ראָזע!

און דאָס מיידעלע האָט שטיל, אָבער שטימונגספֿאָל געפֿלים־טערט:

— אך, מיין גאָט, ווי שטארק איהר קאָנט ליעבען!

זייטיגע בעמערקונגען. ער האָט זיך אליין בעשולדיגט אין א שוואכען זכרון, גע׳חזר׳ט נאכאנאנד: בערטע! בערטע! ס׳האָט אבער ניט געהאָלפען. ווי אויף צו־להכעים פלענט זיך ארויסכאַפּען ביים ערשטען קוש דער נאָמען פון דער פערגאנגענער גע־ליעבטע: ראָזע! און טהו זיך עפעס.

פאר גרויס עגמת־נפש האָט הערמאן נאנצע צוויי וואָכען געלעבט אהן ליעבע. און וועג וויסט. ווי לאנג ער וואָלט זיך אבגערוהט, ווען ער וואָלט זיך אין טעאטער נישט בעקענט מיט א יונג, שעהן מיידעל, וועלכע א פרייַנד האָט איהם פאָרגע־שטעלט, אָנרופענדיג זי ביים לעצטען נאָמען: ראבינאָוויטש!

טרעפענדיג זיך מיט איהר אויף מארגען, האָט ער פעסט בע־שלאָסען, אז ביי איהר וועט ער שוין קיין טעות ניט מאכען. ראָזע׳ן האָט ער שוין ערשטענס אין נאנצען פערגעסען אין צווייטענס, וועט ער טאקע פון היינט אָן א נעליעבטע רופען ניט ביי׳ן נאָמען, נאָר אזוי ליעבלינג: מיין טייערע. מיין שטערען! מיין חלום! און דעסגלייכען.

* *
*

טרעפענדיג זיך מיט פריילין ראבינאָוויטש נאָך עטליכע טעג בעקאנטשאפט און געבענדיג איהר דעם ערשטען קוש נאָך דער ליעבעס־ערקלעהרונג, האָט ער, פערגעסענדיג אן אלץ, וואָס ער האָט אויף זיך געגומען, ווידער ליידענשאפטליך אויסגעפרע־גען:

— מיין ראָזע!

דאָס מיידעל האָט איהם פערוואונדערט אנגעקוקט:

— פון וואנען וויסט איהר מיין פאָר נאָמען?

— וואָס היסט? איהר היסט טאקע ראָזע! אח, וואָס פאר א נליק! מיין נאָט!

— עס קען זיין! — האָט זי זיך דערפרעהט מיט מיין וויץ און האָט זיך צוגאבט מיט א ריינעם קלינגענדיגען געלעכטער — ביי „אונזערע ברידער" טרעפט עס אמאל...

הערענדיג ווי זי נעהמט מיך אריין אין צאהל פון איהרע ברידער בין איך אויך פרעהליך געווארען. לעבענדיג אלץ צווישען פרעמדע ווילט זיך דאָך האָבען אזא שעהן גוט־שוועסטער'ל...

אין א ווילע ארום איז זי שוין מיט מיר אזוי נאָהענט געוואָרן, אז איך האָב מיך קוים איינגעהאלטען איך זאל איהר „דו" ניט זאָגען. געוואָלט האָב איך עס זעהר. עס האָט מיר אָבער געפעהלט די פרייהייט דערצו. און ניט פרייערהייט זאָגען „דו" איז עס ניט קיין ליעבליכקייט נאָר א בעליידיגונג. און איך וואָלט בעבער מיך לאָזען דעם קאָפּ אראָבנעהמען איידער בעליידיגען אזא ליעבעם וועזען...

זי האָט מיר א סך דערצעהלט, דערצעהלט פון די לעצטע פאסירונגען, פון די קרבנות, דערצעהלט און געשמייכעלט. איך האָב זי אבער ניט בעשולדיגט אין שלעכט־הערציגקייט. זי קען פשוט טרויעריג ניט זיין, אזוי פיעל לעבען האָט זי! און איהר לעבען איז אזוי שעהן און אזוי ערהאבען און אזוי ניצליך...

זאל זי לאבען! אזא געלעכטער קען פערטרייבען דעם שארפסטען טיפּ איינגעפענסענעם טרויער וואָס עס איז אויף פיעלע הערצער אנגעוואקסען. מיר איז אודאי אזא לאבען נויטיג, אזא לאבען הוילט מיך.

און זי האָט דערצעהלט און געלאבט, און דערצעהלענדיג און לאבענדיג האָט זי מיר צייטענווייז ביי'ן קלאפּע אנגענומען און נאָר ניט חושד געווען, אז אונטער דער קלאפּע שלאָגט מיין האַרץ עפּעס אזוי מאָרנע; און נאָר ניט חושד געווען, אז אונטער דער קלאפּע געפינט זיך א הארץ, וואָס האָט זיך שוין לאנג פערבלוטיגט...

און וואָס זי האָט מיר דערצעהלט האָב איך שוין לאנג אלייז געוואוסט, אין פערשיידענע צייטונגען געלעזען. איהר אָבער

דאס פאלקס קינד.

(פון דעם טאגעבוך פון אן אינטעליגענט)

1905 יוני... אויסלאנד.

א שהנע, א ריינע, א פרישע, א יונגע האָט זי צו מיר אין טהיר אַנגעקלאפט און איידער איך האָב צייט געהאט צו זאָגען דעם בעל־הבית'שען „ביטע" איז זי שוין איבער מיין שוועל געשטאנען און האָט געשמייכעלט, וווייזענדיג איהרע שהנע וויסע צייהנדלעך.

איך האָב זי אַנגעקוקט און מיר האָט זיך געדאכט, אז איך האָב זי ערגיץ געזעהן. איך האָב זי אַבער קיינכאָל ניט געזעהן. סיידען אין מיין פאַרשטעלונג, וועו איך האָב וועגען שהנע, ליעבע זעלען געטרוימט.

— דאָס זענט איהר טאקי? — האָט זי געשמייכעלט שוין ווי פערשעהמט.

— איך!

— מען האָט מיך געשיקט טאקי צו אייך...

— אזוי? — האָב איך געשטאַמעלט און האָב שיער ניט ארויסגערעדט: לאנג לעבען זאָל יענער, וואָס האָט מיר אזא שהנעם מלאך געשיקט. איך וואָלט עס אפשר ארויסגערעדט, נאָר זי איז אין נאנצען צו זיך געקומען און האָט פריי געזומען רייד:

— קוים געפונען אייך! כאַ־כאַ־כאַ! קיינער ווייס ניט ווו איהר וואוינט. דאכט זיך אזוי בעוואוסט.

איך האָב זיך פערשעהמט און האָב זיך נעסטארעט א ווייץ צו זאָגען:

— מסתמא דערפאר ווייל איך האָב זעלטען א דירה...

— איהר זייט א בונדיסטקע? האָב איך זי געפרענט מיט א שמייכעל.

— א פראנע! — האָט זי זיך ווי בעלעדיגט.

— שוין לאנג:

— שוין דריי יאָהר! האָט זי מיט א שטאָלצען שמייכעל נעענטפערט.

— נו, און „געזעסען" זענט איהר שוין?

— כאָ—כאָ—כאָ! א קשיא! דריי מאָל: 4 חדשים אין פּאַוויאק, דריי חדשים אין 10טען פּאַוויליאָן און א חודש איז ראָטוש.

— און ווי פיעל זענט איהר אלט? האָב איך אויך געשמיי־כעלט, וועדענדיג פּראָהליך געשטיפט פון איהר „ביאָגראָפיע".

— אָ, אלט בין איך שוין לענג — אכצעהן יאָהר!

— און אזוי פיעל האָט איהר שוין געארבייט!

— אָ, דאָס איז נאָך גאָר נישט! — האָט זי לאכענדיג אויסגערופען. איך הויב ערשט אָן...

באָלד איז זי אבער ערנסט געוואָרען און האָט זיך אָנגע־רופען:

— איין זאך איז יעצט שלעכט: ניטאָ קיין ליטעראטור, זעהר שווער צו שווארצען יעצט. די ארבייטער האָבען ניט וואָס צו לעזען, אויבער פּראָקלאָמאציעס.

— אין רוסלאנד דרוקט זיך דאָך אויך.

— עט! — האָט זי א מאָך געטהאָן מיט דער האנד — עס קלעקט ניט אויף א צאָפּן. מען דארף האָבען די אויסלענדישע.

און וועגען דעם איז זי טאָקע געקומען. אָט דאָס קליינע אכצעהן־יעהריגע מיידעלע, האָט נעשווארצט דעם גרענעץ און איז אהער געקומען איבערצופיהרען ליטעראטור פּאר די ארבייי־טער אין רוסלאנד.

איך האָב מיך געשעהמט, אָבער איך האָב זעהר נעוואָלט זאָגען:

האָב איך עס ניט געזאָגט. עס איז מיר געווען א שאָד צו איבער־שלאָגען זיי. אזוי נתפּעל איז זי געווען, אזוי בעגייסטערט האָ־בען איהרע צוויי שווארצע אויגען געפלאָמט און מיט שטראה־לען, ממש מיט שטראהלען געשאָטען !...

איך האָב געדארפט זיין א גרויסער נאר צו זאָגען איהר, אז דאָס וויים איך שוין און זי זאָל אויפהערען צו רעדען, צו קלינ־גען וויי א גלעקעלע. אָ, מיר פעהלט נאָר אביסעל גלוויבען, גלוי־בען. קיין שכל אָבער נישט... פערקעהרט — צו פיעל האָב איך איהם.

און איך האָב זי טאקע ניט איבערגעשלאָגען, געמאכט א מי־נע, ווי איך הער דאָס דאָס ערשטע מאָל און האָב געשטוינט.

זי האָט געמיינט אז איך האָב געשטוינט פון איהרע ער־צעהלונגען, איך האָב אָבער געשטוינט: וואו נעהמט זיך אזוי פיעל גלויבען, אזא טיעפער קוואל ביי אזא יונג קינד.

— ...האָט דער „בונד" גלייך א פראָקלאָמאציע ארויסגעלאָ־זען... מען האָט עס געכאפט פון די הענד... אין מיטען גאם ! אז מען האָט נאָר קיין מורא ניט געהאט ! פאר די פאָליציי אין די אויגען ! זיי האבען זיך בעהאלטען... כאַ—כאַ—כאַ !

און אין די פראָקלאָמאציעס גלויבט זי ווי אין דער תורה און אין „בונד" ווי אין גאָט.

— דער „בונד" ארבייט גוט? האָב איך זי אין מיטען א פרעג געטהאָן.

זי איז נאָך מעהר בעגייסטערט געוואָרען:

— וואָס פרעגט איהר ? נאָר דער „בונד" ! די ס. ס. — נאָר ניט ! אבסאָלוט נאָר ניט ! אז די ס. ס. זיינען אמת'ע בורזשו־אזיע... גאָר טענה מיט זיי ! זיי שטערען נאָר !...

ביים וואָרט „שטערען" איז זי ערנסט געוואָרען און זי האָט אויסגעזעהן, ווי א קינד, וואָס פערטראכט זיך וועו מען פרעגט ביי איהם: ווי פיעל איז 2 מיט 2...

דער קעלנער.

אין דער נאכט־קאפע איז צום הערבסט־סעזאן אָנגעקומען א נייער דאמען־אָרקעסטער, וואָס איז בעשטאַנען פון זעקס פּרויליכע.

נישט קוקענדיג אויף די רעגענדע וועטערס, זיינען זיי אלע געגאנגען געקליידעט אין־אונשולד־וויסען. דער דאָזיגער אנצוג האָט זיי זעהר געפּאסט. איבערהויפּט אבער האָט אין דעם וויי־סען אנצוג בלענדענד־שעהן אויסגעזעהן די ערשטע פּיעדלערין, א יונגע ברונעטין, וואָס האָט דיריזשירט שטעהענדיגערהייט. מיט שלאנק, מיט דעם סמיטשיק אין דער האנד, האָט זי אויסגעזעהן ווי א יונגע קעניגין, וואָס אָט לאָזט זי ארויס א בעפעהל, און אלע, סיי דער ווירטה, סיי די קעלנערס, סיי די געסט וועלען זיך א לאָז טהאָן צו ערפילען אירע. נאָר די דאָזיגע ברונעטין פלעגט נאָך יעדער שטיק זיך אוועקזעצען אויף אירע אָרט. איבערוואַרפען זיך מיט די קאלעגינען איהרע מיט עטליכע ווערטער און פון צייט צו צייט וואַרפען רוהינע גלייכע בליקען אויף די געסט.

די געסט, דאָס רוב יונגע לייט, האָבען ניט געקאָנט אבריי־סען פון איהר זייערע בליקען. נישט איינער פון זיי האָט זיך ניט נעווואגט צוגעהן צו איהר און מכבד זיין איהר מיט ווין אָדער קאָניאק, ווי מען פלעגט זיך אין דער דאָזיגער נאכט־קאפע נוהג זיין מיט די ביזהעריגע שעהנע דיריזשאָרינס פון דער דאמען־קאפעליע. מאנכע נעסט, וואָס די בלענדענדע ברונעטין האָט זיי

— מען דארף ניט. מען וועט אייך ארעסטירען...

אודאי קען מען זיך שעהמען צו זאגען אזוינס, וועז פאר דיר שטעהט אזא מוטהיגע זעלע.

אוז צו מיר, וואס האט דאס געוואלט זאגען איז זי נאך הילף געקומען....

ווי גליקליך איז מיט איהר גלויבען!

ווי פרעהליך איהר איז.

אוז ווי אומעטיג מיר איז!

איך האב געוואלט קושען דאס יונגע, פרישע ריינע קינד פון פאלק וואס לעבט אוז ברענגט לעבען! איך האב אבער זוי מורא געהאט...

פאר אלץ האב איך מורא...

אוז דאס יונגע קינד, דאס קינד פון פאלק האט פאר קיין זאך קיין מורא ניט. זי וועט איהר שעהנע יונגע ריינע לייב מיט ברשורען ארומוויקלען אוז וועט אזוי שווארצען דעם גרענעץ, צו ברענגען גייסטיגע שפייז פאר די הונגעריגע ארבייטער. אין טאמער וועט איהר דער גראבער בעאמטער אין א צימער ערגיץ בעזוכען, אוז גראב מחלל זיין די היליגקייט, וועט אבער איהר נשמה אלץ ריין, אלץ קלאר, אלץ מוטהיג בלייבען.

זי גלויבט אוז האט ניט קיין מורא?

א גליקליך וועג דיר, ליעבעם פאלקס־קינד!

דער ווירטה האָט איהם שוין אויסגערעדט, אז די לעצטע צייט בעגעהט ער זיך ניט העפליך מיט די געסט.

— זי פערגעסען זיך! — האָט איהם דער ווירטה נעמוסר'ט.

און ער האָט זיך אויף זיך געגומען צו וועלען גוט און פרום און דערגעהן ביי „איהר", אויב זי „איזט צום האבען".

און עס איז כדאי געווען צו דערגעהן: דער נייער גאסט איז געווען דער באנקיר לייב־הערש, איינער פון די בעוואוסטע לעב־קינדער. פון אזא גאסט קאן מען גליקליך ווערען.

און ווען דער דאזיגער באנקיר איז צו איהם צונאנגען און געפרעגט, ווייזענדיג אויף דער ברונעטין:

— איז זי צום האבען?

האָט ער, ווי ווייט מעגליך, העפליך געענטפערט:

– גליך ערפאהר איך עס, הערר באנקיער.

די ברונעטין איז גראד ארויס אין גארדעראב־צימער צו פערריכטען איהרע האר. ער איז גליך נאך איהר אריינגענאנגען, און בלייבענדיג מיט איהר אליין, איז ער ווי צוטומלט געוואָרען פון איהר בלענדעדער שעהנהייט.

— וואס וואלען זי, הערר „אבער"? — האָט זי איהם גוטמוטהיג געפרעגט, ארויפלענענדיג איהר ווארמע, ווייבע האנד אויף זיין נאקען.

— ביטע זעהר — האָט ער זיך געמוטהיגט — פיעלע געסט זיינען פון אייך בעצויבערט... אבער זיי זיינען אלע לומפען.. באנקיער לייב־הערש פרעגט, אב... איהר זייט צו האבען...

— באנקיער לייב־הערש... — האָט זי מיט אקלינגעדער שטימע געענטפערט — א, יא! איך האבע פון

צופיעל בעאונרוהיגט, האבען צוגערופען דעם אבער־קעלנער. א הויבער בלאנדין, מיט גרויסע, לאנגע וואנסען, אין א שווארצען פראק, און איהם געפרעגט, אנווייזענדיג מיט'ן בליק אויף דער פידלערין:

— ביטע זעהר, איזט זי צום האבען?

דער קעלנער פלעגט אויפהויבען זיין בליק צום ארקעסטער, זיך פערטראכטען און ענטפערן ניט ווי זיין שטייגער איז, בייז און אויפגערעגט:

— א, ניין! גאט בעהיטע!..

געוואוסט האט אבער דער קעלנער, אז ער זאגט דא א לי־גען און ער דיענט דערמיט ניט עהרליך זיין ווירטה; פערקעהרט, זיין פפליכט איז זיך נעהנטער צו בעקענען מיט איהר, איבער־געבען איהר, ווי אזוי זי פאנגט הערצער, און פיהרען אונטער־האנדלונגען, פון וועלכע אי ער, אי דער ווירטה פון קאפע זאלען קאנען פערדיענען.

נאר דאס ערשטע מאל, זייט ער איז א קעלנער דענקט ער ניט פון טרייהייט און פון פערדיענסט. די דאזיגע נייע געפי־לען בעאונרוהיגען איהם: „וואס איז דאס פאר א קרענק?" טראכט ער, און בעשלייסט צוצוגעהן צו איהר, וועז זי געהט אריין אין נארדעראב־צימער, און איבערגעבען איהר דאס, וואס א קעלנער דארף איבערגעבען, אויב ער ווייל זיין אן עהרליכער, טרייער קעלנער... אבער זיין בעשלוס ווערט פערשוואונדען, וועז ער הויבט נאר אויף זיין בליק און דערזעהט זי שטעהענדיג מיט דעם סמיטשיק אין דער האנד און די אויגען פינקלען און לייב־טען אזוי רוהיג, אזוי רייז...

— איזט זי צום האבען? — שלאגט איהם איבער מיט א פראגע, א הויבער, דיקער גאסט.

— אבער ניין! וואס זאגען זי? — ווערט ער ווי בייז, און דערשרעקט זיך אליין פאר זיין טאן.

זומערדיגע בעקאנטשאפט.

(דערצעהלט פון א „דאן זשואן").

עס האָט פּאסירט אין אן אנדער צייט און אין אנדער לאנד. אָבער שרעקט זיך ניט! — מיינט ניט, אז איך גיב אייך דער־צעהלען א היסטאָרישע פּאסירונג. נאָט זאָל מיר אָבהיטען פון היסטאָרישע פּאסירונגען. דערצו נעהמען זיך אזוינע לייט, וואס האָבען אליין גאָר נישט דורכגעלעבט אזן שעפּען אלץ פון בוך... איך נעהער דוקא צו דעם סאָרט מענשען, וואָס איין פּרוי־ען־בליק מאכט אויף מיר מעהר אייגדרוק ווי הונדערטער עפּי־זאָדען פון היסטאָריע... אבער ניט דאָס בין איך אויסען.

אלזאָ, עס האָט פּאסירט אין אן אנדער צייט — מיט עטלי־כע יאָהר צוריק; אין אן אנדער לאנד, אין אייגער פון די שעהנסטע לענדער פון אייראָפּא. עס איז געווען א שעהנער לייכטזיניגער פריהלינגס־טאָג. דעם דאטום געדענק איך ניט, אָבער לויט די גראדוסען פון ליעבע, וואָס דער בארָאמעטער האָט אין מיין ברוסט דאמאָלט געצייגט, שטעלט איך מיך פּאָר, אז עס האָט נעמוזט זיין ארום ערב מאי. דער טאָג איז געווען לייכט־זיניג, ווי איבערהויפּט די ערשטע פריהלינגס־טעג, אבער איך בין נאָך לייכטזיניגער געווען. איך האָב פּישוט זיך פערליעבט אין יעדער פּארבייגעהענדיגער מיידעל, נישט קוקענדיג צי דאָס מיידעל נעהט אליין, צי מיט א בעגלייטער. עס האָט נעהאלטען שיער־שיער ביי אָבשטעלען יעדער מיידעל איז מיטען גאָס, פּא־לען אויף די קניע און אויסזיפּצען: איך ליעב דיך, קום מיט מיר

איהם געהערט... ער איז ווירקליך זעהר רייך; ביטע זעהר. זאגען זי צויעלב איהם ווען איך פריי ווערען פריהער...

א שוואַרצער וואַלקען האָט פערדעקט דעם קעלנערס פנים, און ער האָט אונרוהיג וויעדער איבערגעפרעגט:

— ווירקליך?...

— נון, יא! — האָט זי געלאכט, — זאגען זי איהם, אום צוויי אוהר בין איך פריי...

— דאנקע זעהר! — האָט דער קעלנער קוים ארויסגערעדט און איז ארוים.

— אלזא? — האָט דער באנקיר געפרעגט, דערזעהענדיג איהם.

דער קעלנער האָט שוין געוואַלט ארויסרעדען זיין מיטטייל־לונג: „יא, צום האבען". נאָר עפּים ווי דורך א כשוף האָט זיך די צונג א דרעה געטהאָן, אין די אויגען איז דונקעל געוואָרען און ער האָט געענטפערט:

— נאָט זאָל אויסהיטען! זי א׳ז א פיין — אנשטענדיג מיידעל!...

דער באנקיר האָט קאָמיש אראָבגעלאָזט די נאָז.

דער קעלנער האָט טריאומפירט...

— וואָס איז? — האָט זי זיך אַבגעשטעלט זון מיך צורוק אַנגעקוקט. נעדאכט האָט זיך מיר, אז זי אליין איז אויך אביסעל אַנגעצונדען.

— איך האָב אייך ערגעץ געזעהען און קען מיך ניט דערמאנען וואו... — האָב איך זיך געפרואווט פערזיכערן אויף אן אלטער סגולה.

— יא.. מיר דאכט זיך אויך אזוי... — האָט זי געענטפערט.

— אלזאָ, וואו און ווען? — האָב איך זיך ערנסט פערטראכט.

— יא, איך געדענק אייך פון ערגעץ... — האָט זי פערשעמט געשמייכעלט.

— אָט איז ניט ווייט דער גאָרטען! — האָב איך איהר געזאָגט, אַנווייזענדיג מיט'ן האנד אויפ'ן גאָרטען, וועלכער האָט זיך ניט ווייט פון אונז געפונען... מיר וועלען אהין אריינגעהן, זיך אני ערזעצען...

— יא, איך בין טאקע אביסעל פערמאטערט פון געהן...— האָט זי ז'עודיג געפלויסטערט. אבער מיין גאָט! — האָט זי זיך נעכאפט עגרליך — איך קען דאָך אייך ניט...

— איהר האָט דאָך אליין געזאָגט, אז אייך דאכט זיך, אז איהר האָט מיר אויך ערגעץ געזעהן, — האָב איך איהר בערוהיגט, — הייסט עס, אז מיר זיינען בעקאנט.

— איך קען מיך אַבער נישט דערמאָנען וועו און וואו... — האָט זי געשמייכעלט און איז מיר נאָכגעאָנגען.

— צייט און אָרט עקזיסטירען ניט פאר אונז... — האָב איך נעפרואווט צוצוציהען זיי יט העכערע אויסדרייקע.

זי האָט געשמייכעלט, מיך אַנגעקוקט און זי איז קענטיג צופריעדען געבליבען. אבער אז מיר זיינען שוין ביידע גאנץ נאָהענט אייגע נעבען די אנדערע געזעסען אויף א באנק אין א שטילער אלעע, און די נוטע מענשען האָבען אונז געלאָזט אונגעשטערט זיצען און האָבען זיך ארומגעדרעהט אין אנדערע ווינק-

ערגעץ אוועק אין א שטילען גאָרטען, אָדער אין א שטילען ציממער, וואו איך און דו, און איך און דו לעבע...

מעהר וואָלט אבער ניט געפעהלט אזוינס אין מיטען דער נאס צו טהאָן! מענשען וואָלטען גלייך עמפֿערט געוואָרען פֿאר אַ פֿרייהויט, כאָטש דאָס לאנד וואו עס האָט פֿאסירט איז נעוואָרען ניט קיין פֿרייע רעפובליק ווי די פֿעראייניגטע שטאָטען און לעבע איז דאָרט דוקא ניט נעווען פֿערבאָטען. פֿערקעהרט, אין יענעם לאנד פון מאָנארכיע און זעלבסטהערשונג איז די אייניציגע כשר'ע סחורה נעווען לעבע. רעוואָלוציאָנערען, אז זיי פלעגען וועלען אבווענדען פון זיך דעם פֿערדאכט, פלעגען זיי זיך לפּנים פֿערלעבען אין זייערע חבר'טעס און וועו די פּאָליציי פלעגט אמאָל איינברעכען צו זיי אין ציממער, וואו עס האָט זיך פֿראָדוצירט בשתיקה פון'ם לאנד די פֿרייהויט פאר די ביר־נער — פלעגען זיי זיך כאפען קושען מיט די חבר'טעס, כדי צו בעווייזען, אז זיי זיינען נישט געפעהרליך פאר'ן לאנד.

אָבער אין מיטען גאס פאלען אויך די קניע איז אפילו אין יענעם לאנד נעווען נישט ערלויבט. די גאס האָט געדיענט פאר מעהר ערנסטע צוועקען. און דעריבער איז אין די דאָזיגע פֿרייה־לינגס־טעג מיט דער לעבע אויך דאָרט נעווען שווער זיך אן עצה צו געבען.

אָבער פערקידעוועגדיג זיך פון די רוישענדע גאסען אין א שטילער גאס, ניט ווייט פון א קלייגעם גערטענדעל, האָב איך זיך בענעגענט מיט א מיידעל, וואס האָט אין יענעם טאָג מיין האַרץ אָנגעצונדען גלייך מיט'ן ערשטען בליק. מיט'ן צווייטען בליק האָט זיך שוין אָנגעכאפט דער קאָפ און איך האָב דערפיהלט אז איך וועל פערברענט, דאן האָב איך, אום צו רעטטען זיך פון דער דראָהענדער געפאהר אין גאנצען ניט פערברענט צו ווערען, אויסגעשריען:

— פרייליז!

און האָב איהר אריינגעקוקט טיף אין די אויגען אריין.

די ענטוישטע.

(דערצעהלט פון ש „תבר")

וואס וויל האבען פון מיר די לעצטע צייט שטערקע, וויים איך אליין ניט. זי איז. דאכט זיך, שוין ניט קיין יונגע מיידעלע, זי דארף פערשטעהן, או איך בין ניט שולדיג, או מיר טהוט אויך וועה דאס הארץ, קוקענדיג וואס פון דער בעוועגונג איז געווארען: קען מען דערצו עפעס העלפען? זי האט טענות צו די ארבייטער, וואס זיי האבען זיך געגומען חתונה האבען? נו, וואס בין איך שולדיג? א י ך האב דאך ניט חתונה און זי אויך ניט... וואס געהט דיר אן וועד עס האט חתונה?... אלע קענען דאך ניט זיין אזוי הייליג ווי דו. די בעסטע יאהרען אוועקגעגעבען דער בעוועגונג און פון אייגענעם גליק אפילו קיין טראכט ניט געגעבען, פונקט ווי מען קען זיין גליקליך אהן גליק...

נאטירליך, איך פערשטעה גאנץ גוט, או עס איז פערדראסיג. האסט געמיינט, או אלץ איז אזוי הייליג, מיט אמאל איז אזוי וואכעדיג נעווארען, ווי א קאלטע נרויע האנד וואלט זיך פלוצלונג צונעשטעקט צו אלץ, וואס ס'איז הייליג נעווען און עס פערשוועכט; אדער ווי טויזענדער לצים וואלטען זייערע צינגער אויסגעשטעלט און אלץ אויסגעלאכט. אויסגע'חוזק'ט... נו, מילא, וואס זאל מען טהאן? איך פרעג אייך, וואס זאל מען טהאן? מען דארף איבערווארטען, איבערווארטען געדולדיג ביז דאס הייליגע פייער וועט וויעדער די הערצער אויפפלאקערען.

לעז, פאר וואס איך בין זיי שטארק דאנקבאר נעווען. האט זי ז׳ך וויעדער אנגערופען:

— ווירקליך, איך קען מיך ניט דערמאהנען, וואו האב איך אייך אנגעטראפן.

איך האב אנגענומען איהר האנד, א שטארקען דריק נע טהאן און געענטפערט:

— צו וואס דעם קאפ ברעכען? עס איז אזא שעהנער פריהלינגס־טאג...

— יא... דער טאג איז ווירקליך א שעהנער, — האט זי מודה נעווען און האט מיך אנגעקוקט פון פראפיל. אבער ווירקליך — עס טהוט מיר לייד, וואס מיר קומט אוים צו זיצען מיט א מענשען, וועלכען איך קען ניט...

איך האב זי פריינדליך אנגעקוקט. נאכדעם האב איך זי א דריק געטהאן אין מיינע ארעמס און זי א שטארקען קוש געגעבען און נאכדעם ערשט האב איך זיך אנגערופען:

— אט קענען מיר זיך שוין אביסעל...

— אך! — האט זי אויסגערופען מיט א געמאכטער אוכ־צופריעדענהייט — אט דאס היסט ביי אייך קענען זיך? מיין גאט!...

— נאטירליך, דאס איז וועניג... איך פערשטעה... אבער באלד... דער אוועגד וועט קומען... מיר וועלען זיך נעהנטער בע־קענען און מיר וועלען ענדליך פרייגד ווערען.

איך האב גענלעט איהרע העגד, געקוקט איהר אין די אויגען און געוואגרט אויף אן ענטפער.

זי האט געשוויגען... אבער איז דאס ניט געווען דער שעהנסטער ענטפער?

— אלדאם גוטם!

— יא, אלדאם גוטם... — שמייכעלט זי בימער — איהר ווייסט, אז יאשקע געהט חתונה האבען מיט חאנקען.

— נו, מזל טוב אונז! — פרוב איך זיך וויצלען.

זי בלייבט ניט צופריעדען מיט מיין טאן און בייזערט זיך:

— ביי איך איז אלץ א וויץ... איהר ווייסט אז יאשקע מיט חאנקע'ן זיינען געווען די איבערגעבענסטע „טהעור".

— נו, דאריבער דארפען זיי ניט חתונה האבען? — פרעג איך.

— חתונה האבען... — מורמעלט שטערקע — וואס עפעס האבען זיי אלץ גראד איצט חתונה, עפעס גראד איצט...

— איצט — לאך איך — איז די בעסטע צייט. די בעווע־גונג איז שטיל, האפט מען אריין, שפעטער וועט וויעדער קיין צייט ניט זיין...

זי פערטראכט זיך א ווייל און ענטפערט:

—אמאל פלעגען אנדערע פון דער בעווגונג אויך חתונה האבען, נאר עס פלעגט עפעס ארויסקומען אזוי שעהן, אזוי ער־האבען... מען פלעגט זיינגען רעוואלוציאנערע ליעדער, מען פלעגט זאמלען געלד פאר'ן בונד... דאס חתונה האבען איז נעווען מעהר צוליעב דער בעווגונג, ווי צוליעב זיך.. און יעצט האבען זיי חתונה ווי די הינט, פערגעסען אן אלץ.

— און אז זיי האבען ניט חתונה איז אייך בעסער? — פרוב איך זי בערוהיגען — סיי ווי סיי אינטערעסירט זיי גאר נישט...

— וואס הייסט זיי אינטערעסירט גאר נישט — רעדט זי וויעדער בייז — אט בין איך אייערנעבטען אריין צו לייבען. ער איז געווען דער איבערגעבענסטער טהיער, ערשט איך טרעף איהם ביי א ביכעל.. ווי ער האט מיך דערזעהן, בעהאלט ער דאס ביכעל... וואס בעהאלט איהר זיך פון מיר? פרעג איך איהם,

איבערוואַרטען !... איך פערשטעה, אז איהר, שטערקע'ז, הייסט עס, איז ניט אזוי לייכט צו וואַרטען. זי איז שוין דרייַ־כיג יאָהר... דרייסיג יאָהר ! א סך אבגעלעבט, א סך געארבייט! זי איז פון די ערשטע געווען ! אמאל האָט מען זי פארגעטערט... א קלייניקייט — שטערקע ! צו איהר אין צימערל אריינגעהן איז געווען א זכיה ! וועד פלעגט אריינגעהן צו איהר ? שוין דער סאמע טהור, וועמען מען האָט געקענט אנפערטרויען. איך גע־דינק מיין גליק, וען איך בין דאָס ערשטע מאל ביי איהר גע־וען. ס'איז געווען א ווינטער־נאכט. איהר קליין צימערל האָט בעלויכטען א קליין לעמפעל, וועלכער האָט געברענט, אזוי האָט מיר דאמאָלס נעדאכט, ניט מיט א געוועהנליכען פייער, נור ווי עפעס א פייער ביי א הייליגער צערעמאָניע... אפילו די מאשי־קעלע, וואָס זי האָט דאמאָלס אָנגעצונדען און נעמאכט טהעע פאר מיר, האָט איך ניט געוועהנליך געברענט, אפילו געזשושעט האָט דאָס פייער אזוי זיס־אנגסטליך... דאמאָלס איז זי געווען יונג; נאָר וועד האָט זיך איך יונגענד אומגעקוקט ?.. איהרע האָר זיינען געווען געשאָרען, ניט חלילה וויל ס'איז געווען א מאָדע, שטערקע האָט אויך מאָדע קיינמאל נישט געקוקט, נאָר זי האָט טאקע פיינט געהאט איהרע לאנגע שעהנע האָאר... זיי זיינען צו שעהן געווען און זי האָט זיי ארונטערגעשניטען... דאָס איז געווען אן אונבעוואוסטער קרבן דער אידעע... איצט טראָגט זי וויעדער לאנגע האָאר, נאָר זיי זיינען שוין ניט אזוי שעהן וי אמאל. זיי זיינען שיטערלאך און האָבען שוין וואו ניט וואו וויסע פעדים... איך קוק אויך זיי און עס טהוט מיר אזוי באנג, אזוי באנג וואָס ביי דער נוטער איידעלער שטערקע'ן האָבען זיך אזוי ניך וויסע האָאר בעוויזען. זי וויים זיכער דערפון. איך האָב בעמערקט, אז זי קוקט אפט אין שפיגעל...

אט איז זי נעכטען ביי מיר געווען.

— נו, וואָס הערט זיך ? — **פרענט זי מיך.**

איך ענטפער, פון יוצא וועגען :

איך ענטבער איהר נישט, ניט וואבענדיג וואס. מיין ניט ענטפערען ענטמוטהיגט זי נאך מעהר. זי דרעהט א ווייל אין האנד עפעס א זאך, וואס זי געפינט אויפ'ן כיש, לענט עס אוועק. נעהט אום הין און צוריק איבער'ן צימערל און זאגט ענדליך ארוים...

— עה, מען דארף נעהן.

— וואוהין ? — פרעג איך גלאט אזוי.

— וואוהין ? איך ווייס דען וואוהין ? — ענטפערט זי און פערטראכט זיך מאדנע...

איך פיהל, אז מיין חוב איז צו פערהאלטען זי, אין אזא צושטאנד טאר איך זי ניט אוועקלאזען, איך געפין אבער קיין ווארט וואס צו זאגען איהר. זעהענדיג ווי זי טהוט זיך אן שווייג איך, ווי איך וואלט דערמיט געריעדט: געה טאקי, ביזט לאנגווייליג...

זי ניט מיר קאלט די האנד, נאר די אויגען ברענען מיט אן אוכהיימליכען פייער. איך וואלט שווערען, אז ס'איז ניט שטערקע'ס אויגען...

זי גענט ארוים. איך זעה דורכ'ן פענסטער, ווי זי גערט אן וואקעלט זיך. איך ווייל זי רופען צוריק. איך וועל איהר טרויסטען. איך וועל זאגען, אז...

נאר איך האב איהר נאר נישט וואס צו זאגען... נאר נישט... נאר נישט...

וואָס מיינט איהר, אז איך בין אויך א פּראָוואָקאַטאָרשע געוואָרען... האָט קיין מורא ניט, ווייזט א קוק טהאָן... דער בחור גיט ניט... און רויט איז ער ווי א בורעק, מילא איך בין דאָך אן עקשן'טע, איך האָב מיך אייגנגעשפּאָרט און פּאָרט א קוק געטהאָן. ערשט טרעפט וואָס ער לעזט?...

— וואָס? — פּעראָינטערעסיר איך מיך מיט אן אמת.

— וואָס — ברומט זי בייז — ניט „די העלדען פון דער קאָמונע", און ניט „ווי אזוי מען בויט באריקאדען", און אפילו ניט „די מעשה מיט די פּיער ברידער"...

— וואָס־זשע דען? — פּרעג איך.

— וואָס זשע דען? — האָקט זי מיר איבער בייז, ווי איך וואָלט שולדיג געווען — וואָס־זשע דען? ס'איז א חרפּה צו זאָגען — שטעלט זיך פּאָר, אז ער האָט געלייענט פון די היינטיגע פּארנאגראפישע ביכלאך: מיטלען ווי אזוי צו פּערהיטען זיך פון קינדער האָבען...

איך פּערשעהם מיך פּאר'ן נאָמען, ווער רויכ, מאך אָבער א ווינ און זאָג גלייכגילטיג ארויס:

— מסתמא געהט ער אויך חתונה האָבען...

מיין ענטפער געפעלט איהר ניט און זי זידעלט מיך:

— איהר זייט א ציניקער!.. אייך צרט קיין זאך ניט!... איהר וועט אודאי אויך אין גיכען געהן חתונה האָבען!..

זי טהוט מיר זעהר באנג, איך ווייל זי טריסטען, בערוהיגען, זאָגען איהר א גוט וואָרט, אליין בין איך אבער אויך פּערביטערט און עס רייסט זיך ביי מיר ארויס:

— וואָס מיינט איהר — זאָל זיך נאָר מארען א רעכט מיידעל...

— אך, מיט אייך איז אויך ניטש וואָס צו רעדען — ענטפּערט זי מיר האלב בייז און נעהמט זיך אויטאָמאטיש דאָס קליין שפּיעגעלע, וואָס ליענט ביי איהר אויפ'ן טיש און זי קוקט זיך אויין...

און דאָס איז הערר באסיין, א גוואלדיגער פילאָזאָף, און דאָס איז הערר דאווידאָוויטש, א גרויסער מוזיקער.

דאָס רוב פון די מיידלעך, וואָס פלעגען ארויפקומען צו ליפמאנ׳ס וווייבעלע, גיטעלע׳ס חבר׳טעס, זיינען געווען פון דער פרעמד, וואָס זיינען געקומען אין דער פוילישער הויפט־שטאָדט זיך לערנען. געוועדט האָבען זיי אלע רוסיש און וועז מיר, נאציאָנאל־נעשטימטע, פלעגען אמאָל אריינווארפען א אי־דישען וואָרט, פלענט עס זיין אויף חשבון פון זייער אויפ־מערקזאמקייט. גיטעלע אליין, וואָס האָט נעשטאָמט פון וווייטען דרום האָט גערעדט א פראכטפולען רוסיש, אבער א דאנק איהר ליעבע צו ליפמאנ׳ען, פלעגט זי פון צייט צו צייט יא אריינווא־פען אידישע ווערטלעך אין איהר נעשפּרעך. נאָך יעדען ווער־טעל פלענט זי אָנקוקען ליפמאנ׳ען מיט שמייכלענדע אויגען און זאָגען:

— תּהסט, ליפמאן, ווי איך רעד אידיש, ווי אן אמת׳ע אידישע טאָכטער.

און ליפמאן פלעגט איהר ליעבליך א גלעט טהאָן איבער׳ן קאָפּ און ענטפערען:

— יאָ, דו ביזט א אידישע טאָכטער!

איינמאָל, קומענדיג אין אָוונד צו ליפמאנ׳ען, האָבען מיר דאָרט געטראָפען א נייע חבר׳טע, וועלכע האָט נעצויגען אונזער אויפמערקזאמקייט מיט איהר אריסטאָקראטישען אוים־זעהן, זי איז נעווען חויך און שלאנק און זעהר בויגיג. איהרע אויגען, גרויס און גרין, האָבען אָבנעשפּיגעלט גאנצע דורות פערנאנענהייט... גיטעלע האָט איהר נעשענקט אויפמערק־זאמקייט מעהר ווי די איבעריגע, און האָט בכלל זיך געהאל־טען מיט איהר ווי מיט מיינער, וואָס איז געקומען פון וווייטע פאנטאסטישע לענדער. פארשטעלען אונז פאר איהר, האָט זיך דאָס מאָל גיטעלע ניט געאיילט. אז איינער פון אונז האָט

ביבליאטעק און לייענצימער פון אידיש
נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

דער נייער יחוס.

באטש אונזער פרייַנד ליפמאן איז ניט געווען אין פיעלע הינזיכטן רייכער פאר אונז, האָט ער אָבער דערפאר געהאט א פּאר־צען איבער אונז מיט דעם, וואָס ער איז געווען פערהייראָט. זיין יונג ווייבעלע, וועלכע מיר האָבען גערופען פערצייגען „גיטעלע", איז געווען אויך ניט באזונדערס שעהן, דערפאר אָבער האָט זי בעזעסען דעם ספּעציפישען חן פון א ווייב, וואָס האָט ליעב דעם מאַן, און זי איז געווען צו אונז אזוי גאסטפריינדליך, אז וויפיעל עס זאָלען ניט אריפקומען אין אָוונד, אין זייער צימער, פלענט זיך אויסמארקירען צו משכנן פאר אלעמען אן אָוונד־ברויט. און אין יענע צייטען, ווען דאָס רוב פון אונזער „חברה" איז געווען ווייט ניט בעזאָרגט מאטעריעל, זיינען די דאָזיגע אָוונד־ברויטען, וואָס זיינען איבעריגענס בעשטאַנען בלויז פון פּוטער־ברויטלעך מיט טיי, געווען נענוג צוציהונגס־קראַפט.

אָבער ניט נאָר דער אָוונד־ברויט אליין האָט אונז געלאקט צו ליפמאַן'ן. זיין צימער האָט געהאט פאר אונז, יונגע בחורים, וואָס דורשטען נאָך בעקאַנטשאפט מיט מיידלעך, נאָך א צוציהונג. דאָס זיינען געווען גיטעלע'ס חבר'טעם, וועלכע מיר פלעגען טרעפען כמעט יעדען אָוונד און גיטעלע פלענט אונז פאר זיי פּארשטעלען מיט די גרעסטע טיטלען.

— דאָס איז הערר וויגדאָרטשיק, א גרויסער דיכטער, און דאָס איז הערר יאנקעלעוויטש, א טאַלאַנטפאָלער נאָוועליסט,

— „חתם סופר" — אזוי הייסט זיין ווערק.

— טשטאָ עטאָ זנאַטשיט? — האָט זי קאָקעטיש נעפרעגט און זיך וויעדער צולאכט.

— קאָניעטשנאָ — האָט יענער זיך פערשעמט. — אייך איז עס ניט בעקאנט... וואו האָט איהר שטודירט? אין מאָסקווע... קיין אידיש קענט איהר ניט..

— ווי קום איך צו אידיש?... מיין פאָטער האָט מיר אָבגענעבען צו זיעבען יאָהר אין דער רוסישער פאָלקס־שולע. און נאָכדעם אין גימנאזיע — האָט זי רוהיג ערקלערט און מאָדנע געשמייעלט.

— יאָ. נאַטירליך — האָט יענער זיך ווי צוטומלט, — איך פערשטעה... אָבער וועז איהר וויסט וועד ר' עקיבא איגר איז נעווען...

— א שטיקעל פאַנאַטיק! — האָט ליפמאן, וועלכער איז נעווען אמאָל א ישיבה־בחור, אַרויסגעמורמלט.

— יאָ... דאָס איז וואס אנדערש... אבער דער יחוס! דער יחוס...

און דער בעגייסטערטער יונגערמאן האָט מיט דאָרשטיגע בליקען אָנגעקוקט דער נייער פרייליין. יענע אבער איז נעווען אייז־קאלט. זי האָט זיך עפעס געשושקעט מיט ניטעלע'ן און געשמייעלט, און ענדליך זיך געזומען זעגענען.

אז זי איז ארויס, בעגלייט פון ניטעלע'ן ביז'ן קאָריאָר, האָט ליפמאן אונז ערקלערט:

— יאָ, איהר אלטער יחוס איז גרויס, אָבער וועז איהר וויסט איהר נייעם יחוס!

מיר האָבען אלע אָנגעשטעלט אונזערע אויערען.

— אָ, איהר נייער יחוס איז נאָר געוואלדיג. זייט וויסען, בריידער, — האָט ליפמאן אָנגענומען כלומרשט אז ערנסטעז מענים, — אז די אור־אור־אייניקעל פון ר' עקיבא איגר איז פערליעבט אין א רוסישען סטודענט פון טאמבאָווער גובערניע, א

שטיל־ערהייד ניטעלע'ן נעבעטען וועגען דעם, האָט זי א שמייכעל נעטהאָן אוּן זיך אָנגערופען:

— פֿארדאָן, מיינע הערצען, איך האָב אייך ניט פֿארגעשטעלט. דאָס איז...

אוּן אָבגעבענדיג אונז די נעוויסע טיטלען, וואָס דאָס איז שוין ביי איהר געוואָנגען ווי א מזמור, האָט זי ענדליך אָנגערופען אויך דעם נאָמען פוּן דער פריילין: איגר.

— איגר! — האָט איינער פוּן אונז אויסגערופען — עפּעס א בעקאַנטער נאָמען. אוּן פערקנייטשענדיג דעם שטערען האָט ער זיך ענדליך דערמאָנט:

— א, איגר! דאָס איז דאָך א בעריהמטע פאמיליע... ר' עקיבא איגר...

די נייע אָנגעקומענע האָט א שמייכעל געטהאָן, ווי איבּערזענדיג.

אָבער יענער איז געוואָרען אזוי בעגייסטערט פוּן דעם דאָזיגען נאָמען, אז ער האָט אלץ געהאלטען אין איין בעוואוסטערען:

— ר' עקיבא איגר... איינער פוּן די גרעסטע געלעהרטע ביי אידען. געוועזען ראש ישיבה אין פּרעשבורג... פֿארדאָן, שטאָמט איהר טאָקע פוּן דער דאָזיגער פאמיליע? — האָט ער ענדליך פֿארזיבטיג א פרעג געטהאָן אין רוסיש.

די ניי אָנגעקומענע פריילין האָט וויעדער א שמייכעל געטהאָן מיט'ן זעלבען איבּערערענדען שמייכעל אוּן שטיל ארוים־געמורמעלט:

— דא. טאָק אָטיעץ גאָווארים...

דאָס הייסט, אז איהר טאָטע זאָגט אזוי.

— א, ר' עקיבא איגר! — האָט זיך יענער וויעדער גענומען היצען, — ער איז געווען א גרויסע פֿערזענליכקייט. זיין ווערק חתם סופר..

— טשטאָ?... — האָט זיך די אור־אור־אייניקעל צולאכט.

דער איינציגער בחור.

(א חיימיש בילד).

מע׳ג עם קלינגען אונגלויבלעך, אבער די זאך איז אזוי געווען: אין דער פאראבאצקער גאס, איינע פון די זעקס שטעטישע גאסען, האָט זיך געפונען נישט מעהר ווי אן איינציגער בחור און געהייסען האָט ער בערל.

בערל׳ איז ניט קיין זעהר שעהנער נאָמען. ווער עס האָט אן אויער פאר קלאנגען, דערשפירט גלייך, אז עס גרילצט. אָבער אין יענער גאס האָט דער נאָמען בערל׳ געקלונגען, ווי א שעהן שטיקעל מוזיק געשפילט אויף א חתונה...

מיט בערל׳ען איז די גאס געווען פערנומען טאָג און אבענד. מיר זאָגען ניט טאָג און נאכט, ווייל אין גאס האָט מען זיך דאָס רוב געלעגט שלאָפען ווי נאָר אבענד. אויסער אין תמוז, ווען עס איז געווען זעהר היים און מען פלעגט זיך ערלויבען זיצען אויף די פריזבעס און גאניקעס אביסעל שפעטער.

וועגען בערל׳ען האָבען געדארפט מעהר ווי אלע די מיידלעך פון גאס. מיידלעך האָט שוין דוקא די גאס פערמאָגט א סך. די גאס האָט מיט מיידלעך געשוויבעלט און געגריבעלט. לייבע דער בעקער, למשל, אליין האָט פערמאָגט זעקס מיידלעך, ניט אריינרעכענענדיג די אינגסטע, וואס האָט שוין צו פערצעהן יאָהר איבערגעוואקסען אין הויף איהרע שוועסטער. גרונם דער מלמד, א איד א חלוש, האָט געצעהלט זיין פערמעגען א קליין שטיבעלע, א שטעלבעל מיט א ציג און זיעבעס מיידלעך. ערשט

דיאקאנ'ס א זוהן... ער טראָגט אויך א געוואלדיגען נאָמען.

— ווי אזוי איז זיין נאָמען? — האָבען מיר זי אלע פער־אינטערעסירט.

— קאָפּיטא...

— קאָפּיטא! — האָבען מיר אלע אויסגערופען און זיך צולאכט... — הייסט עס, אויב דער דיאקאָן קאָפּיטא זאל מסכים זיין אויף דעם שידוך מיט ר' עקיבא איגר'ס אייניקעל, וועלען מיר האָבען א יהסנ'טע אין אונזער פאָלק.

באלד איז אריין גיטעלע.

— וי הייסט דער סטודענט איהרער? — האָט ליפמאן מיט א שמייכעל געפרעגט. — דאכט זיך, קאָפּיטא...

— א, דו טראכסט אוים א בלבול! — האָט גיטעלע ערנסט נענומען זיין פראגע. — ער הייסט קאָבילקין!

— אך, פארדאָן, קאָבילקין! נאָך א גרעסערער יחוס...

מיר האָבען זיך נאָך העכער צולאכט. אבער באלד האָבען מיר זיך פערשעהמט פאר אונזער גלעזעכטער און האָבען זיך טרויעריג פערטראכט, יעדער אין זיין ווינקעל.

גיטעלע, בעמערקענדיג אונזער טרויער, האָט זיך צו אונז נעוואנדעט מיט א שמייכעל:

— וואָס האָט איהר אזוי אראָבנעלאָזט די קעפּ? עס קאָן נאָך זיין, אז דערפון וועט נאָרנישט ניט ווערען.

— פאר וואָס? — האָט זיך דער אויפגערעגטער יונגערמאן מיט פרייד אנגענאָמען.

— פארוואָס? — האָט גיטעלע געשמייכעלט, — ווייל זי האָט זיך פאר מיר נעקלאָגט, אז דער טאָטע זיינער, דער דיאקאָן, ווייל ניט...

מיר האָבען זיך וויעדער צולאכט, און באלד וויעדער טרויעריג געוואָרען...

גיטעלע אבער האָט אונז געמינטערט מיט טהעע און ט־ט אידישע וועלטלעך.

א סברה, אז עס איז אנגענומען. די אידענע, וועלכער ער האט דעם אדרעס אנגעשריעבען, איז גראד נאכדעם אוועקגע־פאהרען אין אמעריקא, און ער וויים נישט נעמוי צי דער בריעף איז אנגעקומען צי ניט, אבער איבערגעשריעבען האט ער יא!

ווידער שפּיעלט ער פּיעדעל „פּאַ־סלוכו". פון נאטען האט ער ניט געהאלטען, אבער „פּאַ־סלוכו" שפּיעלט ער אוים א ל'ערלי־מארשען, א פּאלקע מאזורקע און א וואלץ. ער קען אויך אויפ'ן פּיעדעל מעביר זיין די סדרה, אויסשפּיעלען דעם ניגון פון שיר השירים, איכה און כל נדרי.

דערצו איז ער דער איינציגער אין נאס, ווען טראגט סיי וואך און שבת א געפּרעסטע העמד מיט א קראגען און א שניפּ־ל'ל. אויך איז ער דער ערשטער אין נאס, ווען טראגט א ווי־זיטקע. אזוינס טראגען האט זיך נאך ניט איהם אין שטעדטל קיינער נישט ערלויבט!

און צו די אלע מעלות איז ער א לעבעדיגער, פּרעהליכער יונג! ער היט אבער שטאט. אבער אמאל אז עס מאכט זיך א נעלעגענהייט האט ער ליעב צו רמאנסירען מיט די נאסיגע מיידלעך.

די מיידלעך זיינען טיף אין הארצען אלע פערליעבט אין איהם. אבער בייז זיינען זיי אלע אויף איהם און מען רעדט אויף איהם אוים כל דבר אסור.

און בייז איז יעדערע אויף איהם בלויז דערפאר ווען ער האט צו טהאן מיט אלע און ניט מיט איהר אליין. אט האכט זיך שטעהט ער מיט איהר נעבען גאניק און מאכט איהר א קאמפּלימענט, אז זי איז די שעהנסטע און די קלוגסטע אין דער וועלט און ניט איהר אנצוהערעניש, אז מארגען, שבת בייטאג וועט ער זיין ארום די קארטן... קומט ער אבער צו איהר חבר־טע זאגט ער כמעט דאסזעלבע דער חבר'טע און אז מען טרעפט

צו דער עלטער־צו האָט איהם דאָס ווייב געבוירען א קדיש — היינט נעה וואלט ביז ער וועט ווערען א בחור!.. די „רייכערע" און גליקליכערע בעלי־בתים פון נאס האבען פערמאָגט צו פיער מיידלעך. געווען אויך נאָר א גליקליכער איד אין נאס, וואס האָט בלויז געהאט צוויי טעכטער. דער דאָזיגער איד האָט נעהייסען משה אליה'ס און צו איהם פלענט מען קומען אפט נאָך א נרויסער נדבה:

— נישקשה, — פלענט מען טענה'ן — ער קען נעבען. ער האָט ניט קיין סך טעכטער.

בעריל'ס טאָטע אליין האָט אפילו נעהאט ביי א פינף טעכטער, אָבער ווי באלד נאָט האָט איהם געבענשט מיט א זוהן, וואס די נאס קלינגט מיט איהם, האָט ער שוין די טעכטער אָנגענומען פאר ליעב און נעהאָפט, אז דער נדן, וואס בעריל וועט נעהמען, וועט איהם אויסהעלפען חתונה צו מאכען די טעכטער.

דעם אמת מעג מען זאָגען, אז אויב מען זאָל אריינגעהמען אין חשבון די זיהן פון חאצקעל דעם דאָפּפּ־שניידער און העניך דעם שוסטער און בינם דעם שמיעד, האָט די נאס פערמאָגט ביי א זעקס בחורים, אויסער בערל'ען. אבער די זיהן פון די דאָזינע בעלי־מלאכות זיינען אין חשבון ניט אריין. סיי די בעלי־בתים אליין, סיי זייערע טעכטער, האָבען אויך בעלי־מלאכ־ה'שע בחורים ניט נעקוקט ווי אויך אמת'ע זכרים. דאָס איז נעווען נאָר א בעזונדער מין. דער אמת'ער מין וואס זיי האָבען נעברויכט איז נעווען טאקע ווידער אמאָל בעריל.

אבער בעריל האָט נעוואוסט זיין יחוס. קודם איז זיין טאטע איינער פון די רייכסטע תבואה־הענדלער; צווייטענס איז ער טאקע א נרויסער פארשוין; דריטענס, שרייבט ער פיער שפראך: אידיש, לשון קודש, רוסיש און דייטש. און אז ער ווייל שטארק, קען ער ענגליש שרייבען אויך. ער האָט שוין איבער־נעשריעבען נאָך א קאָנווערט אן ענגלישען אדרעס, און עס איז

זיך אמאל פער'גנב'ענען מיט אן אויסגעוועהלטע מיידעל צווישען די שמאלע שטעגעלעך אין די קאַרען. אבער אזוינס האַט מען שוין ניט איהם און דער עיקר ניט איהר פערגונען. עס פלעגט גלייך וועלען א זובעניש און מען פלעגט דאַס פאַרי פאקען מיט א געלעכטער און שטעכווערטלעך:

— בעריל וויל זיך לערנען ערד־ארבייט! — ניט א זאג א מיידעל וועמעס טאַטע איז א חובב - ציוניק און זי וויים, אז עס איז דא אזא חברה וואס וויל אז אידען זאלען בעארבייטען די ערד...

און בעריל וועלט ניט נתפעל און פערעגטפערט זיך:

— אין די קאַרען איז קיהלער...

און דאַס מיידעל מיט וועלכער מען פלעגט איהם כלומרשט פאקען, פאַכט זיך מיט'ן ארבעל און קרעכצט חנ'עוודיג:

— עס איז זעהר היים...

— האַסטו זיך, הייסט עס, געוואַלט מיט בערלען אבקיהלען...

און די איבעריגע מיידלעך שיסען אויס א געלעכטער און צושיטען זיך אין אלע זייטען.

האַט שוין מורא בעריל, אז די מיידלעך וועלען די דאַזיגע נעשיכטע אויף טעלערלעך ציטראַגען און עס וועט איהם שאדען צו א שידוך, לויפט ער זיי נאַך, פעראייניגט זיי און לעגט פאר מען זאל אלע שפיעלען אין עפעס א שהנעם שפיעל!

— אין כאפענש! — לעגט איינער פאר.

און אלע שטימען פאר כאפענש... אדרבא, זאל ער זיי כאפען!...

און בערלען קומט אויס צו כאפען יעדע מיידעל.

אין פערלויף פון א שטונדע קומט איהם אויס איבערצוכאפען ביי א פאר טוץ מיידלעך, ארומצונעהמען אזוי פיעל מא־

זיך שבת ארום די קאַרען איז בערעל ארומנערינגעלט פון א סטאדע ווייסע מיידלעך, ווייל די זומערדינע מאדע איז שטעדטעל איז געווען ווייסע קליידער און אז בערעל פלעגט געהן פאר־אויס און זיי נאך איהם פלעגט אויסקומען ווי א סטאדע שע־פעלעך לויפען נאך זייער געטרייען פאסטוך.

אבער די בערעדערינס און רכילות טרייבערינס און אב־לאכערקעס, וואס די גאס האט, ווי דער שטייגער איז אין דער גאנצער וועלט, האבען בערלען פערגליכען צו א בארג, נאך וועמען די שאף לויפען נאך...

דאך קיין גרויס פערגענינגען האט בערעל פון די מיידלעך ניט געהאט און טאקע בלויז דערפאר וואס זיי האבען איהם אלע געהיט, קיינמאל איהם ניט געלאזט אליין מיט איינער, ווי עס פאסירט אמאל אין דער גרויסער וועלט. בערעל איז געווען שטענדיג ביי די גאסיגע מיידלעך אויפ'ן אויג. האט ער זיך בשתיקה אבגערעדט צו טרעפען מיט איינער פלעגט אויך ווי־סען די צווייטע, ווייל די ערשטע האט דעם דאזיגען גליק ניט געקענט האלטען בסוד און האט עס געמוזט פערטרויען איהר איינציגער חבר'טע. די חבר'טע האט דאס איהר שוין ניט פער־גונען און האט שוין פאר א דריטער אבגעדערצעהלט מיט א שטעכווערטל:

— ווי געפעהלט דיר? בערעל האט אבנעמאכט מיט בייל־קען צו טרעפען זיך מארגען ארום די קאַרן.

— א ליעבע! — פלעגט די דריטע בייז חווק מאבען.

— וועסט קומען מארגען וועלען מיר אלע געהן — לעגט פאר די צווייטע.

זיך אויף מארגען האבען שוין אלע נאסינע מיידלעך כלומר'שט ווי צופעליג, זיך געטראפען ארום די קאַרען.

נאטירליך, א מענש איז ניט פון אייזען און בערעל פלעגט

טויט־שרעק.

לייזע. א האלב אינטעלינענטע ארבייטער־מיידעל, האָט אָנ־
געהויבען מורא צו האָבען צו שלאָפען אליין אין איהר קלײ־
נעם צימער, ווען האָט א בעזונדער טהיר פון קאריאדער. די
אורזאכע פון דער פּאמעליכדיגער אָננעקומענער מורא וויים
זי אליין ניט. לייזע איז אן ענטוויקעלטע מיידעל, ס׳הייסט ענט־
וויקעלט ניט קערפערליך נאר גייסטיג. קערפערליך איז זי דוקא
מאָנער, אָבער אויף איהר גייסטיגער ענטוויקלונג קען זי זיך
ניט בעקלאָגען. זי האָט פיעל געלעזען, פיעל לעקציעס געהערט
אוּן וועגען פיעלעם דעבאטירט מיט איהרע בעקאנטע, גאנץ
אויפגעקלעהרטע יונגע לייט, צווישען וועלכע עס האָבען זיך גע־
פונען זאָגאר א צווייי דריי סטודענטען פון פערשיעדענע פא־
קולטעטען.

אוּן דאָך האָט זי מורא צו בלייבען ביי נאכט אליין אין
איהר צימער. זי האָט שוין איינמאל געלאָזען די נאז ברענען א
גאנצע נאכט, האָט זי אבער ניט געקענט פאר דער לייכט
שלאָפען. פערלעשט זי די גאז אוּן בלייבט אין דער פינסטער,
שרעקען איהר די שאטענס אויף די וועגד, וואָם בילדען זיך
פון דעם לייכט פון די גאס־לאנטערנעס וואָם דרינגען אריין
דורכ׳ן פענסטער אין צימער, אוּן דער ווייסער מאנטעל, וואָם
העננט גענען איבער, דאכט זיך איהר אוים א מת. זי לאכט
פון זיך אליין, שפרינגט אראָב פון בעט אוּן מאכט זיך האַרט,

ליעם, מאנכע אין קארסעטען און מאנכע לייזע... דאס מאכט
איהם זעהר מיעד און עס הויבט איהם אן שטארק צו דארשטען...

און בערעל שלאָנט פאר א פלאן:

— מען זאָל זיך לאָזען צו דער קרעניצע!...

און אלע מיידלעך דערפיהלען זיך דורשטיג און מען לאָזט
זיך נאָך בערלען צו דער קרעניצע...

געלט, נאָר זיי, לויט, האָט זיך איינגערעדט, אז זי האָט ליעב אייגזאמקייט. זי קען ניט זיין אין איין צימער מיט נאָך א מענ־שען...

לאה'קע איז דאָן א ברוגז'ע אוועק. „אָט האָסטו דיר איצט איינזאמקייט!" — שטראָפט זי זיך אליין!

איצט וואָלט לויט געשלאָפען ניט נאָר מיט לאה'קען, נאָר מיט וועמען עס זאָל זיך ניט מאכען. איז אָבער וועז דו דארפסט דעם מענשען, קריגסטו איהם ניט.

און לויט בעשלוסט, אז מאָרגען וועט זי מוזען נעהן ערגעץ שלאָפען, זאָל זיין כאָטש צו א בעקענטען מאנסביל, אויב קיין חבר'טעם האָט זי איצט ניט...

זי וועט שוין אויסטראכטען א תירוץ, פאר וואָס זי איז נעקומען נעכטיגען. יאָ, זי וועט זאָגען, אז די ווירטהין האָט איהר ענטזאגט פון דער וואָהנונג, און זי איז נעבליבען אָהן א צימער, כאָטש נעכטיג אויף דער גאס...

און אויפ'ן צווייטען אָבענד האָט זי אָנגעקלאפט צו איהר בעקאנטען סטודענט, דעם לאנדסמאן, פינקעלשטיין.

די טיהר פון פינקעלשטיין'ס צימער האָט זיך לאנגזאם, זוי מיט פערדאכט, געעפענט און פינקעלשטיין, א הויכער בריט־ביינינער בחור, דערזעהענדיג ליזע'ן, האָט פער'חדוש'ט אויס־גערופען:

— ליזע! — אזוי שפעט!

ליזע האָט זיך מאָמענטאן פערלאָרען. זי האָט קוים בעווי־זען ארויסצומורמלען:

— לאָזט מיך אריין, נאָכדעם וועל איך אייך דערצעה־לען.

זי האָט מיט וואקלענדע טריט אריבערגעשפרייזט די שוועל און איז שטעהן געבליבען אין מיטען פון קלייגעם, אבער זעהר געמיטליכען סטודענטישען צימערל. די גאז, אין א רונדער גלאז,

טאפט אן און זעהט בעשוינפערלעך אז עס איז א מאנטעל.

דאן מוסר'ן זי זיך אויס, וואס זי איז געוואָרען אזוי אבערגלויביש און קען אן אונשולדיגען מאנטעל אננעהמען פאר א מת. זי לעגט זיך צוריק אין בעט, דעקט זיך איבער מיט דער קאלדרע ווערט איהר שטארק הייס. זי דעקט זיך אָב און קוקט מיט שטארע בליקען אויף די וועגד. דער מאנטעל בלייבט שוין טאקע ניט מעהר ווי א מאנטעל, אבער דאס וויסט אונטער־קלייד, וואס איז איבערגעווארפען אויפ'ן שטוהל, זעהט אויס פונקט ווי איהר הבר'טע זעלדע, וואס האט מיט א יאהר צוריק בעגאנגען זעלבסטמאָרד, ניט געפינענדיג קיין ציעל און קיין גליק אין לעבען.

אך, די דאזיגע זעלדע איז געוועזען אזא גוטע מיידעל. זי, ליזע, האט זי אזוי ליעב געהאט, איבערהויפט ווען זי פלעגט שמייכלען, עס איז א מאדנער שמייכעל געווען. דאס אונטער־קלייד שמייכעלט איצט אויך אזוי, אט פונקט ווי זעלדע... און אין גאנצען ציטערענדיג, שפרינגט זי אראָב פון בעט, כאפט אראָב פון שטוהל דאס וויסט אונטער־קלייד און בעהאלט זי ערגעץ אין א ווינקעל.

זי לעגט זיך צוריק אין בעט און בעקומט געוויסענביסע, וואס זי, אזא טרייע חבר'טע, ווילּ זיך בעפרייען פון דער זע־הונג. אזוי וועט מען אמאל, אז זי וועט שטארבען, אויך מורא האבען פאר איהר געשטאלט, וואס וועט ארויסגערופען ווע־רען אין זכרון ביי איהרע פאר בעקאנטע.

און זי שוידערט ביים געדאנק...

אזוי האט זיך ליזע געפלאגט אייניגע נעכט..

און אפט דאכט זיך איהר, אז דאס ווערט זי געשטראפט דערפאר, וואס זי האט ענטזאגט איהר חבר'טע לאה'קע, מיט וועלכער זי האט זיך דא בעקענט, צו שלאפען צוזאמען. לאה'קע האט איהר זאגער געוואלט געבען צושטייער אויף די דירה־

לייזע האָט ענדליך דרייסט און שנעל, ווי מען נעהמט איין א מעדיצין, ארויסגעזאָגט:

— איך וועל טאקע היינט נעבטיגען ביי אייך. א יאָ פינקעל־שטיין?...

— ביי מיר? — האָט פינקעלשטיין געשמייכעלט. — איהר זעהט דאָך, איך האָב דאָך בלויז איין בעט...

— נו, מיט אייך צוזאמען טאָר מען ניט? — האָט זי כלומר'שט נעלאכט.

פינקעלשטיין האָט אויך געלאכט...

— יאָ, פאר וואָס ניט... וועז איך קען ניט אייער טא־טען!...

לייזע האָט אָנגעקוקט דעם בריטבייניגען הויכען פינקעל־שטיין און געטראכט:

— אָה, ווי זיכער מען איז, וועז שלאָפט צוזאמען מיט אזא יונג... און פאר וואָס איז ער אזא נאר... א גוטער איז ער דאָך יאָ...

פינקעלשטיין, בעמערקענדיג לייזע'ס פערטראכטקייט, איז געריהרט געוואָרען. ער איז צו איהר צוגענאנגען, ארויפגעלענט איהר די האנד אויפ'ן נאקען און ברידערליך זיך אָנגערופען:

— נו, שוועסטער, זאָרג נישט... וועסט האָבען וואו צו שלאָפען.

לייזע פנים האָט זיך צושטראהלט, זי האָט בעניסטערט אויסגערופען:

— איך וויים שוין פון לאנג, אז איהר זענט א גוטער...

און אין איהר דמיון האָט זיך שוין געמאָלט דאָס גליק, ווי אזוי זי וועט די דאָזיגע נאכט פריי ווערען פון דעם טויט־שרעק, וואָס האָט איהר די לעצטע נאכט געפייניגט. זי וועט אזוי רוהיג שלאָפען!

פינקעלשטיין, וועלכער איז אין זיין צימער געווען אָהן א ראָק, האָט געגומען אָנטהון דעם ראָק.

האָט רונד און העל נעברענט און ווי גאסט־פריינדלעך צוגעוואונ־קען.

— וואָס איז מיט אייך, ליזע — אזוי שפעט ? — האָט פינקעלשטיין וויעדער נעפֿאָרשט.

ליזע, געפינענדיג זיך איצט אין דער געזעלשאפט פון א גוטען־בעקאנטען, איז צו זיך געקומען. זי האָט שוין געוואָלט דערצעהלען די אמת'ע סבה, וואָס האָט זי אהער נעבראכט, נור א קוק מהוענדיג אויף די אנגעוואָרפענע ביכער אויפ'ן טיש, אויף די שטוהלען און אפילו אויפ'ן פֿאָדלאָגע, — האָט זי זיך פערשעהמט און געענטפערט נישט זיכער, ווי דער שטייגער איז וועלן מען גרייט זיך צו זאָגען א ליגען:

— מיין בעל הבית'טע... א העזה.. נעהמט פלוצים און זאָגט מיר אָב דעם צימער...

— אין מיטען דרינען... — האָט פינקעלשטיין זיך נאָך שטאַרקער נע'חרוש'ט...

אבזאָגענדיג דעם ערשטען ליגען, איז שוין ליזע'ן בעקוועמער נעוואָרען און זי האָט גענעבען די וויטערדיגע ערקלעה־רונגען אָהן שום אבהאלט:

— צו מיר איז ארויף עפעס א בעקאנטער יונגערמאן. זאָגט זי, די בעל־הבית'טע, אז זי ווילל מיך ניט... עס פאסט איהר ניט... האָב איך זיך מיט איהר צוקריענט און געבליבען אָהן א צימער...

— נו, זענט איהר צו מיר געקומען נעכטיגען? — האָט פינקעלשטיין געלאכט — איהר ווילט, אז מיין בעל־הבית'טע זאָל מיך אויף ארויסוואָרפען...

— וועלען מיר ביידע זוכען א צימער — האָט ליזע זיך גע־וויצעלט, כאטש אויפ'ן הארצען איז איהר ווי א שטיין געלעגען און עס האָט זיך איהר געוואָלט ווייגען אויף איהר עלענדקייט.

— א שעהן נעשעפט! — האָט פינקעלשטיין נעמור־מעלט...

לייזע האָט זיך אומגעקוקט און האָט דערזעהן אויפ'ן ראנד פון קאמין שטעהן דעם קאָפּ פון א סקעלעטן. די צוויי לעכער אויגען האָבען אויף איהר וויילר געקוקט. עס האָט זי אָנגעכאפט א דורכדרינגענדער שרעק... זי האָט זיך געוואַרפען צום טהיר און געוואָלט שרייען:

— פינקעלשטיין! פינקעלשטיין!

עס האָט איהר אבער די שטים ניט געדיענט און אין גרויס בעַרצוויפלונג האָט זי זיך געוואַרפען צום קאמין, געמומען דעם סקעלעטן אין האנד, אריינגעקוקט אין זיינע לעכער־אויגען און ווי זיך נעריצט:

— א, איצט האָב איך שוין קיין מורא ניט!

— צו וואָס טהוט איהר זיך אָן? — האָט ליזע ווי אונ־רוהיג געפרענט:

— איך לאָז אייך איבער דאָס צימער און איך גיה שלאָ־פען אין א האָטעל...

ליזע איז בלייך געוואָרען... זי האָט קוים אויסגערעדט:

— צו וואָס? צו וואָס?...

— וואָס היסט? האָט פינקעלשטיין גוטהערציג געשמיי־כעלט, ווי באלד, אז איהר האָט ניט וואו צו שלאָפען.. אייך וועל איך דאָך אין א האָטעל ניט שיקען, נאטירליך...

ליזע האָט געוואָלט פרעגען:

— און צוזאמען! פאר וואָס ניט צוזאמען?...

אָבער בעמערקענדיג זיין עהרליכען, צנועה'דיגען פנים, האָט זי בענריפען, אז ער וועט דאָס בלויז אָננעהמען פאר א וויץ און זי האָט געשווינגען...

אין א ווייל ארום איז שוין פינקעלשטיין געווען אָנגע־טהון און גרייט אוועקצוגעהן. ער האָט אבער געפיהלט פאר זיין פליכט פאר זיין אוועקנאנג צו זאָגען איהר א פּאָר פרייגדליכע ווערטער.

— איך האָף, אז אייך וועט ניט זיין אומעטיג.

— א, ניין! האָט זי ווי היסטעריש געלאכט — אומעטיג גאָר!... מיר איז קיינמאָל ניט אומעטיג — און האָט זיך ווילדער צולאכט...

— און טאָמער איז אייך אליין אומעטיג — האָט פינקעל־שטיין זיך געוויצעלט, ווי זיין שטייגער איז — איז אָט זעהט איהר דאָס קעפעל פון סקעלעט, וועלכען אייך שטודיר... ער וועט אייך כי... כי... כי... אמוזירען...

און אויידער ער האָט בעטראכט די טויט־בלאסקייט, וואָס האָט בעדעקט ליזעס געזיכט, איז ער, זאָגענדיג א גוטע נאכט. ארויס פון צימער מיט א גוטען שמייכעל, צופריעדען פון זיין נאסט־פרוינדליכקייט...

— וואלט איך געוואלט וויסען, וואס דו טראכסט? — פלענט דער טאטע ווערען טשיקאווע.

און די מאמע פון איהר זייט פלענט נאך בייזער ווערען:

— זי טראכט... פרעג וואס טראכט זי... ביי לייטען אזא מויד איז א ברכה אין א שטוב, וואשט שוין גרעט אליין — אזן זי — נאר נישט... פרעג איהר בחרם!

אבער די אלע שטעכווערטלעך פון טאטע און מאמען און אפילו פון די עלטערע ברידער און שוועסטער האבען לאה'ן טיף ניט אנגעריהרט. זי איז געבליבען ביי איהרס: בעפרייען זיך פון דעם דאזיגען ארימען שטיבעל, פון די דאזיגע מענשען און אוועקפליהען...

וואוהין און צו וואס און צו ווען — האט זי דייטליך נישט געוואוסט.

פאר איהרע אויגען האט זיך עפעס געטראגען א גרויסע שטאדט, מיט גרויסע ווייטע הייזער, מיט א סך מענשען און אלע מענשען לויפען און אייליען און יעדער מענש טראגט אונטער'ן ארים א בוך...

אזוי ווי דא דעם אפטייקער'ס ווייב, אדער די אקושערקע, אויך וועלכע אלע קוקען ווי אויך א בייזען וואונדער...

אויסער זי, לאה.

זי שלינגט זייערע בעווענונגען, וועז זי זעהט זיי אמאל דורכגעהענדיג דורך זייער געסעל.

זיי זיינען גרויסשטאדטיגע, געלערנטע און נעווים נליק־ליכע.

איבערהויפט די אקושערקע!

די גאסיגע מיידלעך לאכען פון איהרע געשארענע האר. די עלטערע אידען שילטען זי, וואס זי וואונט ביי א גוי אין א שטיבעל אין עק גאס און עסט אודאי טרפות. אבער זי, לאה, איז איהר אלץ מוחל. זי האט זי אפילו ליעב.

די ענטדעקונג.

1.

צו דרייצעהן יאָהר האָט שוין לאה געטראכט וועגען א תכלית. אָבער דעם דאָזיגען תכלית האָט זי אין איהר אייגענער נער געבורטס־שטעדטעל נישט געקענט דערגרייכען. דער טאָטע, אן אָרימער תבואה הענדלער, האָט איהר מעהר ווי אן אָרט וואו צו שלאָפען נישט געקענט געבען. און כאָטש דאָס אָרט איז געווען קליין און בעשרייגקט, ערגיץ צופוסענס פון א דערוואקסענעם מיטגליעד פון דער פאמיליע, האָט לאה אויפ'ן דאָזיגען אָרט, איידער זי איז אוינגעשלאָפען, גרויסע געבויטע. אין דער פריה זיינען די געבויטען צופאלען, אבער אויף דער נאכט זיינען זיי ווידער אויפגעשטעלט געוואָרען נאָך העכער, גרעסער און פאנטאסטישער.

און מאנכמאל פלעגט זי אויך ביי טאג טראכטען פון די געבויטע גליקען ביי נאכט — פלעגט איהר דאָ דער פערביטערטער טאָטע, דאָ פאר דער צייט פערפלטערטע מאמע איינמאל און צוויי מאל און דריי מאל רופען:

— וואָס חלום'סטו?... עס איז דאָ נענוג ארבייט אין שטוב...

פלעגט לאה א שמייכעל טהאָן פול מיט בעדויטונג, ווי זי וואלט שוין אזוי אלט און אזוי קלוג געווען ווי טאָטע און מאמע און פלעגט ענטפערען:

— איך חלום נאָר ניט.. איך טראכט...

דער שמועס איז געווען ווייט און פרעמד. אט איז איהר פערבייגעפֿלויגען א ווארט, א צווייטעס און פֿלוצלונג האט זי זיך נעהענטער צוגערוקט צו זיי און זיך איינגעהערט: איז דאס מענליך — זיי רעדען וועגען דער אקושערקע...

— העז אביסעל... זי גאהט מאכען א שקאלע פאר קינדער... פאר מיידלעך... — דערצאהלט דער טאטע...

— ווער־זשע וועט איהר נעבען קינדער?... לאכט אהרן לייזער...

דער טאטע לאכט צוריק:

— ווייס איך... און אפשר וועלען זיך געפינען משוגעים...

לאה האט זיך קוים איינגעהאלטען נישט צוצוגעהן צו די צוויי פרעמדע אידען, פון וועלכע איינער איז איהר טאטע און א פרעג טהאן:

— טאקע אויך אן אמת — פאר מיידלעך!

און די דאזיגע נאכט האט לאה ניט געקענט איינשלאפען. אין קאפ האבען זיך איהר געבאמפעלט די דריי רוסישע ווער־טער: זדראסטוואויטע, פאזשאלוסטא און פראטשאיטע, און אז זי איז שוין איינגעשלאפען האט זי פון שלאף מיט א שמייכעל אויף די ליפען גע'חזר'ט:

— פראטשאיטע!...

3.

אין א האלב יאהר ארום איז שוין לאה ארומנעגאנגען אי־בער'ן קליינעם שטיבעל און גע'חזר'ט:

„פטישטקא באשיא נע זנאיעט

„ני זאבאטי ני טרודא...

און דער טאטע און די מאמע האבען איהר געשטורכעט:

— וועמט שוין אויפהערען ארומצולויפען ווי א מושגענע?..

און די איינערע שוועסטערל האט איהר איבערגעקרימט:

אמעק און לעז ציימער פון אידיש
LIBRARY AND READING ROOM OF

עס קען זיין אז דאס איז א זינד, אזא ליעב צו האבען, אבער זי קען זיך נישט העלפען.

זי וואלט נור געוואלט אויך אזוי „קענען" ווי די אקר־שערקע.

אבער ווי אזוי? מעהר ווי דאוונען אין א גראבען סדור וואו זי פערשטעהט איין ווארט ניט, האט מען איהר נישט גע־לערנט. אויסלערנען איהר דאוונען אין דאזיגען גראבען סדור האט געקאסט דעם טאטען ביי פינף גילדען. פינף חדשים האט זי געלערנט א שעה אין טאג ביי דבורה דער רביצין... דער טאטע האט יעדען חודש ארויסגעהמענדיג דעם גילדען, גע־זיפצט:

— נאדיר נאך פאר א מיידעל צאהלען! טאמער איז ווע־ניג פאר די אינגלעך שכר לימוד...

פרעג ווער האט איהם געבעטען.

אט ווען ער וואלט זי אבגענעבען צום רוסישען לעהרער לערנען זיך רוסיש!...

רוסיש קען זי נאר איין ווארט... ניין. צוויי... זדראסטוואו־טע און פאושאלוסטא... זדראווסטוואויטע איז גוטמארגען און פאושאלוסטא איז זייט־זשע מוחל... א, ניין. זי קען נאך א ווארט... פראטשאיטע... זיי געזונד...

פאושאלוסטא... זדראווסטוואויטע... פראטשאיטע...
אזוינע שעהנע ווערטער! אבער דאס איז אזוי ווענig!
ווען זי קען זיך לערנען רוסיש, לייענען א בוך!...

2.

עס איז געווען א זומער פאר־נאכט. לאה איז געשטאנען א בארפיסע נעבען דעם טאטענס שטיבעל און טיף אריינגע־טראכט אין זיך. הינטער איהר אויף א באנק איז געזעסען דער טאטע און געשמועסט מיט דעם שכן אהרן לייזער'ן.

איינמאל איז זי געווען אויף א באל. די יונגע פּאַרלעך האָבן געשווינדט איבער'ן גרויסן זאל, ווי זיי וואלטען געוואלט ערגיץ ארויסשווימען אין אן אנדער וועלט... דער קריין פּאר די טענץ איז אבער נעווען א בעגרענעצטער, זיי האָבן זיך נע־דרעהט אלץ אויף איין אָרט און מיער וועריענדיג פּלעגען זיי מעהר אנידערפאלען ווי אנידערזעצען זיך אויף די שטוהלען, וואס זיי־נען נעשטאנען ביי די וועגט... לאה האט נעהאט אויפ'ן באל פיעל בעקאנטע, אבער ביים טאנצען זיינען זיי אלע צוזאַמען, וויל לאה האט ניט נעהאט קיין נעלעגענהייט זיך צו לערנען טאנצען. מיט דאַרשטיגע בליקען האָט זי צוגעקוקט ווי פיעל פון איהרע בעקאנטע יונגע לייט כאפען ווילד־פרעמדע מיידלעך און זי, לאה'ן, אן איינענע, לאזט מען איבער אליין און נאָר דערפאר וואס אנשטאט צי לערנען זיך העכסטענס צווויי כאַנאטען טאַנצען, האָט זי איהרע אלע יונגע יאָהרען אוועקגע־נעבען נאָר פאר אין שטיקעל פאפיער, וואס עס ניט איהר דאס רעכט צו צונעהמען קינדער ביי געווינערינס...

אין דער צייט פון דער פאוזע איז צו איהר צוגעגאנגען בערמאן, איינער פון איהרע נעהענטערע בעקאנטע, דער אַנ־פיהרער פון די טענץ. ער האָט ווי פערשולדינט איהר אָננעקוקט און נעזאגט:

— עס טהוט מיר זעהר לייד, ליזא, וואס איהר טאנצט ניט...

לאה האָט טרויעריג א שמייכעל געטהאן און נעענטפערט:

— און מיר נאָך מעהר...

דער יונגער מאן האָט זיך דערפיהלט אונבעקווועם, האָט אראָבגעלאזט די אויגען אויף דער ערד, צוריק אויפגעהויבען, בעטראכט לאה'ן און ענדליך ווי אן ענטדעקער זיך אננערופען:

— אך, מיין גאָט, איהר האָט וואונדערליכע פיס!...

לאה איז ווי נעווארען איבערראשט און פארלעגען איבער־נעפרלנט:

— פּיצקא... פּיצקא...

אָבער לאה'ן האָט דאָס ניט געארט... באלד וועט דאָך זיין ווארים. וועט זי מיט'ן ביכעל ארויסגעהן הינטער'ן שטעדטעל און דאָרט וועט זי זיך ערשט נעהמען.

און שפּעטער — זאָגט די אקושערקע — וועט זי איהר אויפקשיקען אין דער גרויסער שטאָדט און ערשט דאָרטען וועט זי זיך לערנען. אלע יאָהר א קלאָס. און אז זי וועט זיך לערנען אזוי זעקס יאָהר וועט זי דורכגעהן זעקס קלאָסען גימנאזיע און אין גימנאזיע וועט זי גאָר נישט דאַרפען געהן... זי וועט זיך זיצען אין א צימערעל און לערנען זיך און איינמאָל אין יאָהר וועט זי אָבגעבען עקזאמען, וועט דאָס זיין פּונקט, ווי זי וואָלט נעגאנגען אין גימנאזיע, און נאָכדעם וועט זי קריגען אזא דיפּלאָם וועט זי פּאָהרען אין נאָך א גרעסערער שטאָדט און ערשט דאָרט וועט זי זיך לערנען נאָך דריי יאָהר וועט זי וועלען אן אקושערקע... צו דריי־און־צוואנציג יאָהר קען זי שוין זיין אן אקושערקע...

4

די נביאות פון דער אקושערקע איז טהיילס מקוים נעווא־רען. לאה איז טאקע אין א יאָהר ארום אוועקגעפּאָהרען אין דער גרויסער שטאָדט, אָבער אנשטאָט צו בעקומען דעם דיפּלאָם צו צוואנציג יאָהר האָט זי איהם נעקראָגען ערשט צו פּיער־און־צוואנציג. אקושערקע איז זי ערשט געוואָרען צו אכט־און־צוואנציג יאָהר.

עריכעגנדיג איהר ציעל האָט זי ערשט דערפיהלט, אז ניט דאָס האָט זי נעציעלט. אין איהר קליינעם צימער איז איהר גע־וען אומעטיג. און עס האָט איהר נעצויגען צו מענשען, צו דער נאס, צו פערזאמלונגען, צו טהעאטער און בכלל צו פרעמדיקייט נעזעלשאפטען.

ווירקליך! אט זעהט זי איהרע פיס, ווי שלאנק, בויניג און לאנג.

זי האט עס גאר בין אהער ניט געוואוסט. איהר גאנצע ור־גענד האט זי פערבראכט גאר אויף אזוינס, וואס איז ניט איהר בערוף.

איהר בערוף איז גאר געווען צו זיין א גרויסע טענצערין.

איצט וויים זי שוין זיכער...

פארוואס־זשע האט עס איהר פריהער קיינער ניט געזאגט!

זי האט זיך געלאזט אבער'ן קליינעם צימער טאנצען איז האט בעטראכט אין שפיגעל איהר יעדע בעווענונג...

געוויס... זי איז אזוי לייכט! זי וואלט געווען א גרויסע טענצערין, אט פונקט ווי יענע, וועלכע זי האט נעזעהן טאנצען ניט לאנג צוריק אין דער אפערא.

ויאס בלומען יענע האט בעקומען!

זי וועט עס שוין קיינמאל ניט דערגרייכען. און א לאנגע צייט האט זי זיך נעדרעהט ארום שפיגעל און נעפרופט נאכמא־כען די בעווענונגען פון יענער טענצערין...

— וואָס מיינט איהר דערמיט?...

אָבער אנשטאָט צו ענטפערען האָט בערמאן געהאלטען אין איין בעטראכטען לאה'ס פיגור און ווידער זיין ענטציקונג פאַרט־געזעצט:

— וועדליג איך קען פערשיעדענע טענצערינס און וועדליג איך וויים אין וואָס בעשטעהט זייער געשיקטקייט, בין איך זיכער, אז לויט אייער פיגור וואלט איהר געווען א בעריהמטע טענצערין...

לאה האָט זיך פון דער דאָזיגער ענטדעקונג מאַרנע דערשראָקען. זי האָט קוים געקענט אויסריידען:

—איהר מיינט עס ערנסט?...

— זיכער! איהר האָט געהאט אלע אייגענשאפטען צו זיין א גרויסע טענצערין...

— א גרויסע! — האָט לאה מיט שרעק אויסגעשריען.

— זעהר, — האָט זיך בערמאן בעגייסטערט. — אייער פיגור, אייערע פיס, דער גאנצער געבוי פון אייער קערפער איז בעשאפען צום טאנצען... איהר וואלט געווען א בעריהמטהייט...

און אויידער לאה האָט געהאט צייט צו ענטפערען וואָס עס איז און איבערפרעגען וויי ווייט ער זאָגט אמת האָט דער „טראָמ־באָן" געגעבען סיגנאלען צו א נייעם טאנץ.

און בערמאן איז, לייכט ענטשולדיגענדיג זיך פאר לאה'ן, פערשוואונדען אין טאנץ זאל.

5.

קומענדיג אהיים אין איהר צימער איז שוין געווען טאג... לאה האָט אראָבגעלאָזט די פאַרהאנג איבער'ן פענסטער, זיך אויסגעטהאָן און בלייבענדיג אין איין העמד האָט זי זיך געשטעלט נעבען שפיגעל און בעטראכט איהר קערפער.

זי האָט זיך געשטעלט קענען שפיגעל אזוי, אז זי זאָל זיך קענען זעהן אין גאנצען.

נעווארען אלס א נייע קראפט, וועלכע קען זעהר צוניץ קומען פאר וויכטיגע ארבייט.

איינער פון די פיער מענער, א הויכער יונג, מיט בלוט שפריצענדע באקען און שווארץ־גליהענדע אויגען, מיט נאר וואס שפראצענדע שווארצע וואנסעלעך, האט מיך מיט א שטרענג פרייגדשאפט אנגעקוקט, מיר אויסגעצוינגען זיין בריי־טע אבער זעהר וויסע האנד און געזאגט:

— איך האף, אז איהר וועט זיין א גוטע שוועסטער... איך היים „בארים".

זיינע וועלטער, וואס זיינען געווען אפענהערציג און וואר־רים, האבען מיך ווי היפנאטיזירט. איך בין געווארען, לויט איך האב דערפיהלט, שטארק רויט, און קוים אין שטאנד געווען צו ענטפערען:

— איך וועל מיך בעמיהען צו פערדיענען אייער צוטרוי.

אוועקגעהענדיג פון דער דאזיגער נייער נעזעלשאפט, האט פאר מיר דעם גאנצען וועג נעשוועבט דאס נעזיכט פון דעם יונג, וואס היישט בארים. אויף מיין נעלעגער האב איך אלץ נע־טראכט, ווי אזוי קען איך עפעס טהאן אזוינס, וואס זאל בע־וויזען דעם דאזיגען בארים'ען מיין טרייהייט און איבערגע־בענהייט דער רעוואלוציע, פון וועלכער ער איז דער גרעסטער פארשטעהער.

פול מיט מוטה און ענערגיע בין איך אויף מארגען אויפגע־שטאנען. אוועק צו דער חבר'טע, און נאך א פערזענלעכען קור־צען נעשפרעך, האב איך מיר צו איהר נעוועגדעט:

— ווי נעפעלט דיר בארים?

ביילקע האט מיך שטרענג אנגעקוקט און געענטפערט:

— וואס היישט ווי נעפעלט ער מיר... איך דארף דען מיט איהם א ליעבע פיהרען?...

איך האב מיך פון איהר ענטפער מאדנע דערשראקען. מיר האט זיך נעראכט, אז זי איז אריינגערוגגען צו מיר טיף אין

קאמפלימענטן.

(דערצעהלט פון ש געוועזענע רעוואלוציאנערין)

אין יענער צייט — מיר דאכט זיך עס איז שוין אזוי לאנג — בין איך נאר וואס אריינגעטראטן אין דער בעוועגונג. איך בין אלט געווען אין נאנצען אכצעהן יאהר. אבער אויסגעזעהן האב איך נאך אינגער. איצט בין איך שוין א מוטער פון צוויי קינדער. האב שוין פערלאזן יענע צארטע עדעלע מיידעלשע פיגור. דאן בין איך געווען — אזוי געדענק איך מיך, און אזוי האט מען וועגען מיר געזאגט — דאן בין איך געווען צארט און אונשולדיג ווי א לילית.

און די פארטיי, אין וועלכע איך בין דאן אריין צו ארבייטען איז געווען די געפעהרליכסטע. זי האט אנערקענט דעם טערראר אויפן העכסטען גראד. נאטירליך, האב איך די דאזיגע פארטיי ניט אויסגעווהלט מיט מיין גוטען ווילען, פון מיינעטוועגען וואלט איך אפילו נעקענט ארבייטען בייַ די פועלי ציוניסטען... אויב נאר מיין חבר'טע, פיעל עלטער און ערפאהרענער פון מיר, וואלט אויך אהין נעהערט. מיין חבר'טע אבער, בילקע, האט נעגלויבט צום אמת'ען קאמפף. איך בין איהר בלינד נאכגענאנגען און בלינד געהארכזאם געווען.

מיט א קלאפענדען הארצען בין איך דאם ערשטע מאל מיט איהר אריין אין ענגער געשלאסענער נעזעלשאפט, וועלכע איז בעשטאנען פון פיער מענער און צוויי פרויען, אויסער מיך און מיין חבר'טע בילקע. איך בין פון בילקען פארגעשטעלט

ער האָט פּאַרזיכטיג אָנגעצונדען פּייער. זיך אנידערגעזעצט און געהייסען אויך מיר צו זעצען זיך נעבען איהם. ער האָט מיך אָנגעקוקט, בעטראכט עטליכע מאָל און געזאָגט, ווי צו זיך אליין:

—יא, איהר ווערט דערצו זיין גוט... איהר זעהט אויס ווי א בת מלכה...

איך האָב מיך צולאכט פון דעם קאָמפּליימענט און האָב געזאָגט:

— דאכט מיר, איך גיה אָנגעטהאָן גאנץ געווהנליך...

— אייערע אויגען אָבער, די טרוימישע אויגען, און דאָס וויים דורכזיכטיג פּנים'ל... ווי נעוואונשען!

פון די צווייטע קאָמפּליימענטען האָב איך זיך נאָך מעהר צולאכט; אין האַרצען אָבער האָט מיר הנאה געטהאָן, וואָס אויך באָרים קען מאכען קאָמפּליימענטען... איך האָב נעוואונשען, אז בייזלקע זאָל דאָ זיין און הערען... זאָל זי ניט מיינען, אז באָרים וויים שוין גאָר ניט, וואָס שעהן איז. איך אָבער האָב מיך אלץ נעסטארעט צו אָבלייקענען:

— איהר זייט זיך טועה, חבר באָרים... איך בין ניט אזוי שעהן, ווי איהר מיינט...

— אך, וואָס רעדט איהר... — האָט ער זיך צוקאָכט אין מיך בעטראכט פון אלע זייטען — איהר זייט ווי געבוירען פאר מיר... איך האָב אויך אזוי נויטיג... אזוי נויטיג...

און אָנקוקענדיג מיך וויערער, האָט ער מיט ענטציקונג אויסגעשריען:

— איהר זייט א בת־מלכה! אזוי עדעל, אזוי צארט...

איך בין פון די אויפריכטיגע קאָמפּליימענטען ווי פערשעהמט געוואָרען, האָב איהם אָבער אָנגעקוקט שוין פיעל דרייסטער און זיך אָנגערופען:

— איהר קענט אויך קאָמפּליימענטען מאכען!...

הארצען און פון דאַרטען ארויסגעגריבען דעם סוד...

„מיין גאָט" — האָב איך זיך אין געדאַנק נע׳מוסר׳ט — „עס איז דאָך א שרעקליכע חרפה". איך האָב אָבער זיך גלייך געפונען און ענערגיש זיך אָנגערופען:

— איך ווייס, אז דו ביזט ניט פון די וואָס פערליעבען זיך, און באַרים איז ניט דער וואָס פיהרט ליעבעס. איך האָב נאָר געמיינט, ווי געפעלט ער דיר אלס קעמפּפער... פער־שטאַנסט? ! אלס קעמפּפער...

— נו, יא ! — פרעגסט נאָך ! — איז בייליקע ווייבער גע־וואָרען — וועסט מעהר „ארבייטען" וועסטו זעהען ווער ער איז און צו וואָס ער איז פעהיג.

אין א פּאָר טעג ארום האָב איך זיך מיט איהם געטראָפען אויף דער בירזשע. ער האָט מיך גלייך דערקענט און אָנקוקענדיג מיך מיט זיינע גליהענדע אויגען, האָט ער מיך אָבגערופען אַן ס זייט, און געזאָגט:

— קומט צו מיר אהיים, איך דארף אייך טאַקי נויטיג האַ־בען...

איך בין פאר פרייד ווי פערגליווערט געוואָרען: צו איהם אהיים — איינע אליין ! א גרויסע נייגעריגקייט האָט מיך ווי בעהערשט, און איך בין איהם נאָכגעלאָפען, ווי א קינד לויפט נאָך נאָר א טאַטען, מיט מורא און מיט ליעבע...

דורכגעהענדיג עטליכע פערוואָרפענע גאסלעך, איז ער שטעהן געבליעבען ביי א גרויסען הויף; ער האָט זיך אומגעקוקט אהינטער, און שנעל זיך אָנגערופען: — קומט אריין.

ער האָט מיר ארויפגעפיהרט אין א פינסטערען קאָרידאָר און איז געשטיגען אויף טרעפ; איך נאָך איהם. ענדליך איז ער שטעהן געבליעבען ביים לעצטען שטאָק. דאָס איז געווען שוין דער בוידעם פון הויז, וועלכעם האָט געהאט א קליין סאלקעלע. אהין האָט ער מיר אריינגעפיהרט, ניט רעדענדיג מיט מיר קיין איין וואָרט...

פּעקעלע, און האלטענדיג עס אין האנד האט ער זיך צו מיר געווענדעט:

— הערט, חבר'טע... אט דאס איז נישט מעהר און נישט וועניגער, ווי א באמבע...

איך בין פאר שרעק שיער נישט אומגעפאלען, ער אבער האט מיך שטרענג אנגעקוקט און זעהר שטיל געזאגט:

— די באמבע מוז מען איבערטראגען אויף אן אנדער וואהנונג... איהר פערשטעהט... איהר זייט פונקט אנגעמאכטען... אייער גאנצער אויסזעהן איז אזא, וואס לאזט ניט צו קיין חשד פאלען אויף אייך. איהר וועט נעהמען א דראשקע און עס אוועקפיהרען... נאר פארזיכטיג...

און מיט די וועלטער האט ער מיר מיט גרויס פארזיכטיגקייט איבערגענעבען דאס קעסטעלע, געזאגט מיר ווי אזוי צו טראגען עס ביז צו דער דראשקע און מיר געהייסען געהן.

איך האב ניט געהאט קיין מוטה צו אויסרעדען אנטקעגען א ווארט... איך בין שטיל ארויס פון צימערל און מיט גרויס שרעק עס געטראגען איבער'ן הויף.

ביים הויף איז געשטאנען א דראשקע. איך האב מיך אריינגעזעצט און געהייסען פאהרען צום אנגעוויעזענעם אדרעס.

אז איך בין נעקומען אויף מארגען אין אבענד צו איהם, האט ער מיר שוין קיין קאמפלימענטען ניט געמאכט, ער האט מיר נאר געדריקט די האנד און געזאגט:

— איהר זייט א וואוילע חבר'טע... איהר וועט צוניץ קומען...

און איך בין אויף מיט דעם קאמפלימענט צופריעדען געווען...

ער אבער איז געשטאנען נעבען מיר ווי צוקאכט און האט אבגעוועדט מיינע ווערטער:

— וואס זאגט איהר קאמפלימענטען... וואס רעדט איהר נארישקייט... אייערע האר, אמת'ע זייד...

ער האט מיינע לאקען אנגעטאפט מיט'ן האנד און האט זיך ענטציקט פון זייער ווייכקייט, און איידער איך האב צייט געהאט אבצואוועדען זיך, האט ער בעגיסטערט אויסגעשריען:

— אך, איהר ווייסט, ווי אזוי איהר זאלט זיי פערקאמען... „הייסט עס א בחור ווי אלע בחורים" — האב איך א טראכט געטהאן. אבער אנקוקענדיג זיינע גליהענדע אויגען, איז ער מיר דאמאלסט — איך אנערקען איצט מיין שוואכקייט — אזוי געפעלען געווארען, אז איך האב זיך אין נאנצען פארגעסען און געפרעגט קאקעטיש:

— ווי מיינט איהר וואלט בעסער געפאסט?

— פערקעמט זיי „סעצעסיע" — איבער די אויערען אין איבער די רויטע בעקלעך. דאמאלסט וועט איהר זיין זיכער מיט ערפאלג...

איך האב איהם געפאלגט, האב גלייך אין זיין אנווועזנ־הייט זיך איבערגעקעמט..

אז איך בין געווארען פארטיג מיט דער נייער פריזור, האט ער מיך וויעדער בעטראכט און איז נאך מעהר ענטציקט ג־ווארען פון מיר:

— איהר זייט פאר מיר א גליק...

איך האב פערשעהמט ארויסגעלאזט די אויגען און ג־ווארט, אז אט אט פאלט ער צו מיר צו און גיט מיך א קוש, וועל־כען — איך בין וויעדער מודה מיין זינד — איך האב שטארק, שטארק געגארט...

נאר אנשטאט א קוש, איז ער אבגענאנגען פון מיר צום בעט, זיך אייגעבויגען און פון דארט ארויסגענומען א קליין

כלות.

נאך אלם קינד האָט שוין ליפמאן נעהאט א כלה.

דאָס איז געווען חנה'לע, לייבע דעם קרעמערס איינגסטע טאכטעריל. זיי זיינען געבאָרען געוואָרען אין איין נאכט אזן בייד־ענם עלטערן האָבען האלב אין שפאס, האלב אין ערנסט. אין א פאָר וואָכען ארום זיי פערקנאסט.

און אזוי איז די דאָזיגע חנה'לע נעווען ליפמאנס כלה ביז צוועלף יאָהר. נאָכדעם, נעהענדיג צו איין לעהרער זיך לערנען לעזען און שרייבען, האָט זיין יוננעס הערצעל אָננעהויבען צו ציהען צו אן אנדער מיידעלע, וואָס איז נעווען א בלאָנדע, מיט כלויע אויגען און נאָלדענע לאָקענלעך און האָט זעהר חן'עודיג נעשמייבעלט, ארויסווייזענדיג איהרע צווייי מילך ווייסע שניר־לעך צייהן.

דאן איז ער צו חנה'לען וואָס א טאָג קעלטער און קעלטער נעוואָרען. ביז ער האָט זיך מיט איהר אין גאנצען צוקריגט און ער האָט זי אוועקגעוואָרפען.

אוים כלה...

חנה'לע האָט זיך נעמאכט, ווי עס ארט איהר ניט. פער־קעהרט, זי האָט נאָר אין נאנצען אָפּגעלייקענט, אז זי איז וועז נעווען זיין כלה. מאלע וואָס טאָטע און מאָמע האָבען נע־שפאסט!

אָבער וועז ליפמאן האָט זיך א נאנצען יאָהר נע'חבר'ט מיט דער בלאָנדער מיידעלע און זיך נעמוישט מיט איהר, זיצענ־

אבער טיעף אין הארצען האָב איך געבענקט נאָך די נעכ־
טיגע קאָמפּלימענטען... אזוינע אָבער האָב איך שוין מעהר פּוו
איהם ניט געהערט: מעהר קיין באָמבעס האָב איך ניט געראַרפּט
אריבערפּיהרען, און מיין שעהן פּנים, מיינע טרויעריגע אויי־
גען און מיינע זיידענע האָאָר איז איהם שוין מעהר ניט אָנגע־
נאַנגען...

ערשטענס, איז פייגעלע נעווען דאָס שעהנסטע מיידעל איז נאָס, צווייטענס איז זי נעגאַנגען אין „שקאָלע", און ניט צו א פּריוואט לעהרער, ווי ער מיט זיינע פּריהערדינע חבר'טעס. דריטענס איז טאקע דער יהוס אליין פּאר ליפּמאנען א סך ווערט געווען. ער חבר'ט זיך מיט דעם נגיד'ס טאָכטער.

די בעקאנטשאפט מיט פייגעלען האָט אנגעהאלטען א דריי יאָהר. ער איז שוין געווען א בחור פון זיבענצעהן יאָהר, שלמה וואָלף איז פּאר די דריי יאָהר אריימער געוואָרען, ליפּמאנס טאָטע איז דוקא אויפגעקומען. פייגעלע אליין איז אויך אין זיינע אויגען מיאוסער געוואָרען און ענדליך איז ער פון איהר אוועק־גענאנגען...

צו אכטצעהן יאָהר האָט ער שוין געקוקט ערנסט אויף דער זאַך.

סתם בעקאנטשאפט האָט ער אויסגעמידען. ער האָט נע־קוקט אין תוך אריין. נעהמען א כלה!

און שפּעטער האָבען זיך שוין אריינגעמישט שדכנים, די עלטערן, און ליפּמאן איז אלע פּאר וואָכען געוואָרען א חתן און געוואָרען אויס חתן...

ער האָט נעבראָקירט...

נעבראָקירט האָט ער די כלות, וואָס שדכנים האָבען איהם געוועדט, נעבראָקירט האָט ער די מיידלעך, מיט וועלכע ער האָט זיך אליין בעקענט, אויפגעהערט צו ליעבען די יעניגע, וועלכע ער האָט די ערשטע וואָך שטארק געליעבט.

— א מאַדנע זאַך! האָט ער זיך אמאל בעריהמט פּאר זיי־נעם א חבר. מיך האָט נאָך א כלה ניין מאל ניט אָבגעזאָגט, א גליעבטע ניט אויפגעהערט צו ליעבען... א י ך וואָרף זיי אלע אוועק!...

און ער האָט זיך צולאבט...

דינ ביי'ן טיש אין דעם לעהרערס הויז, אדער צוריקגעהענדיג צוזאמען א היים מיט די פערשריעבענע העפטען אונטער די ארעמס, — איז חנה'לע אלץ געווען אליין און האט אן אנדער אינגעל, אלס חבר, ניט געקענט קריגען, און זי האט מיט רוגזא געקוקט אויף אלע איהרע בעקאנטע פון ביידע געשלעכטען, ווי זיי אלע וואלטען געווען שולדיג אין איהר פערלאזענקייט...

אז זי האט שפעטער בעמערקט ווי ליפמאן איז אויף צו זיין נייער חבר'טע קאלט געווארען, האט זי זיך געטרייסט, אז ער וועט וויעדער קומען צו איהר. צו חנה'לען. זי האט זיך אבער טועה געווען. ליפמאן איז שוין געווארען א גאנצער מחותן מיט דער שווארצער גרונעלען. דאס האט שוין חנה'לע איהם ניט נעקענט מוחל זיין און האט איהם שטילערהייט נעשלעטען...

אבער ליפמאן האט אויך מיט דער שווארצער גרונה'לען ערנסט ניט נעמיינט. די ערשטע טעג איז זי איהם טאקע געפע־לען געווארען, אבער נאכדעם האט ער ערפאהרען, אז די דאזיגע גרונה האט עפעס א מאדנע צונעמענעש, וועלכע האט אין זיינע אויערען געקלונגען זעהר ניט אייגנענעהם. איז ער געווארען אוים מחותן אויף מיט איהר.

אבער לאנג אהן א חבר'טע איז דער דרייצעניאהריגער בחור'ל ניט געווען.

די דריי פערלאזענע מיידעלעך האבען טאקע קיין אנדערע נאהענטע חברים ניט געקראגען און זיי אלע דריי האבען זיך נע'חבר'ט, אויסרעדענדיג דאס הארץ אויף ליפמאנען און שווע־רענדיג מיט כל השבועות, או זיי האבען איהם פיינט, ווי דעם טויט, — אבער ער, ליפמאן, האט זיי ניט געבענשט, ניט נע־שלטען, ניט גערהמט, ניט נעזידעלט, — ער האט זיי גאר ניט דערמאהנט, ער האט גאנץ לייכט פערטשעפעט דאס הער־צעל פון שלמה זואלף דעם נגיד'ס טאבטער, פייגעלע.

דאס איז געווען אן אמת'ער טריאומף!

אויגען, געשטאנען איבער'ן וויגעלע, און האבען עפעם מארנע געשמייכעלט...

נאכדעם האבען זיי זיך אלע נענומען פאר די הענד און שפרינגענדיג און לייכט טופענדיג מיט די פיס, האבען זיי זיך אין א קאראהאד ארומגעדרעהט ארום וויגעלע...

ענדליך האָט ליפמאן חתונה געהאט. עס איז געווען טאקע דורך א שדכן. די כלה איז געווען א שטילע, רוהיגע אידישע טאכטער. מיט צוויי גרויסע שווארצע בענקענדיגע אויגען. דוקא די דאָזיגע אויגען זיינען ליפמאנען געפעלען געווארען. דערצו האָט די כלה געצאהלט אזא סומע געלד, וויפיעל ליפמאנס פאנטאזיע האָט שטענדיג פאראויס געזעהן. אויך איהרע עלטערן זיינען געווען שטילע, נוטע מענשען, האָבען אויך אלץ וואָס ליפמאן האָט אויסגערעדט, נוטמוטיג צוגעשטימט, און ליפמאן האָט בשום אופן ניט געקענט געפינען א פעהלער אין דעם דאָזיגען שדוך.

אין א יאָהר ארום האָט זיין יונגע בענקענדיגע ווייבעל געבאָרען א קינד. עס איז געווען א זעהר שוואָך קינד. די מוטער איז קיין מאָל פון זיין וויגעלע ניט אָבגעטראָטען און ליפמאן אלייין איז אויך געווען זעהר פערנומען מיט'ן קינד. האָט געקוקט אויף איהם, איבערבוינענדיג זיך איבער פון וויגעלע מיט ליעבע און רחמנות... פלוצעם עס אויף אָפט ארויסנעהמען, האלטען עס ארומגענומען און טולייענדיג עס צו זיך פלוצעם ער מורמלען:

— זאָלסט מיר לאָנג לעבען!

דאָס קינד איז אין א יאָהר ארום שטארק קראנק געוואָרען. עס איז געלעגען אין וויגעלע מיט פערמאָכטע ליפעלעך און מיט האלב פערמאכטע אויגעלעך און שוואר געהויבען מיט'ן בריסטעלע. די מוטער איז ארויס נאָכ'ן דאקטאר. ליפמאן, מיעד פון ניט שלאָפען די פאָריגע נאכט, איז געשטאנען איבער'ן וויגעלע און האָט עפעס געטראכט... ער האָט זיך פלוצים דערמאָנט אָן אלע זיינע פריהערדיגע כלות... איינע נאָך די אנדערע האָבען זיי, בלאסע, מיעדע, מיט פינקעלדיגע אויגען, דורכגעשוועבט פארביי איהם... און אָט זיינען זיי אלע, אין וויסע קליידער מיט אויסגעשפרייטע הענד און מיט גרויסע אָפענע

אבער נוט איז עס געווען! אז עס הויבט אָן ווערען פינס־טערלעך לאָזט מען זיך צוריק, יעדער צו זיין היים, מען נעזע־נענט זיך, יעדער בחור דריקט זיין מיידעל — מיט וועלכער ער ווערט וואָס א שבת נעהענטער — מיט א נעוויסען נוסח די האנד. ברוך גרינשפאן זענענט זיך פריהער מיט די וואָס זיי־נען איהם ווענינער נאָהענט. ער האָט דערביי א נעוויסע דיפ־לאָמאַטיע: ער זאָל חנה'ן דער לעצטער די האנד קענען לענגער דריקען און לענגער האלטען, און טאקע דערביי כאפען א זיי־טיג וואַרט:

— איבעראכטאַג קומט איהר?..

ער זאָגט עס שטיל, ווי א שמונה עשרה, אבער ער לענט אריין אין דער דאָזיגער פראנע אזוי פיעל כונה, אז זיין נעטיין חנה פערשטעהט איהם גלייך, בעווילינט זיין פראנע, וואָס איז אין איין צייט א נעבעט און זי שמייכעלט.

— יא. אָנגענומען!...

און כאָטש ווייטער פון איינרוימען חנה'ן א סוד און דאָס אַנריהרען דעם שפיץ אויער, אלס א רמז פון א קוש, איז ברוך ניט נעגאנגען, האָט ער דאָך נעהאלטען חנה'ן פאר זיין נעלייבע־טע. אכית, טאקע לויט דעם נוסח פון די ביכלעך וואָס ער לי־ענט, איז די ליעבע גאָר אנדערש; ערשטענס, איז ביי איהם גאָר א שאלה, צי א בחור'ל, וואָס הייסט ברוך איז בכלל מסונל צו אמת'ער ליעבע?... צווייטענס, האָט ער נאָך בפירוש קיינמאָל ניט נעזאָגט חנה'ן: „איך ליעב דיך", ווי עס דארף צו געהן אין אזעלכע פעלע. אבער וואָס ברויך ער די אלע כללים, וועו ער וויים זיכער ווי גאָלד, אז חנה'ן האָט ער ליעב, אז ער זעהט זי שטענדיג פאר די אויגען און זיין הארץ איז פול בלויז מיט איהר.

עס ווערט קומען די צייט ווערט ער איהר ענטדעקען זייז נאנץ הארץ... ער ווערט שוין ווייסען ווי אזוי. דערווייל איז איהם גוט אזוי אויך. די זעקס טעג לויפען זיך ווי עס איז דורך און עס

די אויסגענארמע קוילען.

(מיליטער־ערצעהלונג)

ברוך גרינשפאן איז נעווען א בעל־הבית'ישער בחור. ביז צוואנציג יאָהר איז ער נעווען אין דער היים ביי זיינע עלטערן, געלייענט לשון־קודש'דינע ביכלעך; שבת האָט ער שפּאַצירט מיט חברים הינטער'ן שטעדטעל, זיך בעגעגענט דאָרטען צווישען די בוימער מיט קאָמפּאניעס שפּאציערענדע מיידלעך, און מיט די מעהר בעקאנטע זיך בעגריסענדיג, פלעגט מען זיך נאָכהער לאָזען אלע צוואמען. ביי א שעהנעם וועטער, וועו דאָס גראָז פלעגט זיין טריקען, פלעגט מען זיך צוזאמען אויסזעצען אויף דער ערד, אָנפאנגס אביסעל אָנגערוקט אייניע פון די אַנדערע, שפּעטער אביסעל — פלעגט מען זיך דערנעהענטערן און באלד — פרעג ווי אזוי — פלעגט שוין ברוך זיצען שולטער אין שולטער מיט חנה, ישראל בערש שווארץ־חנ'עוודיגער מיידעל, און אריינרוימענדיג איהר א סוד אין אויער, פלעגט ער שוין פאר אייניגע אָנריהרען מיט די ליפען דעם שפּיץ ווארימען אויער. ברוך האָט עס נערעכענט פאר א זיכערן קוש און האָט דערמיט זיך בעגניגענט. חנה אָבער האָט זיך נעמאכט כאילו לא ידעה — א סוד איז א סוד!... אי, וואָס ער האָט מיט די ליפען אָנגעריהרט דעם אויער, קען זי נאָרנישט העלפען דערצו— וועו ער ניט איהר א קוש אין באק וואלט זי אודאי ניט נעשוויגען...

פון זיי זיינען אוועקגעפֿאהרען קיין אמעריקא און האָבען דאָרט געלעבט א גוטען טאָג און א טייל זיינען נעבעך געלעגען שוין פון יאָהרען אויפֿן שטעדטעלדינגען בית־עולם, נאָר אויפֿן צע־טעל האָבען זיי אלע געלעבט און האָבען זיך פאר קיין פאל ניט געוואָלט מעלדען צום „פּריאָם", חאָטש נעה און גראָב זיי אוים פון די קברים...

און עס איז אָנגעקומען צו ברוך'ן:

— ברוך חאָאימאָוו גרינשפּאן! — האָט א נעדיכטער בייזער באם אויסגערופען..

האָט זיך ברוך, אינגאנצען ציטערענדיג פאר שרעק און קעלט געגומען אויסטהאָן פון וואָס איהם איז נאָך קעלטער ge־וואָרען, און ער האָט זיך בלויז געווארעמט מיט דער האָפנונג, אז ארויסראטעווען וועלען איהם די צווויי ווערשקעס, וואָס איהם פעהלען צו דער „גרעב"...

צי די קאָמיסיע האָט איהם פאלש געמאָסטען, צי די צווויי ווערשקעס האָבען איהם לכתחילה ניט געפעהלט, איז געווען ברוך'ן שווער צו בעשטימען. ער איז געווען איבערראשט און צוטומעלט פון די פיעלע „וואָיענע" וואס האָבען זיך געפונען אין פּריאָם. ער האָט בלויז געמערקט ווי א דיקער פּאלקאָוניק קוקט איהם ארום און דינגט זיך איבער איהם מיט א הויכען און שלאנקען אָביציר, און נאָכדעם האָט ער דערהערט ווי אזוי ביידע האָבען אויסגערופען אין איין קול:

— חאָראָש! מעלאָדיעץ!

און באלד בעקומט ער א פּריינדליכען קלאפּ אין דער נא־קעטער פּלייצע און מען רופט פעסט אויס:

— נאָדיען!

און ברוך פערטייטשט עס פאר זיך אליין אויף אידיש:

— איך טויג!

א נאקעטער מיט א נאָרישען שמייכעלע געהעט ער ארויס אין פּאָדערשטען צימער, וואו ער האָט איבערגעלאָזען זיינע קלייר־

LITERARY AND READING ROOM OF TH
Jewish Nation ! Workers' Allianc

קומט שבת זעהט ער איהרע שעהנע, שווארצע, קלוגע אויגען, הערט איהר אננענעהמע זינגענדינג שטימע און פיהלט דעם רופט פון איהרע שעהן־פערקעמטע האר בשעת ער זאגט איהר א סוד...

אבער אויידער ברוך האט צייט נעהאט צו אויסזאגען זיין הארץ פאר חנה'ן, איז אנגעקומען די צייט פון פריזיוו.

— נאכ'ן פריזיוו, אם ירצה השם... — אווי האט ער כע־טראכט.

ברוך האפט אפילו, אז א סאלדאט זיין וועט ער ניט. ערש־טענס, האט ער אן אמת'ע לגאטע און צווייטענס, אז עם זאל אפילו האלטען ביי לגאטניקעם, פעהלט איהם צוויי וועהרשקעם צו די גרעב... ער האט זיך שוין עטליכע מאל געמאסטען!

פונדעסטוועגען איז בעסער פון אזוינע זאכען צו רעדען, אז מען איז א גע'פטר'טער, א בעפרייטער... דעמאלט קען מען אוי־סער חנה'ן, בעקומען עטליכע הונדערט רובעל נדן אויך... אמת, ער אליין דארף ניט די נדן... וויס ער דען ניט, אז דער עיקר איז די ליעבע? אבער זיינע עלטערען, וואס זיינען לויט ברוך'ס מיינונג, פארנאטישע, וועלען אודאי נישט אייננעהן אז ער זאל נעהמען א מיידעל נאר אהן נעלד. צוליעב זיי וועט ער מוזען נעהמען עטליכע הונדערט רובעל אויך.

— מילא, — טרייסט ער זיך — עם וועט אפילו זיין אויפ'ן אלטען שטייגער... אבער וואס קען עם שאדען? דער־פאר וועט ער קיין קעסט זיכער ניט עסען! קעסט איז באמת אן אלט־פרענקישער מנהג ביי אידען! קענען דעם וועט ער זיך שטעלען ענטקענען טאטען און מאמען אפילו! קעסט — נישט!...

דאס פריזיוו־יאהר אבער איז נעווען א שלעכטער. עס הא־בען נעפעהלט עטליכע צעהנדליג פריזיווניקעם, וואס א טייל

בארע „נאטשאלסטוואָ", האָט ברוך פערגעסען וואו ער שטעהט, וואָס ער טהוט און וואָס ער רעדט. דער „פעטער'ל" האָט שוין ניט איינמאל איהם בעשטראפט. אבער ברוך האָט זיך ניט גע־קענט העלפען. אנשטאט דעם פעטער'ל פלעגט ער זעהן חנה'ן, א לאבענדיגע, א פרעהליכע, א יום־טוב'דינע, און ווינקט צו איהם מיט די קלוגע שווארצע אויגען ער זאל לאזען האָק און פאָק און געהן מיט איהר הינטער'ן שטעדטעל צווישען די בוי־מער, אוועקזעצען זיך אויפ'ן גראָז, אדער אויפ'ן שטיין און פלוידערען, און לאבען און לאבען...

האָט איהם איינמאל דאָס קאזאנסקי פעטער'ל פלוצים אי־בערגעשלאגען:

— דו, גרינשפאן, וואָס האָסטו זיך פערטראכט? — אין חייעטשקען זיך דערמאָהנט...

ברוך איז געבליבען איבערראשט: ווי אזוי האָט ער עס געטראָפען? און ער האָט בתמימות, פערטראכטערהייד, נעענט־פערט:

— טאק טאָטשנאָ... — דאָס היסט — טאָקע אזוי...

די יונגע סאלדאטען אין פראָנט, וועלכע האָבען זיך אהן דער ערלויבניש ניט געטאָרט אפילו בעוועגען, האָבען זיך שטארק צולאכט. דאָס „קאזאנסקי פעטער'ל", וועלכער איז נע־וען דאָס מאל גראָד גוט געשטימט, וואָס דאָס האָט איהם אליין נע'חידוש'ט, האָט אבגעזידעלט די יונגע סאלדאטען, וואָס האָ־בען געוואגט אהן זיין ערלויבניש צו לאכען, און האָט זיי נע־סטראשעט אלעמען „פאָר סוד" אוועקגעבען, ער אליין אבער האָט מיט א געלעכטער זיך נעוועגדעט צו ברוך'ן און געזאגט:

—אזוי גאָר... נאָך חייעטשקען... אזוי דיענסטו טריי דעם קייזער!... ביזט געקומען לערנען זיך שיסען, פערטיידיגען דאָס הייליגע פאטערלאנד פון אינערליכע און אויסערליכע שונאים, און דו טראכסט גאָר פון א חייעטשקען... איך וועל דאָס „דאָ־לאזשען" די נאטשאלסטוואָ...

דער, און כאפט אויף זיך קודם ארויף דאָס סאמע נויטיגסטע, וואָ־רום עס איז א חרפה צו שטעהען אזוי פאר מענשען !...

* * *

די ערשטע טעג אין קאזארמע איז פאר ברוך'ן נעווען אונ־ערטרענלעך שווער. א טיעפע בענקשאפט האָט נענאָגט זיין הארץ; נעבענקט האָט ער נאָך טאָטע־מאמען, נאָך די שוועסטער־לעך און ברידערלעך, נאָר א פאָר נאָהענטע חברים, אבער מעהר— נאָך חנה'ן!... ערשט אין די עטלעכע טעג איז זיין געפיהל צו חנה'ן רייף נעוואָרען, האָט בעקומען א פאָרמע, א געשטאלט און א נא־מען, און ווען ער וואָלט איצט אין שטערטעל נעקענט זיין און זע־הען זי, וואָלט ער שוין ניט אָבקומען מיט א נע'ננב'עטען קוש, ביים זאָגען איהר א סוד — איצט וואָלט ער זי שטארק געדריקט צו זיין ברוסט און נערעדט אָפענע ווערטער: חנה, איך האָב דיך זעהר ליעב!

איצט איז ער אבער אזוי ווייט פון איהר! הונדערטער מיי־לען און הונדערטער וואָכען! ביז ער וועט זיך אויסדיענען און קומען צוריק אהיים וועט שוין זיין חנה אודאי געהערען זיינעם א חבר, אָדער א ווילד־פרעמדען פון א צווייטע שטאָדט. חנה איז ניט פון די מיידלעך, וואָס דארפען לאנג וואַרטען אויף א חתן...

שטעהענדיג אין פראָנט מיט זיינע נייע חברים, אונטער דער לאסט פון דעם ראנעץ, ביקם און שינעל, פערנארטעלט שטייף מיט דעם פאס און נאָכמאכענדיג די בעוועגונגען פון זיין נייעם לעה־רער דעם „פעטער'ל", א קאזאנסקער פויער, מיט א קיילעכדיגעז, נעשטופעלטען פנים, מיט וואסערדיגע אויגען, אין וועלכע עם האָט נעשווימען א טעמפע בייזקייט און האס צו אלץ, וואס לעבט און בעוועגט זיך פריי, — נאָכמאכענדיג די בעוועגונגען און נאָכרעדענדיג די נעמען פון די וואפען און די טיטולען פון דעם סייזערליכען הויף און פון די נענערעלער און אנדערע אונמיטעל־

קאוארמע אריין.

עס איז אננעקומען דער לעצטער קורס פון שיסען. ברוך האַט שוין ערוואַרבען פאר די פריהערדינע קורסען 28 קויל־ען, וועלכע זיינען נעווען בלויז פאר חנה'ן... וועז ער טרעפט די פינף קויל־ען ביים לעצטען קורס בעקומט ער אן אויסצייכענונג אוז פאַהרט גלייך אויף דריי חדשים צו חנה'ן...

דער לעצטער קורס איז אַבער דער שווערסטער. די פינו־רען זיינען אויסגעשטעלט פאר פופצעהן הונדערט טריט ווייט... דער טאַג איז א ווינדינער; לויט'ן כלל וועט ער ציעלען אין אַ זייט אוז דער ווינד וועט זי שוין צוטראַגען אין ריכטיגען פונקט.

אַבער נעהן שטעלען זיין מזל אויפ'ן ווינד איז ניט קיין שכל... וואס וועט ער טהאַן, אז גלייך נאַכ'ן אויסשיסען בלאַזט דער ווינד שטארקער, אַדער שוואכער... דעמאַלט איז אלץ פער־לאָרען... קיין צייט צו קלערען איז אבער ניטא. דער נאנצער וווואַד פון עטלי־כע־און־צוואנציג מענשען שטעהען שוין גרייט אוז ווארטען בלויז אויף דער קאַמאנדע פון יונגען אַפיציער, וועלכער שטעהט פון היבטען אוז זעהט, ווי אזוי די רייהע ציעלט זיך אוז מאכט בעמערקונגען. ברוך צעהלט אַב די פינפטע פי־גור. די פערטע נעהערט צו זיין שכן אויף דער נארע, יעמעל־יאנאוו, א נארישעוואטער גוי, וועלכער האַט פאר אלע קורסען נעטראַפען בלויז צעהן קויל־ען. ס'הייסט איין קויל ביי יערער קורס. יעמעל־יאנאוו שטעהט צוטומעלט, קען ניט כאפען מיט'ן אויג זיין פינגער אוז פרענט שטיל־ערהייט ברוך'ן:

— ברודער גרינשפאן, די וויפעלטע פיגור איז מיינע?...

— די פינפטע... די פינפטע... האַט ברוך איהם בכיוון זעהר שנעל נעענטפערט, אז יענער זאל צו איהם נאַכדעם קיין טענות ניט האַבען...

גלייך האַט זיך דערהערט דעם אַפיציער'ס קאַמאנדע: שים!

אבער, אז ברוך השם, ערפאהרענדיג פון אן „אלטען" איר־
רישען סאלדאט, אז דאס קאזאנסקי פעטער'ס „נעהמט", האט ער
איהם פון דעם ביסעל געלד, וואס איהם איז נאך געבליבען, נע־
נעבען אויף א פלעשעלע. דאס קאזאנסקי פעטער'ס האט דערפאר
איהם נענומען אלס צוהעלפער אין באר און נעהענדיג צוריק פון
באד א צוואוואראמטער, איז ער מיט ברוך'ן אריין אין א
שענקעל, בעשטעלט בראנפען מיט פערבייסען, און נאך דער
ערשטער כוסה זיך אננערופען צו ברוך'ן קלאפענדיג איהם אי־
בער'ן פלייצע:

— דו, גרינשפאן, ניט זארג... דו האסט א חייעטשקען",
איך האב א „נאסטיא'ן"... איך האב אויך נעבענקט, אבער אז
איך האב בעקומען אט דאס, — ער האט אננעווויזען אויפ'ן
ברוסט, — האט מען מיר אבגעלאזען אהיים אויף נאנצע דריי
מאנאטען...

ברוך האט מיט נייגעריגע בליקען נעקוקט אויף דער אויס־
צייכנונג וואס דאס קאזאנסקי פעטער'ס האט בעקומען פאר גוט
שיסען...

— קען איך דאס אויך בעקומען? — האט ער בתמימות
נעפרענט.

— אז דו וועסט טרעפען דעם ערשטען זומער דריי און
דרייסיג קויפען, בעקומסטו עס... אבער פונקט דריי און דרייי־
סיג, עס טאר ניט פעהלען...

— איך וועל טרעפען! האט ברוך מיט זיכערהייט אויס־
נעשריען און פערגעסענדיג, אז דאס קאזאנסקי פעטער'ס איז
זיין „נאטשאלניק", האט ער איהם לאכענדיג א קלאפ נעטהאן
אין פלייצע.

— איך וועל טרעפען!

און מיט זיכערע טריט, מיט א האפענונג אויף דריי־און־
דרייסיג קויפען און דריי מאנאטען אין דער היים צו זיין, האט
ברוך מיט'ן האלב שיכור'ן „פעטער'ס" נעשפאנט צוריק אין דע־

די בעסטע מתנה... און אז ער וועט בעקומען דאס „צייכענדעל"
וועט ער אויך נוט מכבד זיין...

און ברוך האט איהם אנגעקוקט מיט מיטלוידענדע בליקען
און ווידער געטרייסט:

— און פון וואנען וויים איך, אז דו האסט מיר געהאלפען... אט האסטו, געדענקסט, דעם דריטען קורס, אויך קיין אייניע ניט געטראפען און איך האב אלע פינף געטראפען...

— היינט האב איך זיך געסטארעט... האט יעמעליאנאזו בעדויערט... צוויי קוילען מיינע האסטו זיכער... עס וועט זיין מיין „זנאטשאק"...

ברוך'ן האט אבער נישט געארט צי דער זנאטשאק איז פערדיענט פאר זיין שיסען צי פאר יעמעליאנאזו'ס. זאל אויסברענען חלילה א מלחמה וועט ער אפילו קיין איין קויל ניט טרעפען, ער וועט זיך ציעלעזען איבער די קעפ... אבער דא אין הילצערנע פינגורען האט ער טאקע געוואלט טרעפען אין סאמע הארץ, כאטש אז מען טרעפט אין די קניה נעהט די קויל אויך אריין אין חשבון... ווייטער נעהט איהם דער נאנצער שיסען ניט אן. אז ער וועט קומען אהיים וועט ער חנה'ן גלייך דערצעהלען וויי אזוי ער האט ביי יין שכן פון דער נארע אויסגענארט א קויל און אפשר צוויי...

— אי, וועט דאס חנה לאכען!.. האט ער פערענדיגט זיינע רעיונות און זיך פארבארייט אין נעראנק צו דער נליקליכער רייזע...

עס האָט זיך אַנגעהויבען א שיסערײ, אַן ארויסווארפען פון גיל־זען און ווידער א שיסערײ... אוי פינף מאָל... ברוך איז מיט דרײ קויל־ען נעווען זיכער, אז ער האָט געטראָפען... אויף צוויי האָט ער געהאָפט, אז יעמעל־יאָנאָוו האָט אין זיין פינפטער פינור אריינגעשאָסען...

די סיגנאל־יסטען האָבען געגעבען סיגנאל־ען. דאָס שיסען האָט אויף דער גאנצער ליניע אויפגעהערט. די שיסער האָבען מיט אונגעדולד געווארט אויף די צעהל־ער, וועל־כע האָבען זיך בעוויזען פון אונטער די בערגל־עך, וואו זיי זיינען געווען די צייט פון שיסען פערשטעקט.

די צייהל־ער האָבען רוהיג געהויבען דאָ די ווייסע זייט פון פעהנדעל איבער די פיגורען, וואָס האָט בעדייט, אז די קויל איז ניטאָ, דאָ די רויטע זייט, אז די קויל האָט געטראָפען. די פערטע פיגור האָט פינף מאָל בעקומען וויים...

יעמעל־יאָנאָוו איז געשטאַנען וויים ווי זיין „העמדל" און מיט צאַרענדיגע בליקען געקוקט אויף ברוך'ן...

באלד האָט זיך געהויבען דאָס פעהנדעל איבער דער פינפ־טער פיגור. ברוך'ן האָט דאָס הארץ שטארק געקלאָפט, אָנ־פאָננם פאר שרעק, נאָכהער פאר פרייד: דאָס פעהנדעל האָט אל־ע פינף מאָל בעוויזען רויט...

דער אפיציער איז צוגעל־אָפען צו ברוך'ן און מיט א שטרא־ל־ענדען געזיכט אויסגעשריען:

— מאל־אדיץ גרינשפאן !..

פון דער צווייטער זייט האָט איהם יעמעל־יאָנאָוו נעשושקעט:

— ביזט א מאשענק...

ברוך האָט זיך פערענטפערט, אז ער איז נעווען שטארק צו־טומעל־ט און אויפגערעגט און ער האָט באמת געמיינט, אז יע־מעל־יאָנאָוו'ס איז די פינפטע פיגור. ער האָט איהם געטרייסט, אז ער, ברוך. וועט פאָהרען אין אמפוסק און וועט איהם ברענגען

ער האָט ניט געמיינט יענע מיידלעך, וואָס דרעהען זיך ארום הין און צוריק און לעגען פאָר זייער לעיבע ווינקענדיג און צושמייכלענדיג מיט די אויגען, אדער אמאל אננעהמענדיג פאר'ן ארעם און אפען, מיט א געמאכטער פערשייטקייט, זאגען זיי ארויס דאָס וואָס מענשען טראָגען אזוי געהיים אין זייערע הערצער. אויף די האָט עס בלויז געקוסט פון הומאניטשען שטאנדפונקט. ער פלעגט זיי אמאל זאגאר געבען עטליכע פעניג „גליקס־נעלט", וועלכע זיי פלענען בעשפייען מיט א געוויסען אבערגלויבען וועלכען יעדע פון זיי בעזיצט און פלעגען איהם אבלאזען בעדאנקענדיג מיט אן אמת'ן אויפריכטיגען שמייכעל. וואָס ער האָט יא געזוכט איז געווען אן עהרליך מיידעל, וואָס פערשפעטיגט אמאל ביינאכט און געהט אליין אדער מיט א חבר'טע א היים.

אזוינס איז ריינער, שעהנער און ראמאנטישער, און בענסאָן, ניט קוקענדיג, וואָס ער האָט שטודירט אזא פאזיטיוע וויסענשאפט, ווי די מעדיצין, איז אין געווים הינזיכטען געווען זעהר ראמאנטיש נעשטימט. דעם דאזיגען ראמאנטיזם האָט ער נאָך נע'ירש'נט פון זיין רוסישער היים און פון די דאָרטיגע חברים.

און נראָד האָט איהם דאָס מאל אבגעקליקט. ער האָט ביים באנהויף פון דער פריעדריך שטראסע בענגענט צוויי פרויען. אייגע שוין אן עלטערע און אייגע נאָך נאָר א יונגע. ער האָט זיי ביידען אננעקוקט און גלייך אויפגעכאפט זייער שמייכעל צוריק. ער האָט זיי בעגריסט און גלייך פארגעשלאָגען זיין בעגלייטונג.

די עלטערע האָט איהם בעטראכט פון קאָפ ביז די פים און בעמערקענדיג אז ער איז נעקלייידט אנשטענדיג און דער קנייטש אויף זייער הויזען איז אין אָרדנונג און אויף די שיך זייענען, כאטש אביסעל פערשטויבט, גאנץ און נעט, האָט זי די ערלויבניש נענעבען. די איננערע האָט גליקליך נעשמייכעלט און

ליעבעס־שטייער.

(ערצעהלונג פון בערלינער סטודענטען לעבען)

עס איז שוין געווארען איינס א זייגער ביי נאכט, וועו בענסאן, א סטודענט פון מעדיצינישען פאקולטעט איז געגאנגען אויף פריעדריך שטראסע מיט דעם ציעל צו נעהן א היים. אבער אזוי ווי די נאכט, האָט א ווינטערדיגע, איז נעוועו זעהר שעהו און די פריידריך שטראסע האָט ערשט אָנגעפאנגען אויפצולע־בען, האָט ער ביי זיך נישט געקאָנט פועל'ן דאָס נאנצע רוישעו איבערצולאָזען פאר אנדערע און אלייו אוועקגעהן אין זייו קליי־נעם צימער וואָס ער האָט ביי דער דיקער דייטשער ווירטהין. ער האָט ווי נישט פערגונעו די איבעריגע מענשעו פון פער־שיעדענע קלאסעו, עלטער און נעשלעכטער, או זיי זאָלעו אהו אויהם אבריכטעו די דאָזיגע פרעהליכע נאכט, וואָס האָט אין זיך אזוי פיעל פערשפרעכענדעס, לאקענדעס און אונבעשטימטעס.

ער האָט אבגעמאכט, או ער וועט זיך נאָך דורכגעהן א פאָר מאל הין און צוריק און כאָטש עס איז שוין נעווען ענדע פון מאָ־נאט, די דאטום, וועו דאָס נאנצע געלט וואָס ער בעקומט פון דער היים הויבט זיך שוין אָן אויסצולאָזען. האָט ער נאָך דאָס מאל פערמאנט אין טאָש עטליכע מארק און אין דער דאָזיגער שעה־נער און גליק־פערשפרעכענדער נאכט איז ער נעווען קאפאבעל אויף זיי צו פערשוועגדע,ן וועו עס זאל אויפ'ן דאָזיגען יריד זיך מאכעו א ביסעלע גליק אין „גליכען" נעלטו.

אנפאנגס האָט זי זיך געקווייטשעלט, געזאָגט, אז עס איז שוין צו שפּעט: מאָרגען מוז זי פריה אויפשטעהן און געהן אין ווארענהויז וואו זי איז א פערקויפערין. אבער וועז בעטאָן האָט איהר פערשפּראָכען, אז לאנג וועט ער דאָרטען ניט זיצען, האָט זי ענדליך אייננעוויליגט.

ביים העלען ליכט אין קאָפּע הויז האָט ער זי ערשט בעטראכט אויף דאָס נייַ. ער האָט ענטדעקט אין איהר נייַע שעהנהייטען און בעטאָן האָט דערפיהלט, אז דאָס דאָזיגע פרעמדע מיידעל, הויבט ווירקליך אָן איהם וועלען נאָהענט און ער האָט צו איהר די שעהנסטע געפיהלען.

זיינע געפיהלען האָבען זיך אין דער זעלבער רייַנקייט און טיעפקייט איבערגעגעבען צו איהר. זי האָט זיך געשפּיעלט מיט זיין האנט געשמייכעלט:

— איהר זייט א גוטער!

— אָ, נעווים, נעווים בין איך א גוטער! — האָט בעטאָן בעשטעטיגט, בערוישט א ביסעל פון ביער, וואָס ער האָט נעטרונקען און נאָך מעהר פון איהר.

און נאָך א קורצע פויזע, האָט ער איהר נענומען אויספּאָרשען:

— האָסטו ווירקליך נאָך קיינעם ניט נעליעבט?...

— קיינעם!...

— איך גלויב עס ניט!

דאָן האָט זי איהם שטרענג אָננעקוקט און ווי דורך טרעהרען געזאָגט:

— דו ביזט א שלעכטער!

בעטאָן איז שוין אויף אן אמת נייגעריג געוואָרען. דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעהויבען שטארק צו אינטערעסירען. ער האָט זי געדריקט בארן האנט, וועלכע ער האָט די גאנצע צייט נעהאלטען און געפליסטערט:

— מעהר פרעג איך דיך ניט... פון מיין זייט האָסטו נע-

וועז ער האָט איהר פֿאַרגעלאָזט זיין ארעם, האָט זי גלייך אויסגע־ צויגען איהם איהרען און אזוי האָבען זיי זיך געלאָזט געהן, ניט וויסענדיג נאָך וואוהין און פֿלאָפֿלענדיג איבער פערשידענע קלייניגקייטען.

די עלטערע איז איהם נאָך א פֿאָר פֿראוען ניט געפֿעלען נעווארען. איבריגענס איז זי איהם אָנגענאנגען, וויל לויט זי האָט אלײן דערצעהלט איז זי שוין א פערהייראטע, טאקע צו דער אינגערער׳ס א ברודער. אויב אזוי וועט זי באלד געהן א היים און ער, בענסאָן, וועלכער האָט שוין געוואונען זייער צו־ טרוי, וועט די אינגערע בעגלייטען.

בענסאָן האָט פון העפֿליכקייט געפֿרובט אויך די עלטערע פֿערהאלטען, אבער ניט וועלענדיג קענטיג שטערען איהר שווע־ גערינ׳ס גלוק, האָט זי נעדאנקט. איבריגענס האָט זי שוין אין דער היים א קינד, וועלכעם וואָרט אויך איהר.

און אזוי איז בענסאָן געבליבען מיט דער אינגערער. ערשט בלייבענדיג אלײן, האָט ער זי בעטראכט אויך דאָס ניי און האָט ענטדעקט אין איהר א זעהר חנ׳עודיגע און ליעבע בלאָנדע בער־ לינערין. אין גאנצען איז זי ערשט אלט צוואנציג יאָהר און הייסען הייסט זי גערטרוד.

דאן האָט ער, לאכענדיג נעפֿרעגט, צי זי האָט שוין א נע־ ליעבטען און בעקומענדיג אן ענטפער, אז ניין, האָט ער איהר האלב אין שפאס פֿאַרגעלאָזט, צו זיין איהר נעליעבטער.

גערטרוד האָט איהם אָנגעקוקט מיט איהרע בלויע אויגען און ווי מיט א טרויעריגען טאָן זיך אבגעוועהרט:

— ניין. איך גלויב אייך קיינעם ניט...

בענסאָן האָט דערפֿיהלט, נאָך איהר ענטפער, אז מיט דער דאָזיגער מיידעל האָט שוין וואָס פאסירט. ער האָט זי פעסטער נעדריקט צו זיך און זי אייגנעלאדען אריינצוגעהן אין א קא־ פע־הויז.

— איך האב קיינע נעהויזנים... האט זי זיך ווי נעבע־טען.

— איז גוט! האט בענסאן זי בערוהיגט, און נאך א קור־צען שווייגען, האט ער איהר געזאגט:

— וועסטו געהען צו מיר אהיים... יא?

זי האט איהם אנגעקוקט און נעענטפערט:

— מיר קאנען זיך נאך אזוי וועניג...

— איך קען דיך שוין נענוג. ליעבע נערטרוד... האט בענ־סאן ווייך צו איהר גערעדט. קום צו מיר.

— ניין, ניין, — האט זי זיך ווי נעבעטען. — עס איז נאך ניט צייט צו נעהן צו דיר. וועז איך וועל דיך נעהענטער קענען. איך וויים נאר נישט וואר דו ביזט. יענעם האב איך געקענט א האלב יאהר, בין איך ביי איהם בלויז איין מאל געווען...

— ווידער יענער... האט בענסאן זיך ווי בעליידינט... האסט דאך נעזאגט, דו האסט איהם פערגעסען.

— איך האב איהם נעווים פערגעסען, אבער וועז דו רופסט מיך צו דיר, דערמאהן איך זיך...

עס זיינען פערנאנגען עטליכע וואכען. בענסאן האט אין פערלויף פון דער דאזיגער צייט שוין אייניגע מאל זי נעטראפען. ער האט ענדליך דערפיהלט, אז זיין בעציהונג צו דער דא־זיגער פרעמדער מיידעל, וועלכע ער האט געטראפען אין נאס, ווי א גווועהנליכען „שאץ", איז א מעהר ערנסטע און טיעפע־רע, ווי דאס רוב צו אזעלכע צופעליגע בענענישען. ניט איהר שעהנקייט און ניט איהר חן האט איהם געלאקט, נאר דאס נע־היימניספולע, דאס טראגישע וואס האט נעווועהט איבער דער דאזיגער יונגער און שוין טיף־לייד־ענדער בלאנדער מיידעל.

איינמאל האט ער זי נעפונען אויפ'ן פלאץ, וועלכען זיי האבען דאס פאריגע מאל אבנעשטימט צו טרעפען זיך, א טרוי־עריגע און אן אויפנערעגטע.

ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש
נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד

LIBRARY AND READING ROOM OF THE

מענט האבען וועמען דו ווילסט.

ערשט ביים צווייטען מאל זעהען זיך, האט נערטרוד איהם שוין מודה נעווען, אז זי האט נעהאט א „שאץ", אבער ער איז א פאלשער מענש נעווען, ער האט זי בעשווינדעלט, פערשפרא־כען אז ער וועט זיכער מיט איהר הייראטען און איז נאכדעם פערשוואונדען.

דערצעהלט האט זי עס אין א רוהיגען טאן, אבער בענסאן האט געפיהלט, אז דאס דאזיגע יונגע און עטוואס נאיווע מיי־דעל קען יענעם ניט פערגעסען. פון איין זייט האט איהם באנג נעטהאן, וואס איהר ליעבע צו יענעם, כאטש זי לייקענט עס. וועט שטערען איהר ליעבע צו איהם אליין, פון דער צווייטער זייט האט איהם דאס מיידעל אליין באנג נעטהאן. וואר וויים, ווי זי ליידט! —און ער האט זי געפרופט טרייסטען:

— ער איז נעווען, דיין נעליעבטער, א נעמיינער קערל.

— א, ניין! — האט זי זיך אננעכאפט, ער איז נעווען א פיינער...

—האסטו דאך איהם יא ליעב... — האט בענסאן איהר פארוואורף געמאכט...

— ניין, מעהר ניט! — האט זי נעמורמעלט און נע־פלייסט זיך צו שמייכלען.

און ערנסט ווערענד צוריק, האט זי טרויעריג נעזאגט:

— איך דענק, אז ער איז נעשטארבען!...

— אויב נעשטארבען דארפסטו דאך איהם אודאי פערגע־סען.

— נעווים, איך האב איהם פערגעסען. — האט זי פערזי־כערט און ווידער זיך נעמיהט צו שמייכלען.

בענסאן האט איהר אננעקוקט פערדעכטיג.

— וואס קוקסטו אזוי? — האט זי נעפרעגט.

— איך ווייל דערנעהן דיין נעהיימנים! — האט בענסאן נעלאכט.

— פערשטעהסטו, דער הונט איז זיינער... ער האָט מיר אַיהם איבערגעלאָזען, וועז ער איז אויף א פאָר טעג, לויט ער האָט פערשפּראָכען, אוועקגעפאָהרען, אבער ער איז שוין צוריק ניט נעקומען... א, דער הונט!

און בענסאָן האָט ניט נעקענט בענרייפען וועמען מיינט זי מיט'ן אויסרוף: א דער הונט! צי דעם, פאר וועלכען זי דאַרף צאָהלען דרייסיג מארק שטייער, צי יענעם וואָס האָט זי פערלאָזט...

ער האָט אויף איהר נעקוקט מיט מיטנעפיהל און נעשפּאסט.

— הייסט עס, צאָהלסטו שטייער פאר דער נעווענזענער ליעבע...

— יא. — האָט זי נאָאיוו נעענטפערט — דרייסיג מארק יעדען פערטעל יאָהר...

— נו, אויב אזוי וועל איך דאָס מאָל דיר בעהילפיג זיין, האָט בענסאָן, וועלכער האָט נאָך נעהאט א נעווייסע סומע פין די צוגעשיקטע נעלט — איהר נעטרייסט.

נערטרוד האָט איהם אָננעקוקט מיט דאנקבארע בליקען און האָט בעגייסטערט נערעדט:

— א, דו ביזט אזא גוטער... איך האָב עס גלייך דערפיהלט, וועז איך האָב דיך דאָס ערשטע מאָל דערזעהן. און יענער איז נעווען אזא שלעכטער...

זי האָט זיך נעווישט די אויגען און פאָרטגעזעצט:

— און וואָס מיינסטו, בלויז פאר'ן הונט מוז איך צאָהלען...

— פאר וואָס נאָך? — האָט זיך בענסאָן אנגעכאפט...

— יא, דו וועסט בייז זיין... — האָט זי נעמורמעלט, אראָבלאָזענדיג די אויגען.

— נייז... — האָט בענסאָן נעשטאָמעלט, און האָט זיך שוין ווי אָננעהויבען שרעקען...

— וואָס איז מיט דיר, נערטרוד? — האָט ער זי געפרעגט מיט אנטיל.

זי האָט נאָר נישט געענטפערט, זי האָט איהם נאָר אנגעקוקט מיט בעטענדיגע בליקען.

ער האָט זי ברודערליך אָנגענומען פאר דער האנט און זיך געלאָזט מיט איהר אין א זייטיגער, שטיללער גאס.

— דערצעהל! — האָט ער געבעטען און געפֿאדערט צו זאמען.

— איך האָב עטוואָס אונאָנגענעהמעס. — האָט זי אָנגעהויבען.

— פון וואָס? פון וועמען?... האָט בענסאָן זי געפֿאַרשט.

— פון מיין הונט... האָט זי געלאכט ווי דורך טרעהרען. און בייז־וועדיג האָט זי געשריען:

— א, ווי איך האס איהם! איך קען דורך איהם קיין רעכטע קלייד ניט מאכען, קיין שיך ניט קויפען... איך מוז פאר איהם צאהלען אלע פיערטעל יאָהר דרייסיג מארק.

— וועמען?... — האָט בענסאָן פערוואונדערט געפרעגט.

— וועמען? דער שטאָדט... אזא געזיץ... פאר יעדען הונט, וואָס מען האָט מוז מען אלע פערטעל יאָהר דרייסיג מארק שיייערן צאָהלען. מאָרגען מוז איך צאָהלען פאר איהם, וועז ניט, נעהמט מען איהם צו פון מיר און מען שיעסט איהם.

—איז ער דיר אזא שאָד? האָט בענסאָן נעפרעגט...

— נעווים... האָט זי נעענטפערט... אבער נלייך האָט זי זיך פערכאפט:

— ער איז מיר ניט קיין שאָד, איך האָב איהם נאָר ניט גערן, א נארישער, דומער הונט... קען אפילו ניט בילען, אָבער...

— אָבער וואָס?...

— יא, איך קען דיר ניט זאָגען... דו וועסט בייז זיין... דאָס האָט זי א פערשעמטע, מיט ארָאבנעלאָזטע אויגען און מיט א טרויער איז טאָן נעענטפערט.

און דער עולם האט געפאטשט.

זי איז געווען א יונגע, א פרעהליכע און א זינגערין, און דאס לעבען ארום איז אויך געווען א יונגעס, א פרעהליכס און א זינגענדיגס. נאר דער מזל איהרער איז געווען א שווערער, א פינסטערער און א שטום־נאגענדער. און דער מאן, וואס די על־טערן האבען איהר געגעבען, איז געווען אין איהר מזל גערא־טען, און זי האט איהם, ווי איהר מזל, פיינט געהאט.

אבער א קינד האט זי דאך געהאט.

און דאס קינד איז געווען א שעהנס, א פרעהליכס ווי אלץ ארום, און זי האט עס זעהר, זעהר ליעב געהאט.

ליעב געהאט דאס קינד, ליעב געהאט דאס לעבען, נאר פיינט געהאט דעם מזל איהרען מיט דעם מאן. און זי האט זיך נעריסען פון זיי ביידען מיט אלע כחות, סיי וואכענדיג, סיי שלאפענדיג...

נאר דער מזל און דער מאן האבען זי שטייף געהאלטען אין נישט ארויסגעלאזען פון זייערע סקעלעטענע, אבער שטארקע אריגס; און זי האט זיך נעריסען, נעריסען, א פרעהליכע א יונ־גע, א זינגענדיגע...

איינמאל איז זי אין טעאטער געווען. אויף דער סצענע איז א באלעט פארגעקומען. די מוזיק האט פערשיכורט גע־שפיעלט, די ווייסע האלב־נאקעטע פיס האבען זיך געהויבען אויף דער סצענע, געהויבען זיך און געטופעט צום טאקט, און יונגע מיידלעך, לייכטע ווי פוך, האבען אין דער לופטען געשוועבט...

— אלע מאנאט מוז איך נאך פאר'ן קינד צאהלען דער אב, — האט זי ארויסגעשטאמעלט...

— וועלכעס קינד ? — האט בענסאן ווי אויסגעשריען.

— וועלכעס ? — האט זי זיך צוואוויינט — מיינס ! ער איז אוועקגעפאהרען און איך האב אין א האלב יאהר א קינד געבוירען... איך דערצעהל דאס דיר אלעס, וויל דו ביזט אזא גוטער... איך פערדיען אזוי וועניג. א. מיין נאט — האט זי זיך שטארקער צוואוויינט. זא פיעל שטייערן ! דער אם פאר'ן קינד און דער שטאדט פאר'ן הונט... פאר מיר אליין בלייבט מיר נארנישט...

בענסאן איז פון איהרע טרעהרען אזוי נעריהרט געוואר־ רען, אז ער האט ניט געוואוסט וואס פארצונעהמען. דער אויג־ ציגער מיטעל איז געווען צו פערלאזען איהר, אבער אזוי ווייט שלעכטהערציג האט ער ניט געקאנט זיין. הייסט עס, האט ער געטראכט, אז מיט דער „שאץ" האט איהם ניט געלונגען. ער וועט איהר מוזען קומען צו הילף.

און ביי איהם איז געוואקרען א פראבלעם : וועמען פרי־ הער ? צי דעם קינד ביי דער אם, צי דעם הונט. וועלכען די שטאדט וויל דערשיסען, אדער דער אריימער נערטרוד, וועלכע איז הילפלאזער פון זיי אלע.

און נאך א לאנגען איבערלעגען זיך, האט דער גוטער בענ־ סאן זיך פארגענומען זיי אלע דריי צו העלפען און אויף אזא אופן האט ער אויך פערטהאן דאס גאלט, וואס ער האט בעקו־ מען צו צאהלען אין אוניווערסיטעט.

און אידער ער האט נאך דעם דאקטאר־דיפלאם בעקומען, האט ער שוין זוכה געווען צו ראטעווען דריי בעשעפענישען...

עפעס אזוינע בעקאנטע גליעדער...

וועז דאס פנים וואלט נישט נעווען אזוי רויט און די האהר נישט אזוי לאנג, איז דאך דאס זיין מאמע...

און דאס קינד האט אלץ אננעשטרענגטער און אננע־ שטרענגטער נענומען בעקוקען די דאזינע פרוי.

און די פרוי האט נעזונגען און נעזונגען.

און דער ארקעסטער האט געשפיעלט און געשפיעלט.

און דאס פובליקום איז נעווען בעגייסטערט...

ענדליך האט זיך דערהערט עפעס א ווילד נעשרייי פון שרעק און התפעלות:

— אוי, מאמע, מאמע!

און א קליין פיער־יעהריג קינד האט זיך געלאזט לויפען, לויפען צו דער סצענע, שפרינגענדיג איבער שטוהלען, איבער מוזיקאנטען...

— מאמע, מאמע...

אט איז שוין נעבען דער סצענע, און פאר נרויס אויפרע־ גונג ווייגט עס זיך פונאנדער און שרייט:

— מאמע! מאמע!...

דער פארהאנג האט זיך שנעל אראבגעלאזט...

און דער עולם האט נעפאטשט און נעפאטשט...

און עס האָט זי נעצוינגען, נעצוינגען אהין, אהין... זי האָט זיך מיט אלע כחות אָן פֿארענץ פון דער נאלעריע אָנגעהאלטען. זי זאָל נישט א שפּרונג טהאָן אויף דער סצענע.

און פון דאמאָלס אָן האָט זי נעצוינגען צו זיי, צו די שווע־בענדיגע מיידלעך, צו דער פרייער סצענע, צום פרייען זיננען־דיגען לעבען...

און זי האָט זיך ענדליך אויסגעריסען און איז אוועק אין א פרעמדע שטאָדט, מיטנעהמענדיג דאָס קינד.

זי איז אין חאָר אָנגעקומען.

דאָס קינד האָט זיך ביים ערשטען אָוונד, ווען זי האָט ארויסטרעטען געדארפט, מיטגענומען אין טעאטער און האָט עס איבערגענעבען דער דיענסט פון האָטעל, וועלכער זי האָט א בילעט נעגעבען, און געבעטען זי, אז זי זאָל עס היטען.

דער פאָרהאנג האָט זיך אויפגעהויבען.

די דיענסט האָט געהאלטען נעבען זיך דאָס פיער־יעהריגע קינד און האָט געקוקט אויף די סצענע.

— וואו איז די מאמע? — האָט זי ביים קינד לאבענדיג נעפרעגט.

— ווייס נישט... האָט דאָס קינד טרויעריג געענטפערט. און באלד האָט דער חאָר אָנגעהויבען צו זינגען. די מוטער איז אלס סאָליסטען ארויס פאָראויס...

דאָס קינד האָט אָנגעשטרענגט זיינע אייגעלעך אויף די פרוי מיט דעם קורצען קלייד, אָפענער ברוסט און נאקעטע פיס...

זיינע אויגען האָט זיך א גלאנץ בעוויזען, ער איז נאָך דרייסטער געוואָרען און מעהר געפרעגט:

— און וואָר איז אייער אידעאל?

— מיין אידעאל? — האָט זי איבערגעפרעגט און זיך פערטראכט, — מיין אידעאל? אין לעבען האָב איך איהם נאָך נישט געטראָפען.

— און וואו יא? — האָט דער שריפטשטעלער, ארַאבפא־לענדיג ביי זיך, ווידער געפרעגט.

— אין בוך... — האָט זי גלאכט. — אויב איהר ווילט וויסען, געפעלט מיר שטארק הערמאן פון אייער ערצעהלונג „דער פאנטאזיאר" — א ליעבעסווירדינער טיפ...

דער שריפטשטעלער האָט אויף איהר מיט א פאַרוואורף א בליק געטהאָן און שוואך געענטפערט:

— אָט דער נאַרישער הערמאן? אך מיין גאָט! איך וואָלט אויך אייך קיינמאל נישט גענלויבט...

זי האָט געשמייכעלט און גאַרנישט געענטפערט.

קומענדיג אהיים, האָט דער שריפטשטעלער נעגומען זיינע ווערק, אויפגעמישט די ערצעהלונג „דער פאנטאזיאר" און זיך גענומען לעזען.

הערמאן האָט ערשיינט פאר זיינע אויגען ווי לעבעדיג, ווי זיינער א בייזער פיינד!

— אָ, דו! — האָט דער שריפטשטעלער נעשריגען פאר ווילדען כעס, — דו האָסט זיך מיר אין ווענ געשטעלט, דו, נע־מיינער, נאַרישער יונג!

ער האָט גענלאפט מיט'ן פויסט איבער די בוכשטאבען. וואָס בעטייטען הערמאן און נעשריען:

— אָה, וועז איך קען דיר טויטען! וועז איך קען דיך טוי־טען!

די בוכשטאבען האָבען נעטאנצט און בייז אויסגעלאכט זון זייער שעפער...

אייפערזוכט.

ער איז נעווען א שריפטשטעלער, און זי — א געווען־
מיידל, זיינע א לעזערין און א פערעהרערין.

און דאָך האָט ער זיך נעפיהלט אין איהר נעגענווארט ווי
דערשלאָגען און איז נישט געווען דרייסט צו זאָגען איהר דאָס,
וואָס ער האָט איהר שוין אזוי לאנג געוואָלט זאָגען...

זי האָט געלעזען זיינע ווערק און האָט איהם געקענט אוי
פערשטאָנען; געוואוסט אלע פערלאָנגען זיינע, אלע זיינע שטי־
מונגען, האָפנונגען און ענטטווישונגען.

ער האָט געלעזען איהרע אויגען. צוויי שווארצע אויגען,
שטענדיג אָפענע, ריינע, שפיגעלדינע. און דאָך האָט ער קיינ־
מאל נישט געקענט דורכלעזען דאָרט קיין איין וואָרט וועגען
איהר.

וואָס טראכט זי, וואָס וויל זי אוי וועמען האָט זי ליעב?

דער עיקר — וועמען האָט זי ליעב, זיין פערעהרערין?...

איינמאל, שפאציערנדיג מיט איהר ווייט, הינטערן שטאָדט
ארוים, האָט ער זי פלוצלונג, ווי דערשראָקען פון זיין אייגענער
דרייסטקייט, א פרעג געגעבען:

— וועמען האָט איהר ליעב אוי וועמען וואָלט איהר נעקענט
ליעב האָבען?

די פערעהרערין האָט איהם אָנגעקוקט, א שמייכעל נעטהאָן
אוי נעענטפערט:

— ליעב האָב איך נאָך קיינעם נישט...

דעם שריפטשטעלערס נעזיכט איז העלער נעוואָרען, אין

וואלט נעשמייכעלט, דערפיהלט זיך זרח ווי ער איז אין דער היים, אין הויז איז ריין אויפגעראמט, אויפ'ן טיש ליענט א סער־ווט, אלע זיצען ארום טיש, דער טאטע אויבענאן, שניידט א קלאָרע גרויסע חלה און טיילט אוים אלעמען המוציא'ס און שמייכעלט.

אָבער באלד ערוואכט זרח פון דעם חלום. מיט זיבען דאָ־לאר איז איהם אויך שווער אויפצוקומען, בפרט נאָך מיט פינף. און ער האָפט, אז שפעטער וועט ער אפשר זיך ארויפארבייטען און קאָנען העלפען די היימיגע פון דער פולער האנד.

און דערווייל האָט זיך זרח געטרייסט מיט די ליעבע בריוו־לעך פון דער היים, וועלכע זיינען געווען געשריבען אין דער פאָלגענדער אָרדנונג: די ערשטע עטליכע ציילען זיינען פון טא־טען, די ערשטע שורה אין לשון קודש, כדי עס זאָל אויסקומען אביסעל טרוקען. לאהובי בני איז פאָרט ניט צו מיין ליעבען זוהן. ווי קען עס אן אלטער טאטע זיך מאכען נאָריש און רופען זיין בחור'ל „מיין ליעבער" — אין לשון קודש לעזט זיך עס שוין בעסער. לאהובי בני איז פאָרט קעלטער. די אנדערע ציילען זיי־נען שוין גאָר טרוקען, ווי פון אן אלטען בריפענשטעלער. דערפאר אָבער די מאמע, זי שעמט זיך שוין ניט און שרייבט: מיין ליע־בער און טיערער זוהן, און א גאנצע מגילה פון דעם לעבען אין וועגען די זעקס רובעל, און וועגען די פיער טעכטער, וועלכע זיינען שעהן ווי די בת־מלכה'ס און וועלכע דארפען האָבען חתנים, וועז מען זאָל נאָר האָבען אויף נדן פאר יעדערער און אויסשטייערס...

און נאָכדעם קומען שוין קורצע, אבער הארציגע גרוסען פון די שוועסטער, און אלע איין נוסח: מיין ליעבער ברודער, וועלען מיר זיך אמאָל זעהן?...

ביז עס איז אייגמאָל אָנגעקומען א בריעף, אז דער טאטע איז זעהר קראנק און קען איצט אליין ניט שרייבען, און נאָם זאָל זיך מרחם זיין.

בעצאהלטע טעכטער.

דער ערשטער איז געקומען קיין ניו־יאָרק זרח. דאָס איז געווען א בחור פון א יאָהר עטליכע און צוואנציג, א שעהנער, א הויכער און א שלאנקער, מיט גרויסע, ברוינע אויגען און לאנגע, דונקעלע ברעמען. די ערשטע צייט האָט ער שטארק געבענקט נאָכ'ן אלטען שטרענגען טאָטען, נאָך דער אלטער, גוטער מאמען, און נאָך די פיער שוועסטער, וועלכע ער האָט אין בערגעלאָזען אין דער היים, אין א ליטווישער שטאָדט, אין גרויס נויט. פון דער היים נישט קיין ארבייטער, האָט ער דאָך זיך געמוסען גלייך צו זוכען ארבייט. אָנפאנגס האָט איהם זייער א פרייגד, וועלכען ער האָט אָפגעזוכט אין עטליכע טעג ארום נאָך זיין קומען אהער, געראטען זיך צו נעהמען צו אבי וועלכער ארבייט, ער זאָל נאָר ווי עס איז דורכשטופען די ערשטע נרינע מאנאטען און נאָכדעם וועט ער שוין קענען געפינען דאָס, וואָס עס וועט זיך פאסען מעהר פאר איהם. אזוי האָט זרח ביסלעכווייז, איבערגעהנדיג פון אין ארבייט צו דער צווייטער, זיך ארויפגעארבייט ביז צעהן דאָלאר א וואָך.

פון די דאָזיגע צעהן פלענט ער שיקען א היים דריי. וויסענדיג אז פון די דריי וועלט דאָרטען זעקס, פלענט זיין האָרץ זיך אָנפילען מיט שטילער אָבער ליכטיגער פרייד. וועז ער קען זיי שיקען נאָך צוויי דאָלאר מעהר, וואָלטען זיי שוין דאָרטען נעקענט לעבען ווי די גראפען. מיט צעהן רובעל א וואָך וואָלט ער זיי שוין פערזאָרגט מיט אלעם, און דער שטרענגער, שטענדיג אָנגעמורעטער טאָטע וואָלט אפשר אויף די עלטערע יאָהרען אמאל אויך א שמייכעל טהאן. און ביים נעדאנק, אז דער טאָטע

שוועסטער. די אלטע מוטער האָט געמיינט דאָס חויז, און זיך מיט די צוויי שוועסטער האָבען געארבייט און געצאָהלט פינקט־ליך די דריי דאָלאר א וואָך.

און כאָטש דער חוב איז נאָך געווען גענוג גרויס און עס האָט נאָך געדארפט דויערען לאַנגע מאָנאָטען איהם אויסצו־צאָהלען, האָט דער אנדערע פּאָרגעשלאָגען נאָך א שיפסקארט פאר דער שוועסטער, וואָס איז אונטער דער אינגסטער; אז מען צאָהלט דריי דאָלאר וויעט מען שוין צאָהלען פיער דאָלאר א וואָך.

ביז וואנען אין יוראָפּ איז געבליבען די אינגסטע שוועס־טער ערגעץ ביי א פעטער.

די אלטע מוטער האָט אלע וויילע געזיפצט:

— וועז איך האָב שוין דאָ חנה'לען, וואָלט איך שוין נאָר ניט געוואָרנט.

און דאָך האָט מען זיך ניט געאיילט מיט דער שיפסקארט פאר חנה'לען. עס האָט אויסגעזעהן, אז די אריבערגעקומענע פאמיליע וויל ניט אינגאנצען אַבריסען מיט יוראָפּ און חנה'לע וועט זיין דער מאָגנעט, וואָס זאָל זיי רופען צוריק אהיים.

און ווי לאַזט מען דאָרטען דעם אלטען איינעם אליין לויגען אויפ'ן בית־עולם, עס זאָל אפילו ניט זיין וועד עס זאָל קומען איין מאָל א יאָהר אויך זיין קבר?

און דערצו איז די צייט ערגער געוואָרען. זרח האָט פער־לאָרען זיין אלטען פּלאַץ און א לענגערע צייט קיין ארבייט ניט געפונען. די „שטוב" האָבען געפיהרט די דריי שוועסטער, וועלכע האָבען אויך ניט אלע שטענדיג נעהאט ארבייט.

און דאָ קומט דער אנדערע פינקטליך יעדע וואָך, מאָנטאג א זייגער זעקס, וועז מען זיצט ביים אָרימען סאָפער, און נעהמט צו די פּאָר דאָלאר.

— וועלען מיר אמאָל פּטור ווערען פון דעם דאָזיגען! מע־שען! — פלענט אויסזיפצען די אלטע. — ער לויגט מיר שיין אט דא א!

א צווייטער בריעף האָט שוין געמאַלדען וועגען קדיש זאָגען...

דער שטרענגער אבער אמת'ער גוטער טאַטע איז געשטאַרבען. דאָ האָט זיך זרח דערפיהלט, אז ער האָט אויף זיך א פליכט איבערצונעהמען די רעליע פון טאַטען. עס איז געבליבען אן אלטע מאמע מיט פיער טעכטער.

ברענגען אהער אלע מיט אמאל איז אונמעגליך. הלואי קען ער אראָבערענגען דער מאמען מיט די עלטערע שוועסטער. און נאָכדעם וועט מען שוין זעהן.

און דער יונגער זרח האָט געזומען זאָרגען וועגען צוויי שיפסקארטען: פאר דער מאמען און פאר דער עלטערער שוועסטער.

אין שאפ איז זרח געוואָהר געוואָרען, אז עס איז דאָ א יונגערמאן, וואָס קריגט טיקעטס צום אויסצאָהלען. מען דארף איהם בלויז געבען צעהן דאָלאר האנד־נעלד, ניט ער נלייף א שיפס־קארט אוז ברענגט דיר אראָב וועמען דו ווילסט.

די איבערריגע סומע צאָהלט שוין אויס די פערזאָן, וואָס קומט צו פאָהרען, וועז זי הויבט אָן צו ארבייטען...

און אויף אזא אופן האָט זרח זיך אָנגעמאַן א כוח, בעקומען פאר צוואנציג דאָלאר צוויי שיפסקארטען און האָט אראָבגעבראכט אהער די מוטער און איין שוועסטער.

דער אנענט, א יונגערמאן פון נידערינגען וואוקס, פלענט יעדע וואָך קומען נאָך די צוויי דאָלאר.

זעהענדיג, אז זרח צאָהלט פינקטליך, אוז ערפאהרענדיג אז אין דער חיים זיינען נאָך דאָ דריי שוועסטער, האָט דער אנענט פארגעשלאָגען נאָך א טיקעט פאר נאָך א שוועסטער.

— וועט איהר צאָהלען נאָכדעם דריי דאָלאר וועכענטליך! האָט דער אנענט, וועלכער איז שוין געווען א שטיקעל בן־בית ביי דער האלבער פאמיליע, זיי בערוהיגט.

אין א צווי מאנאטען ארום איז נעקומען די מיטעלסטע

דער לעבעדיגער אינגערער שוועסטער, און האָט געטראכט:
— וועז מיר קענען איצט בעקומען פינף שיפסקארטען וואָלט מען אפשר נאָר געפֿאהרען צוריק.
אָבער צוריק איז שוין קיין וועג נישט געווען און מען האָט דער אינגסטער שוועסטער, חנה'לען, פֿאָרט געמוזט בריינגען אהער.
נישט קוקענדיג אויף די לעצטע, נישט פֿינקטליכע צאָהלונגען, האָט דאָך דער אנענט צוליעב פרנסה, געריזיקירט נאָך א שיפס־קארט: די פאמיליע איז דאָך פֿאָרט אן עהרליכע, האָט ער זיך אליין נעטרייסט. א סך אזעלכע קאָסטימער האָט ער נישט.
און אויסער דעם איז איהם דאָס דאָזיגע הויז טייער געווארען. ער האָט זיך נאָר נישט געקענט פֿארשטעלען, אז עס וועט אמאָל קומען א מאָנטאג וועז ער וועט אהער שוין ניט דארפען קומען.
איהם האָט זיך געדאכט, אז נאָכ'ן דאָזיגען הויז וועט ער בענקען.

ענדליך איז נעקומען חנה.
דאָס איז געווען א בלאָנדע מיידעל פון צוואנציג יאָהר, לויט'ז חשבון פון דער מאמע'ן, און ניינצעהן, לויט'ן חשבון פון די איבריגע אין הויז. זי אליין האָט זיך אבער געהאלטען פאר א קינד. נישט קוקענדיג, וואָס זי האָט, זייענדיג דארטען אליין, א סך איבערגעלעבט, איז זי געווען די ערשטע טעג נאָך איהר קומען פרעהליך און איז ניט מיעד געווארען צו דערצעהלען מעשיות און אנעקדאָטען פון דער חיים.
דעם נעקסטען מאָנטאג איז וויעדער נעקומען דער אגענט. די מוטער האָט זיך אָנגערופען:

און זי פלעגט אנווייזען מיט איהר אלטער אדערדינגער האנד אויפ'ן הארצען.

די מיידלעך פלעגען זיך נעהמען חשבון'ען ווי פיעל מען דארף נאך איהם צאהלען. דער חשבון איז נעווען זעהר פערפלאנטערט און עס האט זיך זיי גענומען דאכטען, אז פון דעם דאזיגען אנענט, וועלכער איז בטבע נישט קיין שלעכטער מענש, וועלען זיי קיינמאל נישט פטור ווערען.

און אט איז געקומען א וואך, פון וועלכער עס איז גאר נישט געבליבען. דער „גראסערי מאן" און דער „לענדלארד" האבען ווי צוויי רויבער צוגענומען ביז א פעני. דער אגענט איז געקומען מיט'ן זעלביגען „גוד־איווינג" זיך אוועקגעזעצט מיט'ן זעלבען שמייכעלע אויפ'ן גוטען פנים און געווארט.

די אלטע האט זיך אנגענומען מיט מוט:

— דאס מאל וועט איהר אונז מוזען אפלעגען אויף קינפטיגע וואך... מיר האבען נישט.

די עלטערע שוועסטער האט פון איהר זייט צוגעגעבען:

— נעקסטע וואך וועט איהר זיכער בעקומען. „פאר שור!"

און זרח האט אויך נעפונען פאר נויטיג צו פערשטארקען די פערשפרעכונג:

— נעקסטען מאנטאג בעקומט איהר...

— הייסט עס — אכט דאלאר...

די דאזיגע סומע האט זיך דורכגעטראגען אין צימער, וואו זיי זייענען אלע געזעסען, ווי א דונער. ניט וועלענדיג בלייבען קיין ליגנער האט זרח א מורמעל געטהאן: אכט ניט אכט — איבער אכטאג מאנטאג אם ירצה השם.

דעם דאזיגען אם ירצה השם האט ער אויסגערעדט ווי זיין טאטע, וועלכער פלעגט אין שלעכטע צייטען, נישט קענענדיג אבצאהלען א חוב, אזוי נכנע'דיג מבטיח זיין.

און זרח האט זיך דערמאהנט אן דעם טאטען, וואס איז נעבליבען ליעגען אייגער אליין אויפ'ן בית עולם, און נאכדעם אז

— זי איז א יונגע ציג — פרעג איחר בתרם! איחר מוזט זיין אלט א יאָחר עטליכע און צוואנציג.

— זעקס און צוואנציג! — האָט דער אנענט מיט א נאָרישען ערנסט ארויסגעזאָגט, און עס האָט זיך נעפיהלט ביי אלע אין הויז, אז דער אנענט האָט אראָבגעכאפט א צוויי־דריי יאָחר, אויב ניט די גאנצע פיער...

דאָס נעשפּרעך האָט זיך שוין ווייטער נישט נעקלעפּט. די דריי עלטערע שוועסטער זיינען ארויס אין צווייטען רום. נעבלי־בען איז זרח, די אלטע מוטער און חנה.

נאָך א קליינעם שווייגען האָט זרח זיך אָנגערופען:

— קומט נעקסטען מאָנטאג און מיר וועלען זעהן אייגאָרדנען די נייע צאָהלונגען. מיר האָפען, אז חנה וועט שוין די טעג אָנהויבען ארבייטען.

דער אנענט האָט אויף איהר א קוק געטהאָן און, ווי פון זיך אליין, קענען זיין וויילען, ארויסגעמורמלט:

— אזא שעהנע מיידעל איז גאָר א שאָד צו שיקען אין שאָפ.

און זאָנענדיג א גוט־נייטה, קוקענדיג אויף חנה'ן, איז ער ארויס.

דעם קינפּטינגען מאָנטאג איז ער נעקומען אין א נייעם אנצוג, א פּריש־נעראָזירטער און האָט אויסגעזעהן גאָר נישט ווי דער פּריהערדינער אנענט. ער האָט אלע ווייל געהאַלטען די האנד אין טאָש און געוואָלט פון דאָרט עפּעס ארויסנעהמען, אבער ער האָט נישט געוואָגט.

ענדליך האָט ער נעפּאָסט מוט און דאָך ארויסגענומען. דאָס איז נעווען א קעסטעלע קענדי.

— דאָס איז פאר אייך! איהר זייט א נאָסט!

און האָט דערלאָנגט חנה'ן.

— ווייסט, חנה'לע, אַט דער יונגער מאן האָט דאָס נעגע־בען די שיפסקארט. דו וועסט מוזען זעהן ארבייטען און אליין אויסצאָהלען. מיר צאָהלען איהם שוין פינף דאָלאר א וואָך.

חנה'לע האָט נעוואָרפען א קינדישען אבער דורכדרינגענדען בליק אויפ'ן אנעגט און קינדיש־בייזליך אויסגערופען:

— וואָס וועט ער מיר טהאָן, אז איך וועל איהם נישט צאָהלען?

און דייט זיך גליך צולאכט...

דער אנעגט האָט זיך פערלאָרען, האָט תמ'עוואטע א שמיי־כעל געטהאָן און געענטפערט:

— וועל איך נעהמען אייך פאר א משכון...

אלע אין הויז האָבען זיך ווי פערלעגען איבערגעקוקט, נאָר זרח האָט זיך געפונען, און ווי בעשטראָהלט פון אן אידעע, האָט ער זיך אָנגערופען:

— וואו וועט איהר זי הינטהאָן?... אייער פרוי וועט דאָך אייך אָנקלאָגען פאר קידנעפען א מייידעל...

— מייז פרוי? — האָט דער אנעגט מיט א גליקליכען שמייכעל צוריק געוואָרפען — איך האָב נישט קיין פרוי, איך בין נאָט צו דאנקען א פרייער.

— איהר זייט נאָך „ציינגעל"?... האָט די אלטע מוטער ווי פער'חדוש'ט איבערגעפרעגט.

— נעווים בין איך סינגעל — האָט דער אנעגט ווי בע־ליידיגט געענטפערט. — וואָס מיינט איהר, ווי אלט בין איך?

די הויזינע האָבען זיך נענומען שאצען, ביז וואנען חנה'לע האָט אויסגעשאָסען:

— א יאָהר פערציג! — און האָט זיך צולאכט.

— איך וועל אייך געבען — פערציג! — האָט דער אנעגט בייז געדרעהט מיט'ן פינגער.

די מוטער האָט נעמוזט סאכען א פשרה:

אבער קיין דריי יאהר האט ער נישט געדארפט געהן. אין דריי וואכען זאגט נאך די קענדי האט ער נעבראכט אין טא"ש א רינגעלע.

נאך א קורצען אויספרענען די הויזיגע, און ערפאהרענדיג אז חנה האט נאך אלץ קיין ארבייט נישט, האט ער זיי נעטרייסט און געזאגט:

— איך האב היינט נעקויפט א מציאה — א שענה רינגעלע. אויב איך מעג מיך ערלויבען, וואלט איך עס נעשענקט חנה'ן.

חנה'ן איז דאס רינגעלע זעהר געפעלען געווארען. זי האט איהם אנגעמאסטען און ער איז שוין געבליעבען אויף איהר שהנעם רצועהען פינגער.

און ענדליך האט חנה'לע אויסגעקויפט איהר מוטער, ברודער און איהרע שוועסטער פון דעם אנענט און זיי זיינען נעווארען מיט איהם קוויט.

איצט קוכט ער אלע טאג, אבער נישט נאך דעם חוב, נאר נאך חנה'ען. ער נעהמט זי אוים אין די שהנסטע פלעצער. מען שמועסט, אז דער „באי" פערמעגט ביי א דריי טויזענד דאלאר — א גאלדענער שדוך!...

חנה האָט זיך איבערגעקוקט פריהער מיט זרח'ן, נאָכדעם מיט דער מאמען און באלד מיט די דריי שוועסטער, און האָט אויסגעשאָסען א געלעכטער:

— וואָס איז דאָס?

די מוטער האָט וויעדער געמאכט אַ פּשרה.

— דאָ איז אזא מאָדע, מען ברענגט קענדי.

— וואָס איז דאָס קענדי? — איז שוין חנה'לע ערנסט געוואָרען און האָט זיך געשטויסען אויף עפעס זעהר אינטערעסאנטעס און פערוויקעלטעס...

— קענדי איז צוקערליך...

— וואָס בין איך א קינד? — האָט זי זיך גע'חרוש'ט...

— איהר זייט א גאַסט — האָט דער אגענט געשטאָמלט.

באלד איז זרח צוגענאנגען צום תוך:

— מיר וועלען מאכען א חשבון: מיט חנה'ס שיפסקארט מרעפט אַן אונזער חוב נאָך הונדערט פופציג דאָלאר... וועלען מיר דאָס מאכען אויף דריי דאָלאר א וואָך...

— גע'פועל'ט — האָט דער אגענט גלייך מסכים געווען, און געקוקט אויף חנה'לען.

די מוטער האָט זיך אריינגעמישט.

— די הוצאה וועט גרעסער, אפשר וואָלט דער הערר געמאכט אויף צווויי דאָלאר א וואָך, ביז וואנען חנה'לע וועט אָנהויבען צו ארבייטען?...

דער אגענט האָט פערלעגען זיך פערטראכט. ער האָט געוואָלט געהן נאָך וויטער: א דאָלאר א וואָך, וועט ער קענען געהן אהער נאָך דריי יאָהר און זעהן חנה'ן. ער האָט עס אבער נישט געוואגט דייטליך עס צו זאָגען. ער האָט בלויז געשטאָמלט:

— עס איז אַל רייט! עס איז אַל רייט!

און ער איז שוין געבליבען זיצען און טרינקען א גלאָז טיי...

* * *

האָט זי שוין אין דער נייער ארבייט געהאט א שטיקעל בעגריף און אז די פּאָרלַיידי האָט זיך אויף איהר ארבייט געקרימט, האָט לַיזע זיך איינגעשטעלט און ג׳ע׳טענה׳ט מיט קוראזש:

— איך בין א דרייפּערין!

געהאָלפּען האָט דאָס איהר אפילו ניט. דעם פּלאָץ, ווי גע־זאָגט, האָט זי פערלאָרען, בעקומען אָבער האָט זי געהאלט פאר צוויי מיט א האלבען טאָג איבער פינף דאָלאָר און דערצו האָט זי שוין איהר נייעם פאָך באלד אויסגעלערנט. זי דאַרף נור א פּאָר באָסעם אָבצונארען און ענדליך וועט זי וועלען א ריכטינע דרייפּערין און וועט פערדיענען ביז פופצעהן דאָלָער א וואָך.

און א מוטינע פּלעצט זי אלע אין־דער־פריה אויפשטעהן און זוכען א נייעם פּלאָץ, און טאקע נאָר אלס דרייפּערין. און אויף אזא אופן האָט זי איהר פּאָך גוט אויסגעלערנט און איז ג׳ע־וואָרען באלד איינע פון די בעסטע ארבייטערינס.

לַיזע איז געווען נאָך יונג און שעהן, און ניט נאָר די פּאָר מענער פון שאפּ פלעגט זי געפעלען, אפילו די פּאָרלַיידים האָבען איהר לַיעב געהאט. ארבייט פלעגט מען איהר אויסטיילען די לַייכטערע, אין דער באָס, וואָס פלעגט עטליכע מאל אריינקו־מען אין שאפּ געוואָהר ווערען די ארבייט, האָט ניט איינמאל געוואָרפען אויף לַיזע׳ן א פּריינדליכען בליק...

לַיזע האָט געמערקט, אבער זי האָט זיך געמאכט ניט זעהנ־דיג. די באָסעס, מעגען מאנכע פון זיי זיין יונג און שעהן, האָט זי ניט געגליכען. געשטאמט האָט זי פון א רייכער אידישער יחוס־פאמיליע אין פוילען און זי האָט ניט געקענט פערטראָגען די האלטונג פון די אויפגעקומענע נראָבע מענשעלעך... געוואוסט האָט זי, אז ווען זי וואלט איינעם פון זיי בלויז א פריינדליכען שמייכעל געשענקט, וואלט זי אפשר פערשפּאָרט צו ארבייטען, און אנשטאט אויסצוארבייטען א טאָג עטליכע און צוואנציג קלַיידער אויפ׳ן פינור, וואלטען פאר איהרע אנדערע מיידלאך.

אין אויטאמאביל.

(ניו־יאָרקער ערצעהלונג)

אויסצולערנען איהר „טרייד" איז ליזען אָנגעקומען זעהר שווער. עס איז נעווען א טרייד, וואָס צאָהלט זיך אם בעסטען אוו ליזע האָט אָנגעווענדט זאָגאר בלאָף־מיטלען, אבי די דאָזיגע ארבייט אויסצולערנען. אריינקומענדיג אין שאפ אוו נאָך דער ערשטער פראגע פון באָס, וואָס קען זי ארבייטען, האָט זי מיט א נעמאכטער רוהיגקייט אין טאָן געענטפערט:

— איך בין א „דרייפערין" !

קיין דרייפערין איז זי אבער דעמאָלט ניט נעווען אוו זי האָט זיך בלויז פערלאָזען אויף איהרע פעהיגקייטען. זי וועט שטעהן אוו נאָכקוקען ווי מען ארבייט אוו זי וועט אזוי שטי־לערהייט נאָכארבייטען.

אין דעם ערשטען שאפ האָט מען זי אויפ'ן צווייטען טאָג געכאפט:

— דו ביזט אזא דרייפערין, ווי איך בין א טענצערין — האָט איהר די פאָרלייידי קריטיקירט. אוו זי האָט דעם פלאץ נלייך פערלאָרען.

בעקומען אבער פאר'ן טאָג ארבייט האָט זי פונקט ווי א דרייפערין: דריטהאלבען דאָלאר. ליזען האָט הנאה געטהאָן, וואָס איהר איז געלונגען אזוי אבצונארען א באָס. זי האָט אָן איהם ווי נעזוהן א נקמה. מעהר אבער האָט איהר געפרעהט די דריט־האלבען דאָלאר, מיט וועלכע זי קען לעבען עטליכע טעג אוו דער־ווייל זוכען א נייעם פלאץ אוו טאקע ווידער אלס דרייפערין...

אויפ'ן צווייטען פלאץ האָט זי שוין אָבגעארבייט צווי טעג. געכאפט האָט מען זי ערשט אויפ'ן דריטען טאָג. דעמאָלט

זוכען ארבייט, זאָלען איהר ניט אויסכאפען. שוועד איז אבער אין א קריזיס־צייט זיין די ערשטע. ווי פריה זי זאָל ניט אויפ־שטעהן, זיינען דאָך דאָ מיידלעך, וואָס שטעהען אויף נאָך פרי־הער. זי איז שוין א פּאָר מאָל געווען דאָס פערטע, איין מאָל די דריטע, אבער די ערשטע איז זי נאָך קיינמאָל ניט געווען..

נאָר עס העלפּט ניט און קריזיס־צייט צו זיין די ערשטע. מען נעהמט דעמאָלט קיינעם ניט צו. און די אלע מיידלעך, מיט פון שטעהן ביין שאָפּ, ניט אויסגעשלאָפענע, לאָזען זיך צום נט־העסטען דעפּארטמענט־סטאָר, וואו זיי רוהען זיך אביסעל אויס אין גרויסען זאָל פאר די געסט.

אָבער ניט שטענדיג איז די דעפּארטמענט־סטאָר נאָך אָפען. דאָס רוב קומט אויס צו וואַרטען אונטען ביז מען עפענט אויף. דער געשעפּטס־פיהרער, וואָס שטעהט אונטען, איז אבער העפ־ליך צו דעם דאָזיגען מין קאָסטימער; ער לעגט זיי פאָר שטו־לען צו זעצען זיך. איהם גיהט נאָר ניט אָן, וואָס זיי זיינען אלע ארבייטאָרינס, און די אלע שעהנע סחורות, וואָס געפינט זיך אין די אונגעהויער פיעלע אָבטיילונגען, איז ניט פאר זיי. ער וויים איין כלל: מענשען העפלעך צו בעהאנדלען! און דעם זכות פון דעם ביזנעס־כלל געניסען די ארבייטסלאָזע מיידלעך און רר־העז זיך אביסעל אפּ.

לייזע האָט די דאָזיגע דעפּארטמענט־סטאָר זעהר ליעב. דאָ איז אזוי פיעל רייכקייט און ברייטקייט. זי שעמט זיך יור, וואָס זי קומט אהער ניט אלס קופּערין, נור אלס איינע פון די ארבייטסלאָזע. און נאָכדעם, ווי זי רוהט זיך אפּ אין דעם גרוי־סען זאָל און מאכט דאָרט איהר טואלעט, וואָס זי האָט, איי־לענדיג זיך, אין דער היים ניט געמאכט, גיהט זי אראָפּ אמאָל איז א מאנבער אָבטיילונג פון ביליגע וואָארע און גיעט צו לייז־זען עטליכע סענט... און זאָל עס ניט היסען, אז זי איז אויף אן ארבייטסלאָזע מיידעל, וואָס איז בלויז ארויף אבצורוהען זיך און די האָהר צו פערקאמען...

די עלטערע און די מאום'ערע, אויסגעארבייט קלײדער. וואס זי וואלט זיי אלײן געטראגען...

אבער אזוינס פאלט איהר אפילו ניט איין! פערקויפען קען זי איהרע הענד, אבער ניט איהר שמייכעל. איהם האלט זי פאר א פרײנד, וועלכער וועט אמאל קומען. ער איז א הויכער, א בלאסער, מיט גרויסע שווארצע אויגען. זי קען איהם שוין אין נעדאנק עטליכע יאהר, זי זעהט איהם אין חלום און אויפ'ן וואהר...

עס איז נאר א שאד, וואס די שעהנסטע יאהרען נעהען אוועק אין שאפ. א דרײפערין איז אפילו א גוטע ארבײט, אבער לײכט איז עס ניט. א נאנצען טאג מוז מען שטעהן מיט א פו־לען מויל מיט שפילקעס און שפילעוועז די רייכע קלײדער, וואס העננען אויף די אונבעוועגליכע פיגורען.

אבער זי וועט דאך אמאל דערפון בעפרייט ווערען. דער הויכער, בלאסער יונגער מאן מיט די שווארצע גרויסע אויגען און ליעבען שמייכעל ארום די שעהנע ליפען, וועט דאך אמאל קומען און וועט זי בעפרייען פון שאפ, פון באם, פון דער פיגור און פון די שפילקעס!...

שלעכט איז בלויז, וען אין לאנד ווערט א קריזים און עס איז שווער ארבייט צו קריגען. די ערשטע פאר וואכען האט זי נאך אביסעל געלד און זי רוהט זיך אב. זי נעהט אפילו יע־דען טאג זוכען, אבער ניט מיט אזא חשק. אריינגעהענדיג אין אפיס און פרעגענדיג אויף ארבייט, ווינשט זי טיף אין האר־צען, אז מען זאל איהר אבזאגען. זי האט נאך עטליכע דאלער און זי קען נאך אויסהאלטען. אז די פאר דאלער אבער נעהען איהר אויס, זוכט זי שוין ארבייט מיט מעהר ענערגיע. זי קומט צום שאפ די ערשטע, כדי די פיעלע אנדערע מיידלעך, וואס

א נאָרישע מיסעס! — האָט ליזע געלאכט אין געדאנק— צוליעב אכט דאָלער, וואָס זי איז איהר שולדיג פאר דירה־געלט וועלט זי ברוגז און אויסער וואָס זי בעט געלט, רעדט זי מיט איהר ניט קיין צוויי וועלטער.

אָבער ליזען ארט ניט, וואָס די מיסעס רעדט מיט איהר ניט. קיין גרויסע חכמה איז די מיסעס ניט געווען אין די בעס־טע צייטען, בפרט דעמאָלט, וועו זי איז ברוגז. איהר נאָרישער נאָז קוקט נאָך אויס נאָרישער, און איהרע קלייכע אויגען זיינען נאָך קלענער געוואָרען. זי זשמורעט זיי אזוי, אז עס דאכט זיך, אז באלד וועלט זי בלינד...

— בי־בי־כי — לאכט ליזע פון איהר אין געדאנק. אז זי וועט איהר זיין שולדיג פאר נאָך א מאנאט, וועט זי שוין נאָר צומאכען די אויגען...

ניין! בעשלעסט ליזע פעסט — זי מוז וואָס גיכער בע־קומען א רושאָב...

זי איז ערשט די לעצטע טעג געפאלען אויף א פלאן נישט צו זוכען אין די פייפערס דוקא די אדוועלטייזמענטס, וואו מען פערלאנגט „הענד". אויסער „הענד" וועלט געזוכט אין פיע־לע אבטיילונגען נאנצע מענשען אויף...

אָט זוכט א רייכע לייבי אין ריוועלסייד דרייוו א געזעל־שאפטס־ליידי צו פאָהרען מיט איהר אין קאליפאָרניע... נאטיר־ליך, דאָס איז ניט פאר ליזען... יענע זוכט אויסדריקליך א ג־ע־בילדעטע פרויליין, און ליזע האלט זיך פאר ניט געבילדעט, כאָטש ענגליש לעזט זי ניט שלעכט, אבער געבילדעט הייסט עס ניט...

אָט זוכט מען אן אם... ליזע וועלט רויט און צולאכט זיך...

אָט זוכט א דענטיסט א יונג מיידעל אויפצונעהמען פא־ציענטען...

דאָס איז שוין דזשא בייס וועג... וועלט ליזע ערנסט און בלייבט שטעהן לענגער אויף רער קורצער אנאנס...

און אז געהען אוועק נאך א פאר וואכען און קיין ארבייט איז אלץ ניטא, ווערט ליזע פערצווייפעלטער. זי קויפט איידער זי געהט שלאפען פערשיעדענע צייטונגען און זוכט די אבטיילונג, וואו מען פערלאנגט דרייפערינס...

אבער אלע פייפערס האבען די דאזיגע אבטיילונג אויסגענארט שלאסען...

איהר טרייד, וועלכען זי האט אזוי קונציג אויסגענארט פון די שפיפער, איז שוין ווי פערלאָרען.

און ליזע בעשליעסט, אז זי וועט דערווייל זיך נעהמען צו אן אנדער ארבייט. זי דערמאהנט זיך דאס ערשטע יאהר, ווען זי איז אהער געקומען, דאס איז געווען מיט א יאהר זעקס צוריק. האט זי געארבייט ערגעץ אין דאן־טאון ביי קעסטעלאך. און האט נענומען צוויי דאלער א וואך... זי איז דעמאלט אלט געווען זעכצעהן יאהר און איז געווען דערמיט זעהר גליקליך. געוואוינט האט זי דאמאלס ביי איהרע א טאנטע, 30 בלאק פון שאפ, און זי פלענט נעהן צו פוס הין און צוריק..

זי זוכט אין די פייפערס, פון נייגערייקייט וועגען, אזא מין פלאץ. עס וואלט פאר איהר געווען ווי א גרוס פון איהר ערשטען יאהר אין ניו יארק. אבער דאס זוכען איז אומזיסט. קיין קעסטעלאך מאכט מען שוין ניט מעהר. זי וואלט נאטירליך איצט פאר צוויי דאלער א וואך נישט געארבייט, אבער טשיקאווע איז דאך צו ווייסען, וואו איז איצט אהינגעקומען די דאזיגע קעסטעל־פאבריק!... זי האט שוין אפילו פערגעסען אויף וועלכער סטריט דאס איז נעווען...

איינמאל זיינען פערנאנגען לאנגע וואכען און קיין ארבייט האט ליזע ניט געפונען.

די מיסעס, וועלכע איז צו איהר שטענדיג פריינדליך נעווען, האט ענדליך אויף איהר אננעהויבען קוקען קרום...

אמת, דאָ איז פון צייט צו צייט דורכגעפֿלויגען אן אויטאָ־מאָביל. אבער דאָס האָט איהר שוין ניט געארט. אן אויטאָמאָ־ביל קען איהר ניט רייצען, ווייל זי ווייס, אז אזוינס איז ניט פאר איהר, וועהרענד צו א קאר איז זי שוין אזוי געוואוינט...

זי איז אבער ענדליך געוואָרען זעהר מיעד, האָט אָנגעהויבען צו גענן לאנגזאמער, די פים האָבען זיך ווי געוואקעלט, און דער שוויים אויפֿן שטערען איז געשטאנען אין גרויסע טראָפענס אין זי האָט עס אלע מינוט אראָבגעווישט מיט'ן טיכעל...

נאָר אָט האָט לאנגזאם דורכגעשפאצירט א לעריגער אויר־כאָמאָביל, איז וועלכען עס איז געזעסען בלויז דער שאָפער פון פֿאַרעט און האָט ווי נאכלעסיג געפראווען...

דער שאָפער, א יונגער בלאָנדין, איז א שאָפער־אנצוג, האָט ליזען האלב פערדעכטיג, האלב פרייגדליך אָנגעקוקט, האָט צו איהר א שמייכעל געטהאָן און צופֿאהרענדיג נעהענטער צו דעם טראָטואר, וואו ליזע האָט זיך קוים געשלעפט, האָט ער זיך פרייגדליך אָנגערופֿען:

— וויהין נעהסטו?

ליזע האָט מיט דאָרשטיגע בליקען אנגעקוקט פריהער דעם אויטאָמאָביל, נאָכהער דעם שאָפער און ביידע זיינען געווען אזוי נוטהערציג און פרייגדליך. זי האָט אָפענהערציג געענט־פערט און אָנגערופען די סטריט מיט דעם נומער.

— זעץ זיך! איך וועל דיך צופיהרען! — האָט דער שאָ־פער פֿאַרגעלעגט.

ליזע האָט זיך טיף אין הארצען דערפרעהט, זי האָט אָבער פון יוצא וועגען, ער זאל ניט מיינען, אז זי איז אן אויס־געלאסענע מיידעל, זיך געוואקעלט...

—איך קען דיך ניט... איך האָב מורא... דו וועסט מיך פערפיהרען...

— אויב דו האָסט מורא, ברויכסטו ניט... האָט דער שאָ־פער רוהיג געענטפערט און האָט שוין געוואָלט אָבפאָהרען.

זי וועט מאָרגען נאָכנט פריה אויפשטעהן און וועט טאָקע געהן צום דעכטיסט... שפּעטער קען זיין וועט ער איהר פּלאָמבי־רען א פּאָר צייהנער, וועלכע זיינען איהר די לעצטע צייט קא־ליע געווארען און טהוען איהר איצט וועה...

זי וויים נאָר ניט ווי וויט זי וועט הָאבען צו געהן. געהן וועט זי מוזען, ווייל קיין ניקעל אויף קאר־פּעיר הָאט זי שוין ניט פון א פּאָר טעג... א גליק, וואָס זי הָאט נאָך קרעדיט אין גראָסערי סטאָר און בּאָרגט זיך דאָרט אלע טאָג א פּאָר זעמעל מיט פּוטער צום עסען... קעש קען זי שוין דאָרט ניט באָרגען...

אָבער עם שאָדט ניט, זי וועט „וואָקען". דעמ דענטיסט וואוינט אפילו אין דער וועסט־סיידּ, אבער מעהר ווי צוויי שטונ־דען קען דאָך ניט דויערן, ווי וויט עס זאָל ניט זיין! אין דער פריה איז נאָך ניט שטארק היים.. .זי וועט נעהן...

עס איז נעוועזן דוקא א הייסער פריהמארגען. ליזע איז נאָך א שטונדע נעהן געווארען זעהר מיעד. מיט ברענענדיגע אויגען הָאט זי נעקוקט אויף יעדער פערבייליופענדיגער קאר, הָאט זיך צייטענווייז אבגעשטעלט און נעקוקט צום קאָנדוקטאָר... א יונ־גער קאָנדוקטאָר הָאט אבגעשטעלט די קאר, מיינענדיג, אז ליזע וויל אריינשטייגען. זי הָאט זיך פּערשעמט און הָאט זיך נעלאָזט שנעל נעהן. די קאר איז ווי מיט רוגזא פערבי נעלאָפען און לי־זען הָאט זיך נעדוכט, אז דער קאָנדוקטאָר זידעלט זי, וואָס זי הָאט איהם נעמאכט אומזיסט צו סטאָפען.

ענדליך הָאט זי זיך פערקירעווט אין א בריטער און שט־לער עוועניו. קיין קארס הָאבען דא ניט קורסירט, און ליזען הָאט עס ווי געפּרעהט. די פערבייליופענדע קארס אויף יענע סטריטען הָאבען זי בלויז גערייצט און דעם שווערען, לאנגען וועג נעמאכט איהר לענגער און שווערער.

איהר פֿאַרגעלעגט זיך זעצען...

ער וועט איהר צופֿיהרען צום דענטיסט און וועט זאָגאר וואַרטען, ביז זי וועט אַרויס פון דאָרט און וועט זי פיהרען צוריק אהיים... ער האָט צייט און זי געפֿעלט איהם באמת, אבער קיין שלעכטס מיינט ער ניט...

ענדליך האָט זיך דער אויטאָמאָביל אבגעשטעלט פֿאר'ן הויז, וואו דער אָפּיס פון דענטיסט האָט זיך געפֿונען. א יונגער מאן מיט א דיקען אונפֿריינדליכען פּנים האָט אַרויסגעקוקט דורכ'ן אָפּענעם פענסטער און זעהענדיג, ווי ליזע קומט אַרויס פון אויטאָמאָביל און מיינענדיג, אז זי איז א רייכע פּאציענטין איז ער איהר גלאָפּען אנטקעגען און זיך געפֿלייסט צו וועלכען פֿריינדליך. ליזע האָט אנגעקלונגען. דער זעלבער דיקער מאן האָט איהר די טהיר געעפענט. זי האָט אַרויסגענומען די אַדרעס און ניט דרייסט געפֿרעגט:

— זוכט איהר אן אָפּיס־מיידל?...

דעם דענטיסטס פּנים איז נאָך ברוגז'ער געוואָרען ווי פֿריהער, שטעהענדיג ביים פענסטער. ער האָט ליזען אָנגעקוקט מיט פֿערדאכט און רוגזא, האָט אַרויסגעקוקט צום גאס, וואו עס איז ביים הויז געשטאַנען דער אויטאָמאָביל און טרוקען אַרויסגעברומט:

— ניין! ניט אזא האָב איך נעזוכט!

און איז אָהן א וואָרט מעהר צו זאָגען מיט רוגזא אבער אויך מיט גרויסע זעלבסטשעצונג ארויף אויף די שטיגען...

ליזע איז א פֿערשעמטע ארוים און האָט זיך ווי נידערגעגלאָגען אריינגעזעצט צוריק אין אויטאָמאָביל...

דער אויטאָמאָביל האָט זיך שנעל געטראָגען איבער דער בריידער עוועניו, אריינגעקירעוועט זיך נאָכהער אין די טומלדיגע, רוישענדע סטריטען, אין דער ריכטונג וואו ליזע וואוינט.

דער שאָפֿער האָט איהר ענדליך געפֿרעגט וואו זיך אבצושטעלען...

אבער ליזע האט גלייך ווי מורא האבענדיג ניט פערלירען אזא גליק — איהם נאכגעגעבען:

— אלי־רייט, איך דאנק דיר! פיהר מיך צו... זי האט זיך אוועקגעזעצט ביי דער רעכטער זייט פון שאפער. ער האט גלייך א דרעה געטהאן דאס הענטעל פון אויטאמאביל און ליזע האט זיך שוין געטראגען, דאס ערשטע מאל זייט זי לעבט, איבער די בריקע, געפלאסטערטע עוועניו, און א שטארקער אבער מילדער ווינד, וואס דער יאגענדער אויטאמאביל האט פעראורזאכט, האט איהר געקיהלט דאס ברענענדע געזיכט און דעם הייסען שטערען...

דער שאפער האט פון צייט צו צייט אויף איהר געוואַרפען פריינדליכע בליקען. ליזען איז דורכגעפלויגען אין קאפ אלערליי געשיכטען, וואס זי האט זיך אנגעליענט אין צייטונגען און ביכער וועגען דעם, ווי אזוי מען האט אין אזא אופן „געקידנאפט" יונגע מיידלעך, אוועקגעפיהרט זיי ערגעץ אין דער ווילדער וועסט און דארט האט מען זיי געהאלטען אין א חדר, דער אטאמאן, א ווילדער יונג, מיט לאנגע שוואַרצע לאקענס און גרויסע שוואַרצע אויגען...

אבער ליזען האט עס איצט ניט געשראקען. די צוויי מאנאט ארבייטסלאזיגקייט און מאנגעל, דער איצטיגער צו פום געהן און דער גראנק וועגען איהר מיסעס, וועמען זי איז געלד שולדיג, האט איהר יונגעס וועזען פערפאנצערט און זי איז געוואַרייט אויף אלעס!

זי האט געקוקט מיט דאנקבארע בליקען אויפ'ן יונגען, גוטמוטיגען שאפער און האט זיך מיט איהם צוגערעדט, ווי מיט אייגענעם, וואס זי קען שוין זעהר לאנג, רוהיג און זיכער.

צום גליק, אדער צום אומגליק, האט ער קיין שלעכטעס ניט געמיינט. ער האט בעמערקט, ווי זי געהט און וואקעלט זיך, האט ער פערשטאנען, אז זי איז מיעד. איהר נעזיכט איז איהם נעפעלען נעווארען, ער האט א פאר פרייע שטונדען, אט האט ער

שותפים.

אליה יונתס׳ הייזעל איז געווען ווי א סך הייזעלעך אין שטעדטעל: א הילצערנעס, א קליינס, און דער דאך איז געווען געדעקט מיט שינדלען. די פענסטער זיינען נאך קלענער געווען ווי די פענסטער פון די שטעדטעלשע הייזלעך. א דאנק די קליינע פענסטער מיט די קליינטשיקע שייבעלעך האט דאס הייזעל אויסגעזעהן ווי א גוי׳שע, להבדיל.

און דאך האט מען דאס הייזעל געקויפט: דאס גאלדענע הייזעל.

און א סך בעלי בתים פלעגען זיך מיט׳ן דאזיגען הייזעלע בענשען!

— ניט קיין הייזעל איז דאס — א שפע! פלעגען די בעלי בתים אונטערזיפצען.

— ווען איך פערמעג אזא הייזעלע וואלט איך שוין ניט געהאט וואס צו זאגען! — פלעגט א מעהר בעל מקנא צו־העלפען.

— א קליניגקייט! דאס לעצטע הייזעל אין אזא געגענד!

און אט דערין טאקע איז בעשטאנען די מזל ברכה פון הייזעל: דאס לעצטע אין גאס! און נאך וואס פאר א גאס. די רייכסטע דערפער ליעגען צוזייט און צושפרייט אין דעם דאזיגען געגענד. דערפער לרוב, און די פויערים פון די דאזיגע דערפער זיינען עפעס ניט אבי וועלכע. אמת׳ע בעלי גופים, מיט פעלדער און פיה און היהנער און פיש. יא מיט פיש, ווייל אין יענער געגענד געפינען זיך טייכען און די טייכען פערמעגען די בעסטע פיש!

ליזע האָט אָנגערופען די סטריט און דעם נומער. דער שאָפער איז געווען בעריים זי אהין צו ברענגען. באלד אָבער האָט זיך ליזע געבעטען:

— ניין! אהין פיהר מיך ניט! די מיסיס וועט אויך מיינען דאָס זאלבע ווי דער דענטיסט!

— וואוהין דען ווילסטו? — האָט דער שאָפער איהר פריינדליך געפרעגט...

— וואוהין? וואַרט, כ'וועל באלד בעקלערען.

און זי האָט זיך פערטראכט:

וואו זאָל זי דעם אויטאָמאָביל ווירקליך אבשטעלען? אה, ווען ער וואָלט ניט געווען אזא פיינער, אזא גוטער און וואָלט זי געקידנעפט, אוועקגעפיהרט זי ערגעץ ווייט אין דער וועסט, און געהאלטען זי אין א חדר, געגעבען עסען און טרינקען...

— נו, וואו זאָל איך מיט דיר פאָהרען? האָט איהר דער שאָפער אָפּגעריסען פון איהרע געדאנקען...

— פיהר מיך.. פיהר מיך צו א גרויסען דעפּארטמענט־סטאָר... צו א דעפּארטמענט־סטאָר.

און דער אויטאָמאָביל האָט זיך געלאָזט און זיך ענדליך אָפּגעשטעלט נעבען איינער פון די גרעסטע דעפּארטמענט־סטאָרס.

ליזע איז א וואקלענדיגע אראָפּגענגען, זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען און פערגעסענדיג צו בעדאנקען דעם שאָפער איז זי אריין אין סטאָר און איז פערשוואונדען געוואָרען אין די פיעלע לאנגע אָבטיילונגען...

נענעבען אין אנדערע שטעדטעלעך און די אינגסטע טאכטער. ביילקע, איז נעיגען א צו ע־עלע מיידעל, אז זי זאל העלפען דעם טאטען שלעפען די פיהרען, ווי וועלווילס בו'אק, יענקעלע...

אזוי פלעגען די בעסטע פויערן מיט זייערע תבואות און אנדערע סחורות ארויפאלען צו וועלווילן לייטעס. צו אליה יונחם פלעגט בלויז אנקומען די עלטערע פויערים, וועלכע האבען נעהאלטען פון איהם און האבען איהם פישוט ניט נעקאנט אבזאנען.

אבער וועלווילן לייטעס' אויגען זיינען צו נרויסע געווען. און אפילו די דאזיגע פויערים ביי וועלכע אליה יונחם האט תמיד אבגעהאנדעלט די סחורות, האט ער אויך נעוואלט אוועקנעהמען.

פישוט מיט נוואלד.

ער נעהמט דאס פערד פאר'ן צוים, דער בנ'אק — פאר די לייצעס און מען שלעפט דעם וואגען צו זיך.

אליה יונחם רופט צו הילף זיין טאכטער:

— ביילקע, וואס שטעהסטו ?

און ביילקע, אן אויסגעפוצטע, מיט צוויי שעהן פערפלאכטענע צעפ, שטעהט ווי א בת־מלכה און ווייס ניט וואס זי זאל אנהויבען צו טהאן. איהר יונג מיידעלשע הארץ ווערט אויפגערעגט און זי פאלט אן אויפעל אויף וועלווילס בנ'אק:

— פע, יענקעלע! עס איז ניט שעהן! פון אונזער חויז נעהמסטו צו א פוהר.

וועלווילס בנ'אק אבער ווערט ניט נתפעל, ער שטעלט אויף איהר אויס זיינע צוויי נרויסע נראהע אויגען, נעהמט די הענר אין די באקעס און רייצט זיך:

— וואס זאנט איהר צו דער פריצ'טע! — און צולאכט זיך אויס'ן קול.

און וואוהין פאלען אריין די תבואות, די קעלבער, די היה־
נער, די אייער, די טרוקענע יאגדעס, די שוועמלעך און די פיש.
וואס די פויערים פיהרען אין שטעדטעל אריין?

צו אליה יונהס. זיין שטיבעל איז די לעצטע אין גאס און
די ערשטע ביי'ן אריינפאהר אין שטעדטעל.

א קלייניגקייט אזא ברכה!

אזוי האבען געמיינט די שטעדטילשע בעלי מקנא'ס.

אין אמת'ן אבער איז אליה יונהס גליק ניט אזוי גרוים
געווען.

אמת, דאס שטיבעל איז געווען א גאלדענעס, ווי זיי האר־
בען עס גערופען, אבער הינטער אליה יונהס הייזעל איז געווען
נאך א הייזעל, די זעלבע גרוים ווי זיינע, און דער שפייכלער,
וואס דאס שטיבעל האט געהאט, איז געווען נאך א גרעסערעס.

דאס דאזיגע „הייזעל" האט אויך געהאנדעלט. אבער
אזוי ווי דאס איז געווען ניט דאס לעצטע נאר דאס צווייטע, האט
עס ניט געהאט אזא נאמען, ווי דאס גאלדענע.

עס איז אויך א ברכה. אבער ווי קומט דאס צום לעצטען
הייזעל אין גאס, צו אליה יונהס'!

אין דער אמת'ן אבער האט דאס צווייטע הייזעל געמאכט
בעסערע געשעפטען.

ערשטענס, איז איהר בעל הבית, וועלווי'ל לייטעס, געווען
א פראסטער געוונטער איד און דערצו האט ער גהאט א בן'אק,
יענקעלע, וועלכער האט געקענט א פוהר מיט גוואלד ברענגען
צו זייער שפייכלער.

אליה יונהס איז געווען דער היפוך, א איד א חלוש, א שטי־
קעל תלמיד חכם און געזומען האט ער דעם פויער מעהר מיט
גמרא וועדמלעך, וואס ער פלענט ווי עס איז מסביר זיין אויף
גוי'אישע, אייהער מיט כח

קיין זירן, וויעדער, חאט ער ניט געהאט; אנשטאט זיהן
חאט ער פערמענט דריי טעכטער, זיינען צוויי געווען שוין אויס־

בייל‌קען קומט אריין פאר בעל‌יידינונג דאס בלוט איז פנים, אבער דאס מאכט נאך איהר שעהנער און בליהענדער, דער אלטער אנטאש גיעט איהר א גלעט איבער'ן קאפ און זאגט:

— האדרי חלאפעץ! שעלמא!

איינמאל איז דערזעלבער אנטאש אנגעפאהרען מיט א פול־נעפאקטער פוהר. אויסער תבואות, א קאלב, היהנער און אייער און פיש, האט די פוהר פערמאגט א פולען זאק מיט וואל...

אז וועלווע‌ל האט דערזעהן ווי דער אלטער פויער פאהרט צו צו אליה יוכתם' הייזע‌ל האט ער זיך א לאז געטהאן צום וואגען און אנטאפענדיג אין זאק די וואל איז ער פערברענט געוואָרען פאר קנאה. ער האט ווילד אויסגעשריען צום בנ'אק:

— יענקע‌ל, דער ערל האט וואל...

דערהערט וואל, א סחורה וואס איז ניט אזוי בנמצא און וואס איז כלו ריוח, האט יענקע‌ל מיט'ן פאטער בעשלאסען מיט די בליקען, או די וואל מוזען זיי אבקויפען...

— פערקויף די וואל אונז! — האט זיך וועלווי‌ל נעבע־טען.

— דו קריגסט פינף רובע‌ל א פוד! — האט יענקעלע פון זיין זייט צוגערופען.

— באט ניט אן אזוי פיע‌ל! — האט וועלווי‌ל זיין זוהן אריינגעשושקעט...

באלד איז ארויסגענאנגען פון שפייכלער אליה מיט בייל־קען.

— דזיען דאברי, אנטאש! — האבען זיי איהם בוידע בענריסט, נישט קימערענדיג זיך וועגען די צווי קאנקורענטען.

בייל‌קע איז צונעגאנגען צום וואגען און גלייך אנגעטאפט די וואל.

— האסט היינט וואל אויך נעבראכט, אנטאש! — האט

ביילקע ווערט נאָך מעהר אויפגערעגט, אבער זידלען זיך ווען זי ניט, זי ווען פאר צוא גראָבען יונג איהר מויל ניט אומריין מאכען.

און זי קעהרט זיך אָב מיט כעס און קוקט שוין ניט מעהר אין זיין זייט.

דערפאר האָט איהר נאָט געהאָלפען און עס איז אָנגע־פאָהרען א פוהר פול מיט זעק, און צווישען די זעק לייגט א קאלב, און פון פּאָרענט און פון הינטען פון וואָגען זיינען אָנ־געשטעלט קערבליך מיט כל טוב: פיש, אייער, היהנער און טרו־קענע שוועמלאָך.

די פוהר נעהערט צום אלטען אנטאָש; ער ווען ווען זיין פחורה ניט פערקויפען אפילו ווען ער גיען איהם צווויי מאל מייערער. דאָס איז א פּוייער מיט א כאראקטער. פרייגדשאפט שטעהט ביי איהם העכער ווי געלד.

וועלוועל און זיין בנ'אָק ווייסען עס, אבער דערזעהענדיג די פוהר מיט כל טוב, קען דאָך יענקעלע ניט ביישטעהען דעם נסיון און ער פרובט אָנצומאכען א בייז לעבען צווישען אנ־טאָש'ן און אליה יונהס:

— ער ווען דיך אויסנארען, דער אלטער!

אָבער דער פּוייער שמייכעלט גוטמוטיג און ענטפערט:

— איך וויים, אָבער איך וויל ער זאָל אן מיר פערדיע־נען, ער איז א גוטער איד דער אליה און זיין טעכטעריל איז אן אמת'ע פאָנענקא...

ווערט נאָך יענקעלע בייזער. ער ריהמט זיין ערנסטען שונא — ביילקע'ן... ער שפּייט אויס און לאָזט זיך נאָך אנ־דערע פוהרען, שרייענדיג:

—העי, לודזי, אהער, צו מיר, דער אלטער ווען אייך אויסנארען. זיין טעכטעריל ווען אייך בדלות שטעלען.

און שרייענדיג קוקט ער זיך אום צו ביילקען און שטעלט איהר אויס א צונג...

אויב דער שדוך איז גלייך אויפן ארט ניט נעשלאסען ג׳־וואָרען, האָט אבער דער פּויער אויסנעפּיהרט, אז דער זאָק וואָל איז נעקויפט נעוואָרען בשותפות.

אויף כאָרנען איז יענקיל אריין צו אליה יונהס וועגן צוטהיילען זיך.

אליה יונהס איז אבער אין שטוב ניט געווען. בייל־קע איז נעזעסען בייַ טיש און געמאַכט אפּעם א הויזיגע ארבייט.

דערוואָהנדיג יעקלען האָט ער זיך צושמייבעלט.

— איך בין נעקומען זיך צוטהיילען מיט׳ן וואָל! — האָט ער א ברוגז׳ער אויסגעברומט.

— איז וואָס ביזטו ברוגז! — האָט בייל־קע פּרייער גע־שמייכעלט און איהם אריינגעקוקט גלייך אין די אויגען.

יענקיל איז פון דער פּראָגע נעוואָרען דרייסטער, האָט אויפ־נעהויבען די אויגען און דאָס ערשטע מאָל דערזעהן בייל־קען ניט ווי א קאָנקורענטקע, נאָר ווי א שעהנע מיידעל.

„אה, סארא שעהנקייט זי איז!" האָט ער שיער ניט אויס־נעשריען.

ער איז נעוואָרען פּרעהליך און דרייסט.

ער איז צו איהר צוגענאַנגען נאָהענטער און איהר א קיצעל נעטהאָן אין אָפּענעם האַלז, ווי ער איז נעוועהנט נעווען צו טהאָן עם מנט א מאנכער שיקסע...

בייל־קע איז אבער קיין שיקסע ניט געווען. זי האָט איהם אָבנעשטופּט מיט א מאָדנעם חנ׳דעל און בעפּעהל־ענד אויס־נערופען:

— אָהן די הענד, יענקיל!...

יענקיל איז ביי זיך ווייַדער אראָבנעפּאַלען, נעקוקט אויף בייל־קע׳ס חנ׳עוודינען פּנים און ניט נעווואוסט וואָס צו זאָגען איהר.

— איז וואָס־זשע ווילסטו, יענקיל! — איז בייל־קע צר־

זי זיך נאָך פרײַנדליכער נעוונדט, און צוגעוואַרפען פון דער זײַט א טראָציגען בליק צו יענקלען, ווי געזאָגט:

— זעהסטו, אפילו וואָל... און דו ווער ציפלאצט.

יענקל האָט עס דערפיהלט. זיין צאָרען, וואָס האָט נע־ברענט אינוועניג, איז ארוים אין א פלאם:

— די וואָל וועל איך צונעהמען, אז די וועלט וועט זיך עקען...

— אדרבא, נעהם! — האָט זי בייַלקע גערייצט, —קרינסט א מעדאָל, אויב ער פערקויפט דיר...

איז שוין וועלווי׳ל אויך אן אָנגעצונדענער געווָארען:

— וואָס מיינסטו, דו ביזט ביי אנטאָש׳ן א בת יחידה, אָדער דו האָסט איהם א כישוף אָבגעטהאָן?

די לעצטע פראָזע האָט ער נעזאָגט אויף נוי׳איש כדי אָנ־צוישרעקען דעם אלטען פויער.

דער פויער האָט אָבער גוטמוטיג נעשמייכעלט, האָט נערי־בען דעם שטערען, געהויבען די שווערע מויז פון קאָפ און קו־קענדיג דאָ אויף בייַלקען, דאָ אויף יענקלען און נאָכדעם אויף אליה יונהם און וועלוועל׳ן האָט ער פלוצים אויסגעשריען בע־נייסטערט פון א גליקליכען איינפאל:

— מענשען! בריידער! וואָס מיר איז איינגעפאלען...

און וועריענדיג ווי פערחלינעט פון דעם איינפאל האָט ער קוים אויסגערעדט:

— איך שענק אייך, בייַלקען און יענקלען, דעם זאק וואָל און וועט חתן־כלה.

בייַלקע האָט אראָבנעלאָזט דעם קאָפ, יענקל האָט זיך א ברוגז׳ער אָבגעקעהרט אן א זיים, אליה יונהם און וועלווי׳ל האָבען זיך מאָדנע איבערגעקוקט, ווי נעזאָגט: וואָס א נוי קען איינפאלען...

* * *

יענקיל איז וויעדער דרייסט געוואָרען. ער האָט זיך שוין מכין געווען מיט'ן מיטעלסטען פינגער צו איהר אָפענער קלאָפער האָלן...

— זיי ניט קיין נראָבער יונג! — האָט זי אויף איהם אָנגעשריען.

ער האָט זיך פאר איהר געשריי דערשראָקען, איז אויפגעשטאנען און האָט ביים אויסגעברומט:

— לאָמיר זיך צוטיילען די וואָל!...

— וועסט צייט האָבען איבער אבטאָ...

דער קינפטיגער מארקס־טאָג איז אריבער בשלום. יענקיל האָט שוין מעהר קיין פוהרען פון אליה יונהם הייזעל ניט געשלעפט. דער טאָטע אליין, וועלוויל, האָט אויך שטילער גערופען די גויים.

נאָכ'ן מארק איז וויעדער יענקיל אריין צו אליה יונהם...

דעמאָלט איז שוין אליה יונהם געווען אין שטוב.

— וואָס וועסטו זאָגען גוטעס, יענקעלע? זיץ!

— ער וויל זיך צוטיילען די וואָל! — האָט ביילקע גענאָלדען פאר יענקלען און האָט אויסגעשאָטען מיט א הילביגען געלעבטער...

— איז וואָס פאר א געלעבטער! — האָט אליה יונהם נעשמייכעלט — אווארע צוטיילען זיך... נעהט, קינדערלעך, אין צוטיילט זיך.

זיי זיינען אריין דורכ'ן הויזטיר אין שפייכלער. דער זאָס וואָל איז געלעגען אן אבגעבונדענער.

— דאָ פעהלט! — האָט יענקיל אויסגעשריען.

— ביזט א נאר! — האָט ביילקע איהם נוטמוטחינ גענאָדעלט — וויילסט זיך טאקע צוטהיילען.

ריק פרייגדליך געוואָרען און האָט איהם שוין קענטיג דעם קי־צעל אין נאנצען מוחל געווען.

— די וואָל צוטיילען זיך! — האָט ער גראָב, ווי אין כעס, אויסגערופען.

— די וואָל צוטיילען זיך! — האָט ביילקע איבערגע־קרימט זיין גראָבען טאָן, — אָט אזוי רעדט מען מיט א „בארישניע", הא, יענקיל!

דערווייל איז אָנגעקומען אליה יונהס...

דערזעהענדיג יענקלען מיט זיין טאָבטער אליין איז ער ווי מבולבל געוואָרען און האָט גארנישט פערשטאַנען, געקוקט און נעוואונקען צו ביילקען, ווי ביי'ן עסען, פאר דער „המוצא"...

ביילקע האָט פערשטאַנען דעם וואונק און האָט ערקלערט:

— ער איז נעקומען צוטיילען זיך מיט דעם וואָל...

און האָט זיך אזוי צולאכט, אז יענקיל איז א פערשעהמטער. אָהן א וואָרט צו זאָגען, ארויסגעלאָפען פון שטוב...

אין א פאָר טעג ארום איז ער אבער וויעדער נעקומען, און וויעדער איז אליה יונהס ניט געווען אין שטוב.

— וואָס וועט זיין מיט'ן וואָל?

— וועלכע ציעג? — האָט זיך ביילקע געוויצעלט...

— וואָס מיינסטו, איך וועל דיר לאָזען דעם וואָל?! — האָט ער זיך געבייזערט און גערעדט אויף זיין גראָבען קול...

— אָט גאה שוין נעה — האָט זי איהם כלומרשט נעטריע־בען, אָבער באלד האָט זי אויף איהם אויפנעהויבען איהרע אוי־גען און זיך ליעב צושמייכעלט.

— וועסט אפשר, יענקיל, טרינקען א גלאָז טהעע?...

— לאָמיר זיך פריהער צוטהיילען מיט דעם וואָל! — האָט ער ארויסגעפראָלט.

און זיך אוועקגעזעצט.

— אָט אזוי, זיי א מענש! — האָט ביילקע נעלאכט און איז צו איהם נאָהענט צוגענאנגען.

עד האָט מיט א שטראהלענדען נעזיכט געגומען ארויפ־
ציהען אויף זיינע גרויסע הענד די פּאָר חענטשקעס...
— דו ווייסט, ביילקע, — האָט ער פּלוצים, בעניימטערס
מון א אידעע, אויסגערופען...
— וואָס?
— מיר וועלען זיין איצט שותפים אויף שטענדיג...
— געווים! — האָט ביילקע מסכים געווען.
— און אויף אונזער חתונה וועלען מיר איינלאדען אנ־
טאָש'ן...
— ניט אנדערש! — האָט זיך ביילקע צולאכט — מיר
וועלען איהם זעצען אויבען אָן...

— אוואדע — האָט ער שוואך אויסגערעדט און געקוקט אויף ביילקע'ס וויסען האלז...

— אָבער דאָ פעהלט טאקע שוין אביסעל — האָט ביילקע נעשמייכעלט.

— ווי אזוי? — האָט יענקיל נעפֿארשט.

— איך האָב אויסגעשפּונען אביסעל...

— האָסט נישט נעהאט קיין פֿראווע... עס איז שותפות־שע...

— איך האָב אויסגעשטריקט א פּאָר הענטשקעס, — האָט זי זיך וויעדער נערייצט.

— האָסט ניט געהאט קיין פֿראווע! — האָט ער זיך נעבייזערט — עס איז שותפות'שע.

— א פּאָר הענטשקעס! וואלסט זעהן, מיט פינגער.

— וועלען זיין די הענטשקעס אויך אויף שותפות, — האָט יענקיל פֿארגעשלאָגען.

— ביזט א נאר! — האָט ביילקע זיך גוטמוטהיג נעביי־זערט — עס איז פּאר א זעהר גרויסער האנד.

— נו. מיין האנד איז א גרויסע! — האָט יענקיל מיט שמחה אויסגעשטעלט זיין האנד..

— איז דאָס טאקי פּאר דיר... האָט ביילקע זיך צולאכט און איז ארויסגעלאָפען פון שפּייכלער צוריק אין שטוב אריין. יענקיל נאָך איהר.

אליה יונהם איז שוין וויעדער ארוים. ביילקע איז נע־בליבען מיט יענקלען אין הויז.

זי האָט איהם דערלאָנגט די הענטשקעס:

— מעסט אָן!

קלאַץ, כדי די מענשען, וועלכע ער האָט קינדער גערופען, זאָלען איהם זעהן, און האָט געזאָגט:

— ווייסט איהר, קינדער, ווי־פיעל שטערן אויפֿן הימעל איז דאָ?

אלע האָבען נעשוויגען, קיינער האָט נישט געוואוסט.

און דאָס קליינע מענשעלע האָט גלייך ארויסגענומען א בלוי גלעזעלע פון קעשענע, צוגעשטעלט צו די אייגעלעך די קליינינקע און גערופען:

— אָט וואַרט, באלד צעהל איך איבער.

— איינס, צוויי, דרייַ, פיער, פינף...

נאָכדעם האָט ער עפֿעם געמורמעלט אונטער דער נאָז און אין א ווייַלע ארום האָט ער זיך צוזונגען:

— צוויי הונדערט מיליאָן מיט זיבען און אכציג טויזענד...

די מענשען־קינדער, וואָס זענען נעשטאַנען ארום, זענען נתפּעל געוואָרען פון דער גרויסער ציפער און פון גרויסען קאָפּ פון דעם קליינעם מענשעלע, און זיי האָבען געמומען קריגען דרך־ארץ פאר איהם און האָבען איהם א נאָמען געגעבען: דער גרויסער חכם.

זיינען א סך מענשען געקומען צו איהם פרענען שאלות. אייגער האָט געפרעגט:

— וואָס איז אווינם ליעבע?

— ליעבע? — האָט דער קליינער מענש געמאכט חוזק— ליעבע איז שמיבע... גארנישט מיט גארנישט... איך האָב קיינמאָל נישט געליעבט. מיין גרויסער קאָפּ דענקט, אז ליעבע האָבען קינדער און וויבער אויסגעטראכט...

דער פרעגער איז אוועק א פערשעמטער; ער איז גראָד געווען שטארק פערליעבט און האָט געוואָלט הערען א קלערערען ענטפער. פונדעסטוועניגען האָט ער דעם גרויסען קאָפּ נע־

ליאבשאק און לעז צימער פון אידיש
ציאנאלען ארכייטער פערבאנד

LIBRARY AND READING ROOM OF T
Jewish National Workers' Alliance

דער קליינער מענש מיט'ן גרויסען קאָפּ.

(פֿ מעשה'לע)

אמאָל איז געווען — און היינט לעבט ער נאָך אויך — אַ מענש; איז ער געווען זעהר אַ קליינינקער, הענטעלעך קורצינקע, פיסעלעך דאריגקע, אַ הערצעלע ווי אַן ארבעס, דערפאר אבער אַ קאָפּ ווי אַן עמער די גרויס.

דאָס דאָזיגע מענשעלע איז געווען זעהר שטאָלץ מיט זיין גרויסען עמער־קאָפּ.

— דער עיקר, קינדער, פֿלענט ער זאָגען, איז דער קאָפּ. פון קאָפּ ציהט די יניקה דער גאנצער גוף. עס גענהען פון קאָפּ אזעלבע פערזימלעך ביז אונטער די פיאטעס, איהר פערשטעהט, קינדער — ביז אונטער די פיאטעס!

און דערבייַ האָט דאָס קליינע מענשעלע מיט'ן גרויסען קאָפּ געזומען אַ זשאבע און צושניטען פאר פיעלע אין די אויגען און האָט אויפגעווייזען, אז דער מענש איז אויך אזוי.

ער האָט אפילו קיין לחבדיל נישט געזאָגט.

און קיינער האָט איהם נישט געענטפערט, אז ניין.

ווייל דאָס קליינע מענשעלע מיט'ן גרויסען קאָפּ האָט געהאט אויך זעהר אַ גרויסע צונג און האָט געקענט אַ סך, אַ סך רעדען.

און דערצו האָט דאָס קליינע מענשעלע מיט'ן הערצעלע ווי אַן ארבעס די גרויס געקענט צעהלען ביז מיליארדען, און האָט אלץ אויסגעצעהלט.

אויסמאָל האָט ער זיך אַוועקגעשטעלט אויף אַ הויכען

שעלע א זוהן, האט מען בעמערקט, אז דאס קינד איז פערקרי־פעלט...

עס האט געהאט א קלייניעם קאפ מיט א גרויס, גרויס הארץ. האבען די עלטערן געוופען דעם גרויסען קאפ און געפרעגט אן עצה...

האט דער גרויסער קאפ געענטפערט:

— אזא גרויס הארץ איז איינס פון די גרעסטע קריפעלס: ער וועט זיין אן אומגליקליכער.

דאס קינד האט עס דערהערט און האט זיך פונאנדערגע־לאכט...

— וואס בעטייט עס, וואס עס לאכט?

וויל יענער דור מיט די גרויסע קעפ האט אויפגעהערט צו לאכען...

און פאר נייגיריגקייט האט מען דאס קינד ערצויגען.

דאס קינד איז געוואקסען, און געוואקסען איז דאס הארץ מיט איהם.

ער האט געהאט שוהנע לאנגע פיס, שוהנע הענד, א געקרויזטען קאפ און איז געווען אין זיין וואוקס העכער פאר זיין גאנצען דור...

צו פופציהן יאהר איז ער שוין געווען אזוי הויך, אז וועז דער גאנצער דור איז געשטאנען אויף א בארג, און ער—אין א טאל, איז ער אלץ העכער געווען.

און א שטימע האט ער נעהאט, איז זי געגאנגען גלייך פון זיין ברייטען, גרויסען און טיעפען הארצען און אריינגע־דרונגען אין די הערצער פון די צוהערער.

און אומגעקערט האט ער זיין דור די ליעבע, און דעם גלויבען, און דאס מיטלייד...

דער קלייניער מענש מיט'ן גרויסען קאפ האט דערזעהען, אז דאס הארץ האט אויך עפעס צו זאגען, איז ער געקומען צום יונג מיט'ן גרויסען הארץ און האט געטענה'ט:

גלויבט, איז אוועק אהיים און האָט זיך געזומען צום לערנען אוּן האָט אזוי ארום זיך בעפרייט פון דער ליעבע.

א צווייטער איז געקומען צום קליינעם מענש מיט'ן נרויסען קאָפּ און געפרעגט:

— וואָס איז דאָס גלויבן?

— גלויבן איז שמויבען, — האָט דער קליינער מענש מיט'ן נרויסען קאָפּ חוזק געמאכט — גלויבן איז נאָרנישט מיט נאָרנישט! איך האָב קיינמאָל נישט נענלויבט... איך דענק!

און דער גלויביגער איז אוועק אין א בוך־נעשעפט אוּן האָט געקויפט א צעהנדלינ ביכלעך און האָט זיך געלערנט :וי נישט צו גלויבען...

א דריטער איז געקומען און געפרעגט:

— זאָג מיר, נרויסער קאָפּ, וואָס איז אזוינס מיטלייד..

— מיטלייד איז שמיטלייד... — האָט דער נרויסער קאָפּ חוזק נעמאכט, — דער קאָפּ וויים נישט פון מיטלייד — דער קאָפּ דענקט לאָנניש...

און דער מענש, וואָס איז נעווען א ווייכהערציגער, איז אוועק און נעזומען דענקען לאָנניש און האָט ארויסגעוואָרפען אין דערזעלבער נאכט זיין אלטען טאטען אויף דער נאס...

דער קליינער מענש האָט דערזעהן, אז מענשען פאָלגען איהם, איז ער נאָך שטאָלצער נעוואָרען און האָט אָנגעהויבען פּרייזיגען, אז מענשען זאָלען זעהן פּטור צו ווערען פון זייערע הערצער און זיך נעהמען צו ערציהען נרויסע קעפּ...

און ס'איז אויפגעשטאנען א דור פון לויטער קעפּ..

זיינען אין יענעם דור ארומגענאנגען קליינע מענשעלעך אהן ליעבע, אָהן גלויבען, אָהן מיטלייד...

עס איז נעווען א צער אויף זיי צו קוקען.

אָבער זיי האָבען נישט נעוואוסט, וואָס צער איז אזוינס... איז אין יענעם דור נעבוירען נעוואָרען ביי א קליין מענ־

דאס גאלדענע טראמפייטעל.

דאס איז געווען א יונגעלע פון קנאפע דריי יאהר, מיט בלאהע אייגעלעך און גאלדענע העהרעלעך — און אלץ האט יעדן איהם געטרויעט: די אייגעלעך, דאס קעפעלע און דאס הערצעלע. ער האט אינגאנצען אויסגעזוהען ווי א טרוים, ווי א בלאנדער, הימעלדיגער טרוים.

וועך האט דען נישט ליעב שעהנע טרוימען — בפרט איך! און דאס גאלדענע יונגעלע, דאס דריי־יעהריגע קינד האב איך זעהר, זעהר ליעב געהאט. און אלץ האב איך איהם נאכגעגעבן — אפילו מעשה'לעך פאר איהם אויסגעטראכט.

און דאס קינד האט די מעשה'לעך שטארק ליעב געהאט. נאר מעהר פון אלץ האט עס די לעצטע צייט ליעב געקריגען דאס מעשה'לע מיט'ן גאלדענעם טראמפייטעל.

עס איז געווען א קורץ און אויפאך מעשה'לע, וואס איך האב ספעציעל פאר איהם אליין בערפאסט.

א קורץ, קליין, אויפאך מעשה'לע.

דאס מעשה'לע מיט'ן גאלדענעם טראמפייטעל.

אנגעהויבען האט עס זיך אזוי:

אויפ'ן מארק איז דא א קרעמעלע, אין קרעמעלע איז דא א גאלדען טראמפייטעל. שלאף, מישינקע, שלאף, איך וועל מאר־גען מיט מישינקען אין מארק אריין געהן און דאס גאלדענע טראמפייטעלע קויפען, און מישינקע וועט אויך איהם שפיעלען...

— א שעהנע מעשה?

— איך לייקען נישט, אז דאָס הארץ פערנעהמט אויך א בעדייטענדען פּלאץ אין מענשענס גוף, אבער דער קאָפּ.. דער קאָפּ...

דער יונג מיט דעם גרויסען הארץ האָט פּוּל מיטלייד אָנ־ געקוקט דעם קליינינקע מענשעלע מיט'ן גרויסען קאָפּ און זיך אַבגערופען:

— אומגליקליכער, זעה, דיין גרויסער קאָפּ איז דאָך שוין וויים, באלד שטארבסטו, און דו האָסט נישט געוואוסט פון ליעבע, פון גלויבען און פון מיטלייד.

דעם אלטען מיט'ן גרויסען קאָפּ איז געוואָרען שוער... ער האָט געוואָלט וויינען, נאָר ער האָט נישט געקענט...

און ער איז אנידערגעפאלען צו די פים פון דעם יונג מיט'ן גרויסען הארץ...

אריין אין א געוועלב פון שפּיעלציינ און א טראמפּייטעלע פאר עטליבע קליינע מטבעות איהם געקויפט. דאס טראמפּייטעלע האט געפינקעלט, ווי עכט נאלד, חאטש געווען איז דאס, נאטירליך, נישט קיין גאלדענס.

— א שעהן טרומפּייטעל, מישינקע?

— א שעהנס! — האט ער געענטפערט, אריינגעהמענדיג דעם מונדשטיק אין זיין מיילכעלע, און אנגעהויבען ארויסצולאזען אויף איהם פערשיעדענע טענער.

א פאר שעה האט זיך דאס קינד נעשפּיעלט מיט'ן טראמפּייטעל. אבער פאר'ן שלאפען גען האט ער עס א שמיץ גטהאן און צובראכען...

— דערצעהלען דיר, מישינקע, א מעשה'לע? — האב איך געפרעגט, נאכדעם ווי ער האט זיך אין זיין בעטעלע געלעגט...

— יא, דערצעהל! — האט ער אויף מיר ווי מיט געבעט אויסגעשטעלט זיינע בלויע אייגעלעך און נעקוקט אויף מיר ווי מיט חשד...

— דערצעהלען דיר די מעשה מיט'ן גאלדענעם טראמפּייטעל?

דאס קינד האט מיט קאפריז נענומען שאקלען דאס קעפעלע אין ביידע זייטען אויף נייז.

— וויל נישט מיט'ן טראמפּייטעל...

איך האב אנגעשטרענגט מיין פאנטאזיע און געזוכט דערט עפעס א נייי מעשה'לע, דאס ליעבע קינד צו פערשלעפערן. עס איז מיר אבער שוואך נעלונגען; דאס קינד האט נעהאלטען אפען די אייגעלעך און צוגעהערט זיך צו די מעשה'לעך אהן צוטרויען.

איך האב א קוק גענטהאן אויף רער ערד און האב דערזעהען דאס טראמפּייטעל ליגען צובראכען און האב אין הארצען חרטה :עהאט, וואס איך האב דאס טראמפּייטעל געקויפט.

ער פלעגט זיינע גרויסע בלויע אייגעלעך אויף מיר אויס־שטעלען און, שטארק בעגייסטערט פון דעם גליק, וואס איהם שטעהט פאר, פלעגט ער ענטפערן:

— א שעהנע מעשה!

— אויף מארגען פלעג איך איהם ווידער דאס מעשה׳לע מיט׳ן גאלדענעם טראמפייטעל דערצעהלען. אויף איבערמארגען ווידער.

אז עס איז פאראיבערגענאנגען א וואך צייט, און דאס טראמפייטעל האט איך איהם אלץ נישט נעקויפט, האב איך איהם אנגעהויבען אן אנדער מעשה׳לע צו דערצעהלען. צו לאנג נארען איהם האט זיך נישט געוואלט; איך האב קיין הארץ נישט געהאט אזוי לאנג א קינד צו נארען, און האב פאר איהם אויס־געטראכט א ניי מעשה׳לע, נאך מיין מיינונג, א פיעל שעהנערס. דאס קינד האט אבער געמאהנט דאס מעשה׳לע מיט׳ן גאלדענעם טראמפייטעל.

און איך האב עס איהם ווידער דערצעהלט.

און ער האט ווידער אויסגעהערט, אויסשטעלענדיג אויף מיר די בלויע אייגעלעך, און אין זיין יוגענד ריינער פאנטאזיע זיך פארגעשטעלט דאס גאלדענע טראמפייטעל, וועלכעס ער וועט זיכער בעקומען, און וועט אזוי גליקליך זיין.

און דאס מעשה׳לע האט זיך ווידערהאלט לאנג, לאנג, און דאס קינד האט עס מיט׳ן זעלבען גלויבען אויסגעהערט און קיין אנדערע מעשה׳לעך הערען נישט געוואלט.

ענדליך איז מיר נמאס געוואָרען דאס דאזיגע ליעבע קינד־צו נארען; עס קען פערליירען דאס צוטרויען צו מיר, און דאן וועל איך נישט האבען קיין מיטעל מיט וואס צו פערשלעפערן איהם...

בין איך אויף מארגען אוועק מיט איהם אין מארק אריין,

דער פאלשער פערציגער.

די גבירים, וואו גליקסמאן האָט ווינטער מיט מיה געקרי־
גען א פּאָר לעקציעס און האָט געהאט דערפון זיין אויסקומעניש,
זיינען זיך צופאָהרען אויף די זומערוואָהנונגען און ער איז גע־
בליבען אין דער גרויסער שטאָדט אָהן א גראָשען אין טאַש און
אָהן א האָפנונג ביז קומענדיגען ווינטער צו בעקומען וואָס.

צווישען זיינע חברים האָט ער געהאָט א נאָמען פּאָר אן
עהרליכען יונגען מענשען, וואָס וויל ארבייטען, נוצליך זיין דער
וועלט, נאָר ער האָט ניט וואו זיינע כוחות אוועק צולענען און ווי
אָרים זיינע חברים זיינען אליין ניט געווען, האָבען זיי דאָך די
ערשטע צייט איהם געשטיצט מיט זיערע עטליכע לעצטע קאָ־
פּיקעס, וועלכע זיי פלעגען איהם לייהען אלס „גמילות־חסד".

ער האָט זיך געפיהלט נאָך יערער אזא „גמילות־חסד", ווי
בעליידיגט און ער פלעגט אלץ חזר'ן אין נעראנק, אז ווי נאָר
ער בעקומט די ערשטע לעקציע וועט ער יערען מיט'ן גרעסטען
דאנק צוריק אומקעהרען דאָס געלד, וואָס ער נעהמט ביי זיי.

עס זיינען אבער פערנאנגען אייניגע וואָכען, די אָרימע
חברים זיינען נאָך אָרימער געווָארען, עס זיינען צווישען זיי אויך
צוגעקומען נאָך עטליכע לעהרערס אָהן „שטונדען", צו גליקס־
מאנ'ס לאגע איז מען נעווָאהנט געווָארען און איהם האָט ער־
וואַרטעט הונגער....

ער האָט דעם הונגער פּאָרגעזעהן און ווי א פינסטערע נע־
שטאלט האָט ער איהם געשראָקען...

און ער האָט זיך גערַאנגעלט, געזוכט אויס צו ווייכען דעם
אָנקומענדיגען הונגער. דער ערשטער מיטעל איז נעווען צו פער־

וואלט איך עס נישט געקויפט פאר איהם, און ער וואלט עס נישט געזעהען, וואלט איך דעם קינד נאך לאנג, לאנג דאס מעשה'לע געקענט דערצעהלען, און לאנג, לאנג וואלט ער נאר טרויעט פון דעם...

יעצט אבער ליגט דאס טראמפייטעל צובראכען, און איך האב נישט קיין אנדער מעשה'לע פאר'ן ליעבען. שעהנעט קינד...

נע הונגעריגע אויגען. איהם דאכט זיך, אז די גרויסע געדיכטע מאַסע פֿון מענשען, וואָס בעוועגט זיך דאָ אין גאַס, אז די אַלע מענשען, די געהעד און פֿאהרער, זיינען שותפים, הב'ן, שמייען, לויפֿען און יאָגען אַן יעדער בעקומט דערפֿאר זיין חלק פֿערדיענסט און האָט וואָכ צו עסען. נאָר זיהם, גליקסמאנען, האָט מיצו, ער וויים אַליין ניט פֿארוואָס, ארויסגעווארפען פֿון שותפות אין מיען וויל איהם קיין חלק ניט געבען און דעריבער וועט ער אויסגעהן פֿאר הונגער.

ער האָט זיך געשעמט פֿאר די דורכגעהענדע און פֿאר זיך אַליין: א יונגער, געבילדעטער מענש, מיט צוויי הענד, וואָס וויללען אַרבייטען, מיט צוויי פיס, וואָס וויללען אויך לויפֿען וואוהין מען זאָגט, כיט א קאָפּ, וואָס איז בעהיג לאָגיש צו דענקען, — אזא יונגער מענש גיהט אום א הונגעריגער, אונבעהאַלפֿענער, אין מיטען העלען טאָג, אין מיטען רוישענדער גאס! ווי מיאום! ווי מיאום!...

וואָס מעהר ער איז געגאַנגען האָט זיך דער הונגער אלץ מעהר געשטארקט און ער איז אלץ שוואכער געוואָרען, די קניה האָבען זיך געבויגען, פֿאר די אויגען געשווינדעלט און ער האָט זיך געשרעקען, ער זאָל אזוי געהענדיג ניט פֿאלען... און ער האָט פֿערצווייפעלט געוווכט א געדאנק אין קאָפּ, וואָס זאָל איהם טרייסטען און שטארקען, ער זאָל כח האָבען זיך ראַנגלען נאָך אין לעבען בלייבען.

— איך בין ניט איינער! האָט ער די אלטע טרייסט גענונען — דאָ זייגען פֿארהאן א סך אזעלכע, ווי איך.

ער האָט יעדען בעגעגענדען אריינגעקוקט אין פּנים, ווי ער וואָלט וועלען געפֿינען נאָך אזא ווי ער. אלע פּנימ'ער האָבען אבער גראָד אזוי זאָט און צופֿריעדען אויסגעזעהן, און ער האָט זיך נאָך מעהר פֿערצווייפעלט, און געגאַנגען אלין וווייטער און וווייטער און וווייטער, ניט וויסענדיג אליין וואוהין און צו וואָס.

בויגען דעם שטאָלץ. דער מיטעל איז אפילו געווען ניט אויס־
נערעכענט, נאָר ממילא, ניט פיהלענדיג אליין די נידריגקייט אוּן
קליינקייט דערפון.

אוּן גליקסמאן האָט שוין אויפגעהערט צו חזר'ן אין גע־
דאנק אז ווי נאָר ער בעקומט די ערשטע גרעלד וועט ער יעדען
זיין חוב מיט'ן גרעסטען דאנק צוריק אומקעהרען. זיין מוח איז
געווען פערנומען מיט א מעהר וויכטיגע פראגע: וואו קריגט מען
לייהען עפעם גרעלד אויף עסען? וועגען צוריקגעבען זאָל שוין
נאָט זאָרגען...

אוּן וואָס א טאָג, האָט ער אָנגעהויבען אלץ מעהר זיך ער־
נידעריגען אוּן בעטען מיט רחמים עטליכע קאָפיקעס בארגען, אוּן
כדי זיין בקשה זאָל שטארקער ווירקען, פלעגט זיך ביי איהם
אפט מאָל ארויסרייסען פון דער צונג: „גלויבט מיר, איך האָב
נאָך היינט ניט אָנגעבייסען".

נאָך דעם פלעגט ער עטליכע מאָל אויסשפייען, ווי ער
וואָלט אן עקעלהאפטע זאך אראָבגעשלונגען. ער האָט איינמאָל
אפילו זיך אליין מיט כעס א פאטש גענעבען אוּן א געשריי: „ע־
טהאָן: „דו בעטעלסט!"... בענעגענענדיג אָבער באלד א צווייטען
פלעגט זיך ביי איהם, הונגעריגערהייט, די זעלבע פראזע נאָך
שטארקער, נאָך ריהרענדער אוּן נעבעכדיגער ארויסרייסען, די
צווייטע ענטזאנונג פלעגט ער שוין רוהיגער צונעמען, קיין
פאטש זיך ניט געבען נאָר מיט רחמנות אויף זיך אליין, פלעגט
ער טיעף אבזיפצען אוּן פלעגט אָנהייבען זוכען א דריטען, א
פיערטען, א פינפטען בעקאנטען...

*

* *

12 א זייגער ביי טאָג. די גאס האָט נערוישט. גליקסמאן איז
אומגענאנגען אין דער רוישענדער גאס אוּן געזוכט עפעם מיט

— „אוי"! האָט זיך ביי איהם ניט ווילענדיג ארויסגע־ריסען פון הארצען א פערצווייפעלטער זיפץ, ער האָט זיך פערשעמט פון אזא זיפץ און האָט קוים ארויסגערעדט:

— וואָס דארפט איהר מיר ווייזען — איך גלויב אייך!

— איך האָב אפילו יא אין טאָש ערגיץ א פערציגער, איז ער אבער א פאלשער, — האָט דער בעקאנטער צוגעלעגט, ווי ער וואָלט וועלען ארויסנעהמען גליקסמאנען פון זיין פערלע־נענהויט.

— ווייזט נאָר א קוק טהאָן! — האָט זיך גליקסמאן אָב־נעחאפט. דער בעקאנטער האָט אָנגעהויבען ארומצוזוכען אין די טאשען און זוכענדיג, האָט ער אלץ געסטראשעט גליקסמאנען, אז ער האָט איהם שוין, דאכט זיך, ארויסגעווארפען און גליקס־מאן האָט מיט שרעק אין די אויגען געווארט.

— שא, ער איז דא! — האָט דער בעקאנטער אָנגעוואָגט.

— ווייזט, ווייזט א קוק טהאָן, האָט גליקסמאן, ווי ארוים נעריסען דעם פערציגער פון דעם בעקאנטענם הענד.

ער האָט דעם פערציגער אויפמערקזאם בעטראכט און האָט זיך קרעענקליך פערקריכט: די מטבעה איז געווען נעל ווי מעש און זעהר לייכט אין האנד. דאָך אוועק געבען צוריק האָט גליקסמאן עפעם ניט געקענט און ער האָט איהם נעבעטען:

— ניט מיר איהם, אפשר וועל איך...

— אח, נעמט איהם! — האָט זיך דער בעקאנטער אָנגע־כאפט, ווי ער וואָלט צופריעדען געווען, וואָס ער ווערט פון דער גלעלער מטבע פטור...

— אדיע! האָט גליקסמאן זיך נעזעגענט, נישט קוקענדיג דעם בעקאנטען אין פנים אריין און פיהלענדיג, ווי זיין פנים ברענט פאר חרפה, ווי מען וואָלט דערוויף נאפט ארויפגענאסען און אָנגעצונדען מיט א שוועבעלע.

ער איז נעווען אין כעס אויף זיך אליין, וואָס ער האָט עם

פלוצים האָט איהם אין די אויגען א פינקעל געטהאָן א בע־קאנטע הוט און נאכדעם א פּנים. ער האָט בעגעגענט א בע־קאנטען מיט וועלכען ער האָט אין נאנצען צוויי מאָל אויסגע־רעדט עטליכע קורצע פראזען און האָט אפילו ניט גוט געדענקט יענעמס פאמיליע־נאָמען.

„ער וועט לייהען!" האָט איהם דורכגעשטראהלט אין קאָפּ און ער האָט אָבגעשטעלט דעם בעקאנטען מיט אנידערגעשלאָ־גען „גוט־מאָרגען".

דער „בעקאנטער" האָט אויסגעשטעלט אויף גליקסמאנען די אויגען, ווי ער דערקענט איהם ניט.

— איהר האָט פערגעסען? — האָט גליקסמאן מיט א הכנעה'דיגען טאָן געפרעגט — מיר האָבען זיך בעקענט ביי זילבערמאנען — איהר געדענקט? גליקסמאן!

— אהא! — האָט זיך דער בעקאנטער דערמאָנט, האָט א שמייכעל געטהאָן, און איז געבליבען אָהן ווערטער.

„ער וועט לייהען!" האָט גליקסמאנען וויעדער געבליצט אין מח און האָט ארויסגעשטאמעלט:

— איהר ווייסט, וואָס איך האָב מיך אָבגעשטעלט?... איך וואוין ווייט פון דאנען... איך דארף דאָ האָבען עטליכע קאָפּ־קעס נויטיג און איך האָב פערגעסען דאָס בייטעלע אין דער־היים... איהר האָט אפשר ביז מארגען, העכסטענס ביז איבער מאָרגען א קאָפּיקעס צוואנציג, איהר מ ו ז ט מיר לייהען!..

דער בעקאנטער האָט אנשטאָט צו ענטפערען, אריינגעלאָ:ט די האנד אין טאש. גליקסמאנען האָט דאָס הארץ שטארק אָנ־גענויבען צו קלאפען.

— איהר זעהט? — האָט דער בעקאנטער נעזאָגט אויס־טרייסלענדיג דאָס בייטעלע.

גליקסמאנען איז פינסטער נעוואָרען אין די אויגען: דאָס בייטעלע איז לעדיג נעווען.

האָט זיך אימגעקוקט צום טחיר, ווי ער וואָלט וועלען ענטלויפן.

— א פערטל קעז און צוויי פונט ברויט? האָט דער קרעמער איבערגעפרעגט.

— א פערטל קעז און צוויי פונט ברויט! — האָט גליקסמאן, ווי צוגעפאַלטערהייט נאָכגעזאָגט, קלערענדיג אין עצה, ווי אזוי ארײַן רוקען איהם דעם געלען פערציגער, אז ער זאָל ניט בעמערקען.

דער קרעמער האָט אָבגעוואויזען, איינגעוויקעלט אלץ אין א פאַפּיער אין האָט עס העפליך אָבגעגעבען גליקסמאנען.

גליקסמאן האָט כּיט ציטערדיגע העכד א וואַרף געטהאָן די מטבעה.

— גוט א רעכט! — האָט ער קוים אויסגערעדט און מיט שרעק געקוקט, ווי דער קרעמער קריכט זיך בעטראכטענדיג די מטבע.

— זייט מוחל! — האָט דער קרעמער זיך געוונדט צו גליקסמאנען, נאָכדעם ווי ער האָט די מטבע דריי מאָל א וואַרף געטהאָן און זיך צוגעהערט צו איהר טויבען קלאָנג, ווי א גרויסער קאַטפּאָזיטאָר —— זייט מוחל, אפשר האָט איהר אן אנדערען פערציגער, דער איז א פאלשער.

— א פאלשער? — האָט גליקסמאן זיך תמ'וואטע פערוואונדערט.

— א פאלשער! — האָט דער קרעמער קאלט געענטפערט. גליקסמאן האָט אוועקגעלעגט צוריק דאָם אויסגעוויקעלטע ברויט און קעז, געגנומען דעם פערציגער אין האנד, בעטראכט איהם פון אלע זייטען און האָט שטיל, ווי ברוגז ארויסגערעדט:

— א גוטער פערציגער, קיין אנדערן האָב איך ניט, און האָט זיך פון קראָם, ווי א שאטען ארויסגערוקט.

— געשעפטען! — האָט ער הערהערט הינטער זיך דעם קרעמערם ברוגז'דיג קול און ער האָט דערפיהלט אין מויל די

ביבליאמעק און לעז צימער פון אידיש
אצ'יאנאלען ארבעטער פערבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF TH
Jewish National Workers' Allianc

טהאן און פאר כעם האָט ער בעשלאָסען אויסצונעבען דעם ערציגער.

— איך מוז איהם אויסגעבען! — האָט ער א געשריי גע־טהאן, אוש א פאָר פערבייגעהענדיגע האָבען זיך אומגעקוקט.

ער איז אריין מיט א קלאפענדען האַרצען אין דער ערשטער געווענלעכ פון עסען־וואַרג.

גליקסמאן, אלס לעהרער, איז געוואַנגען אַנגעטהאָן אַרטיג און מיט זיין עדעלען בלאָסען געזיכט און דינע געזיכטספציגע האָט ער געהאט אין אויסזעהן פון א רייכען יונגען מענשען. דער קרעמער, דערזעהענדיג איהם אריין געהן, האָט זיך אוועק־געשטעלט און האָט מיט א דרך־ארץ'דיגען טאָן נעפרעגט:

— וואָס ווינשען זי?

גליקסמאן האָט געוואַרפען נערוועזע בליקען אויף די עטלי־כע לעבעדיגע ווייס־ברויט און אויפ'ן גרויסען קעז, וואָס איז נעלענען אויפ'ן וואַרסטאט און האָט קוים געענטפערט:

— צוויי פונט ברויט מיט א פיערטעל קעז — עפעס גר־טער קעז? — האָט ער ווי צוטומעלטערהייט צוגעגעבען.

— דער קעז איז בחיר! אויסגעצייכענטער קעז, ריינער שמאנט — האָט זיך דער קרעמער צעלאָזט לויבען מיט התפעלות זיין סחורה — איהר קענט פארזוכען א שטיקעל, עס שאדט נישט.

און רעדענדיג האָט איהם דער קרעמער אויפ'ן שפיץ מע־סער דערלאנגט א שטיקעל קעז.

גליקסמאן האָט געשווינד אראָבגעבאפט דאָס שטיקעל קעז פון מעסער און אריינגעלעגט אין מויל, נאָר דערמאָנענדיג זיך אן דעם געלען פערציגער האָבען איהם העכט און פיס אַנגע־הויבען ציטערן און ער האָט עס קוים אראָבגעשלונגען, ניט שפירענדיג קיין שום טעם אין איהם.

— זעלטענער קעז... האָט גליקסמאן קוים אויסגערעדט און

— „דאָ איז דאָס!" איז גליקסמאנען דורכגעפלויגן אין קאָפּ און ער איז מיט זיכערע טריט אריין אין נעווע̈לכ.

— וואָס דארפט איהר? — האָט איהם דאָס מיידעלע אי־בערגעפרעגט. זעהענדיג ווי ווילד ער וואַרפט זיינע בליקען אי־בער'ן גענוע̈לכ.

גליקסמאן האָט זיך איינגעקוקט אין דעם מיידעלעס פּנים. איהם האָט זיך געדאכט אז איהרע אייגענע̈לעך זיינען פערווייניגט.

— מען דארף זיין א גזלן אבצונארען זי! — האָט אין איהם דאָס הארץ געריסן, נאָר דער הונגער האָט אזוי וועהטאָג־דיג גענאָגט, אוּן ער האָט געפרעגט.

— ברויט איז פארהאן?

— יאָ! — האָט דאָס מיידעלע געענטפערט, קוקענדיג אויף איהם אלץ דערשראָקען.

דאָס מיידעלע האָט איהם אבגעשניטען צוויי פונט ברויט אוּן ווען זי האָט געשניטען האָט גליקסמאן געזעהן, ווי איהרע דאָרע הענדטלעך ציטערן אוּן דאָס הארץ האָט איהם שווער געדריקט, קוקענדיג אויף דאָס ארעמע מיידעלע.

— „מען דארף זיין א גזלן אבצונארען זי!" — האָט איהם וויערער דאָס הארץ אנגעהויבען צו רעדען שטארקער ווי פריהער אוּן שטארקער פאר זיין הונגער, ער האָט געוואלט ארויס געהן אזוי פוּן קראָם, נאָר דאָס אבגעשניטענע ברויט האָט איהם ווי מיט צוואנגען געצוויונגען אוּן ער איז געבליבען.

— גיעב מיר מיידעלע, א פערטעל קעז אויף, האָט ער שוואך ארויסגערעדט.

דאָס מיידעלע האָט איהם אבגעוואויגען אוּן דערלאנגט.

— גיעב מיר א רעשט פוּן א פערציגער — האָט ער איהר געזאָגט, דערלאנגענדיג די מטבעה אוּן האָט אין הארצען גצוואונשען, אז דאָס ארעמע מיידעל זאל שכל האבען אוּן ניט נעמען דעם פאלשען פערציגער...

ברעקלעך פון שטיקעל קעז, וואס ער האט פערזוכט און האט אויסגעשפיגען, פערברעכערדיג מיט די הענד.

— וואס טהוט מען? וואס טהוט מען? — האט ער ביטער געקרעכצט, ניט וויסענדיג וואוהין וויטער צו גיהן.

ער האט נענומען דעם פערציגער אין האנד און געקוקט אויף איהם.

— א גוטער פערציגער? — האט ער פאר זיך גערעדט, ווי ער וואלט זיך אליין געוואלט אבנארען, ער זאל האבען מוטה אריין צו גיהן נאך אין א געווילב.

נאר אין דער צווייטער געווילב איז דאס זעלבע געווען.

ער איז ארויסגענאנגען צורייצט און פערביטערט; זיינע אויגען זיינען געווען מיט בלוט פערלאפען. „היות רעות!"— האט ער אין גדאנק גערופען — פערשטעלטען זאלט איהר זיין.

די ערנידערונגען האבען איהם בייז געמאכט.

ער האט מיט האס אנגעקוקט אלע פערבייגעהענדיגע זאטע פנים'ער.

— דעם פערציגער מוז איך אויסגעבען! האט ער פעסט בעשלאסען — איך מוז! איך מוז! — און ער האט זיך געלאזט גיהן.

און אין יעדער געווילב האט ער אריינגעקוקט, זיהן וואס פאר א נפש דארט זיצט ביי דער סטויקע. נאר יעדעס פנים פון די קרעמער האט אזוי שלעכט, גראב ארויסגעקוקט, אז נליקס־מאנען האבען די פים ניט געדיענט אריין צו גיהן.

ער האט געזוכט א נאריישען פנים, צו אזוי א יונג־קינד, וואס זאל זיך לאזען נארען...

ער האט זיך געלאזען אין א זייטיג געסיל און האט אריינ־געקוקט אין א קליין־געווילבל, ביי'ן סטויקע איז געזעסען א קליין־דאר־מיידעלע מיט א פערשלאפען פנים, מיט צעשוויבער־טע האר און האט טרויעריג געקוקט אין נאס אריין.

— פאר וואס? שלעכטע ברויט? — האט דאס מיידעלע, ווי פערשולדיגט געפרעגט.

— ניין! גוט — ברויט! טהייער — ברויט... נאר... פאלג מיר מיידעלע, גיעב אוועק דעם פערציגער, גיעב מיידעלע!

דאס מיידעלע האט מיט פערוואונדערטע, דערשראקענע אויגלוך איהם אנגעקוקט און האט איהם דערלאנגט צוריק דעם פערציגער.

—א שעהן מיידעלע! האט ער מיט דאנקבארקייט ארויס־גערעדט, — ווייטער, מיידעלע, זאלסט דו גוט — גוט קוקען אויף נעלד, מען זאל דיך ניט אבנארען...

און ניט ערווארטעניג קיין ענטפער איז ער ארויסגעלאפען פון געוועלב.

— איך קען ניט, איך קען ניט! — האט ער ווי פאר זיך אליין פערענטפערט זיך פאר זיין שוואכקייט — איך קען ניט!...

און מיט האסט האט ער א וואנדע געטהאן דעם פערציגער אויפ'ן ברוק און דער טויבער קלאנג פון דער מטבעה האט זיך צימישט מיט זיין זיפץ...

און א הונגעריגער האט ער זיך געלאזט געהן ווייטער זוכען ביי א בעקאנטען עטליכע קאפיקעס צו באַרגען!...

נאָר דאָס מיידעלע האָט צוגענומען דעם פערציגער און קוים בעטראכטענדיג א י ה ם, האָט זי איהם אריינגעווארפען אין קעסטעלע און האָט ארויסגעגעבען גליקסמאן'ען צעהן קאָפּיקעס רעשט.

גליקסמאנען האָט בענאָסען א קאלטער שוויים און ער האָט ניט נעקענט ארויסגעהן פון נעווילב.

— מיידעלע, א מאמע האָסטו? — האָט ער זי פלוצים נעפרעגט.

— ניין, נעשטאָרבען! — האָט דאָס מיידעלע טרויעריג געענטפערט.

גליקסמאן איז שיער ניט אומגעפאלען.

— האָסטו א שטיפמאמען? — האָט גליקסמאן וויעדער נעפרעגט.

— יאָ! — האָט דאָס מיידעלע נאָך טרויעריגער געענטפערט.

— זי שלאָגט דיך עפּעס?

דאָס מיידעלע האָט געשוויגען און גליקסמאן איז זיכער נעווען, אז דאָס אָריגע מיידעלע ווערט געפּיניגט אלע טאג און איהם האָט זיך נעדאכט, אז די שטיפמאמע וועט איהר פאר דעם פאלשען פערציגער אוועק'הרג'נען.

ער האָט נערוועז נעטאפּט דאָס ברויט אין האנד, נע־

קוקט אויף די וועגד פון דעם אָרימען נעווילב, אויף דאָס מיי־דעלע און אין קאָפּ האָבען איהם אלץ נעשלאָגען די ווערטער: „א גזלן דארף מען זיין אבצונאָרען זי!"

— מיידעלע! — האָט ער פלוצים, ווי מיט א געבעט אויסגעשריען — נא דיר צוריק דעם ברויט מיט די קעז און גיעב מיר אוועק דעם פערציגער.

— איך האָב פערהערט — האָט די קעלנערין צוריק נע־שמייכעלט, און געוואָלט נעהמען צוריק די קאָווע...

— זאָל זיין, עס מאכט ניט — עס איז רעכט קאָווע אויך... — האָט שאָר מסכים געווען...

די קעלנערין איז א צופריעדענע אוועק...

בלאָך און שאָר האָבען לאַנגזאם געטרונקען די קאָווע און געשוויעגען.

— עפעס זעהט מען ניט שפירא'ן! — האָט שאָר ענדליך ארויסגעמורמעלט.

— שפירא איז א גליקליכער מענש! — האָט בלאָך זיך אַנגעכאפט — ער האָט עפעס אויסגעפונען א בעל־הבית'ישע מיידעל און זיצט דאָרט גאנצע טעג און נאנצע נעכט...

שאָר האָט אַבנעוויצט:

— עפעס א שעהן מיידעל?...

— ניש קישה, האָט בלאָך געענטפערט — ער האָט זי מיר די טעג אויפ'ן גאם פאַרגעשטעלט...

— א הויכע? — האָט שאָר וויעדער געפאַרשט...

— א מיטעלמעסיגע.

— — נו, אויגען... — האָט שאָר וויטער נעפרעגט — שוואַרצע?

— ניין, דוקא בלאָהע אויגען... גרויסע בלויע אויגען... שעה־נע אויגען — האָט בלאָך ענדליך זיך שוין בעניסטערט...

— איז דאָך גוט!... — האָט שאָר גערעדט ווי פאר זיך, און שווייגענדיג א ווייל, האָט ער וויעדער נעפרעגט:

— איז זי אינטעליגענט?

— ווייזט אוים, אז יא. זי האָט נעטראַגען א בוך אונטער'ן אַרים.

— איז דאָך טאקע נאָר גוט... — האָט שאָר ווי מיט קנאה נעמורמעלט.

ביין פרעמדען פייער.

בלאָך און שאָר, צוויי בחורים אין איין און דעם זעלבען על־
טער — אומגעפעהר פון פינף און צוואנציג ביז אכט און צוואנ־
ציג יאָהר אלט, זיינען געזעסען ביי א טישעל אין קליינעם קאַ־
פון הויז און האָבען איינע די אנדערע שטום זיך אָנגעקוקט.
ענדליך האָט בלאָך זיך אָנגערופען:

— א גרויסע שטאָדט דאָכט זיך, און דאָך איז ניטאָ אמאָל
אין אבענד וואוהין אריין צו גיהן...

— יא. — האָט שאָר בעשטעטיגט. „די וועלט איז גרוים,
און עס איז זיך ניטאָ וואו אהין צו טהאָן...

און נאָך דעם קורצען דיאלאָג, זיינען זיי וויעדער שטום
געוואָרען. שאָר'ען איז אבער ענדליך נמאס געוואָרען דאָס שווי־
גען און לעדיג זיצען, און ער האָט זיך געוועגערעט צו דער קעל־
נערין, וועלכע איז פערבייגעגאנגען:

— א גלאָז טהע...

— וויעדער טהעע, — האָט בלאָך געשמייכעלט — דו
האָסט דאָך שוין אזוי פיעל געטרונקען.

— וועל איך נאָך טרינקען — וואָס מאכט עס אוים —
האָט שאָר געמורמעלט — לייט טרינקען בראנפען פון אומעט.
מיר טרינקען טהעע...

— און איך וועל נעהמען א גלאָז קאווע, — האָט בלאָך
געזאָגט — און צוגערופען דער קעלנערין...

די קעלנערין האָט געבראכט צוויי קאווע.

— איך האָב דאָך טהעע בעשטעלט, — האָט שאָר נע־
שמייכעלט צו דער קעלנערין.

— צו דער כלה... — האָט שאָר קריטיקירט...

— יא, — האָט שפּירא געשמייכעלט. — איך קום אלע אבענד צו איהר...

— זי וואהנט מיט די עלטערען צוזאמען? — האָט בלאָך געפרעגט.

— יא, מיט די עלטערען.

—א בעל הבית'ישע מיידעל, היימסט עם — האָט ער ג'חוזק'ט פערשטעלט.

— יא, האלב בעל הבית'יש... זיי זיינען אבער גוטע מענשען... ווייסט איהר וואָס, ברידער, קומט אויף מיט, מיט מיר!— האָט זיך שפּירא אָנגעכאפּט. קומט, קומט! זי ווילּ אייך טאָקע קענען... איך האָב וועגען אייך מיט איהר פּיעל גערעדט.

שאָר מיט בלאָך'ן האָבען זיך איבערגעקוקט, און איידער זיי האָבען וואָס געוואָלט זאָגען, האָט שפּירא א לוסטיגער און א פּרויניד'ליכער וויעדער געזאָגט:

— קומט, ברידער, קומט... מיר וועלען אביסעל פּערבּרענגען צוזאמען...

— קום, שאָר, — האָט בלאָך גערופען.

— איך קען נעהן... — האָט שאָר מיט אינערליכער צופּריעדענהייט מסכים געווען, און זיך אויפגעהויבען פון אָרט.

די צוויי פרוינד האָבען אין דער גיך בעצאָהלט, און שאָר אן אויפגעלעבטער, אן אבגעפּרישטער, האָט אריינגעמורמעלט בלאָכ'ן:

— לאָז דער קעלנערין א גוטען טרינק־גלעזל...

און די חברים זיינען ארויס אויפ'ן גאס.

עס איז נעווען אזייגער ניין אין אבענד. עס איז געפאלען א לייכטער פוכיגער שנעע, און האָט צארט און מילד בערעזט די רוישענדע גאס. די שנעעלאָך האָבען געפינקעלט ווי בריללּיאנטען אנטקעגען דער ליכט, וואָס האָט נעשלאָגען פון די הייזער און פון די נרויסע געשעפטען.

און נאָך א קליינע פויזע, האָט ער ברוגז'ערהייב צוגענע־בען:

— פאר וואָס־זשע לאדעט ער אונז אמאל ניט איין?

— ווייס איך? — האָט בלאָך געדריקט מיט די פליצעס... אפשר האָט ער ניט קיין רעכט אונז צו איהר איינלאדען?...

— מיר וואלטען דאָך זי ביי איהם ניט אבגענומען! — איז שוין שאָר אויפגערעגט געוואָרען — די דאָזיגע חברה, אזוי ווינען זיי דאכט זיך גוטע ברידער, און ווי נאָר זיי דערטאפען א פעט ביינדעל, פערקלייבען זיי זיך אין א ווינקעל און האלטען עם פעסט אין די צייהן...

— נו, נו געגוג! — האָט בלאָך ג'מוסר'ט — שפירא איז ניט פון די. און איבריגענס, וואָס האָסטו געוואלט — ער זאל דיר א חלק געבען... נארישער יונג דו איינער... א מיידעל איז דאָך ניט קיין מיטאג, טהיילען זיך קען מען דאָך ניט...

— יא, איך פערשטעה — האָט שאָר זיך געקרימט. איך ווייל זיך ניט טהיילען... אבער מען קען דאָך ניט טהיילענדיג זיך, ווין צוזאמען... לאָ די וואָס ער האָט געקראָגען א מיידעל, האָבען...

נאָר איידער שאָר האָט געענדיגט זיין פראזע, האָט זיך די טהיר פון דער קליינער קאפע געעפענט און שפירא, א הויכער, שטארק געבויטער יונג פון א יאָהר צוויי דריי און צוואנציג איז אריין, איז צוגענאנגען צום טישעל וואו בלאָך און שאָר זיינען געזעסן, און געבענדיג איינעם נאָך דעם אנדערען די האנד, האָט ער מיט א פרוינדליכען שמייכעל געזאָגט:

— איך האָב פערשטאנען אז איהר זייט דא. איך בין אריין בלויז אויף א ווייל. נו, וואָס מאכט איהר, ברידער...?

— אט, נישט קשה... — האָט בלאָך געענטפערט...

— מען זופט קאווע... — האָט שאָר געמורמעלט...

— איך וואלט אויך עפעס געטרונקען מיט אייך, האָט שפירא, אלץ שמייכעלענדיג נערעדט, אבער איך אייל זיך...

שפּעטער א ווייל איז ארײן פון זיך די מוטער, א גוט־מוטהיגע אידישע פרוי.

מען האָט זיך געזעצט ביי׳ם טיש, און די מיידעל האָט דערצאָלנט טהעע...

שאָר׳ן איז אויסגעקומען צו זיצען נעבען דער כלה... שפּי־רא איז נעזעסען נעבען פּאָטער און בלאָך׳ן וויעדער איז אויס־געקומען צו זיצען נעבען א קליין אינגעל, די כלה׳ס ברודער׳ל...

שאָר איז מיט זיין פּלאַץ געווען זהר צופּריעדען. ער האָט אַל׳ע ווייל געהויבען די אויגען צו דער כלה־מיידעל.

זי איז געווען צו איהם זהר פרײַנדליך, און עס האָט זיך איהם געדאכט, אז ער קען זי שוין אזוי לאַנג, אזוי לאַנג...

דער געשפּרעך איז נעווען א לייכטער, אן אָבנערײַסענער, אָבער אַל׳ע האָבען זיך געפיהל׳ט היימיש און גוט...

בעסער אבער פּאר אַלעמען האָט זיך געפיהל׳ט שאָר.

עס האָט זיך איהם נעדאכט, אז שפּיראַ׳ס מיידעל איז צו איהם זהר נאָהענט...

ער האָט נעפּרופט אָננעהמען איהר האנד.

שפּירא האָט עס בעמערקט, און פרײַנדליך געשמייכעלט.

ענדליך האָט בלאָך בעמערקט:

— שוין אזײַגער צוועלף, מען דארף נעהן..

קיינער פון די דערבײַ־זיצענדע האָט קיין נעגען־בעמערקונג ניט נעמאכט...

הייסט עס, אז מען דארף שוין נעהן! — האָט שאָר זיך אויפּגעכאפּט, ווי פון א זיסען חלום. ער האָט ווי מיט בעטענדע בליקען אָננעקוקט דער מיידעל, נאָכדעם שפּיראַ׳ן, און זיך אויפ־געשטעלט.

— אלזאָ, ברודער, איז צו איהם שפּירא צונעמאננען, נעהט איהר שוין...

— יא, — מיר נעהען! — האָט שאָר ווי צוטומעלט גע־ענטפּערט — שוין שפּעטלעך, מיר נעהען...

שאָר האָט זיך דערפיהלט ווי נייגעבוירען. ער איז געגאנ־
גען מיט פעסטע אוז זיכערע טריט אוז צוגעזונגען א נגון'דעל.

ענדליך זיינען זיי אַנגעקומען צו דעם הויז, וואו שפּירא האָט זיי איינגעלאדען.

אריינגעהאנדיג אין קאָרידאָר, האָט שאָר אַבגעקלאפּט דעם שנעע פון די שיך אוז מיט א קלאפּענדען הארצען ערוואַרטעט, אז שפּירא זאל עפענען די טהיר...

ענדליך האָט זיך די טהיר געעפענט, אוז די דריי חברים זיינען אריין אין הויז. עס איז זיי געקומען אנטקעגען א יונגע בלאָנדע מיידעל.

— איך האָב געבראכט מיינע פרוינד! — האָט שפּירא מיט א שטראהלענדען געזיכט אויסגערופען...

— אַ, זעהר אנגענעהם, — האָט דאָס מיידעל אויסגע־ צויגען די האנד שאָר'ן.

פון דער מיידעל'ס פרוינדליכקייט האָט שאָר זיך דער־ פיהלט ווי ערמוטהיגט. ער האָט איהר אויסגעצוינען זיין האנד, אוז שטארק דריקענדיג, געזאָגט:

— עס פרעהט מיך זעהר צו קענען מיין פרוינד'ס כלה...

— כלה!... — האָט זי זיך צולאכט... נישט קיין כלה... נאָר עס מאכט נישט.

אוז וועגענדיג זיך צו בלאָך'ן, האָט זי שמייכלענדיג נע־ זאָגט:

— אייך האָב איך דאָך שוין געזעהען... אוז האָט איהם דערלאנגט די האנד.

באלד איז אַנגעקומען פוז א צווייטען חדר דער פּאָטער, א בנעימות'דיגער איד מיט א שעהן ארומגעשוירעז שוואַרץ בער־ דיל, וואָס האָט זיך דורכגעפלאָכטען ערטערווייז מיט גראָהע פּאסען...

שפּירא האָט זיינע חברים פארגעשטעלט באר'ן פּאָטער.

דער פּראָצעס.

באשע־בייַלע די נייטאָרין פּלעגט שטענדיג הערען וועגען זיך, אז זי איז א וואויל־מיידעל. דאָס פּלעגט מען וועגען איהר זאָגען סיי אין די אויגען און סיי אונטער די אויגען. אבער קיין נחת האָט זי דערפון ניט געהאט, געפרעהט האָט עס איהר ניט. אדרבא, פיעל מאָל האָט עס איהר פערשאפט פערדרום און הארצ־וועהטאָג, און אפטמאָל פּלעגט זי אפילו אויף דעם דאָזיגען קאָמפּליכענט נערוועז אָבענטפערען:

— א וואויל, א וואויל... בין איך גליקליך!...

און זי איז געווען געוועכט! — גליקליך איז זי מיט איהר וואויליקייט ניט געווען. זי האָט דוקא געוואָלט זיין ניט קיין וואויל. — הלואי וואָלט זי בעסער געווען ניט קיין וואויל, אָבער א שעהן מיידעל — וואָלט זי א סך צופריידענער און גליק־ליכער געווען. נאָר א שעהן מיידעל איז זי קיינמאָל ניט געווען, וועניגסטענס האָט זי וועגען זיך אזא מיינונג קיינמאָל ניט גע־הערט, אפילו דאָן, וועז זי איז געווען יונג, בפרט יעצט, וועז באשע־בייַלע, נישט קוקענדיג, וואָס זי זאָגט קיינמאָל קיין ליגען ניט, מוז די לעצטע צייט אראָפ נעהמען א פּאָר יאָהר פּון איהר עלטער, וואָס דאָס קומט איהר אָן ניט גרינג. איהרע בלאסע באַ־קען וועהרען דאמאָלסט רויט, און איהר דאכט זיך, אז זי האָט אָבגעטהאָן דאָס נרעסטע פערברעכען...

יא, באשע־בייַלע איז ניט צופריעדען מיט איהר וואויל־קייט. איבערהויפּט איז זי ניט צופריעדען מיט איהר שטיל־קייט, וואָס כיעלע פון די שכנות שעצען זעהר שטארק...

ער האָט פריהער געגעבען די האנד דעם פּאָטער, נאָכדעם דער מוטער, נעקוקט זיי אין די אויגען אריין, און ווי עפּעס ערוואַרטעט.

ענדליך איז ער צוגענאנגען צו דער מיידל.

— נו, האָט ער געשטאָמלט... א גוטע נאכט — און האָט איהר דערלאנגט די האנד.

זי האָט איהם א שמייכלענדע און א פריינדליכע די האנד צוריק דערלאנגט און נעענטפערט:

— א גוטע נאכט... קומט אמאָל ארויף...

— זיכער, זיכער! — האָט ער פערשפּראָכען... איך האָב מיך דאָ זעהר גוט געפיהלט.. .און זאָגענדיג אן אלנעמיינע „גוטע נאכט", איז ער ארויס מיט בלאָך'ן פון הויז...

געהענדיג צוריק, האָבען זיי א לאנגע צייט געשוויגען. ענדליך האָט זיך שאָר אָבגערופען:

— איך האָב מיר דאָרט אביסעל אָנגעווארימט...

בלאָך האָט גארנישט געענטפערט, אין א ווייל ארום, האָט ער געמורמלט ווי פאר זיך אליין:

— ביי א פרעמדען פייער...

זיי זיינען וויעדער אנשוויגען געוואָרען; אנן נענאנגען יעדער צו זיין איינזאמען פייערל.

באשע־לאה ווייס, אז עס זיינען דאָ א סך פרעהליכע פערשייטע ליעדער, און דוקא יענע ווערען געזונגען הויך אין אפען... אבער יענע ליעדער זיינען ניט פאר איהר — יענע ליעדער זיינען פאר די, וואָס האָבען ניט אזא גוטען נאָמען, ווי זי... זי איז א וואויל און א שטילע — און ניט אלע ליעדער קען זי זיך ערלויבען צו זינגען!

יאָ, זי טאָר זיך נאָר נישט ערלויבען — אזוי איז שוין איהר בעשערט. שטיל, עהרליך און אליין.

אפט אבער ווערט באשע־בייל'ן אונערטרענליך איהר שטילקייט און עהרליכקייט, און זיצענדיג אין קליינעם שטיבעלע ביי איהר ארבייט וואָלט זיך איהר ווילען אוועקווארפען אלע, ארויסלויפען אויפ'ן נאם און ווענדען זיך צום ערשטען בעסטען יונגען־מאן:

— איך בין נישט וואויל און נישט שטיל! קום מיט מיר! קום! וואָרום איך בין די זינדיגסטע אין דער ווילט!...

קענען איבער איהר צימער וואוינט שוין זייט צוויי יאָהר חייקעל דער שניידער מיט זיינע בנים, וואָס האָבען א שם אין דער נאנצער נאם פאר פערשייטע און צולאָזענע, איבערהויפט דער עלטערער, יאָסעל דער רויטער. יאָסעל דער רויטער איז א בחור פון א יאָהר אכט־און־צוואנציג, א הויבער, א געזונדטער, מיט נראָהע, שפיצינע אויגען און רויטע שפיצינע וואָנסען...

די נאם דערצעהלט פון איהם שרעקליכע מעשיות. חאשע בוילע זעהט איהם אפט שטעהן ביים טויער פון הויז מיט מיידלעך, וועלכע ער דערצעהלט עפעם, און זיי לאכען הויך אויפ'ן קול. זי לויפט דאמאָלסט הויך שנעל, איהר דאכט, אז דאָס לאכען זיי פון איהר, פון איהר שטילקייט און עהרליכקייט.

אט בעגעגענט זי זיך מיט איהם אין דעם ענגען, שמוציגען קאָרידאָר. ער קוקט זי אָן מיט זיינע גראָהע אויגען און

LIBRARY AND READING ROOM OF T
Jewish Nation

באשע־בייַלע וויים, אז שטילקייט איז פאר א מיידעל דער גרעסטער חסרון. הלואי וואָלט זי געקענט אזוי הויך לאכען, ווי איהרע חבר'טעס... הלואי וואָלט זי געקענט אזוי הויך זינגען ווי זיי, וואָלט זי אויך געוואוסט פון נליק און פון ליעבע... און וואָלט ניט געדארפט די גאנצע יונגע יאָהרען פערבריינגען בלויז מיט דער אלטער מוטער איהרער, מיט דער אלמנה...

באשע־בייַלע איז געווען טאקע וואויל און שטיל, אבער ווען מען וואָלט געוואוסט איהרע געדאנקען—דאכט זיך איהר— וואָלט מען זי געהאלטען פאר דער זינדיגסטער אין דער וועלט, און ווען מען וואָלט געקענט זיך צוהערען, וואָס עס קומט פאר ביי איהר אין הארץ, ווי עס שרייט און ליארעמט, וואָלט מען זי, וער ווייכ, מיט וואָס פאר א נאָמען אָנגערופען.

נאָר דאָס, וואָס עס טהוט זיך ביי איהר אין קאָפּ און הארץ, וויים קיינער ניט, אפילו איהר מאמע ניט, און באשע־בייַלע וואָלט אמאָל וועלען אויסשרייען:

— איך בין ניט וואויל, איך בין ניט שטיל! און זאָל מען איהר בעסער מוסר זאָגען איידער ריחמען. וואָס האָט זי פון איהר גוטען נאָמען? ער האָט איהר נאָר פערשטערט דאָס לע־בען און גערויבט פון איהר אלע פערגעניגען...

און אויסצודריקען איהר פראָטעסט בלייבט איהר נאָר איהר אייגציג לייעד, וואָס זי זינגט:

דרויסען איז א טריעבער טאָג,
אין שטיבעלע אין א פאָרע..
איך האָב אָבגעלעבט מיינע יונגע יאָהרען
אזוי ווי אין א כמאָרע...

דאָס דאָזיגע לייעדל זינגט זי אבער אזוי שטיל, אז זי אליין הערט קוים די ווערטער... צו נאָהענט איז איהר דאָס לייעד צום הארצען, אז זי זאָל האָבען די דרייסטקייט עם הויך צו זינ־גען!

מאגערט... אבער דאס שאדט ניט — איך האב דוקא ליעב אזעל־כע...

זי ווייל עפעס ענטפערען, נאר עס פארפעהלט איהר אטהעם. א הייסער שטראם פליהט איהר דורך אין גאנצען קערפער. און פון אלע גערענקען בלייבט איהר בלויז איינער אין קאפ:

— זאל די מאמע איצט ניט אנקומען !...

ער געהט צו איהר צו און נעהמט זי אן פאר דער האנד. זי האט ניט קיין קראפט צו וועהרען זיך.

— איהר דארפט פאר מיר קיין מורא ניט האבען... — זאגט ער איהר, צובויגענדיג זיך צו איהר גאר נאהענט... איך וועל אייך ניט טהאן קיין שלעכטס... איך וויים דען ניט, אז איהר זייט אן עהרליכע מאכטער... א שטילע, א וואוילע...

פון די לעצטע צוויי וועהרטער קומט זי צו זיך, דערפיהלט זיך ווי בעליידיגט, און ווי ניט מיט איהר וויל־ען, רייסט זיך ביי איהר ארויס פון מויל:

— איך בין ניט אזוי שטיל און וואויל, ווי איהר מיינט...

— איז נאך בעסער ! — כאפט ער זיך אן מיט פרייד... און ווייל זי ארומנעהמען...

— די מאמע קאן אריינקומען... — מורמעלט זי פאר שרעק און אויפרעגונג...

— עט די מאמע — לאכט ער צינישׁ... — איך קען זיין אייער מאמע און אייער טאטע און אייער מאן...

א זיסער שוידער געהט דורך איהר קערפער פון דעם לעצ־טען וואָרט.

— איהר דארפט ניט אזא ווי איך... — זאגט זי בע־שיידען ארויס... איהר ווילט מיך נאר אויסלאכען...

— זאל מיך גאט שטראפען ! — צינדט ער זיך אן, און זיין געזיכט וועהרט שטרענג ערנסט, — איך וויים דען ניט, וער איהר זענט ? א טהייער מיידעל, האב איך אזא יאהר, וואס פאר

שמייכעלט דערביי עפעס אזוי נעמיין, אז עס קומט איהר אריין דאס בלוט אין געזיכט, און עס פערפעהלט איהר אטהעם...

מיט ווערטער האט ער זי אבער קיינמאל ניט פערטשעפעט. זי איז, הייסט עס, ניט פאר איהם. אזוי, וועניגסטענס, מיינט זי.

זי נעהט דאמאלסט אריין צו זיך אין שטיבעל און קלאגט זיך פאר דער מוטער:

— אזא גראבער יונג, דער דאזיגער „רויטער" — אנקוקען קען איך איהם ניט...

— וואס? ער האט דיך חלילה פערטשעפעט? — דערשרעקט זיך די מוטער...

— ניין... ער דארף דוקא פערטשעפען... — ענטפערט זי מיט פערדרוס — ער איז גלאט א געמיינער יונג...

— ס'א דאגה, מיין טאכטער, — בערוהיגט איהר די מוטער — וואס נעהט ער דיר אן? דו ביזט א שטילע, עהרליכע מיידעל...

באשע בייל'ע ענטפערט ניט, זי לאזט נאר ארויס א שטילען זיפץ, און נעהמט זיך צו דער ארבייט.

זיצט איינמאל באשע־בייל'ע אין שטיבעל ביים מאשין אין שטעפט א העמד. ערשט זי דערהערט, ווי עמיצער האט זיך ווי אריינגע'גנב'עט שטיל דורכ'ן טהיר. זי קעהרט אום דעם קאפ, און זי בלייבט ווי פערגליווערט: פאר איהר שטעהט יאסעל דער רויטער, קוקט זי אן מיט זיינע סארע אויגען און שמייכעלט.

— איהר האט זיך דערשראקען? — לאכט ער...

זי געפינט ניט קיין ענטפער, און וויים ניט וואס זי זאל פארנעהמען...

— איהר זיינט א גאנץ שעהן־מיידעל, אביסעל אויסנע־

להכעיס — איך בין ניט אויסען דוקא מיט אייך חתונה צו חאבען...

— וואס דען ביזטו אויסען?... — פרעגט ער איהר פערוואונדערט, און קוקט זי אן מיט זיינע גרויע אויגען.

— איך בין אויסען אראבווארפען פון זיך דעם יאך פון שטילקייט און וואוילקייט און עהרליכקייט, דער יאך, וואס האט מיר עדריקט דאס גאנצע לעבען...

ער האט איהר ניט פערשטאנען:

— וואס רעדט זי פאר מאדנע ווערטער? פאדט א יאלדין — האט ער געטראכט.

ער האט איהר געוואלט עפעס ענטפערען, נאר עס האט זיך דערהערט ווי אימיצער נעהט. ער האט געמאכט א בעוועגונג ארויסצוגיין, נאר זי האט איהם אבגעהאלטען:

— האט ניט קיין מורא...

עס איז אריין די מוטער. דערזעהענדיג יאסעל דעם רויטען, האט זי געגעבען א פאטש מיט די הענד און דערשראקען אויסגעשריען:

— וועה איז מיר, וואס טהוט ער דא...

— שריי ניט, מאמע... — האט באשע־בוילע זיך געוועגערט צו איהר — יאסעל דער רויטער וועט זיין מיין חתן...

— דיין מאן... — האט ער פערבעסערט, און טראציג נעקוקט אויף דער מוטער...

— וועה איז מיר! — האט די ארימע מוטער פערברענט מיט די הענד — ווי קומט עס צו דיר? — דו מאכסט זיך דאך אונגליקליך, טאבטער מיינע... בעטראכט זיך...

— עס שאדט נישט מאמע... — האט באשע־בוילע זי געטרייסט — זעקס און צוואנציג יאהר בין איך געווען א וואוילע און א שטילע, און איך בין ניט געווען גליקליך... איך האב פון קיינעם ניט נעהערט קיין איינציג וואורט, וואס זאל רעדען צו

א מיידעל איהר זענט... דוקא אזא ווי איך בין א מבין אויף אייך... איהר פערשטעהט! דוקא אזא ווי איך!...

זי קוקט איהם דרייסטער אן. אין קאפ פליהט איהר דורך, אז זי וועט זיך איצט נוקם זיין אן אלע, וואס האבען געזאגט אויף איהר שטענדיג, אז זי איז א שטילע, וואוילע, זאלען זיי איצט וויסען... זי איז ניט קיין שטילע און ניט קיין וואוילע, ניין, זי איז ערגער פאר אלע מיידלעך... אט דעם יאסעל דעם רויטען קלייבט זי אויס...

ער נעהמט זי ארום אין זיינע פעסטע הענד און דריקט זי. א נייע ערשט־נעבאראנע פרייד צינדט זי אן, זי כאפט איהם ארום צוריק מיט איהרע הענד און דריקט איהם נעהענטער צו זיך, נעהענטער, נעהענטער...

— אט אזוי האב איך ליעב! — ברומט ער ארוים, און קושט זי אין האלז...

— מען האט נעראארפט צושפארען די טהיר — דער־מאהנט זי זיך, נאר באלד פאלט איהר איין, אז עס וואלט איהר נאר ניט געארט, אז עמיצער זאל אנקומען... פערקעהרט, זאל מען טאקע אנקומען. זאל קלינגען די גאנצע מיט איהר, זאלען אלע וויסען, וואס די וואוילע און שטילע באשע־בייע האט זיי אב־געטהאן! און זאל שוין זיין א סוף מיט איהר וואויליקייט און שטילקייט!...

ערשט וועט זי אנהויבען צו לעבען, צו געניסען!

און זי רופט זיך אן צו יאסלען:

— איך ווייס, אז איהר מיינט מיט מיר ניט חתונה האב־בען נאר עס ארט מיך ניט...

יאסעל קוקט זי אן ערשטוינט:

— ווי הייסט, דיר ארט ניט?

— מיר ארט ניט! — זאגט זי, ווי אימעצען אויף צו־

נישט ליעב פאר מיין שטילקייט און עהרליכקייט. האָסט דאָך ערשט ניט לאנג געזאָגט, אז איך בין א שעהנע מיידעל... — האָט זי ביי איהם געמאָהנט...

— אודאי א שעהנע... האָט ער צוגענעבען... שעהן ווי גאָלד, אבער איך וויל דוקא אן עהרליכע און א שטילע...

— דו ביזט אזא שלעכטער, ווי אלע! איך בעט דיך, יאָסעל, דערמאָהן מיך נישט מיין עהרליכקייט... איך וויל זיין א פרעהליכע, ווי יענע מיידלאָך, וואָס דו שטעהסט מיט זיי ביים טויער; איך וויל ניט זיין קיין שטילע...

יאָסעל האָט זי אננעקוקט פערוואונדערט און גאָר נישט פערשטאנען...

מיין הארץ, יאָסעל דער רויטער איז דער איינציגער, וואָס האָט נעזאָגט, אז איך בין א שעהן מיידעל...

— אזא יאָהר האָב איך, ווי שעהן דו ביזט... — האָט יאָסעל בעשטעטיגט און געקוקט מיט פייערדיגע בליקען אויף איהר.

— הערסטו... דער איינציגער, וואָס האָט פערשטאַנען וואָס צו זאָגען מיר — זאָל איך איהם ניט אָבדאנקען דערפאר?... הא, מאמע, איך בין דאָך א וואויל־ע... — האָט זי איראָניש אויסגעלאָזט...

די מוטער איז געשטאַנען מיט אן אראָבגעלאָזענעם קאָפּ און דורך טרעהרען געמורמלט:

— טהו, מיין טאָכטער, ווי דו ווילסט...

יאָסעל דער רויטער האָט אָנגעקוקט דער אלטער און טרויעריגע א ווייל־ע, איז ער צוגענאנגען צום טיש, אקלאפּ געטהאן מיט'ן פויסט איבער איהם, און ארויסגעשריען:

— ווייניט נישט, אידענע! איך וועל אייער באשע־בייל־ע'ן היטען ווי די אויג אין קאָפּ...

די מוטער האָט זיך א דערשראָקענע ארויסגערוקט...

ער איז צוגענאנגען צו באשע־בייל־ע'ן און זיך אָנגערופען:

— זאָג דיין מאמען, זי זאָל ניט זיין קיין יאָלדין...

האשע־בייל־ע האָט זיך צולאכט פון דעם ווערטל. זי האָט זיך צוגעבויגען צו איהם און מיט א לוסטיגען שמייכעל געפרענט:

— וואָס בין איך?

— א שעהן מיידעל ווי נאָלד! — האָט ער חויך נעענטפערט.

— נעדענק־זשע! — האָט זי איהם לאכענדיג צוגעראָטהן מיט א פינגער — נישט קיין וואויל־ע און נישט קיין שמיל־ע, נאָר א שעהן־מיידעל...

— א וואויל־ע אויך! — האָט יאָסעל צוגעלעגט.

— אך, מיין נאָט! ער אויך ווי זיי אלע! — האָב מיך

בעסענט אין פילהארמאניע אויף א פאפולערען קאנצערט, אח זי האט אויסגעזוהען צו זיין זעהר אינטערעסאנט!

די ערשטע פאר טעג האט ער זיך נעפיהלט אין נאנצען גליקליך און רוהיג. דער וואלד פון צווייפעל האט אים־ געמיטען. שפעטער אבער האט ער זיך דערמאנט, אז אייגענט־ליך האבען אלע צוועלף ליעבעס די ערשטע צייט אויסגעוויזען אזוי זיכער. ער, אלס געניטער מענש, דארף עס נעהמען אין אכט און מעהר ניט לאזען זיך אבנארעז. ער איז שוין ניט קיין אינגעלע.

איצט, האט ער בעשלאסען, דארף מען זיין פארזיכטיג.

און קומענדיג אויף מארגען אין אבענד צו זיין נייער נע־ ליעבטער אין צימער, כדי צו געהן מיט איהר אין טעאטער, האט ער אויסגענוצט די האלבע שטונדע צייט, וואס איז נאך צום טעאטער נעבליבען און אננעהויבען עקזאמינירען איהרע נע־ פיהלען צו איהם.

האבענדיג, ווי נעוואנט, די גרויסע נעניטקייט פון א יונ־ גען מאן וואס איז צוועלף מאל נעווען נעליעבט און צוועלף מאל אבגענארט, האט ער איהר פארזיכטיג א קוש נעטהאן איז די האר, און ווי א לעהרער, אריינקוקענדיג איהר אין די אוי־ גען, זי אויסגעפרעגט:

— האסטו מיך טאקע ליעב?

— יא! — האט די קורסיסטקע נעענטפערט נענוג בע־ שטעטיגענד.

הערמאנען האט אבער דער יא נעקלונגען נישט מעסט.

ער האט זי א קוש נעטהאן אין שטערען און ווייערער נעפרעגט:

— פיהלסטו אז אהן מיר וואלסטו ניט נעסענט לעבען?

— נו, נעווים! — האט זי ווייערער בעשטעטיגענד ג־ ענטפערט.

די דרייצעהנטע.

ענדליך האט בערמאן זיך פערליבט אין א מיידעל פון וועלכע ער איז נעליבט געוואָרען.

בין אהער איז איהם אין ליבע נישט נענאנגען. אין זיין נאטיץ־ביכעלע, וואו ער פערשרייבט אמאל א שעהן וועדטעל פון א ביכעל, אדער פון א זשורנאל, וואס ער לייענט אויס, זיינען פערשריבען אלע זיינע ליבעס: צוועלף מאל האט ער שוין נעליבט און אלע צוועלף מאל איז ער מיאוס אבגענארט געוואָרען. — ער האט זיך שוין שיעור נישט מיאש געווען פון דער גאנצער ליבע, א מאך געטהאן אויף אלע פרויען מיט דער האנד און בעשלאסען מעהר זיך נישט נאריש מאכען. עס איז נאך נענוג געבליבען אהן ליבע: ליטעראטור, מאהלערייי, מוזיק און טאקי נעזעלשאפטליכע פראנען אויך. נישקשה, עס איז דא מיט וואס אנצופילען דאס לעבען און געבען איהם אן אינהאלט, אום ניט צו טראכטען וועגען זעלבסטמארד...

האט זיך אבער אונטערגעזוקט אונטער דער האנד גאר אונערוואַרטעט א נייע ליבע: א דרייצעהנטע הייסט עס. און אזוי ווי הערמאן איז ניט געווען אבערגלויביש, האט בעזעסען א קלאָרען שכל און אין דער שלעכטער בעדייטונג פון „דרייצעהן" ניט געגלויבט — האט ער זיך געלאזט פון שיקזאל אויבערבעטען און האט די דאזיגע נייע ליבע אנגענומען.

און ווירקליך איז געווען א שאד אזא ליבע ארויסצולאזען פון דער האנד: דער אביעקט פון דער דאזיגער ליבע איז געווען הענריע קאץ, א קורסיסטקע, מיט וועלכער ער האט זיך

וואלט זעהר געוואלט. או אויך דו זאלסט מיר די זעלבע פראגע שטעלען...

— שוין שפעט! מען דארף שוין נעהן אין טעאטער, — האט זי זיך געבעטען.

נאכ'ן טעאטער האט ער זי בעגלייט אהיים. ער האט זי האלטען פעסט אונטער'ן ארים און געטראכט פון דעם וואס אין טעאטער האט זי זיך צופיעל ענטציקט מיט דעם ארטיסט, וואס האט געשפיעלט די ערשטע ראלע. זי האט איהם אפלאדירט מעהר ווי אלע. ער האט געפונען פאר נויטיג צו מאכען אן אויספארשונג וועגען דעם:

— דו ביזט פון אייואנאוו'ען געווען ענטציקט. געפעלט ער דיר אזוי?

— אך, ער שפיעלט וואונדערליך שעהן! — האט זי בעגייסטערט געענטפערט.

— שפיעלען שפיעלט ער ווירקליך שעהן, אבער מיר דאכט, אז מען אפלאדירט איהם מעהר פאר זיין אויסערליכע שעהנקייט.

— יא, ער איז זעהר שעהן, — האט קאץ נאכגעגעבען.

— פרויען האבען זעהר ליעב ארטיסטען! — האט ער שטעכעדיג בעמערקט, — איז עס טאקי אמת?

ער האט איהר אריינגעקוקט אין די אויגען און נעווארט אויך אן ענטפער.

זי האט געשוויגען.

— דו שווייגסט?

— וואס קען איך דיר דארויף ענטפערען?

— איך מיין צי דו וואלסט איצט אימשטאנדע געווען צו פערליעבען זיך אין ארטיסט.

— מיר דוכט, אז ניט...

— דיר דוכט, אבער ביזט ניט זיכער.

— „געווים!" האָט ער נאָכגעדענקט, „זי איז זיכער, אבער ניט איך!" ער האָט זי א קוש געטהאָן אין די אויגען און זיך וויעדער געמומען אויסצופֿאָרשען איהר האַרץ.

—ווען איך קום נישט, למשל, צו דיר היינט, וואָלסטו געבענקט?

— געווים וואָלט איך געבענקט, — האָט די קורסיסטקע געענטפערט ווי א שילערין, וואָם ווייסט גוט איהר לעקציע און האָט נישט קיין מורא פאר אריינפאָלען.

ער איז געבליבען צופרידען. דאָך איז ער נאָך ניט אין גאנצען זיכער: יענע פלעגען אויך אויף אלע זיינע פראגען איהם ענטפערען אויף יא...

און איבערגעהענדיג מיט'ן קוש פון די אויגען צו די ליפען, האָט ער נאָכדעם, ווי ער האָט דאָרט פעסט אָנגעזיצט זיין עלענאנטען קוש, אויפגעהויבען דעם קאָפֿ, אריינגעקוקט זיין געליעבטער טיף אין די אויגען און אביסל שטרענג וויערער געפרעגט:

— און ווי איז, למשל, אז דו דערזעהסט א שעהנערען, א מעהר אינטערעסאנטען פאר מיר און יענער ערקלעהרט זיך דיר אין ליעבע, וואָלסטו געקענט ביישטעהן דעם נסיון?

— איך גלויב אז יא! — האָט די קורסיסטקע געענטפערט און אראָבגעלאָזט די אויגען.

— דו לאָזט אראָב די אויגען! — האָט ער בעמערקט און מעהר קיין קוש איהר ניט געגעבען.

— דו האָסט מיך מיער געמאכט מיט אזוי פיעל פראגען!

— ענטשולדיג, מיין קינד! — האָט ער זי געבעטען. — איך מיין נישט מיט מיינע פראגען דיך מיעד צו מאכען. אדרבא, איך מיין אז אזוינע פראגען שאדען ניט, פערקעהרט זיי זייגען נוטיג, מען דארף זיך קלאָהר מאכען די געפיהלען. איך

מיך פרענסטו נארניט. נו, אדרבא, פרעג מיך, צו האב איך דיך ליעב.

זי האט זיך פאנאנדערגעלאכט און געפרענט:

— האסטו מיך עפעס ליעב?

— א ביסעלע! — האט ער איהר בכיון געענטפערט.

זי האט דערויף נארנישט בעמערקט. דאס האט איהם שטארק געארט. איהר פערדריסט נאר ניט וואס נאר „א ביסעלע". און ער האט מיט פארווארף געקלאגט זיך:

— איך ענטפער דיר אביסעלע, און דיר ארט נישט.

— מיר איז נענוג אביסעל, — האט זי געלאכט.

ער איז בייז נעווארען און האט זיך אויפגעשטעלט פון זיין פלאץ:

— איך פיהל, אז דו האסט מיך ניט ליעב...

— ביזט א נאר! — האט זי געלאכט...

— א נאר האט מען טאקי ניט ליעב, — האט ער איהר ערקלערט.

— נו, וויעדער דאס איינענע! — האט זי זיך נעבייזערט, — עס ווערט דאך נמאס....

ער האט זיך פערשעמט און בעשלאסען מעהר ניט צו פרעגען. ער האט נענומען איהר האנד, נענלעט זי און נעזאגט:

— האסט זעהר א שעהנע האנד.

— דאס האט מען מיר שוין נעזאגט!

ער איז אונרוהיג נעווארען און נעפרענט:

— ווער האט דיר עס נעזאגט?

— ווי הייסט ווער? אלע בעקאנטע.

— בלויז בעקאנטע!

— ווער דען אנדערש? — האט זי זיך נעווואונדערט.

— איך מיין, אפשר א נעווענענער נעליעבטער...

— און אז א נעליעבטער איז וואס? — האט זי רוהיג בעמערקט, — אבי א נעווענענער...

— זיכער קען מען ניט זיין... — האָט זי שטיל געענט־ערט.

— פאר וואָס בין איך זיכער! — האָט ער געפרעגט מיט פּאָרואורף, — זאָל קומען צו מיר סאָרא בערנארד אליין און פאָלען מיר אויפֿ'ן האלז און זאָגען: הערמאן, איך ליעב דיך! וואָלט איך זי אבגעשטויסען און קוריץ און טרוקען געענט־ערט:

— איך ליעב העניע קאץ!

— איך וואָלט אפשר אויך אזוי געענטפערט, — האָט זי געוואָלט איהם לייכטער מאכען.

— אט דער „אפשר" איז דער דאָרן אין דער ליעבע.

— איך מיין, אז נעווים... — האָט זי נאכגעגעבען.

ער איז נעוואָרען רוהיגער, און, צופֿיהרענדיג זי ביז'ן טויער, האָט ער זי א קוש געטהאָן אפֿיציעל אין קאָפּ, געוואונשען א גוטע נאכט און צוגענעבען:

— נאָר נישט פערפֿיהרען, נאָר דעם אמת...

יאָ! האָט ער געטראכט געהענדיג אליין. דאָס דאָזיגע מיידעל האָט מיך ליעב, אבער פֿאָרזיכטיג דארף מען אויך מיט איהר זיין!

און אויך מארגען האָט ער זי וויערער עקזאמינירט:

— האָסטו מיך באמת ליעב? — האָט ער זי געפרעגט נאכ'ן ערשטען קוש אין קאָפּ, ארויסקוקענדיג איהר טיף אין די אויגען.

— הויבסט וויערער אן? — האָט זי געזאָגט אביסעל דענערווירט, — וויפיעל איז דער שיעור צו פרעגען?

ער האָט זי א קוש געטהאָן אין שטערן און געענטפערט:

— עס דארף דיך ניט קאָרען, אדרבא, דארפסט זיין צופֿרידען. פרעג אויך דו מיך. מיך וואונדערט טאקי פאר וואָס

הערמאן האָט זיך דערפיהלט שולדיג אנטקעגען איהר: ווירקליך, וואָס צוויפעלט ער אזוי! ער איז געוואָרען זעהר גע־ריהרט און האָט בעשלאָסען צו ענטדעקען איהר דעם גאנצען אמת.

— קום אריין אין ציממער, וועל איך דיר ערקלעהרען פון וואנען שטאמט מיין אונטרויען צו דיר.

און אין ציממער, זיצענדיג מיט איהר האנד אין האנד, האָט ער אנגעהויבען:

— וויסטו, העניעלע, וויפיעל מאָל איך בין שוין פון דיינע שוועסטער געוואָרט געוואָרען...

זי האָט אויך איהם אויפגעהויבען איהרע אויגען און נייי־געריג געפרעגט:

— וויפיעל, וויפיעל?

— צוועלף מאָל! — האָט ער זיעגעריש געענטפערט.

העניע האָט זיך שטארק צולאכט.

איהר געלעכטער האָט הערמאנען בעליידיגט. — איך ענטדעק דיר מיין הארץ און דו לאכסט עם אוים, — איך האָב נישט ערוואַרטעט.

— און איך האָב נישט ערוואַרטעט, אז איהר האָט צוועלף מאָל געליעבט, — האָט זי נאָך שטארקער זיך צולאכט...

זי האָט איהם אָנגעקוקט מיט לאכערינע אויגען און וויע־רער געוואָגט:

— יא, איצט פערשטעה איך פארוואָס איהר טרויט ניט קיין פרוי, מען קען זיי טאקי ניט טרויען...

— דיר, העניעלע, וועל איך שטענדיג גלויבען... — האָט ער ריהרענד געזאָגט.

— נייין, איך בין ניט בעסער פאר זיי. אלע פרויען זיי־נען פערדאָרבען. איך בין אויך אזוי.

— זעהט איהר! — האָט זיך הערמאן אָנגעכאפט בע־גייסטערט, — איך האָב אבער געפיהלט.

ער האָט בעטראכט אז זי איז געוועכט: וואָס אַרט איהם ווירקליך וועגען א געוועזענעם. איבעריגענס האָט ער דאָך אויך שוין צוועלף מאָל געליעבט. היינט מיט וואָס פאר א רעכט האָט ער איהר פאַרווירפע צו מאכען!

ער איז בערוהיגט אוועק אהיים און האָט געהענדיג בעשלאָסען מעהר נישט אויסצופאַרשען איהר.

קומענדיג אויף מאַרגען צו איהר לויט דער בעשטימטער צייט, האָט ער זי ניט געטראָפען. דער צווייפעל אין איהר ליעבע צו איהם האָט וויעדער ערוואכט; די אלע צוועלף פערשוואונדענע ליעבעס זיינען אין איהם ווי לעבעדיג פארביי געצויגען און ווי געוואַרענט:

— הערמאן, זיי א מענש! היט זיך מיט דער דרייצעהנטער!

ער איז ארוים פון צימער און געוואָלט שוין געהן צו זיך אהיים. אבגעהענדיג אביסעל פון איהר הויז, וואו זי האָט געוואהנט, האָט ער זי אָנגעטראָפען. זי האָט איהם בעגענענט מיט א שמייכעל.

ער איז אָבער נעוועז ערנסט. געבענדיג איהר קאלט די האנד, האָט ער געזאָגט:

— אָט אזוי וואַרט מען דאָם?

— נו, עטליכע מינוט פערשפעטיגט, ענטשולדיג!

— עס געהט ניט אין ענטשולדיגען! — האָט ער טרוקען בעמערקט, — עס געהט אין עפעס אנדערש...

— אין וואָס? — האָט זי פערוואונדערט איהם אָנגעקוקט.

— איך מיין טאקי אין דיין ליעבע צו מיר.

— נו, וויעדער! — האָט זי געלאכט. — נאָט מיינער, איך וועל דאָך ווירקליך אויפהערען דיך צו ליעבען פאר אזא ניט צוטרויען.

נישטא קיין עצה.

נאכדעם, ווי ליב, א נגיד'יש בחור'ל, פון א יאהר 22, איז אבגעזעסען פיער חדשים אין טורמע אויפ'ן אדמיניסטראטיוועז שטייגער, איז ער ארויסגעשיקט געוואָרען אויף דריי יאהר נאך אויסלאנד, אלס שעדליכער עלעמענט פאר דער רוסישער געזעל־שאפט.

אויב ער איז געווען שעדליך פאר דער רוסישער געזעל־שאפט, איז ער אבער שטארק נוצליך געווען דער קליינער קא־לאניע, וועלכע האט זיך געפונען אין דער גאליציישער שטאדט, וואוהין ער איז אריינגעפאלען און זיך בעזעצט. טרעפענדיג די אלע עמיגראנטען אין א זעהר שווערער מאטעריעלער לאגע, האט ער גלייך זיין ביסעל נעלד, וואס זיין טאטע האט איהם מיט־גענעבען, צוטיילט צווישען די ארימע חברים. נאכדעם, ווי ער איז געבליבען אהן נעלד, האט ער די עטליכע טעג, וואס איהם איז אויסגעקומען צו וואַרטען אויף פריש געלד פון דער־היים, אביסעל צוגעהונגערט, אבער זענענדיג איבערגענעבען זיי־נע נייע חברים, האט ער זיין לאגע אנגענומען פאר ליעב, טרייסטענדיג זיך, אז אזוי דארפען לעבען אלע רעוואָלוציאָנע־רען, וועלכע ריכטען אב ביז א צייט גלות... עס האט איהם נאר כאנג געטהאן א פאר עמיגראנטקעס, איידעלע מיידלעך, וועלכע האבען אויסגעזעהן זעהר חושך פון שוין צופיעל הונגערן און טאקע צוליעב זיי האט ער פערקויפט זיין זיינעריל און האט זיי דאס נעלד אוועקגעבאַרגט. איבערלאָזענדיג זיך נאר א פאר קרייצער, פאר וועלכע ער האט נעקויפט א בולקע און געהענ־דיג צו זיי, עס געקויט, ווי אן עכטער רעוואָלוציאָנער...

און א צופרידענער. וואס ער האט געטראפען און נע־
פיהלט טאקי, אז זי האט איהם ניט ליעב. האט ער זיך אויפ־
געשטעלט, נענעבען איהר די האנד און געזאגט:

— אלזא, איז אלעס נעענדיגט... איך ווינש אייך גליק!

און ער איז ארוים פון איהר צימער.

קומענדיג אהיים, האט ער א קלייגע וויילע נעטראכט און
באלד ארויסגענומען דעם נאטיץ־ביכעל און פערשריבען די
דרייצעהנטע ליעבע.

און כאטש ער איז נעווען א פרייהענקער און אין דער
שלעכטער בעדייטונג פון דרייצהן ניט נענלויבט, איז איהם
דאך אביסעל ביי הער צאהל אונהיימליך נעווארען...

שען זשורנאל, איז ער ענדליך שטארק הונגעריג געוואָרען. ניט בערלאָזענדיג זיך פון דעם געלד קיין העלער, האָט ער געוואָר־פען אויגען אויף די עמיגראַנטען, קלערענדיג ביי וועמען קאָן ער איצט קריגען לייהען אליין עטליכע צענט... זעהענדיג אבער אלע פער'חושך'טע, פינסטערע פנימ'ער, האָט ער ניט געוואגט צו קיינעם צוצוגעהן און ער האָט בעשלאָסען היינט לענגען זיך שלאָפען א הונגעריגער, טרייסטענדיג זיך מיט דער האָפענונג, אז ווי ער וועט בעקומען נאָך אביסעל געלד, וועט ער, ערשטענס, אראָב'גנב'ענען א גרעסערע סומע און, צווייטענס, וועט ער גלייך קויפען טהיי און צוקער און א גרויסען לאבען ברויט און זאל זיין שטענדיג וואָס צו עסען.

זיין האָפנונג איז ערפילט געוואָרען. בעקומענדיג וויעדער געלד פון דער־היים, האָט ער, נאָכדעם, ווי ער האָט פערליהען דעם גרעסטען טייל די אָרימע עמיגראַנטען, זיך איבערגעלאָזט א גרעסערע סומע, פאר וועלכע ער האָט זיך אָנגענרייט שפייז אויף א גאנצען חודש...

טרעפענדיג זיך אבער אויף מאָרגען מיט א פאָר נייע עמיג־ראַנטען, וועלכע האָבען ביי איהם געבעטען עפעס געלד לייהען, האָט ער זיי, ווי פערשולדיגט, געענטפערט:

— קיין מזומן געלד, ברידער, האָב איך ניט, נאָר איך האָב שפייז. קומט צו מיר, וועלען מיר עפעס עסען.

מיר דארפען ניט קיין מזומנים! — האָבען די עמיגראַנ־טען פרעהליך געענטפערט, מיר ווילען פשוט עסען.

אויף אזא אופן האָט די אָנגענרייטע שפייז זיך געצויגען נאָר דריי טעג, אויפ'ן פיערטען טאָג איז ליב'ן געבליבען נאָר אביסעל טהיי און עטליכע שטיקלעך צוקער, וועלכע זיינען ge־לעגען יתומדיג צושפרייט איבער'ן טישעל אין זיין קליין צי־מער'ל. ער האָט די דאָזיגע עטליכע שטיקלעך צוקער צונויפגע־נומען, איינגעוויקעלט אין א שטיקעל פאפיער און געטראָכט, אז זיי וועלען צו־נוץ קומען אויף מאָרגען פריה — טהיי טרינקען.

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

בעקומענדיג דאָס ערשטע מאָל פון דערהיים פריש געלאָזן, איז ער גלייך אוועק אין דער לעזע־האַלע, וואו די עמיגראַנטען פלענען זיצען דאָס רוב, און ער האָט זיי געמעלדעט, אז ער האָט בעקומען געלט און ווער עס דארף, זאָל זיך ניט שעמען...

אין א פאָר טעג ארום איז די בעקומענע סומע ניט גע־ווארען, און בלייבענדיג אָהן געלט, האָט ליב זיך וויעדער דער־פיהלט, אז ער איז א רוסישער רעוואָלוציאָנער, וואָס איז ניט נעבוירען געווארען צולויעב תענוגים. ס'איז נאָר א שאָד. וואָס א פאָר עמיגראַנטען פון דער קאַלאָניע, וועלכע האָבען יא אביסעל געלט, פיהרען זיך גארניט, ווי רעוואָלוציאָנערען. זיי, אז זיי בעקומען געלט, פערטהוען זיי עס פאר זיך אליין. מיט וואָס פאר א רעכט זיינען זיי רעוואָלוציאָנערען און וואָס טראכטען זיי זיך — קען ער ניט פערשטעהן. וואהרשיינלעיך האָט די רוסישע אדמיניסטראציע זיי ארויסגעשיקט על פי טעות. נעהמענדיג זיך אויספארשען, ווער זיי זיינען, האָט ער טאקע ערפאהרען, אז איינער איז גאָר אנטלאָפען פון פריזוו און דער צווייטער פון בעלי־חובות...

בעקומענדיג נאָכאמאָל פון דער היים געלט, האָט ער וועג־גען דעם, נאָטירלעיך, אויך גלייך מודיע געווען די חברים. איצט אָבער האָט ער שוין דריי רובעל פון דער בעקומענער סומע פון די חברים אראָבגע'גנב'עט, ניט אויסגעזאָגט זיי. ס'איז איהם שוין עטוואָס ניט געפעלען געווארען דאָס הונגערן, ביז ער בע־קומט דאָס געלט. די גאנצע אראָבגע'גנב'עטע דריי רובל האָט ער אָבער אין גאנצען ניט אויסגענוצט פאר זיך אליין. זעהענדיג זיך אין א פאָר טעג ארום מיט א פאָר פרישע ארויסגעשיקטע עמיג־ראנטען, וואָס האָבען ניט געהאט אויף א נאכט־לעגער, האָט ער פאר זיי זיך מודה געווען, אז ער האָט נאָך אביסעל געלט און ער קאָן זיי אוועקבאָרגען....

קומענדיג נאָכדעם אין דער לעזע־האַלע און אָבזיצענדיג דארט עטליכע שעה ביי א דיקען ערשט־אָנגעקומענעם רוסי־

— קיין נעלר ניט, איך האב נאר צעטליך...

— וואס מאכט עס אויס? — האט אינער פון זיי נעזאגט. ניט אהער צו צעטליך.

— צעטליך קאן איך אייך נעבען, וויפיעל איהר ווילט!— האב ליב נעענטפערט, ניט וויסענדיג אליין, צי ער איז צופריע־דען, צי ניט.

בלייבענדיג אין א פאר טעג ארום אהן איין צעטל אויף א מיטאג, האט ליב זיך שטארק פערטראכט, זוכענדיג א מי־טעל, ווי אזוי איינארדנען זיך צווישען די עמיגראנטען, ער זאל וועניגער הונגערן, נאר אומזיסט האט ער נעזוכט. נאכדעם, ווי די אנגעגרייטע צעטליך האבען אויך ניט געהאלפען, האט ער זיך מיאש געווען און שטיל א מורמעל געטהאן:

— ניטא קיין עצה!...

נאר אייזער ער האָט נאָך נעענדיגט דעם דאָזיגען נע־ראנק, זיינען אריין צו איהם די צוויי אייזלעע מיידלעך און איינע פון זיי האָט נעפרעגט:

— האָט איהר, ליבּ אביסעל געלד?

און ווי א פערשולדיגטער האָט ער געענטפערט:

— ניין, קיין געלד ניט... טהיי און צוקער אויב איהר ווילט...

— א פּאָר זעמעל צו טהיי? — האָט איינע נעפרעגט — וועט איהר געבען?

— זעמעל?... האָט ער אויסגעשטאָמלט — זעמעל... ניין, זעמעל האָב איך ניט...

און אבשטאָמלענדיג די עטליכע ווערטער, האָט ער ענד־ליך צוגעזופען:

— איך וועל זיכער די טעג בעקומען געלד...

— זאָלט איהר מיך האָבען אין זינען! — האָט בעשטעלט איינע פון די צוויי מיידלעך.

— ווי דען! — האָט ליבּ געענטפערט, און האָט דערווייל געמאכט טהיי פאר די נעסט.

זעהענדיג, אז אראָב'נענב'ענען פון די בעקומענע נעלד־העלפט ניט, איז ליבּ ענדליך געפאלען אויך א גליקליכען פלאן. אין דער בילינער קיך, וואו א צעטיל אויך א מיטאָג האָט נע־קאָסט 15 קרייצער, און וואו עס האָבען נעגעסען אלע טאָג נאָר די עטליכע רייכע עמיגראנטען פון דער קאָלאָניע, האָט ער נע־קויפט 30 צעטליך אויך א גאנצען מאָנאט, טראכטענדיג: „איצט בין איך גערעטעט!".

און ווירקליך איז ער די ערשטע טעג נעווען פערזארגט אלע טאָג מיט א גאנץ נישקשה'דיגען מיטאָג. אויפ'ז זעקסטען טאָג אָבער האָט ער זיך בענעגענט וויעדער מיט עטליכע עמיג־ראנטען און וועז איינער האָט איהם נעפרעגט: „איהר האָט, ליבּ, אביסעל געלד?", האָט ער גליך נעענטפערט:

און פּויערטעם. די שטעדטלשע בעלי־בתים, וואָס האָבען ניט אזוי געהאלטען פון דער מאָדע, האָבען איהם קיין שטיקעל אר־בייט ניט געגעבען. פערשטעהט זיך, אז אזא שניידער איז ניט געווען קיין אנגעזעהענער מענש, און האָט קיין שום ראָלע ניט געקענט שפּיעלען. די זעלבע זאך זיין ווייב, ציפּע, א נאָרישע פערשלומפערטע יודענע, וואָס האָט געהאָלפּען אָפּט די רייכע בעלי־בית'טעם ריין מאכען זייערע הייזער און אנדערע אר־בייט. מיינע עלטערען האָבען דוקא געוואָהנט מיט זיי אין אירן גאָס, און דערפאר געדאנק איך עס אזוי גוט.

אָבער אז עס איז געקומען צופאָהרען זייער זוהן נאָטיל אין א קורצען ראָק, לאנגע האָר און א רויטער בלוזע און האָט זיך פאָרגעשטעלט מיט זיין לעצטען נאָמען באדעוויטש, האָט זיך דעם שניידערס הייזעל פערוואנדעלט אין א מין קלוב...

דער דאָזיגער נאָטיל האָט גערעדט רוסיש און שטענדיג ארומגענאנגען מיט ביכלעך אונטער'ן אָרים, וואָס דאָס אליין וואָלט שוין געווען גענוג צוציהען די אויפמערקזאמקייט פון דער יוגענד בפרט פון אונז קליינשטעדטלדיגע מיידלעך.

שטעלט זיך אבער פאָר, ווי גרויס איז אונזער אינטערעס צו איהם געווען ווען מען האָט ערפאהרען, אז דער דאָזיגער נאָטיל, חייקעל דעם שניידערס זוהן איז ניט נאָר א גרויסער קענער און רעדט רוסיש ניט ערגער ווי דער פּריסטאוו, נאָר איז נאָך דערצו א גרויסער סאָציאליסט.

דאָס איז געווען דער ערשטער סאָציאליסט, וואָס מיר שטעדטלדיגע מיידלעך האָבען געהאט די זכיה צו זעהן פּנים אל פּנים. ביז נאָטיל איז געקומען האָבען מיר פון סאָציאליסטען געהאט א פאָרשטעלונג, ווי ווענען די געפּעהרליכסטע מענשען. ווענען זיי איז אין שטעדטל ביי די עלטערע ארומגענאנגען שרעקליכע לענענדעס אין ווי לכע אויך מיר יונגע האָבען געגלויבט.

איך קען איצט האָבען פון אזא נאָטיל וואָס פאר א מיינונג איך ווייל, אבער דאָס מוז איך מודה זיין, אז ער איז געווען אינ־

אין יענער צייט.

ביי דער יונגער מאדאם לִיסבאראן אין אויפנאהמס־צי־
מער זיינען געזעסען עטלִיכע נאהענטע בעקאנטע און האבען
געשמועסט ביי א גלעזל טהעע. די מאדאם לִיסבאראן, א פרוי
פון א יאהר 30, איז געווען זעהר גוט אויפגעלעגט און איהרע
שעהנע שווארצע אויגען האבען גלוויכטען מיט גוטהערציגקייט
און אויפריכטיגקייט.

גערעדט האט מען וועגען דעם קלַיינעם שטערטל פון
וועלכע דאם רוב געסט האבען געשטאמט, פון דער אמאלִיגער
נאאוויטעט, עהרלִיכקייט און אידעאלִען, וואם האט דאמרט גע־
הערשט, וועז די בעווענונג האט זיך דאמרט נאר וואם געווזען.

— יא, עס איז געווען א שעהנע צייט — האט מאדאם
לִיסבאראן מיט שטראהלענדע אויגען קאנסטאטירט. זי האט
זיך אויפגעהויבען פון איהר שטוהל, זיך דורכגענאנגען הין אוז
צוריק איבער'ן צימער, לִיעבלִיך געשמייבעלט, ווי זי וואלט
זיך דערמאנט אז עפּים אן אינטערעסאנטע פּאסירונג, האט זיך
צוריק אוועקגעזעצט אוז האט אנגעהויבען אין א לאכענדיגען
טאן פּאלגענדעם צו דערצעהלען:

צו אונז אין שטעדטל האט געבראכט דעם סאציאלִיזם
איינער מיט דעם נאמען באדעוויטש, טאקי א געבוירענער איז
אונזער שטעדטל, נאר ערצויגען פון צעהן יאהר אן אין דער
נאהענטער גרויסער שטאדט. געווען איז ער חייקל דעם שניי־
דערם א זוהן, זיין טאטע איז געווען א דאר קלַיין יודעל, א גרוי־
סער עם־הארץ, ניט נאר אין די שווארצע פּינטלִיך, נאר אפילו
אין זיין פּאך. גענעהט האט ער נאר פּאר די דאמרפיגע פּויערים

— שרקה, איך וועל דיך ראטעוועז פון דעם אונגליק, איך וועל דיך מאכען פאר אן אגיטאטאָרשע צוויישען די מיידלעך און שוועבעל־פאבריק, וואָס דער פאבריקאנט זויגט אויס זייער בלוט...

— איך וועל נישט קענען! — האָב איך זיך שטיל און בערשעהמט אננערופען...

— דו וועסט קענען!... האָט ער מיר פערזיכערט — דו ביזט א נערָאטענע, האָסט פעהיגקייט — איך זעה — איך קען זיך אויף אזעלכע.

אויף מאָרגען אין אבענד בין איך שוין בנגבה געוועסען ביי באדעווויטשען אין צימער און פלייסיג נעשטודירט א ביכעלע אין שווארצע טאָוועלעך... און האָב צוזאמען מיט'ן שרייבער פון ביכעלע מיך אויפגערעגט אויף דער היינטיגער שלעכטער ארדענונג און צוזאמען מיט איהם נעטרוימט פון א וועלט פון גליכהייט און פרייהייט...

איבערהויפט האָט מיך געפאקט דער אידעאל פון גלייכהייט און איך בין דאמאָלס נענוג אויסגעשטאָנען צו ווערען גלייך מיט די אלע נייע חבר'טעס מיינע, פאר וועלכע איך בין נעווען שעהנער, רייכער און גליקליכער.

נאָר אט די דאָזיגע גלייכהייט איז מיר שווער אננעקומען.

ערצויגען ביי בעלי־בתישע און אויב איהר ווילט אריסטאקראטישע, כאטש קליינשטערטעלדיגע עלטערן, האָט מיך די האלטונג פון מיינע נייע חבר'טעס פיעל מאָל שאָקירט. איבערהויפט האָב איך געהאט אויסצושטעהען פון די צווויי חבר'טעס מיינע, יענטיל און חייענקי, טעכטער פון חיים דעם וואסערטרעגער, וואָס האָבען געארבייט פאר דרייי גילדען א וואָך טאקי אין שוועבעל פאבריק. די דאָזיגע צווויי מיידלעך, דערהערענדיג אז די פראָלעטאריער זיינען די גרעסטע יחסנים פון דער וועלט, האָבען אויף מיר געקוקט מיט גרויס פעראכטונג. געלאכט אפען פון מיין ליעבער מאמען מיט איהרע פערל, פון מיין גוטען שעה־

טערעסאנט אין יענער צייט. זיין איגנאַרירענדער שמייכעלע, מיט וועלכען ער פלעגט מיך די ערשט צייט אנקוקען, זיין דרייסט־קייט און עזות וואָס ער פלעגט ארויסווייזען בשעת רערען מיט מיין טאטען, וואָס איז נעווען דער שפהנסטער בעל־הבית אין שטערטעל, האָט איהם צוגענעבען א נעוויסען רייז, איבער־הויפט אין מיינע אויגען. ער האָט דאָס נעפיהלט און האָט עס שטארק אויסגענוצט, נאַטירליך, נישט פאר זיינע נוצען, נור פאר די נוצען פון סאָציאליזם. ער האָט מיך הייסט עס, אני־טירט...

— ווייסט שרקה, האָט ער זיך צו מיר איינמאל אנגערופען, אז דיין טאטע און דיין מאמע זיינען פארשוימען און דו ווערסט אויך זיין אזא, אויב דו ווערסט זיך ניט ראטעווען...

איך האָב אראבגעלאזט פערשעהמט די אויגען און ניט געוואוסט, וואָס צו ענטפערן... און ווירקליך האָב איך ניט נע־האט וואָס: דאָ שטעהט פאר מיר א מענש, וואָס וויים אלץ און וואָס וויים איך?...

— יא, דו ווערסט אויך זיין אזוי ווי זיי, האָט ער וויטער נערעדט און זיינע אויגען האָבען זיך אנגעצונדען.

איך האָב זיינע בליקען נישט נעקענט פערטראגען, אבער איך בין מודה, אז זיינע ווערטער, וואָס איך האָב די ערשטע צייט דונקעל פערשטאנען, האָבען אין מיין הארצען און קאָפ אנגעמאכט א גאנצע איבערקעהרעניש.

און איינמאל, נאכדעם, ווי ער האָט מיך אנגעהויבען ווי זיין שטייגער צו שטעכען מיט אלערליי אויסדריקען האָב איך זיך נאָאיוו אנגערופען:

— נו, אדרבא, ראטעווט מיך...

דאָ האָט זיך זיין גאנצער אויסדרוק פון געזיכט אומגע־ביטען: זיין שטרענגקייט איז אין גאנצען פערשוואונדען. ער האָט מיך ליעב אנגעקוקט, מיך אנגענומען ווי א ברודער מאר'ן האנ־און איינבוינענדיג זיך צו מיר, האָט ער מיר שטיל געפליסטערט:

נער ווי נע'שמדט, און איך בעקום באלד מיין שטראף:

— א גאפּעל ווי זי דוקא, פראָלעטאריער עסען אהן גאפּ־לען...

אמת, באדעוויטש אליין איז נעווען צו מיר ווייך. ער האָט עקסטרא פאר מיר אויסגעשניצט א גאפּעל פון א שטיקעל האָלץ. נאר קיין גאפּעל האָב איך שוין ניט געניצט און האָב געגעסען ציפּע דער שניידערינס בלינעס מיט די הענד, גלייך מיט די פראָלעטאריער.

נאר אָט די אלע אָפּפערס, וואָס איך האָב געבראכט איז נעווען נאר־נישט אין פערגלייך קעגען דעם, וואָס איך האָב גע־מוזט שפּעטער גלייך מיט מיינע חבר'טעס און חברים, עטליכע שוסטער און שניידער יונגען, אבלאכען פון מיין שעהנעם אריסטאקראטישען טאטען און ליעבער גוט הארציגער מאמען...

און איינמאל, קומענדיג, שפּעט אהיים, נאָך א היציגער דעבאטע וועגען דער בורזשואזי, האָב איך א אויפגערעגטע און א בייזע זיך אָנגערופען צו מיין טאטען, וועלכער האָט מיר די טהיר געעפענט און ווייכהערציג געשטראָפט וואָס איך בין געקו־מען אזוי שפּעט...

— טאטישי, צו וואָס דארפען מיר האָבען אזא שעהנע הויז און צו וואָס טראָגט די מאמע פּעריל און דו א גוטען פּעלץ...

דער טאטע האָט מיך דערשראָקען אָנגעקוקט און אויסגערו־פען:

— וואָס פלוידערסטו, שרקה, וואו ביזטו דאָס געווען אזוי שפּעט...

איך האָב נאָרנישט געענטפערט; איך געדיינק ווי איצט, אז א גאנצע נאכט האָב איך ניט געקענט שלאָפען און האָב פער־שאָלטען מיין שלימזל, וואָס איך בין געבוירען געווארען ביי רייכע עלטערן און בין ניט חיים דעם וואסער־טרענגערס א טאָכ־טער...

* * *

נעם טאטען מיט זיין שווארצען רעק און זיין שהנעם פעלץ...

וואס אנבעטרעפט מיך, איז זיי ניט געפעלען געווארען מיין האלטען זיך, מיין קליידונג, מיין פריזור, מיין פינקייט....

— דו ביזט אפילו אן „אונזערע" פלעגט די עלטערע חיי־ענקע, זאגען צו מיר, אבער דו ביזט פארט א בורזשויקע, ביז דו וועסט ווערען אן אמת'ע פראלעטארקע, וועלען נאך דארפען א סך וואסערען אריבערגעהן...

און איך האב מיך געסטארעט אויסווארצלען פון מיר אלע מיינע בעלי־בתישע געווהנהייטען. די ערשטע כפרה איז גע־ווען מיין זיידענע בלוזקע, וועלכע איך האב אזוי ליעב געהאט צו טראגען סיי וואך און שבת. די דאזיגע בלוזקע האט מיינע נייע חבר'טעס, איבערהויפט דעם וואסער־טרעגערס טעכטער, די צווויי פראלעטארקעס, געשטאכען אין די אויגען.

שפעטער, אז מיר פלעגען זיצען ביי באדעווויטשעז, אדער בעסער געזאגט, ביי חייקעל דעם שניידער ביז שפעט אין דער נאכט אויסצוארבייטען די טאקטיק פון דעם סטרייק אין שווע־בעל־פאברויק און נאטיל פלעגט הייסען זיין מאמען, ציפען, בא־קען „בלינעס" (געלד פלעג איך דערויף נעבען), פלעג איך הא־בען אויסצושטעהען פון דעם עסען. הונגעריג בין איך געווען, נאר די בלינעס האב איך ניט געקענט עסען, זיי זייענ געווען צו גראב פאר מיר, נאר מיינע חבר'טעס, דעם וואסער־טרעגערס מיידלעך, פלעגען מיר צואווארפען וועדטעלעך:

— שרקה עסט ניט קיין בלינעס... זי איז א בעלי־בתישע טאכטער, זי האלט נאר פון גלייכהייט אין בוך.

— איך האב ליעב בלינעס פונקט ווי איהר! — פלעג איך מיר וועלען אויספיינען פאר מיינע חבר'טעס...

— פאר וואס זשע עסט איהר ניט — פרעגט מיך בייז חייענקע.

— איך האב נישט קיין נאפעל! — כאפ איך מיך ארויס און פערגעס, אז ביי מיינע נייע חבר'טעס איז א נאפעל ער־

א שפיעל.

ווי א שווארצער ראב האט די רעאקציע פערשפרייט די פליענעל אויף אלץ, וואס האט געלעבט און געקעמפט. ביי די בעסטע און מוטהיגסטע רעוואלוציאנערע העלדען האבען זיך די הענד ארבעגעלאזט און פיעלע פון זיי האבען נעמוזט אויס־וואנדערן, צולויפען אין פרעמדע לענדער, ווער מיט דער האפע־נונג צו קומען צוריק אין בעסערע פרייערע צייטען און ווער פול מיט יאוש און פערצווייפלונג.

צו די לעצטע האט נעהערט חיים גרויסמאן, וועלכער האט געארבייט אין דער בעוועגונג ביי א יאהר צעהן — פון זיין צוואנציגסטען ביז דרייסיגסטען יאהר; ניט איין באריקאדע האט ער אויף די ווארשעווער גאסען אויפנעשטעלט, ניט איין פלאג האט ער אויף די הייזער ארויסגעהאנגען, און ניט אייג־מאל איז ער נעפאהר נעווען דערשאסען צו ווערען. נאר דער מוטה און דער גלויבען אין דער הייליגער זאך האט איהם נע־האלפען שטענדיג ארויס נאנץ, פיזיש און נייסטיג.

אבער אויך ער איז ענדליך ענטמוטהיגט געוואָרען, און דערמאנענדיג זיך אן אלע זיינע טהאטען, פאר וועלכע עס וואלט איהם די תליה וועניג נעווען, האט איהם אגנעכאפט א שרעק און יעדע נאכט פלענען איהם קומען צו חלום תלינים, איינע־הילט אין רויטע קליידער און מיט אויסנעשצירעטע ציינער הויך נעלאכט איבער איהם און נעשלעפט איהם ערנעץ אויף א הויכער וואנד... ער איז נעקראכען, נעקלעטערט, הויך, הויך, ביז ער האט דערנריכט דעם אוננעהייערען הויכען שפיץ, פון דאָרט איז ער ארונטערגעפאלען און ערוואכענדיג פלענט איהם א קאלטער

— יא, ס'איז נעווען א שעהנע צייט! האָט די מאראָם לײַ־
בארָאן וויעדערהאָלט די ערשטע פראָזע, ענדיגענדיג איהרע
פראָנמענטאָרישע עראינערונגען.

— זאָגט: א נאָרישע צייט! האָט זיך אָנגערופען אײנער
פון די געסט, דאָקטאָר האָלצמאָן, און האָט פערריכערט א
סיגאָר...

— מען קען ניט וויסען! — האָט דער הערר לײַסבארָאן
נאָכדענקענדיג בעמערקט — אלענפאלס — האָט ער זיך גע־
וועדעט צו זיין פרוי, ביזטו — סאָרא, א שעהנע נשמה און
ביזט ווערט א קוש —

וואָס ער האָט נלייך ערפילט.

— אלזא, הער אוים, מיין שוועסטער אידע פאהרט צו איהר מאן סענדראוויטש קיין בערלין. דער אויסלענדישער פאס איז געמאכט פאר זיי ביידען, ער איז אבער פריהער אוועקגענפאהרען... קענסט פאהרען אויפ'ן פאס אלס איהר מאן...

פאר חיים'ען האט גלייך א בליץ געטהאן די שווארצע אויגען, און דאס גאנצע חן'עודיגע געזיכט פון אידע'ן, וועלכע ער האט גוט געקענט און מיט וועלכע ער האט אין דער רעוואלוציאנס־צייט גערערט בלויז וועגען קאמפפס־אנגעלעגנהייט. איצט דערהערענדיג, אז זי האט שוין א מאן, האט איהם ווי עפעס א ריהר געטהאן דאס הארץ, און בלאס וועריענדיג פאר אויפרעגונג, האט ער שנעל געענטפערט:

— יא, יא! איך וועל פאהרען אלס איהר מאן... און זעהענדיג ווי העניך קוקט איהם אן ווי פערדעכטיג, האט ער צוגעגעבען:

— איך וועל ניט אריינפאלען...

— העניך, א גוט־מוטהיגער יונגער בחור, האט איהם א קלאפ געטהאן אין פלייצע און געזאגט:

— דו — אריינפאלען!... עט, דערפאר האבען מיר שוין קיין מורא ניט.

און אברעענדיג וועגען דער צייט פון דער רייזע, וועלכע איז אויסגעקומען אין א וואך ארום, זיינען זיי זיך צוגאנגען.

די דאזיגע וואך האט זיך ביי חיים גרויסמאן געצויגען ווי א יאהר... אבער ניט דערפאר, וואס ער האט געוואלט וואס גיכער בעפרייט ווערען פון דעם שרעק, וואס ער לעבט דורך אין ווארשוי, נאר אויס נייגירדע צו פאהרען אלס א מאן פון דער לעבער, שהנער אידע'ן... עפעס איז איהם די דאזיגע כלומרש'טע שפיעל זעהר ערנסט אויסגעקומען, און לעגענדיג אין זיין צימער, וועלכער האט זיך געפונען אין א פערוואר־פענעם ווינקעל, האט ער זיך פארגעשטעלט דאס שהנע געזיכט פון סענדראוויטש'עס יונגע ווייבעל אידע, וועלכע וועט

שוויים בעגיסען און די שרעק אויף דער וואך פלעגט נאך גרעסער ווערען.

און ווי א שאטען האט ער זיך אין די „בערוהיגטע" גאסען געשלעפט, ציטערענדיג פאר יעדען פאליציי־מאן און אין יעדער ציווויל־נעקליידעטען מענשען — א שפיאן געזעהען...

דאס איינציגע מיטל איז געווען צו אנטלויפען. אבער וואונדערבאר, דער זעלביגער גרויסמאן, וואס האט די גאנצע צעהן יאהר, ארבייטענדיג אין דער בעוועגונג, איבער'ן גרעניץ געפאהרען בגנבה, האט פלוצים דערפיהלט א גרויסע שרעק אי־בערצוגעהן די גרעניץ אפילו מיט די בעקאנטע אגענטען, און אז די נאהענטערע בעקאנטע, אויך געווען קעמפער, פלענען איהם פרעגען:

— חיים, וואס וואלטסטו — אנטלויף! — פלעגט ער ענטפערן מיט א געמאכטען שמייכל: — כ'האב איצט מורא!

און פון די אלע געווען העלדען, זיינע בעקאנטע, האט זיך קיין איינער ניט געפונען, וואס זאל איהם צוגעבען מוטה, צו פאהרען אויפ'ן אלטען אופן, — וואס עס האט חיים'ען נאך מעהר ענטמוטהיגט, און ווי א חיה אין א שטייג, האט ער זיך אן איינזאמער ארומגעדרעהט אין דעם גרויסען וואלד, זוכענדיג א טהיר, וואו ארויסצוגעהן פון געפאהר....

איינמאל, געהענדיג אזוי פערטראכט אין זאקסישען נאר־טען, וואו אויף יעדען ווינקעל איז א זשאנדארעם געשטאנען, איז צו חיים'ען צוגענאנגען הענדיך בורזשוי, א זוהן פון גבירשע עלטערן, וואס איז אבער אין דער צייט פון דער רעוואלוציע טהעטיג געווען און האט זיך גוט פערטראגען צו חיים'ען, און אנדרופענדיג איהם אין א ווינקעל איהם בסוד געפרעגט:

— חיים, ווילסט פאהרען כשר קיין אויסלאנד?

— דו פרעגסט נאך? — האט זיך יענער אנגעכאפט...

— א, דאָס געדיינק איך שוין צו גוט! — האָט חיים וויע־דער זיך ארויסגעכאפט מיט היטץ...

— אט האָט איהר דעם פאם און איך בין אונטער אייער שוץ! — האָט אידע זיך אַנגערופען, איבערגעבענדיג דאָס בי־כעלע חיים'ען.

חיים האָט עס זארגפעלטיג אריינגעלעגט אין טאַש און מיט ליעבענדע בליקען אַנקוקענדיג אידע'ן, האָט ער זיך ארויסגע־כאפט:

— עס איז ווירקליך מיר זעהר אַנגענעהם...
אויך וואָס ער האָט נלייך חרטה נעהאט...

ביז דער נרעניץ האָט דער צוג נעהאט צו מאכען דריי שטונדען רייזע. חיים איז די נאנצע צייט נעזעסען מיט אי־דע'ן און וועלענדיג ווערען מיט איהר נעהענטער, האָט ער זיך פלוצים צו איהר נעווענדעט:

— איך רעכען, אז כדי עס זאָל ניט פאלען א פערדאכט, וואלט איך אייך אין דער צייט פון דער רייזע נעזאָגט דו. דאָס זעלבע איהר מיר...

נאָך דער דאָזיגער קורצער, פראקטישער פאַרלענונג איז ער רויט נעוואָרען און נעוואָרט מיט הארץ־קלאפענים אויך איהר צושטימונג.

— וויים איך — האָט זי זיך נעקווייענקעלט, — אין דער העכערער נעזעלשאפט איהרצען זיך מאן און וויב...

— ביי אונז קען עס אָבער זיין פערדעכטיג... איך מיין, אז „דו" וואלט נעווען צוועקמעסיגער... איז חיים דרייסטער נע־ווארען.

זי האָט ענדליך דעם פאַרשלאג אַנגענומען.

צום אונגליק אבער האָט חיים ניט נעפונען קיין נעלענע־הייט אויסצוניצען דעם נליקליכען „דו".

זיך באלד געפונען אין זיין, חיים'ס שוץ און א ציטערינג, א נייע ביינקענגיש האט אננעפילט דאס הארץ זיינס...

— ברוך סענדראוויטש... ברוך סענדראוויטש... האט ער גע'חזר'ט יענעמס נאמען, כדי ניט אריינצופאלען אויף דער גרענץ, און די נאנצע וואך חזר'ענדיג אזוי, האט זיך איהם גענומען דוכטען, אז פון איצט אן איז ער אוים חיים גרויס־מאן, קעמפפער און רעוואלוציאנער, נאר ברוך סענדראוויטש, א סטודענט פון בערלינער אוניווערזיטעט, א בלאנדין פון 25 יאהר, וועלכען די שענע אידע האט אזוי ליעב...

די וואך איז אריבער.

— אלזא, אט האט איהר אייער וויבעל! — אזוי האט זיך געוועגדעט צו חיים'ן אידע'ס פאטער, א הויכער בריט־בייניגער איד, מיט א שענער בריטער באַרד און גאלדענע בריל'ען אויף דער אריסטאקראטישער נאז...

חיים'ען איז פון די דאזיגע וועדטער א זיסע וואדימקייט צוגאנגען איבער אלע גליעדער; פערשעמט האט ער אנגעקוקט די שלאנקע אידע, וועלכע איז שוין געשטאנען רייזע־פערטיג און האט ליעבליך נעשמייכעלט צו חיים'ען...

— איהר זאלט זי היטען! האט זיך אויף פון איהר זייט געוועגדעט אידע'ס מוטער, א פרוי פון א יאהר 50 אין א שוואדצען קלייד, מיט אן אריסטאקראטישען אויסזעהן.

— ווי די אויג אין קאפ! — האט חיים בענייסטערט אויסגערופען און האט זיך גליך פערשעמט פאר דער דאזיגער היצינער פראזע...

— פארגעסט נאר ניט, אז איהר זייט ברוך סענדראוויטש! האט אידע פון איהר זייט ליעבליך נעשמייכעלט, אנקוקענדיג חיים'ען זעהר פרייגדליך!

— נו איז וואָס, אידע־לעבן! האָט ער צוריק געשמיי־כעלט און אָנגענומען איהר קלייַנע סאמעטענע הענטעל...

זי האָט די האַנד ניט אַרויסגענומען. דאָס האָט חיים'ן דרייסטער געמאכט. ער האָט זיך צוגעדרוקט צו איהר נאָהענט, גאַנץ נאָהענט און געפליסטערט:

— דו ביזט א זיסע לייבע קינד...

זי האָט איהם אָנגעקוקט מיט איהרע גרויסע, שוואַרצע אויגען און געשוויגען...

ענדליך איז דער צוג אָנגעקומען אין אלעקסאַנדראָוו, די גרעניץ סטאַציאָן. אין וואָגאָן האָט זיך בעמערקט א נערוועוע בעוועגונג: א הויכער זשאַנדארם מיט שטרענג־פערדרעהטע וואָנסען איז אריין, און וועגדעניג זיך מיט איין בעפעהל צו אלעמען, האָט ער געשריען:

— די פאספּאָרטען!

חיים גרויסמאן האָט שנעל אַרויסגעכאפט דעם פאספּאָרט און דערלאַנגט.

— א ווי (און איהר)? האָט דער זשאַנדארם זיך געוועג־דעט צו אידע'ן.

— עטא מאַיא זשענא (דאָס איז מיין ווייב) האָט ער פאר איהר געענטפערט.

— חאַראַשא! — האָט דער זשאַנדאַר מסכים געווען...

און מיט דער הסכמה איז חיים זאהר צופרידען געווען.

דער זשאַנדאַר צונויפגענעמענדיג די פּעסער איז ארויס, פערשלאָסענדיג הינטער זיך די טהיר פון וואָגאָן.

— איצטער זיינען מיר באמת מאן און ווייב! — האָט חיים העכסט אויפגערעגט אריינגעפליסטערט אידע'ן אין אויער.

— יא, יא! — האָט אידע איינגעשטימט.

די איינשטימונג האָט חיים'ן גליקליך געמאכט... ער האָט זיך דרייסט געוועדעט צו איהר מיט א צערטליכער שטימע:

ער האָט געזוכט א געלעגנהייט. ער האָט ארויסגעקוקט אין פענסטער פון וואגאן. די זון, פערגעהענדיג, איז אין א רויט־בלוטיגער קויל געהאנגען הינטער א געדיכטען וואלד און האָט בעגילדעט די שפיצען בוימער מיט איהר אָבשיין. דאָס בילד האָט חיים'ען ענטציקט און ער האָט אויסגעשריען:

— אידע, גיב א קוק, ווי שעהן!

אידע האָט זיך אויפגעשטעלט, אריינגעקוקט דורכ'ן פענסטער און זיך אָנגערופען:

— ווירקליך.

חיים איז געשטאַנען האַרט נעבען איהר און אנשטאָט צו קוקען אויף דער פערגעהענדער זון האָט ער זיינע בליקען איינגעדרונגען אין דעם ליעבען געזיכט פון אידע סענדערא־וויטש און איז טרויעריג געוואָרען.

אין איין אויגענבליק איז די זון ניט געוואָרען, ווי דער שווארצער וואלד וואָלט זי פארשלונגען... זיי האָבען זיך אוועק־געזעצט און אידע האָט זיך אָנגערופען:

— איהר ווייסט..

— „דו ווייסט" — האָט איהר חיים פערבעסערט — מען קען אריינפאלען...

— עט, האָט נישט קיין מורא! — האָט זי זיך איינגע־עקשנ'ט... איהר ווייסט אז באלד איז שוין די גרעניץ.

— דעסטא מעהר דארף מען פאַרזיכטיג זיין! אלזא, וואָס זאָגסטו, אידע...

אידע האָט גוטהערציג געשמייכעלט און האָט געענטפערט:

— אויב איהר ווילט זיך שפיעלען, מיט'ן גרעסטען פער־געניגען!

און פרעהליך וועריענדיג האָט זי פאַרטגעזעצט:

— איך זאג, מיין טהייערער סענדראָוויטש, אז באלד איז די גרעניץ...

— מאי מווש... (מיין מאן) — האָט זי נעענטפערט אָנ־ווייזענדיג אויף חיים'ען.

— פּרעקראסנא! — האָט דער אָפּיציער נוטמוטהיג אייג־געשטימט...

און חיים גרויסמאן, פערגעסענדיג אָן דער רעוואָלוציע, אָן די באריקאדען, אָן דער שנאה צו דער ארמיי, איז אין הארצען נעווען דאנקבאר דעם דאָזיגען יונגען אָפּיציער, און אין א ווייל ארום, אז דער זשאנדאַרם מיט'ן אָפּיציער זיינען ארויס, האָט ער זיך אָנגערופען:

— פּאַראן דאָך צווישען זיי אויך גוטע מענשען...

— אזא יאָהר אויף זייערע קעפּ! — האָט אידע ניט געוואָלט מסכים זיין, וואָס עס האָט חיים'ען פערדראָסען...

דער צוג האָט זיך נענומען ריהרען.

— שוין נאָכ'ן גרענעץ! — האָט אידע פרעהליך אויסגערופען.

— פון דעסטוועגען זיינען מיר נאָך אלץ מאן און ווייב... „פּרייסען" איז ניט בעסער פון פּאַניען... מיר מוזען זיך נאָך אלץ „רוצען".

— רוצען איז רוצען! — האָט אידע גלייכגילטיג אָנגענומען.

ביי די ווייטערדינע סטאַנציע איז געוואָרען אלץ גערוי־מער און גערוימער. ענדליך איז אין וואגאָן געבליבען נאָר דאָס פּאָר פּאָלק אליין.

— מיר זיינען אליין! — האָט חיים אויסגעשריען מיט שמחה.

אידע האָט די שמחה ניט פערשטאַנען. זי האָט חיים'ען קאָלט אָנגעקוקט און געזאָגט:

— איצט קען איך אייך אָנרופען מיט'ן אמת'ן נאָמען. אלזאָ הערר גרויסמאן, וואָס דענקט איהר צו טהאָן אין אויס־לאנד?

— ווילסט אפשר עפעס עסען?

זי האָט א שמייכעל געטהאָן און גוטהערציג געענטפערט:

— איך ניט, אפשר וויל איהר? — אפשר ווילסטו, מיין ליעבער?... האָט זי פערדיכט.

— יע, איך וויל טאקע עפעס עסען:

ער האָט זיך אויפגעשטעלט, אראָבגענומען פון אויבען איהר קלייניעם רייזע־טאש אין וועלכען עס האָט זיך געפונען דאָס עסענווארג און האָט איהר דערלאַנגט.

זי האָט אויפגעעפענט און ארויסגענומען די שפייז, וואָס איהר מוטער האָט פאר איהר דאָרט אַנגעגרייט.

— ליעבען זאָל מיין גוטע מאמע! — האָט אידע עסענדיג געבענשט איהר מאכען און איהרע גרויסע אויגען זיינען נאָך גרעסער און שווארצער געוואָרען...

— עס סענדראָוויטש! — האָט זי זיך געוועדעט צו חיים'ן.

— יא, מיין טייבעלע, איך וועל עסען...

זי האָט זיך הויך צולאכט...

— איהר זיינט אן ארטיסט! — האָט זי איהם אריינגעשושקעט אין אויער...

— וואָרום? — האָט ער געפרעגט...

— אך, מיין גאָט! איז זי כלומרשט בייז געוואָרען פאר וואָס ער פערשטעהט ניט און האָט זיך געמומען צום עסען...

באלד אַבער איז אריין דער זשאַנדאַר שוין צוואמען מיט אן אָפיציער און האָט פערטהיילט צוריק די פּעסער.

— ברוך סענדראָוויטש!

— יא! — האָט זיך גרויסמאן אַנגערופען אביסעל אויפגערעגט.

דער אָפיציער האָט איהם אַנגעקוקט, דערלאַנגט דעם פּאס און זיך געוועדעט צו אידע'ן:

— א ווי (און איהר?)

אהײם.

זיי זיינען בײדע פון דער פּראָווינץ, בעקענט האָבען זיי זיך אין וואַרשע און נאָך א קורצע צײט בעקאַנטשאפט זיינען זיי זיך צונויפגענאַנגען אין די אידעאַלען און זיך בעזעצט צוזאַמען אין א קלײן פֿינף־רובעלדיגען צימערל אויפֿן פּירטען שטאָק.

קיין מאָן און ווײב זיינען זיי ניט, חתן־כלה אויך ניט. גיכער שוועסטער און ברודער און אפֿשר — חבר און חבר׳טע.

אפֿשר וועלען זיי אמאָל, פּאַר צוויי עדות, אויך פון בעקענטע, זיך פּערבינדען אויף אייביג, נאָר דערווײל טראַכטען זיי דערפון ניט. עס איז דאָ בילכערע זאכען אויף דער וועלט.

זיי ארבײטען צוואַמען פּאַר איין אידעע. די ארבײט איז א הילליגע און ווי אלץ וואָס הילליג — א שטרענגע און טריבע.

און דאָך, אז זיי געלינגט אמאָל דורכצופֿירען א זאך, וואָס ברענגט גרויסע נוצען דער וועלט, ווערען זיי אביסעל לײכטזיניג, און ערלויבען זיך אביסעל צו לאכען.

און אז זי לאכט, ווייזען זיך ביי איהר צוויי רייהען ווײסע צײהנער און די שווארצע אויגען ווערען שווארצער און פינקלענדיגער, דאמאָלסט געהט ער צו איהר צו, לענט איהר ארויף די האנד אויפֿן פּלײטשע און גיעט איהר איין קוש אין די ליפּען.

סך הכל איין קוש!

אויף מעהר איז קיין צײט נישט און קיין געדולד. דאָמאַנטיש זיין פּאסט ניט. אפֿשר ביי דער נייער אָרדנונג — יאָ.

און זי, א דערפֿרישטע פון זיין קוש, אבער צוריק איין

— אין אויסלאנד!... איז חיים ווי פערציטערט געווא־
רען... אין אויסלאנד...

און ער איז געבליבען שטום, ניט האבענדיג וואס צו ענט־
פערן.

און דערמאהנענדיג זיך, אז דער שפיעל איז שוין איצט
אויס און עס פאנגט זיך אן דאס אמת'ע, דאס ווירקליכע, דאס
טרויעריגע, אז באלד קומט דער אמת'ער סענדראוויטש, וועל־
כער וועט דאס דאזיגע שהנע וועזען אלס זיין אייגענס צור־
נעהמען, און ער, חיים, וועט זיך לאזען בלאנדזשען אין די בער־
לינער גאסען עלענד און אליין, — דערמאנענדיג זיך אן דעם
אלעם האט איהם ערגריפען א דונקעלע שרעק, אן אנגסט פאר
דער לאנגער צוקונפט...

ער האט אריינגעקוקט אין פענסטער. די נאכט איז געווען
שווארץ. נאר וואו ניט וואו האט זיך פארביי געטראגען א ליכט.
א ווייטער שיין, — פארבייגעטראגען און פערלאשען...

ער אבער זאגט איהר גלויבּ נאָרנישט דערויבּ... ער זינגט עפּעס אונטער א לידעלע, אן אלט ליעדעל, וואס קלינגט אין צימערל אזוי ניי און ליעב...

— אין דערהיים ביי אונז באקט מען שוין מצה! וואגט זי פּארצוועצן איהרע נעפּיהלעך.

— יאָ! יאָ! ענטפערט ער שוין, און פערטראכט זיך, קוקענדיג אין פענסטער, פון וואנען ער זעהט גרויסע דעכער און א קליין שטיקעל רויגעם הימעל.

— הער, זאגט זי צו איהם שוין נאָר מוטיג! — אויבּ פּסח וועל איבּ פּאָהרען אהיים...

— נו־נו! — בייזערט ער זיך, אבער מיט א געמאכטען טאָן.

— איבּ וועל פּאָהרען! עקשנט זי זיך.

— דו האלסט אזוי שטארק פון דעם אידישען פּסח! — מוסרט ער איהר.

— איבּ האלט, צי ניט — עס ציהט!

— א, דו באבע! — לאכט ער פון איהר. עס ציהט! א ניי וואָרט געפונען, דומהייטען!

— פּאָלג מיר, פּאָהר אויבּ! — האלט זי זיך ביי איהרם.

— משוגע! וואס דיר קען איינפאלען!

ער וואַרפט די בליקען איבער'ן קליין צימערל, ער זעהט א טישעל מיט א סך דיקע ביכער, פּאפּירלעך, א טינטער, א הענטעל מיט א פּערזשאוועטער פּעדער, אונטער'ן טישעל — א פּערדויכערטע טיי־מאשינקע. געגען איבער צוויי אייזערנע אייגענפּאלענע בעטלעך...

— ס'איז ניטא קיין צייט! — רופט ער זיך פּלוצים אָן, און קוקט אין פענסטער אויפ'ן שטיקעל הימעל...

— פּאָלג מיר לאָמיר פּאָהרען! געהט זי צו איהם צו און גלעט איהם איבער'ן קאָפּ.

ערנסטע, און ער, ווי א בעל תשובה, נעהמען זיך צוריק צו דער הייליגער ארבייט.

זיי לעבען ארים, האלב הונגעריג, נאר רעדען דערפון רעדט מען ניט. די קינפטיגע מענשהייט ווערט בעסער לעבען. די דאזיגע צייט נעהענט זיך. אין זייער שטילען צימערל הערט זיך שוין די טריט פון דער דאזיגער צייט.

און ביי דער מוזיק פון אזוינע טריט איז געגנג ברויט מיט טיי...

זיי זיינען אידען, אבער זיי ארבייטען פאר אלע, און דער־ריבער האלטען זיי זיך פאר מענשען, זיינען בייז אויף דער נאציאנאלער שטרעמונג ביי אידען און ביי אנדערע פעלקער.

זי גיבט אפילו א מאל א „בענק" נאך דעם שטרעטעלע, נאך דעם רוהיגען שבת אזן יום טוב, נאך דעם טאטענס טרויעריגע גינונים, וואס ער זינגט אין א שבת אזן אין א יום טוב, נאך דער מאמעס ווייענדיגען קול בײַן טייטש חומש, — אבער זי זאגט עס הויך ניט ארויס.

מעהר וואלט ניט געפעהלט ווען ער זאל עס הערען.

„בורזואזשנע סענטימענטאליטעט!" וואלט ער גלייך מיט פעראכטונג ארויסגעברומט...

און ער וואלט זיין נערעכט.

און דאך איז נעקומען א צייט, ווען אין זייערע הערצער האבען ערוועקט זיך מארנע געפיהלען.

זיי שעמען זיך איינע פאר די אנדערע זיי ארויס צו זאגען, נאר שטומערהייט פערשטעהען זיי איינע די אנדערע.

דער פריהלינג, וועלכער איז נעקומען אין וואַרשע בייציי־טענס אזן די זון האט אריינגעשיקט עטליכע שטראהלען אויף אין זייער קאנספיראטיוון צימערל, האט דערוועקט אין זיי די דאזיגע מארנע געפיהלען...

—שוין באלד פסח!—זאגט זי ארויס אזן פערשעמט זיך.

דער לעהרער.

דער אידישער לעהרער, בערקסאהן, א הויכער דאראר בריי־
נעט אין אן אלטען אויסגעריבענעם פאלטאָ, אין אריין דורכ'ן
„שווארצען אריינגאנג" אויף דער לעקציע צו העררן גראסמאן.

אין קיך איז געזעסען די דיענסטמיידל, לאה, און האט
געארבייט. דער לעהרער האט איהר שטיל געזאגט: „גוט מאר־
גען". זי איז רויט געוואָרען, האט איהם געוואלט פרייִנדליך
ענטפערן, נאר אייִדער זי האט זיך צוגעקליבען, איז ער שוין
אריין אין מאשעם צימער.

— א מאדנער לעהרער! — האט לאה געטראכט, בלייבענ־
דיג ווידער אליין אין קיך — עס געהען אהער איבער פאר א
טאג פינף לעהרער און אלע געהען דורכ'ן „פאראדנעם אריינ־
גאנג". און ער גיעהט דורכ'ן קיך — עס פלאמט מיר דאס
פנים... עס ווייזט אויס, אז אייִדלער יונגער מאן, און איהם ארט
דאס נאר ניט. ער מוז זיין, קענטיג, נישט קלוג: ער פער־
שטעהט ניט, אז דערמיט פאלט ער אין דעם „העררם" אויגען.
מילא די מאראם איז דאך א שטיק פלייש, זי פערשטעהט דאך
נאר נישט... איך וואלט מיך נישט געשעמט, וואלט איך עס
איהם געזאגט... א גאנץ וואויל־ער מענש — זאגט: „גוט מאר־
גען"... ניט ווי אן אנדערער, — קוקט ניט אפילו אין יענע
זייט...

לאה בעשליסט זיך, אז זי וועט איהם זאגען, ער זאל ניט
געהען דורכ'ן קיך, באלד אבער בעדענקט זי זיך, אז עס פאסט
ניט. און זי רעדט ארויס פאר זיך:

פונקט אזוי האָט איהם די מאמע אמאָל געלעזט, וועז זי פלעגט איהם שלאָפען לעגען.

— פאָהרען, זאָגסטו, הא? פאָהרען?... פרעגט ער מיט אן אונגעוועהנלעכער וווייכקייט.

— ניט אנדערש פאָהרען! — רופט זי אוים מיט א שטראהלענדען פנים, בעמערקענדיג זיין פערענדערונג.

— נו, און מיט וואָס?

— איך וועל אלץ פערקויפען...

— וואָס וועסטו פערקויפען?

— וואָס? פרעגסטו — אלץ! איך פערקויף, „קאפיטאל מארקס", איך פערקויף „באָנראנאָוס עקאָנאָמיע", איך פערקויף איסאייעוס, מיחאלאָווסקעס... איך פערקויף זיי אלע!

— און אהיים אויף פסח... לאכט ער וויעדער.

— און אהיים אויף פסח! — ענטפערט זי מיט פלאמענדע אויגען.

— נו, נו, שטימט ער, שמייכלענדיג, איין — פערקויף זיי און מיר וועלען ביי ד ע פ א ה ר ע ן...

נעשריבען: אלץ, אלץ... א מאמען מעג מען אלץ אויסשרייבען. א מאמע איז ניט קיין מאדאם, א מאמע, נישקשה, וועט ניט לאכען...

„אז מען קען אליין שרייבען, איז א מחיה — קלערט זי וויטער — וואס מען וויל און וועז מען וויל, און מען דארף קיין „לאסקעס" ניט האבען. נאר שוין פערפאלען — זיפצט זי— שוין שפעט".

זי נעהמט זיך וויערער צו דער ארבייט. אבער שוין מיט וועניגער חשק: דער קאפ איהרער איז פול מיט'ן בריף, וואס ניט אלץ וועט זי קענען דורך א פרעמדען אויסשרייבען, דאס. וואס זי מוז שרייבען וועט בלייבען ביי איהר טיף אין הארצען און נאך מהר דערמים, וואס זי וועט שוין קיינמאל, ק'ינמאל ניט קענען שרייבען...

זי ארבייט און זיפצט.

די לעקציאן האט זיך נעענדינט. דער לעהרער נעהט שוין ארוים, ער וויל עפענען די טהיר, נאר דער פערוקער האט זיך עפעס פערהאלטען, און ער קען ניט עפענען. לאה לויפט נעשווינד צו און שמייכעלט:

— מען האט, קענטינ, דאך אייך אווי פערנעבען, אז איהר טרעפט די טהיר ניט. אט שוין!

— א דאנק! — שמייכעלט דער לעהרער.

„א זעלטענער מענש". — טראכט לאה, — און ווי א בליץ לויפט איהר דורך אין קאפ טאקי איהם בעטען א בריף אנצושרייבען, נאר איידער זי וויל עס ארויסרעדען ניט ער זיך א נוג און פערשווינדט אויפענערהייט. — מארגען וועל איך איהם בעטען, בעשליעסט זי.

אויף מארגען, פאר דער העברעאישער לעקציע, האט לאה נעזעהן ווי די מאדאם מיט מאשען טהוען זיך אן אויף ערניץ

— וואס ארט עס מיר, פון וואנען ער געהט... א דאנה מיינע! איך האב גרעבערע זאכן — נאך די קאטלעטען ניט צו־האקט...

לאה נעהמט זיך צוהאקען די קאטלעטען. זי פערטיעפט זיך און לייגט אריין איהרע אלע געדאנקען דערין, נאר פון זאל דערהערט זיך דעם לעהרער׳ס קול — ער בייזערט זיך אויף מאשען, לאה׳ס געדאנקען נעהמען אן אבוועגונג. זי פער־מראכט זיך וועגען נאר אנדערש:

— פינף לעהרער א טאג, וועה צו מיר! וואו נעהמט זיך דאס ביי זיי. נאלד קאסטען אף די קינדער. אפילו פיאנע שפיע־לען לערנט מען זיי... עס איז זיי פרעהליך אויפ׳ן הארצען. מיין קאפ־וועהטאג זיי, רבונו של עולם!...

— „אם — א מוטער" — דערהערט זי ווי דער לעהרער ערקלעהרט מאשען.

— וועה צו מיר, דערמאנט זי זיך פלוצים — נאך קיין בריוועל אהיים ניט אנגעשריבען שוין צוויי וואכען. די מאמע וועט דאכטען ניט וויסען, וואס איבערצוקלערען. איך קלויב זיך אלץ צו בעטען עמיצען אנשרייבען און פערגעס מיך — מלאכה, ווי האלץ, היינט בלי נדר, דארף מען עמיצען בעטען אנשריי־בען... וועט קאסטען א צעהנערל...

זי בערעכענט, וואס זי וועט הייסען שרייבען. ערשטענס, דארף מען איהר שרייבען, אז איך האב נעמאכט א ניי קלייד־דעל און עס נעהט זעהר צו מיר. צווייטענס, אז די ווירטהין איז א מרשעת, נאר איך שטעל איהר אויס דריי פייגען, זי וועט נאך ניט קריגען אזא קעכין ווי איך... ווייטער דארף מען איהר שרייבען וועגען דעם יונגען שניידער, וואס שדכנ׳ט זיך צו מיר...

ביי דעם דאזיגען גדאנק ווערט זי רויט.

פע, דאס וועט זי ניט הייסען שרייבען... מיאוס... אט וועז זי וואלט אליין געקענט שרייבען, וואלט זי וועגען דעם א סך

— א דאגה אייך — האָט לאה געשמייכעלט — וועט איהר האָבען א לעדיגע שטונדע.

דעם לעהרער איז געפעלען געוואָרען איהר פרעהליכער און דרייסטער טאָן. „זי איז שוין ניט קיין באבע“! — האָט ער געטראכט — „קלינער פאר די מאדאָם און שעהנער איז זי אודאי“. אזוי טראכטענדיג, איז ער געבליבען א ווייל שטעהן אונענטשלאָסען ביי דער טיהר.

— אז איך וואָלט מיך ניט געשעמט, — האָט זיך לאה געוועדט צו איהם — וואָלט איך אייך עפעם געבעטען.

— אָה, מיט'ן גרעסטען פערגניגען — האָט דער לעהרער פרייגדליך געשמייכעלט — זאָגט וואָס.

לאה האָט גלייך ניט געקענט אויסרעדען איהר בקשה, זי האָט ארָאבגעלאָזען די אויגען אויף די ערד, ווי זי וואָלט זיך מיט דער פאדלאָגע וועלען מישב זיין.

דעם לעהרער האָט די ביטע שטארק פעראינטערעסירט. און ניט וואַרטענדיג אויף איהרע דייטליכע וועדטער האָט ער וויעדער געפרעגט:

— זאָגט שוין וואָס, שעמט זיך ניט.

—א נאַרישקייט — האָט זי געענטפערט, שוין אויפהויבענדיג די אויגען פון דער ערד און פערקוקענדיג זיך אויף א פאָן וואָס איז געהאנגען אויפ'ן וואנד קעגען איהר.

— אויב א נאַרישקייט, דארף מען טאקי ניט, — האָט דער לעהרער געלאכט.

— איך האָב נעוואָלט שרייבען א בריעף צו דער מאמען— האָט זי קוים ארויסגערעדט, רויט וועדענדיג.

— דאָס גאָר! — האָט דער לעהרער אויסגערופען, — און איך האָב געמיינט, גאָט וויסט וואָס, וואָס זשע האָט איהר זיך אזוי געשעמט?

כ'וויים?... — האָט לאה שטיל, ווי פאר זיך גערעדט —

אוועקצוגעהן. דאָס הארץ האָט אין איהר אָנגעהויבען צו זינ־
גען פאר פרייד. „מיט א קלאָג אין די הייזער!" — האָט זי זיי
אין נעראָנקען צוגעוואונשען. זי איז געווען צופריעדען, וואָס זי
וועט קענען אונגעשטערט בעטען לעהרער, שרייבען איהר
א בריעף.

אז די מאדאם מיט דער צוועלפיעהריגער מאשען זיינען שוין
פארטיג געווארען, איז די ערשטע צוגענאנגען צו לאה'ן און האָט
געזאָגט.

— אז דער אידישער לעהרער וועט קומען, זאָלסטו איהם
זאָגען אז מאשע וועט זיך היינט ניט לערנען, זי גענהט מיט
מיר אין נעסט. זאָל ער ניט וואַרטען, ער וועט די לעקציע אווק־
נעבען אין א ליידיגער צייט.

— זאָג איהם, האָט מאשע פיעסטענדיג זיך, אונטערגעהאָל־
פען, אז ער זאָל גלייך אוועקגעהן. אויך מיר א לעהרער!

— ניט געפעלייע... — האָט לאה געוואָלט איבערקרימע־
די נאריישער צולאָזענער מאשען, וועלכער זי האָט אין הארצען
אמת פיינד, נאָר זי האָט זיך איינגעהאָלטען.

— אז אָך און וועה — האָט לאה נאָך זייער ארויסנאנג
געפילזאָפירט — זי לאכט פון לעהרער, — יענער איז א זייד!

מיט אונגעדולד האָט זי געווארט אויף דעם לעהרערס קו־
מען. זי איז אלע וויילע ארויסגענאנגען אויף די טרעפ זעהן,
צו גענהט ער.

און אז דער לעהרער האָט די טהיר געעפענט איז זי איהם
געגאנגען אקעגען, ווי צו אן אלטען בעקאנטען און האָט מיט
א ליעבען שמייכעל געזאָגט:

— אומזיסט אייער טרחה!

— וואָס איז?

— מאשע איז אווקגענאנגען מיט דער מאדאם צו געסט
און האָבען געבעטען, אז איהר זאָלט ניט וואַרטען.

דער לעהרער האָט פריי אן אָטהעם געטהאָן.

שרייבען וועל איך מיר פויל'ען? זאגט בעסער — איך האב קיין צייט ניט.

— א גאנצען טאג האַרעווען איהר דען?

— וואס דען האט איהר געמיינט — אומזיסט דען נעהמט מען געלד?

דער לעהרער האט זיך פערטראכט, האט א זיפץ געטהאן, פערקנייטשט דעם שטערן און האט ענדליך געפרעגט.

— אפילו א שעה אין טאג קענט איהר ניט אברייסען?

— איך וועל אייך זאגען דעם אמת — האט לאה טרויריג געענטפערט — א שעה אין טאג וואלט איך, ווי עס איז נעקענט אברייסען, נאר דער קאפ מיינער איז מיר ניט דערביי און די הענד וועלען נאר ניט גהן, מען האט דאס גאנץ לעבען צו טהאן מיט טעפ און לעפיל, מיט א בעזעם און נאך אזעלכע גראבע ארבייט.

— נישקשה: איך וועל אייך אויסלערנען — האט דער לעהרער איהר פערזיכערט — א מענש איז ניט קיין חיה:

— אויב איהר ווילט אזוי פרייוונדליך זיין און לערנען מיך, וועל איך מיט'ן גרעסטען פערגניגען... א קליניגקייט קענען שרייבען!... איך בין אזוי מקנא, ווער עס קען שרייבען...

דער לעהרער האט בעמערקט, ווי איהר שטים ווערט פערשטיקטער און אין איהרע אויגען האבען זיך טרעהרען בעווען.

„ארימע מענשען" — האט ער געטראכט — אזעלכע קליינע פערלאנגען פאר אזעלכע שווערע ארבייט!... און דאס ווערט נאך אויך ניט ערפילט — אונדאנקבארע, מאוסע וועלט!".. ער האט נעפיהלט זיך, ווי שולדיג קענען איהר און האט נעזוכט וועדטער צו פערגלעטען זיין שולד.

— זייט רוהיג, איהר וועט נאך קענען! — האט ער זיך געטרייסט — אלע טאג וועל איך אייך לערנען א שעה. וועט האט איהר צייט?

מיר דאכט זיך, אז עס איז ניט אזוי שעהן, אז מע דארף אנ־קומען צו א „צווייטען" שרייבען א בריעף.

— אודאי, — האָט דער לעהרער שוין ערענסט נעזאָגט און אזוי ווי צורייצט — אודאי דארף מען אליין קענען שרייבען, — יעדער מענש דארף קענען, נאָר וואָס זענט איהר שולדיג? שולדיג זיינען אנדערע?...

— אנדערע? — האָט לאה זיך פערוואונדערט און אויס־געשטעלט די אויגען אויפ'ן לעהרער. — איך בין אליין שולדיג, צו מיין מזל איז שולדיג... איך וואלט האָבען מזל, ווי לייטישע קינדער, וואלט מען מיך אויך יונגערהייט געלערנט. ניט אלע, מיין פרייַנד, ווערען אבער נעבאָרען אין איין מזל, ווער עס האָט פינף לעהרער און ווער אפילו ניט איינעם, מסתמא דארף דאָך אזוי זיין...

— דארפען דארף אפילו ניט זיין אזוי... — האָט דער לעה־רער איראָניש געשמייכעלט.

ער האָט אבער א קוק געטהאָן אויף לאה'ן, ווי טרויריג זי איז געווָארען, און זיין הארץ האָט געדריקט פאר מיטלייד, „א מענש, און אונווויסענד ווי א בהמה"! — האָט ער נעטראכט.

און פלוצים איז ביי איהם געבאָרען נעווָארען א נעדאנק: ער וועט זי לערנען...

— „לערנען זי, לערנען — לערנען! — האָט איהם דער נעדאנק פול געמאכט זיין נאנצען וועזען.

ער איז בעגייסטערט נעווָארען פון'ם נעדאנק און האָט איהם גלייך ארויסגעזאָגט:

— איהר ווייסט, אז אויב איהר פוילט זיך ניט, וואלט איהר נאָך איצטער זיך אויך נעקאָנט אויסלערנען שרייבען.

— פוילען זיך? — האָט לאה אָבגעשלאָגען מיט פייער — וואָס רעדט איהר? קאָכען, וואשען, רוימען א נאנצען טאָג פאר פרעמדע פויל איך מיר ניט, און פאר זיך אליין, לערנען זיך

— איך פערשטעה, — האָט לאה דערשראָקען געענט־פערט. זי האָט גאָר נישט פערשטאַנען, קוקענדיג, ווי דער לעהרער האלט די פעדער אין האנד. איהר האָט זיך געראַכט, אז דאָס איז אזוי שווער, אז זי וועט עס קיינמאל ניט קענען.

— נו, נעהמט!

זי האָט אריינגענומען די פעדער אין איהרע גראָבע פער־האַרעוועטע פינגער. די הענד האָבען זיך איהר געטרייסעלט.

— אביסעל העכער.

זי האָט גענומען העכער.

— אָט אזוי! יעצט פרופט מאכען איין „אלף", איהר זעהט, ווי איך מאך — א האלבע קייקעלע, נאָך דעם א פאס־קעלע.

לאה האָט אוועקגעשטעלט די פעדער אויפ'ן פאפיער און האָט געוואָלט אָנהויבען פיהרען דעם בוכשטאַב, נאָר די פעדער האָט זיך אריינגעהאקט טיף אין פאפיער און האָט זיך בשום אופן ניט געוואָלט א ריהר געבען ווייטער.

— עס געהט עפעם ניט... האָט זי שעמעדיג געמורמעלט.

— עס וועט געהן — האָט זי דער לעהרער געטרייסט — דריקט ניט אזוי די פעדער, מען דארף נישט מיט כח. אָט אזוי איהר זעהט, — האָט ער איהר געוויזען, צונעהמענדיג די פעדער פון איהר האנד און מאכענדיג אליין אן „אלף".

לאה האָט זיך גוט צוגעקוקט. איהרע אלע פעהיגקייטען פון מח האָט זי אינ'ם קוקען אריינגעלענט.

זי האָט וויעדער גענומען די פעדער און האָט שוין פון אויי־בען גענאלטען און האָט געוואָלט לייכט פיהרען איבער'ן פא־פיער, נאָר די פעדער האָט ביי איהר א שפרונג געגעבען און האָט ניט געוואָלט בשום אופן מאכען דאָס האלבע קייקעלע.

עס איז שווער צוגענאנגען.

דער לעהרער האָט שיער דאָס געדולד ניט פערלאָרען, און

— 10 א זייגער אוועק קען איך שוין זיין לעדיג — האָט זי שוין אביסעל פרעהליכער ווערענדיג, געענטפערט — וואו וועלען מיר זיך אבער לערנען? דאָ קען איך ניט, די מאראם וועט זיך בייזערן, זעהר א וואויל מאראם, אזא יאָהר אויף איהר...

— איך וואוין אין א בעזונדער צימער — האָט דער לעהרער פאָרגעלעגט — איהר קענט קומען צו מיר...

לאה איז אביסעל רויט געוואָרען. זי האָט זיך שיער ניט ארויסגעהאפט:

— „ניין מיר זיינען ניט פון דעם סאָרט דיענסטען". אבער אז זי האָט א קוק געטהאָן אויפ'ן לעהרערס פנים, אריינגעקוקט אין זיינע טיעפע, שווארצע פערטראכטע אויגען, איז פון איהר יעדער חשד אראָבגעפאלען, און זי האָט איינגעשטימט.

נאָך דעם האָט איהר דער לעהרער דעם בריף געשריבען. לאה האָט געקוקט, ווי גיך די פעדער איז געפלויגען איבער'ן פאַפיר, און האָט זיך געוואונדערט, ווי פון איהר וואָרט, וואָס יי זאָגט ארויס פערשעמט, שטויסט ער זיך אלץ און שרייבט אָן דערפון צעהן ווערטער, און אזוי גלאט, שעהן, אזוי ווי אין א ביכעל, וואָס מען לייענט שבת.

— הלואי וואָלט איך געקענט חאָטש א הונדערט חלק פון איהם! האָט זי אין הארצען שטיל צוגעוואונשען זיך, און האָט א זיפץ געטהאָן.

אויף מאָרגען איז לאה געקומען צו בערקסאָהן אויפ'ן קוואַרטיר. ער האָט זי פרייַנדליך אויפגענומען, האָט זי אוועקגעזעצט ביי דעם טישעל און האָט אָנגעהויבען צו לערנען.

— די פעדער האלט מען אזוי — האָט ער פערשטעהן געגעבען — איהר זעהט? — אין די דריי פינגער פון דער רעכטער האנד. איהר פערשטעהט?

דער לעהרער האט זי פערשעמט אנגעקוקט און האט ניט נעפונען קיין ווערטער זי צו בערוהיגען.

— ס'וועט זיין נענוג! — האט זי אויפשטעהענדיג זיך נעווענדעט צום לעהרער — איך דאנק אייך פאר אייער נוט הארץ. איך וועל שוין זעהן שפעטער מיינע קינדער לערנען שרייבען... איך בין שוין פערפאלגן...

קיין האלבע קייקעלע ווי עס געהער צו זיין, האָט זי נאָך ניט געמאכט.

— „היינט א גימל, א לאנגער פא, האָט ער מיט שרעק נע־טראכט — היינט אויסלענען ?... גאָט מיינער!

ער איז אומגעגאנגען איבער'ן צימער מיט גיכע טריט. לאה האָט דערווייל געפיהרט מיט דער פעדער.

ער איז צוגעגאנגען א קוק טהאָן. איין אלף האָט אזוי קאָ־מיש אויסגעזעהן, אז אויפ'ן לעהרערס פנים האָט זיך בעוויזען א ביטערער שמייכעל.

— שלעכט! — האָט לאה פערצווייפעלט אויסגעשריען— עס געהט נישט — איך וועל ניט קענען! פערפאלען שוין!...

זי איז געווען בלייך, דערשראָקען און שטארק אראָבגעפא־לען. זי האָט געקוקט אויפ'ן לעהרער מיט בליקען פון א חולה אויף א דאָקטאָר, וועו דער חולה פיהלט, אז ער האלט שמאָל, און ער ווייל חאָטש זיך טרייסטען מיט דעם דאָקטאָרס פאלשער הבטחה.. דער לעהרער האָט עס פערשטאנען און ער האָט זי געטרייסט:

— נישקשה, איהר וועט זיך אויסלערנען...

זיין קול האָב אבער געקלונגען מיט ספיקות, און לאה האָט עס געפיהלט...

— שוין שפעט!... האָט זי געזיפצט.

דער לעהרער האָט געשוויגען, און לאה האָט זיין שווייגען אָנגענומען פאר א בעשטעטיגונג, דאָס האָט זי נאָך פערצווייי־פעלטער געמאכט, און זי האָט הויך מיט גאָל ארויסגערעדט:

— פערפאלען שוין, אומזיסט מיין טרחה, אז מען גפינט זיך פון 10 יאָהר אָן אין פרעמדע הייזער, אין איידעלע גבירה־שע הייזער, וועלט מען אזוי פערגרעבט, אז מען קען שוין אייי־דעלער ניט ווערען... איך וועל שוין ניט קענען שרייבען!... אויף מיר וואלטען אין קיך די טעפ מיט'ן בעזעם. דעם בעזעם איז מיר לייכטער צו האלטען...

פּראָגע, וואָס איז געווען פון די געפּעהרליכסטע, איז דאָך דאָ נאָך אַ פּראָגע: וואָס איז אזוינס גערעכטיגקייט און פון וואַנען וויים ער וואו זי ליגענט — אויף וועמעס זייט.

מיט אזוינע פּראָגען אין קאָפּ קיהלען זיך די הייסעסטע געפּיהלען און מאָקס האָט דערשפּירט אז וואָס פּולער עס ווערט איהם אין קאָפּ, אלץ לעערער ווערט אין האַרץ... דאָס איז צו געפּעהרליך!

שפּעטער אביסעל האָט אין איהם ערוואַכט דער מאן. זי האָט געהאט בלויע אויגען און איז געווען שלאַנק. געווים איז ער פערליבט. איצט געהט איהם געווים די גאנצע וועלט ניט אָן. די וועלט איז זי. ער מוז בעהערשען די וועלט!

ער האָט זי בעהערשט.

זי האָט זיך געלאָזט בעהערשען אזוי לייכט. ער האָט זיך קיינמאל ניט פּאַרגעשטעלט, אז ליעבע איז אזוי ניט דויערהאפט. געווים איז זי איהם נאָך אלץ אנגענעהם, אבער אט פערגעהט אַ פּאָר מאָנאט און ער האָט מיט איהר ניט וואָס צו רעדען, לחלוטין גאָר נישט!

ניין, ליעבע איז ניט דער עיקר!

מען דאַרף ווייטער זוכען, זוכען.

די וועלט איז דאָך אזוי גרוים און דערווייל איז ער נאָך פריי. ער קען נאָך וועהלען. ענדליך וועט ער דאָך געפינען דאָס ריכטיגע. דאָס וואָס איז אבסאָלוט אמת.

און מאקס האָט געזוכט וואַנדערען פון איין לאנד אין דעם צווייטען, פון איין וועלט טייל אין דעם צווייטען. ער האָט געשטיגען אויף בערג, געפאָהרען אויף שיפען; אך, עס איז דאָך אלץ ניט דאָס...

ענדליך איז ער מיעד געוואָרען, זיך בעזעצט אין א שטאָדט. דאָרט א שטעל געקראָגען און אָנגעהויבען צו לעבען ווי אלע.

ער האָט זיך אָבער ניט צופּריעדענגעשטעלט, געוואָרט אלץ אויף עפּעס, וואָס דאַרף נאָך קומען און וועט בייזען קומען.

אט דאס איז דאס.

עס זיינען דא אזוי פיעל טעאריעז, אזוי פיעל אנשויאונגען, אזוי פיעל וועגען, און מאקס האט ניט געוואוסט קיינמאל די ריכטיגע טעאריע, ניט געהאט קיין שטענדיגע אנשויאונג, און וואס אנבעטרעפט דעם וועג, האט ער שטענדיג געלאנדזשעט...

צום ערשטען איז ער געווען א רעוואלוציאנער. ער איז דעמאלט אלט געווען א יאהר אכטצעהן. גרייט אוועקצוגעבען זיין לעבען און פרייהייט אבי צושטעלען דאס פעקל פראקלאמאציעס צום געהעריגען ארט. די אלערלעי מינים פראקלאמאציעס זיינען געווען געשריבען אין אן ערהאבענעם טאן, און מאקס האט זיי אלע געקענט אויסוועניג. ניט זייענדיג אליין קיין ארבייטער, האט ער געוואוסט די טרויעריגע זייט פון יעדער פאך, געקעמפט פאר פערבעסערונג. ניט האבענדיג קיין אינערליכע בעציהונג צו די אינטערעסען פון די ארבייטער, האט ער זיך דאך איינגעשמועסט, דא געלאזט זיך בעאיינפלוסען, אז זיי, נאר זיי געהען איהם אן. די איבריגע מענשען, ניט קיין ארבייטער, זיינען א צוגעשטעפטער מין, וואס פלאנטערן זיך סתם אונטער די פיס און וועלכע מען דארף בעזייטיגען...

די דאזיגע טעאריע האט ענדליך געפלאצט. געווים האט ער די ארבייטער לאנג אויך נאכדעם ענגומען צום הארצען, ביי גרויסע סטרייקען זיך געערגערט און געשטאנען אויף דער זייט פון די שוואכע. אבער דאס אליין האט איהם שוין ניט אין נאנצען בעהערשט. עס זיינען דא נאך פראגען, וואס בעאונרוהיגען איהם. ווער זיינען בכלל מענשען? וואס קעמפען זיי אזוי, אז שטארבען וועלען זיי דאך אלע. און אויסער דער

אבנעהענדיג צוריק פון פענסטער, איז מאקס שטעהן נעבליבען אין מיטען צימער. וויעדער צונעגאנגען צום בעט, וואו די קינפעטאריז איז נעלעגען מיט א בלאסען געזיכט און מיט א גליקליכען שמייכעל אויף די בלוטלאזע ליפען.

מאקס האט זיך אנגעבוינט צו איהר, א קוש זי נעגעבען און נעמורמעלט:

— איך וויים שוין אלעס...

— וואס? האט זי קוים נעפרעגט.

ער האט זיך נעוועגדעט צו דער זייט, וואו די אקושערין האט נעוויסעלט דאס קינד און נעענטפערט:

„אט דאס איז דאס...“ דערביי האט ער א מאדנעם שמייכעל נעגעבען.

און גלייך איז איהם אלץ קלאר נעוואָרען...

דאס ריכטיגע, דאס שטענדיגע, דאס וואס בערוהיגט דעם נייסט, ער זאל ניט רופען ערגעץ אנדערס...

און דערווייל האט זיך מאקס וויעדער פערליעבט, דאס דאזיגע מיידעל איז שוין געווען נאר אן אנדערס. נלייך האט זי אננעהויבען רעדען פון תכלית.

— יא, מאקס, מיר וועלען אין ניכען חתונה האבען...

— נעווים...

און די ערשטע צייט נאך דער חתונה האט ער אלץ ניט נעגלויבט, אז ער איז שוין פערטיג. צו עפעס האט נאך איהם נעצוינען. איהם האט זיך ניט נעגלויבט, אז דערמיט איז שוין אלעס געענדיגט. וואו איז דער ציעל? דאס לעבען איז דאך ניט אזוי איינפאך.

איינמאל איז ער נעקומען אהיים. דאס יונגע ווייבעל האט איהם בעגענענט מיט אן אונרוהיגען אבער גליקליכען שמייכעל און האט זיך גליך אוועקגעלעגט אין בעט.

אין איניגע שטונדען ארום איז אין הויז נעווען א דאקטאר, אן אקושערקע. זיי האבען נעגעבען בעפעהלען און מאקס איז געווען געהארכזאם, ווי א קינד.

באלד האט זיך דערהערט א נעשריי. עפעס אן אנזאג. מאקס האט זיך אנפאנגם דערשראקען, באלד אבער איז ער צו זיך נעקומען, צוגעלאפען צום בעט, ארויפנעפאלען דער פרוי אויפ'ן האלז און זיך קוים איינגעהאלטען פון ווייגען.

— איהר זייט געווארען א טאטע! — האט דער דאקטאר, פון זיין זייט איהם גוטמוטיג אנגעזאגט.

מאקס האט זיך אויפגעשטעלט, צוגעגאנגען צום פענסטער און ארויסגעקוקט אין דרויסען. א פערד האט געשלעפט א שווערען וואגען און א מאן איז הינטען נאכגענאנגען און נעשטופט. די גאס האט נערוישט און נעהאוועט, נעארבייט פאר עפעס, וואס האט, א ווייטען און אונבעוואוסטען ציעל.

פרײנדשאפט. שטענדיג בײגעשטאנען דעם נסיון. עס זײנען געווען פעלע, ווען א יונג מיידעל פלעגט אנצינדען זײן הארץ, אבער דער עטישער געפיהל האט אימער גובר געווען און ער האט זיך אליין בעזיגט, טראכטענדיג:

— לאם איך ניט האבען אויך מיין געוויסען די אונשולד פון א שעהנער יונגער מיידעל.

אזוי זײנען פערלאפען פיעלע יאהרען פון זײן רײנעם און שעהנעם לעבען. צופריעדען מיט זיך אליין איז ער אמאל געזעסען ביי זיך אין בעשיידענעם צימער און זיך איבערגענגעבען זײנע קלאהרע גדאנקען. פלוצים האט אימיצער אנגעקלאפט אין טהיר. ער האט אויסגערופען: אריין!

אויפ'ן שוועל האט זיך בעוויעזען א מאן אין איין עלטער מיט זוסמאנען און האט זיך פארגעשטעלט, אלס א לעזער און פערעהרער.

זוסמאן האט איהם פרײנדליך אויסגעצויגען די האנד און געבעטען זיצען.

דער אונבעקאנטער איז געזעסען, בעטראכט זוסמאן'ען און זיך ווי געוואונדערט. און דערביי געשמייכעלט בעהאלטענערהייד.

ענדליך, נאך א קורצען, ניט־געבונדענעם געשפרעך האט דער אונבעקאנטער זיך אנגערופען:

— איך קוק אויף אייך, ה' זוסמאן, און קען מיך נישט אבוואונדערען: וויא אזוי איהר האט זיך געענדערט.

— וואס הייסט? איהר האט מיך דען געקענט פערזענליך?

— א, געווים! האט דער אונבעקאנטער אויסגעשריען! מיט פונקציאהן יאהר צוריק זייט איהר געווען ביי אונז אין שטאדט... איך האב אייך זעהר נאהענט געקענט...

ער און יענער.

וועז זוסמאז פלעגט אמאל פאר זיך אליין דורכבלעטערז דאס אבגעלעבטע לעבעז, פלעגט ער דאס רוב בלייבעז צופריע־דעז. קיין פערפלעקטע בלעטער האט ער ביי'ן בלעטערז נישט געפונעז. יעדער טאג, יעדע וואך, יעדער מאנאט האט געהאט א געווייסע קלאהרקייט, אוז בכלל איז דאס לעבעז געווען א שעהנס אוז א ריינס, אהז דעם מינסטעז סקאנדאל, אהז דעם מינדסטעז שפור פוז ערנידעריגונג.

אוז זוסמאז איז געווען זיכער, אז ס'איז ניטא קיין אייז מענש, צווישעז זיינע נאהענטע, וואס קענעז איהם פערזענליך אוז צווישעז די ווייטע וואס האבעז זיין נאמען בלויז געקענט פוז זיין פילאוואפיש־עטישער טהעטיגקייט — וועלכע איז, איבּ־ריגענס, געווען זעהר בעשיידעז. — וואס זאל רעדעז וועגעז איהם א שלעכט ווארט. זוסמאז האט דאס גאנצע לעבעז זיינס זיך געהויט פוז שלעכטס.

עס זיינעז געווען צייטעז, וועז די נויט, מאנגל אוז אמאל הונגער האבעז איהם געדריקט אוז געבוינעז ביז צו דער ערד. איבערהויפט אין די ערשטע יאהרעז, וועז ער האט אנגעהויבעז צו שאפעז ,אבער ער האט זיך ניט געבוינעז, קיין מאל ניט דערצעהלט קיינעם פוז די וואכעדיגע קלייניקייטעז, ניט נאר נישט געפאדערט אויף פערשיעדענע אופנים, ווי עס וואלט זיך געפאסט לויט זיין טהעטיגקייט, נאר אפילו קיין אנצוהערעניש ניט געגעבעז, אז ער געפינט זיך מאנכעם מאל אין נויט.

וואס אנבעטרעפט פרויען, האט ער קיינמאל ניט געווואלט געווינעז א פרוי א דאנק זיין נאמען, וועלכער איז אין געווייסע קרייזעז געווען שטארק געשעצט אוז זיי האבעז געזוכט זיין

— מיין הערר... אפשר האט זיך וואר אויסגענעבען פאר מיר... איך בין דאך אין אייער שטאדט קיינמאל ניט געווען... בעטראכט זיך.

— הם.. האט דער אונבעקאנטער גענומען בעטראכטען זוסמאנען. עפעס איז דא ווירקליך נישט גלאט... דעמאלט האט איהר נעהאט שווארצערע אויגען...

— איהר מיינט יענער האט נעהאט שווארצערע אויגען. איך האב אימער די זעלבע אויגען נעהאט...

— הייסט עס, אז דאס האט אייגער זיך אויסגענעבען פאר אייך! איז ענדליך דעם אונבעקאנטען קלאהר געווארען.

— זיכער! האט זוסמאן בעשטעטיגט. איך בין אין אייער שטאדט קיינמאל ניט געווען.

— אך, מיין גאט, וואס פאר א העסליכער מענש יענער איז געווען... מיר זיינען פון איהם קוים פטור געווארען.. האט דער אונבעקאנטער גענאנט.

— א העסליכער מענש, זאגט איהר? האט זוסמאן אויסגעקרעכצט — און איהר האט נעמיינט, אז דאס בין איך, זוסמאן...

— ניט נאר איך, מיר אלע... פונפצעהן יאהר לעבען מיר אונטער דעם איינדרוק, אז איהר האט זעהר ניט שעהן זיך בענאנגען ביי אונז אין שטאדט... ענדליך פרעהט מיר וואס דאס זיין איהר ניט א י ה ר געווען... אן אנדערער... עס פרעהט מיך ווירקליך! — האט דער אונבעקאנטער גענאנט נאך אמאל פאר'ן געזעגענען זיך און איז נאך דעם, ווי ער האט זיך ענטשולדינט — ארויס.

* * *

זוסמאן איז נעבליבען אליין. די ענטדעקונג, וואס דער אונבעקאנטער האט איהם נעמאכט, האט איהם אין גאנצען אויסגעטריים עלט. עס האט ניט נעהאלפען זיין גאנצער קאמפף נעגען שלעכטס און זינד. דאס וואס ער האט פיעל מאל געוואלט

— ביי אייך אין שטאדט?... האט זוסמאן זיך פערחדושט פון יענעמס ווערטער — איך בין אין אייער שטאדט אין מיין לעבען ניט געווען. איהר האט א טעות, מיין ליעבער פרייגד.

דא האט דער אונבעקאנטער א שמייכעל געטהאן און זיך אנגערופען:

— מענליך, אז אייך איז ניט אנגענעהם צו דערמאהנען יענע צייט. זי איז זיכער ניט געווען די גליקליכע צייט פון אייער לעבען...

— איך פערשטעה אייך באמת נישט... איז זוסמאן ערשטוינט געוואָרען — איך פערזיכער אייך אז איך בין אין אייער שטאדט קיינמאל ניט געווען...

— אך! — האט דער אונבעקאנטער ווי שוין בייז וועדענדיג אויסגעשריען. איך אליין האב דעמאלט מיט אייך ארומגעפיהרט זיך א גאנצען מאנאט... איהר זענט געווען אין א זעהר קריטישער לאגע...

— מיין הערר! איז זוסמאן קענען זיין כאראקטער בייז געוואָרען — איהר פערגעסט זיך! פון מיין קריטישער לאגע האט קיינער קיינמאל ניט געוואוסט... בפרט, אז אין אייער שטאדט בין איך קיינמאל ניט געווען...

— נאך ווי געווען... האט יענער זיך נעהאלטען פעסט... איך האב צוגויפגענומען פאר אייך ביי בעקאנטע א געוויסע סומע, איהר זאלט זיין אין שטאנד אוועקפאהרען... אבער איהר האט, אנשטאט אוועקצופאהרען, דאס נעלד פארשוועגדעט אויך א לייכטזיניג מיידעל און וויעדער אונז געבעטען אז מיר זאלען אייך העלפען... יא. איך געדענק עס גוט! עס איז געווען פונקט מיט פונפצעהן יאהר צוריק!...

דער זיכערער טאן פון דעם אונבעקאנטען האט ענדליך זוסמאן'ען איבערראשט. איז דאס מענליך, אז ער זאל אויסטראכטען פון קאפ אזוינע זאכען... עס מוז דעריין שטעקען עפעס א מיספערשטענדעניש...

די האנד.

אויב ביי אלע געשפרעכען ביי אמאליגע מענשען פלעגט מען ענדליך ארויפגעהן אויף דער טעמע פון טויט, איז מען אין דעם קרייז פון די עטליכע יונגע לייט, וואס פלעגען זיך אפט צו־זאמענטרעפען, דוקא אנשטאט אויפ'ן טויט ארויפגעקומען אויף דער ליעבע.

צי דער געשפרעך איז געווען וועגען ליטעראטור, צי וועגען מאלעריי, צי וועגען פאליטיק, פלעגט שוין דער געשפרעך ווי פון זיך אליין — ארויפגעשלעפט ווערן וועגען ליעבע.

דאס איז געווען א קרייז פון אינטעלעקטועל־ענטוויקעלטע יונגע לייט, א פאר צווישען זיי מיט בעדייטענדע ערפאהרונגען אין לעבען און־אויבערהויפט טאקע אין דער ליעבע. אייגער פון די פאר איז געווען אזוי צו זאגען, א גליקליכער, וואס אנבע־טרעפט ליעבע זאכען. וועגען זיינע ליעבע־אוואנטיורען זיינען אומגעגאנגען לעגענדען און כאטש א סך האט מען וועגען איהם איבערגעטריבען, האט דאך דער דאזיגער, ווירקליך אינטערע־סאנטער יונגער מאן מיט בלויע, פער־חלום'טע אויגען, כאטש מיט א שארפען און דורכדרינגליכען בליק, — פיעל שעהנעם און אינטערעסאנטעם דורכגעמאכט און איז נאך געווען אין פולער קראפט נאך שענערעם און אינטערעסאנטערעם דורכצומאכען.

צו זיינע עפיזאדען פלעגט מען זיך דערפאר צוהערען מיט מעהר אויפמערקזאמקייט. דאס ווערט דא בעמערקט דערפאר, ווייל דער דאזיגער קרייז פון יונגע לייט איז בעשטאנען פון העכסט אימפולסיווע כאראקטערען, און ניט אזוי לייכט פלעגט וועמען אנקומען צו דערצעהלען ביז'ן סוף א וואסער עס איז פאקט, אז א צווייטער זאל איהם ניט וועלען איבערשלאגען

בעגהן אוך איז ניט בענאנגען, האָט עס מיט אוא גרינגען גע־
מיטה געטהאָן אן אנדערער אויף זיין נאָמען... היינט וואָס איז
דער חילוק?

אוך וואר וויים — האָט ער זיך ווידער געגריבעלט — צו
לעבט נאָך ערגעץ ניט דער מענש אין אנדערע שטעדט, לענדער
אוך וועלט־טהיילען אוך טהוט אויף זיין נאָמען די ערגסטע נא־
כען, אין דער צייט, וואָס ער אליין קעמפפט שטענדיג מיט'ן
יצר הרע אוך קומט אפּ. וועך ער, זוסמאן, ליידעט אמאל די
גרעסטע נויטה, אבי זיין שטאלץ זאל ניט געבראָכען ווערען.
לעבט יענער געמיינער קערל אין רחבות; אין דער צייט, וואָס ער
אליין האלט זיך אפּ אנריהרען מיט א פינגער א פרויען־נעזיכט,
פראווען דאָרט יענער די ווילדעסטע ארגיען...

— מיין גאָט! — האָט זוסמאן ענדליך פון א גרויסע וועה־
טאָג אויסגעשריען — עס איז דאָך אונמעגליך ווייטער אזוי צו
לעבען. די זינד, וואָס איך טהו קיינמאל ניט, טהוט פאר מיר
אן אנדערער.. היימט עס, אז מיין נאנצע האלטען זיך אין די
צוואנגען פון מאראל אוך עטישע לעהרען איז געווען אומזיסט...
עס איז דאָ א יענער, וועלכער טהוט עס פאר מיר, אויף מיין
נאָמען סיי ווי סיי...

אוך זוסמאן האָט ענדליך זיך איבערצייגט אז קוים איז דאָ
זינד אויף דער וועלט איז אונמענליך צו לעבען שעהן, ווייל
ער אוך יענער איז איינס אוך דאָס זעלבע...

אודאי ערשט אויפגעבאפט און האט די האנט ניט ווילענדיג ארבעגלאזט דורכ'ן פענסטער.

אבער אז איך האב דעם צווייטען פריהמארגען ארויסגעקוקט דורכ'ן פענסטער, האב איך די דאזיגע האנט ווידער געזעהן. נעווען איז זי שוין ארויסגערוקט אביסעל מעהר, כמעט ביז'ן עלענבויגען. דאס מאל האט מיך די האנט שוין מעהר פאראינטערעסירט. איך האב שוין געזעהן בעשיינפערליך, אז די האנט געהערט צו א פרוי. איך האב מיך אריבערגעבויגען איבער מיין פענסטער און אנגעשטרענגט זיך צו כאפען די ליניען פון דער האנט. מיינע פריינד! דאס איז נעווען א מערקווירדיג שעהנע, געטאקטע האנט. איך בין נעווען זיכער אז די דאזיגע האנט געהערט צו א זעלטענער שעהנהייט. איך האב מיך איינגעטרונקען מיט מיינע בליקען אין דער דאזיגער האנט און לאנג נעקוקט. און בעמערקט האב איך ווי די האנט ווערט אונטער מיינע בליקען ריהרעוודיגער. מאנכעמאל האט די האנט נענומען פויקען מיט די ראזווע פינגער אויפ'ן שטיקעל וואנט, וואס די ארבעהאנענע פינגער האבען פערכאפט.

איך האב בעשלאסען צו ווארטען ביז די דאזיגע אייגענטימערין פון דער האנט וועט זיך איננאנצען אויפהויבען פון בעט און עס וועט מיר געלינגען זי צו זעהן אין איהר פראכט און שעהנהייט, לויט איהר האנט האט פערשפראכען.

אבער דאס האט מיר ווייט ניט געלונגען. אבקוקענדיג לאנגע מינוטען אויף דער האנט, פלעגט זי ענדליך פערשווינדען. איבער'ן פענסטער פלעגט ארבעגלאזט ווערען א טונקעלער פארהאנג.

מיט מיין נאנצער זיכערהייט, אז די האנט געהערט צו א פרוי און צו א שעהנער פרוי, פלעג איך דאך אפט זיך דערשרעקען ביים געראנק, אז ווער וויים צו וועמען די דאזיגע האנט געהערט אין דער ווירקליכקייט. אפשר שלאפט דארטען אין בעט נאר א יונגער בחור'ל, וועמענס האנט עם זעהט אויס אזוי

מיט נאך א מעהר אינטערעסאנטערען. וועז אבער ער פלענט אנהויבען צו דערצעהלען פלענט מען איהם נאך די ערשטע דריי פראזען, שוין אויסהערען מיט פערכאפטע אטעמס.

די נרעסטע אויפמערקזאמקייט איז איהם נעשענקט נעוואָרען, וועז דער קרייז פון יונגע לייט איז ביי א נעווייסען נעשפרעך ארויפנעקומען אויף דער טעמע פון פרויען־שענקייט.

— אויף שהנקייט — האט דאז דער „ערפאהרענער" אננעהויבען, אוז אלע זיינען שוין שטיל נעוואָרען — אויף שהנקייט האבען מיר א צו קאנסערוואטיוון בליק. דאס ערשטע וואס מיר שעצען אב אין א פרוי איז אויגען. נעווייס זיינען אויגען די הויפט צוציהונגס־קראפט פון א פרוי. אבער מיר דארפען פריינד, ניט פערנעסען, אז א פרוי קען א מאל האבען דוקא ניט קיין בעזונדערע שהנע אויגען אוז זאל האבען א רייז, לאמיר זאגען מיט איהר שהנער, ווייסער, הויכער האלז. איך האב מיך שוין אמאל פערליעבט אין א האלז ביז איבער די אויערן. אבער די שטארקסטע ליעבע מיינע איז נעווען אין א האנט, אוז וואכענלאנג האב איך די דאזיגע האנט נעליעבט מיט אלע פיבערען פון מיין נשמה, נאך איידער איך האב די פרוי איננאנצען נעזעהן.

נעוואוינט האב איך דעמאלט אין א צימער, וואס די פינסטער האבען ארויסנעקוקט צו א הויף. אין די הייסע זומערדינע נעכט איז מיין בעט נעשטאנען נעבען פענסטער אוז אויפשטעהענדיג איינמאל אין דער פריה אוז ארויסקוקענדיג דורכ'ן פענסטער צום הויף, זעהן ווי האלט עס מיט דער זון — וויל גראד איז אין יענער צייט מיין טאשען אוהר פערדארבען נעוואָרען — האב איך בעמערקט ווי אויפ'ן אונטערשטען נעזימס פון דעם אפענעם פענסטער פון דעם ענטקעגענדיגען צימער איז ארבעגאנגען א האנט. איך האב מיך גלייך משער נעווען, אז אויך אין יענעם צימער שטעהט ביים פענסטער א בעט אוז די האנט נעהערט צו דער שלאפענדער פערזאז, וועלכע האט זיך

אונאינטערעסאנטע מענשען: עלטערע פרויען, עלטערע מענער, קינדער און אמאל גרייז־גרויע מענשען. איינע א פרוי פון א יאהר זיבעציג מיט צוקנייטשטע, אדערדינג העגט, פלעגט מיט דער הילף פון א אינגערער פרוי זיך אראבלאזען פון די שטיגען און אנידערזעצען זיך אויפ'ן גאניקעל, פאר'ן הויז. די דאזיגע אלטע פלעגט מיך אנקוקען מיט אזוינע מאדנע, פערדעכטיגע בליקען, אז מיר פלעגט זיך דאכטען, אז זי ווייס מיין סוד און איך פלעג מוזען אבטרעטען פון הויז, ניט ערפאהרענדיג קיין שום שפור פון יענער האנט, וואס האט מיך אזוי געפאנגען.

אזוי האט זיך געצויגען ביז וואנען דער זומער איז פער־שוואונדען. דער הערבסט איז געקומען א קאלטער און א רעגנע־דיגער. מיין גוטע בעל־הבית'טע האט זיך געזארגט פאר מיין גע־זונדהייט און האט מיין בעט אוועקגעטראגען פון פענסטער, איך זאל זיך ניט פערקיהלען... אויפשטעהענדיג אין דער פריה פלעג איך שוין מוזען אראבגעהן איינאנצען פון בעט צוגעהן צום פענסטער, אויפמאכען איהם און זוכען מיט דארשטיגע בליקען יענע האנד. אבער די נענעאיבערדינע פענסטער איז צוליעב דעם הערבסט, געווען פעסט פערמאכט און קיין האנד האט זיך שוין ניט בעוויזען. שפעטער האב איך דאס הויז אין גאנצען פערלאזט.

די האנט אבער. האב איך נאך אלץ ניט פערגעסען. אוז די נאנצע נעשעהעניש האט ביי מיר אנגענומען עפעס א מין סימ־באלישען כאראקטער.

ווער ווייס וואס פאר א צייכען די דאזיגע ארויסגעשטרעק־טע האנט האט מיר נעגעבען. אפשר האט די דאזיגע מיידעל, וואס האט יענע שהנע האנט בעזעסען, מיר נעוואלט צייגען, אז אמת שטארק ליעבען קען מען נאר דאס אונבעוואוסטע און אונ־בעשטימטע. וועז איך וואלט איינמאל זי איננאנצען נעזעהן,

ווייבלעך און אפשר גאר צו אן עלטערער פרוי, וואס עס איז איהר דאס לעבען גוט געגאנגען אזוי, אז איהר האנט איז נאך אזוי יונג און פריש. וועך קען וויסען!

אבער די אלע השערות און צווייפלען האבען ערשט טיעף געווירקט אויף מיר. דעם גאנצען טאג פלעג איך אומגעהן ווי אין חלום און האב בלויז פאר מיינע אויגען געזעהן די האנט. אין דער פריה, ווי איך פלעג נאר ערוואכען פלענט מיין ערשטע זאך זיין: ארבעבויגען זיך פון פענסטער און זעהן אויב די האנט האט זיך שוין בעוויזען אויף דעם געגענאיבערדיגען פענסטער.

און שטענדיג האב איך זי געטראפען אין דער זעלבער פאזע. אריינטרינקענדיג מיינע בליקען אין איהר, פלעגט זיך מיר דאכטען, אז די האנט פיהלט, אז מען בעאבכטעט זי אין זי פלעגט זיך דאן פלייסען אויסצולעגען זיך שהנער און גראציעזער, ווי זי וואלט אן און פאר זיך געווען א לעבעדיגע בעשעפענים, וואס וויל מיך פאנגען מיט איהר רייז...

אזוי האבען זיך געצויגען וואכען, ניט קוקענדיג וואס מיין ליעבע צו דער דאזיגער האנט איז אלץ שטארקער געוואקסען, זיינען די שאנסען אויסצוגעפינען וועמען די האנט געהערט אלץ שוואכער געווארען. וויל די פערזאן אליין צו וועמען די האנט געהערט, איז אזוי הארטנעקיג און בעווייזט זיך ניט. ווי נאר די האנט פערשווינדט, לאזט זיך אראב אויפ'ן פענסטער א טונקעלער פארהאנג.

מאנכע מאל פלעג איך, נאכדעם ווי איך פלעג ארבענגעהן אין גאס, זיך אוועקשטעלען נעבען הויז, וואו די האנט האט געוואוינט און פלעג שטעהן און היטען אלע ארויסגעהענדע פון הויז, אפשר וועל איך דערקענען צוויישען זיי די האנט.

אבער פון הויז פלעגען זיך ארויסלאזען אלע ווייל אזוינע

אינהאלט:

אייזען — — — — — — — — — — 7
די גנבה — — — — — — — — — — 15
בעלייזינט א פרוי — — — — — — — — — 19
שכנים — — — — — — — — — — 30
דער טויט אין „רענעסאנס" — — — — — — — — 33
ביכער — — — — — — — — — — 38
די צווייטע ראוע — — — — — — — — — 42
דאס פאלקס קינד — — — — — — — — — 46
דער קעלנער — — — — — — — — — 51
זומערדיגע בעקאנטשאפט — — — — — — — — 55
די ענטוישטע — — — — — — — — — 59
דער נייער יחום — — — — — — — — — 64
דער איינציגער בחור — — — — — — — — — 69
טויט־שרעק — — — — — — — — — 75
די ענטדעקונג — — — — — — — — — 82
קאמפלימענטען — — — — — — — — — 90
כלות — — — — — — — — — — 97
די אויסגענארטע קוילען — — — — — — — — 102
ליעבעס־שטייער — — — — — — — — — 112
און דער עולם האט געפאטשט — — — — — — — 121
אייפערזוכט — — — — — — — — — 124
בעצאלטע טעכטער — — — — — — — — — 126
אין אויטאמאביל — — — — — — — — — 136
שותפים — — — — — — — — — — 147
דער קליינער מענש מיט'ן גרויסען קאפ — — — — 158

וואלט איך אבגעקומען מיט א לייכטען שמייכעל. איך צו איהר. זי צו מיר, שפעטער וואלטען מיר זיך צונאנגען ווי מען צוגעהט זיך אפט אין אזעלכע פעלע. איהר האנט אבער האב איך אזוי לאנג נעזוכט, און בעגעהרט, און עד היום זעה איך ווי זי איז אראבגעהאנגען פון פענסטער, — א יונגע, לייבע און ווינקענ־דינע האנד.

דאָס גאָלדענע טראָמפייטעל — — — — — 163
דער פאָלשער פערציגער — — — — — 167
מיט פרעמדען פייער — — — — — 178
דער פּראָטעסט — — — — — 185
די דרייצהנטע — — — — — 194
ניטאָ קיין עצה — — — — — 203
אין יענער צייט — — — — — 208
א שפּיעל — — — — — 215
א היים — — — — — 225
דער לעהרער — — — — — 229
אט דאָס איז דאָס — — — — — 240
ער און יענער — — — — — 244
די האַנד — — — — — 249

ריזין, א.

געזאמלטע שריפטן. באנד 7,

שטילע ליעבע.

2696

Mays/75 12 39r

#2696

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it. A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

DEC 13
MAY 7
FEB 5
APR 1
MAY 18
MAR 13 '78
AUG 15 '78

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance